

דברי הכנסת

הישיבה המאה-וארבעים-ושש של הכנסת השלוש-עשרה

יום רביעי, כ"ו בחשוון התשנ"ד (10 בנובמבר 1993)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:00

תוכן העניינים

הצעה לסדר

שאלות בעל-פה

תמיכת ישראל בהמשך המצור האמריקני על קובה

מפקד חטיבת טול-כרם

הודעת יושב-ראש הכנסת על סדרי הדיון

הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום

(אבטחת מוסדות חינוך) (מס' 2), התשנ"ג-1993

(קריאה ראשונה)

הצעה לסדר-היום ידיעה על שהקהילייה האירופית עומדת להקים בירושלים נציגות לאוטונומיה

הצעות לסדר-היום הסכנה שבהמשך פעילותו של הארגון הגרמני הנאצי "עזרה שקטה" וסיור

קבוצת ניאז-נאצים בישראל

הצעה לסדר-היום

יהדותה של מדינת ישראל

הצעה לסדר-היום ניסוי מבצעי משותף של אירן וצפון-קוריאה בטיל "נו-דונג"

הצעה לסדר-היום

פעילות חברות הביטוח בנגב לעומת אזורים אחרים

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

שאלות ותשובות

נזקי חשיפה לרעש

זיהום הסביבה כגורם אפשרי לתמותת תינוקות בנגב

הקמת מפעלים מזהמים בתחום מבשרת-ציון

זיהום אוויר

הצעות לסדר-היום

הפיצוץ במפעל "קוקה-קולה" בבני-ברק

הצעה לסדר-היום

הצורך בהסכמה לאומית רחבה בעת הכרעות גורליות

שאלות ותשובות

שכר הלימוד באוניברסיטאות

תשלום נוסף עבור סמסטר קיץ

שיבוץ תלמידים על-פי מפתח עדתי

הפניית תלמידים לחינוך המיוחד

פרויקט שיקום החינוך הערבי ביפו

הצעת חוק העתיקות (תיקון – תשלום עבור עבודת השגחה), התשנ"ג-1993

(הצעת חבר ד' מגן)

הצעה לסדר-היום ידיעות בדבר מכירת 32 וילות בקרני-שומרון לסעודים

הצעה לסדר-היום

משרד הבינוי והשיכון ושמירת חוקי הבחירות
חילופי גברי בוועדות הכנסת
הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת
הצעת חוק העונשין (תיקון – גזענות), התשנ"ג–1993
(הצעת חבר הכנסת א"ח שאקי)
הצעת חוק לתיקון סדרי הדיון בעבירות מין, התשנ"ג–1993
(הצעת חבר הכנסת ד' צוקר)
הצעת חוק דיני המשפחה (הצמדת מזונות), התשנ"ג–1993
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת
הצעת חוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב] (תיקון), התשנ"ג–1993
(הצעת חבר הכנסת י' ביבי)
הצעת חוק הרשויות המקומיות (חובת הצהרת הון), התשנ"ג–1993
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)
הצעות לסדר-היום
הקטל בדרכים
הצעת חוק העובדים הסוציאליים, התשנ"ג–1992
(הצעת חבר הכנסת ד' מנע)
החלטה בדבר תיקון טעות בחוק המניות הבנקאיות שבהסדר (הוראת שעה),
התשנ"ד–1993
הצעת חוק הגנה על זכויות העובדים, התשנ"ג–1993
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)
הצעות לסדר-היום
דוח שנתי של המוסד לביטוח לאומי על ממדי העוני
הצעות לסדר-היום
החלטה לפטר עובדי "המשקם"
הצעת חוק מימון מפלגות (הוראת שעה) (תיקון – שינוי מועד),
התשנ"ד–1993
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

הצעה לסדר

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, בוקר טוב. אני פותח את ישיבת הכנסת, יום רביעי, כ"ו בחשוון התשנ"ד – 10 בנובמבר 1993.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש – – –

היו"ר ש' וייס:

אתה רוצה לשאול משהו?

דוד מגן (הליכוד):

אני רוצה להעלות הצעה לסדר.

היו"ר ש' וייס:

הצעה לסדר אי-אפשר, כי צריך להגיש לי תחילה. אבל אם יש לך שאלה, תשאל אותה.

רחבעם זאבי (מולדת):

חבר הכנסת מגן, תעלה זאת בצורת שאלה.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, תיגש למיקרופון.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, שמעתי ברדיו כי הספר "מיין קאמפף", ספרו של הצורר אדולף היטלר, יימח שמו, מופץ עתה ברומניה בריש גלי ובאישור רשויות השלטון והמשפט שם. יש מקום להעלות בכנסת, היום ועכשיו, בטרם ייפתחו הדיונים, את מחאתנו החריפה בפני שלטונות רומניה.

התופעה החדשה-הישנה הזאת היא חמורה ביותר, וממשלת ישראל צריכה להביע מחאה רשמית, לצד קול הזעקה העולה מן הכנסת, ולפעול בכל הכלים העומדים לרשותה להחזרת השד האיום והנורא למקומו ולכבול אותו בשלשלאות בכל מקום ובכל אתר לבל יוכל לעולם להרים ראשו.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חברי הכנסת, לפני שאני מגיב על ההצעה, אני מבקש: הצעות לסדר, רק לסדר הדיון. נכון שפה ושם אנחנו גמישים, ובוודאי בנושא כל כך רגיש וייחודי.

אדוני שר החוץ, האם היית רוצה להשיב ספונטנית או שאתה מבקש שיעבירו לך את החומר ותשקול?

שר החוץ ש' פרס:

אני מבקש לראות את החומר.

היו"ר ש' וייס:

בסדר.

חבר הכנסת דוד מגן, מכיוון שזה כבר קרה, והנושא מרגש ומקומם את כולנו, והוא לא נושא לפלוגתא פוליטית בבית הזה, הואל בטובך להעביר לשר החוץ את החומר ואני בטוח שמשרד החוץ יגיב ויפעל אם יהיה צורך. כך יוסדר העניין כאן, לא הסדרנו זאת ברומניה.

שאלות בעל-פה

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לשאלות בעל-פה. הראשונה, שאלתא מס' 208 של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, המופנית לשר החוץ, בנושא: תמיכת ישראל בהמשך המצור האמריקני על קובה. בבקשה, גברתי.

תמיכת ישראל בהמשך המצור האמריקני על קובה

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, בעצרת הכללית של האו"ם הצביעה ישראל נגד הפסקת החרם האמריקני על קובה, הנמשך כבר 33 שנים.

ברצוני לשאול:

1. מה היו השיקולים להצביע נגד הסרת החרם על קובה?

2. האם אין זה אינטרס ישראלי להתנגד לכל חרם כלכלי על מדינה בשל משטרה הפנימי?

היו"ר ש' וייס:

תודה. אדוני שר החוץ, בבקשה.

שר החוץ ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעצם יכולתי להשיב במשפט אחד: קובה מקיימת חרם נגד ישראל בפועל.

קובה כיום הינה המדינה היחידה באמריקה הלטינית שאיננה מקיימת יחסים דיפלומטיים עם ישראל. קובה ניתקה את יחסיה עם ישראל לאחר מלחמת ששת הימים, ומאז היתה שותפה בקנאות לכל החלטה אנטי-ישראלית, והתמידה בקנאות זו עד היום הזה.

העוינות הלוהטת של קובה, שאותה היא מפגינה נגד ישראל בכל פורום בין-לאומי, עמדה ביסוד השיקול להצביע נגד הסרת החרם על קובה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חברת הכנסת גוז'נסקי, האם יש לך שאלה נוספת? בבקשה. לאחר מכן, חבר הכנסת רענן כהן וחבר הכנסת דוד מגן, כל אחד במסגרת של דקה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני שר החוץ, מערכת היחסים בין ישראל לקובה היא נושא דו-צדדי, ואני מקווה שזה ייפתר.

היו"ר ש' וייס:

את מקווה שתהיה "הוואנה" בין שתי המדינות.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

כן.

אבל אני רוצה לשאול אותך, אדוני שר החוץ, מה העניין שיש לישראל בחרם שגורם לרעב, למצוקה, למחסור בדלק על קובה? מה העניין שיש לישראל לתמוך בחרם, שמפר את כל הנורמות הבין-לאומיות? מה העניין שיש לישראל בחרם, שפירושו מניעת שיט חופשי, מניעת סחר חופשי? מה העניין לישראל לתמוך בחרם ש-88 מדינות בעולם הצביעו נגדו ועוד 57 מדינות נמנעו, ואנחנו צריכים להיות בחבורה של אלבניה ופאראגוואי, שתומכות בחרם? אנחנו, שאנחנו קורבן של חרם ערבי, ואנחנו טוענים כל השנים נגדו?

זוהי מדיניות של בת יענה, אדוני שר החוץ. אני חושב שאתה, כשר החוץ, צריך לפעול כדי שהיחסים עם קובה ישתפרו. הצבעה בעד ביטול החרם היא מעשה הומני, אבל גם מעשה פוליטי, בשירותה של מדינת ישראל.

לכן, אדוני, אני רוצה לשאול אותך, מדוע לא הובאו בחשבון השיקולים החשובים האלה? תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה. חבר הכנסת רענן כהן, דקה.

רענן כהן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר החוץ, כנסת נכבדה, אנחנו צריכים גם להסתכל על זכויות האזרח בקובה, ונדמה לי שמה שקורה שם שייך לעולם השלישי, וחובתה של מדינת ישראל, כמאמינה בהליך של זכויות האדם, לעשות הכול כדי לסייע שם לבני האומה הקובנית.

אני רוצה לשאול את אדוני שר החוץ, האם אנחנו מתנים את שיפור היחסים עם קובה בשינוי המשטר ובהפיכתו למשטר דמוקרטי, שזה דבר חשוב לנו, כמו יתר ארצות הגוש הקומוניסטי, שעבר מן העולם?

לפי דעתי, התמורה שהיתה במשטר הקומוניסטי צריכה להתחולל גם בקובה. חובתה של מדינת ישראל לעשות הכול כדי שהמשטרים בעולם יהפכו להיות דמוקרטיים, כמו המשטר במדינת ישראל, שהוא למופת.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת דוד מגן, בבקשה, דקה.

דוד מגן (הליכוד):

נכבדי שר החוץ, בשנה האחרונה נוצר הרושם, שלא תמיד אנו מנהלים מדיניות עצמאית. בכל פעם שאנחנו מנסים לחדש קשר במזרח-אסיה, בצפון-אפריקה, באמריקה הדרומית, אנחנו מקבלים דרך התקשורת נזיפות אמריקניות. חשוב מאוד לתאם את המדיניות שלנו עם ארצות-הברית, אבל אסור שנבטל את רצוננו מפני רצונה.

למשל, פרשת הקשרים עם לוב. אני הייתי מאוד שמח אילו הפסיק משרד החוץ את המגעים נוכח המחאה שעלתה כאן בכנסת, ולא רק אחרי שארצות-הברית התערבה. המדיניות שלנו צריכה להיות עצמאית.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני שר החוץ, תגובה משוקללת לכל השלושה.

שר החוץ ש' פרס:

אני מאוד התרגשתי מדבריה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי בעניין הלחץ מבחוץ. אני רוצה להגיד לחברת הכנסת הנכבדה, שאין דבר מחריד יותר, כלפי העם, מאשר משטר דיקטטורי מיושן, הגוזל את זכויות האדם ואינו מאפשר לפתח את הארץ.

אי-אפשר להאשים את העולם החיצון בשגיאות החמורות שיש בפנים. ההדים המגיעים מקובה על הדיכוי, על הצנזורה, על שלטון היחיד, מצדיקים כשלעצמם הטלת לחצים על הארץ הזאת, כדי שתשנה את דרכה.

יש לנו שם גם חשבון משלנו, שלא אזכיר אותו עכשיו, אבל הוא גדול, כלפי היהודים שהיו שם. אינני מקבל את הטפת המוסר הזאת.

אני מסכים עם דבריו של חבר הכנסת רענן כהן.

לחבר הכנסת דוד מגן, אתה היית בממשלה, יכולת אז לעשות עצמאות. אני רוצה להגיד לך, שבאופן שיטתי ישראל הצביעה כפי שהצביעה עכשיו, גם כאשר אתה היית שר בממשלה. זה שאתה עובר מממשלה לאופוזיציה איננו סיבה שתשנה את דעתך.

לגופו של עניין, ארצות-הברית בעצמה פועלת למען ישראל. היא לא רק נותנת לנו נזיפות, היא נותנת לנו גיבוי חסר תקדים בהרבה נושאים רגישים. עכשיו, למשל, ארצות-הברית של אמריקה היא הלוחמת הראשית נגד החרם הערבי בעניין ישראל, ולנו זה קשר מדיני שאנחנו לא מתביישים בו. אנחנו מתחשבים בה, היא מתחשבת בנו, ואם נעשה מאזן, אינני יודע מי מתחשב יותר במי, אנחנו בה או היא בנו.

על כן אני דוחה על הסף את הביקורת שלך, מה גם שלא השתמשת בה כאשר יכולת להשתמש בה בהיותך שר בממשלה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אנחנו עוברים עכשיו לשאילתא בעל-פה שתוצג לסגן שר הביטחון, על-ידי חבר הכנסת אפרים סנה, שאילתא מס' 210, בנושא: מפקד חטיבת טול-כרם. בבקשה, חבר הכנסת סנה.

מפקד חטיבת טול-כרם

אפרים סנה (העבודה):

אדוני סגן השר, ב"קול ישראל" נמסר, כי אלוף משנה מוטי, מפקד חטיבת "אפרים", חטיבת טול-כרם, אמר בפגישה עם מתיישבים, כי חוליות מחבלים של "פתח" פועלות במסגרת ה"חמאס".

רצוני לשאול:

1. האם אכן הוסמך הקצין למסור דברים אלה לפורום אזרחי?

2. אם לא, או אם הדברים אינם נכונים, אילו צעדים ננקטו?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אשר לשאלה של הסמכות, הקצין לא הוסמך, ועל כך העיר לו אלוף הפיקוד, והדבר הזה, מבחינת המשמעת הפיקודית, בא על תיקונו.

אשר לנושא עצמו, בינתיים אין לנו ידיעות המאשרות את התופעה שמדובר עליה, אבל במסגרת תשומת הלב המיוחדת מאוד שאנחנו מקדישים עכשיו לפעולות הטרור, גם בגלל ההקשר של הביטחון האישי שלהם, וגם עקב הניסיון שלהם לפגוע בתהליך השלום, אנחנו עוקבים בקפדנות אחרי כל מה שמתרחש בקרב ארגוני הטרור.

כולנו מבינים אילו השלכות יכולות להיות לשיתוף פעולה, שכביכול ארגון טרור אחד מדבר בלשון יפה, וארגון אחר הוא אשר מבצע את פעולות הטרור, ולא על כך דובר בהסכם העקרונות. לכן, אנחנו מבצעים פעילות מודיעין מאוד יסודית: א. כדי לדעת; ב. כדי לוודא שתופעות כאלה לא יקרו, ואנחנו לא ניפול בפח. ואם גופים מסוימים יפעילו נגדנו פעילות טרור, נפעיל נגדם את כל האמצעים והשיטות שברשותנו.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת סנה, שאלה נוספת, ואחריך, במסגרת דקה, חבר הכנסת רחבעם זאבי וחבר הכנסת חיים אורון.

עוזי לבדאו (הליכוד):

מה זה?

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני אסביר מה זה: 1. מצביעים, יש חברי כנסת שמקדימים; 2. יש כללים מוצקים בעניין הזה.

קריאה:

היו"ר ש' וייס:

כן, גם אתה רשום, נכון. חברי הכנסת, רשומים שבעה. אז מה? אבל יש רק שניים.

דוד מנע (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

לא, יש דברים נוספים. אני אסביר לך את הכללים, וחבר הכנסת דב שילנסקי, שהיה יושב-ראש הכנסת, יוכל להסביר לך אותם עכשיו. הוא עיצב אותם, והם מצוינים.

דוד מנע (הליכוד):

אמרת: אחד מהקואליציה ואחד מהאופוזיציה. אני הצבעתי ראשון. אז למה אתה משנה?

היו"ר ש' וייס:

נכון, אבל גם בקואליציה יש סיעות. בשאילתא הקודמת דיבר איש הליכוד, ועכשיו אני נותן לחבר הכנסת זאבי.

דוד מנע (הליכוד):

אמרת שאחד מהאופוזיציה שואל, אחד מהקואליציה – – –

קריאות: – – –

היו"ר ש' וייס:

אל תעשה מהומה, אני נותן לך הרבה מאוד פעמים, ולפעמים – לפני משורת הדין. יש כמה חברי כנסת שזוכים כאן לטיפול טוב ומיוחד, בגלל העובדה שהם נוכחים באולם והם חרוצים, ואחרי הכול הם עוד מתלוננים, ובניגוד לכללים. איזה מין תסיסה פנימית. זה בדיוק לפי הכללים. אני גם לא חייב להסביר לך עכשיו. אחר כך אסביר לך בלשכתי, ותראה שאשכנע אותך.

דוד מנע (הליכוד):

היא רשמה אותי ראשון.

היו"ר ש' וייס:

לא משנה בכלל את מי רושמים ראשון. אני אסביר את הכללים, בסדר? יש פה קבוצה שתמיד משתתפת, והיא ראויה שאני אסביר את הכללים בקיצור נמרץ: א. הכלל הוא שלא ניגשים בכלל למזכיר להירשם, אלא מצביעים. הבנתם, חבר הכנסת מנע ואחרים? ב. הכלל הוא, שאם יש שני ראשונים ואחד הוא מסיעתו של השואל, מעדיפים שניים שלא מסיעתו של השואל; ג. הכלל הוא שכאשר אין בעיה כזאת מחלקים – אחד לקואליציה, אחד לאופוזיציה; ד. כשמישהו כבר הציג שאילתא באותו יום או קיבל רשות לשאלה נוספת, הוא נדחה לסוף התור; ה. כאשר יש אופוזיציה-קואליציה ובסיבוב קודם קיבל מישהו מהאופוזיציה רשות, בסיבוב הבא משתדלים לעבור לסיעה אחרת, ועל-פי זה פעלתי. גיבש את הכללים חבר הכנסת דב שילנסקי, ולדעתי אלה כללי צדק מובהקים, ואני פועל על-פיהם. לא צריך לעסוק כל הזמן בתגרנות.

בבקשה, חבר הכנסת סנה.

אפרים סנה (העבודה):

מהתשובה הבנתי – – –

דוד מנע (הליכוד):

כשבשוק מתנהל שיווק הוגן, לא צריך תגרנות.

היו"ר ש' וייס:

אלה כללי משחק של צדק, ואני דוחה דחייה מוחלטת את ההערה שלך.

דוד מנע (הליכוד):

אני בעד צדק לא פחות ממך.

היו"ר ש' וייס:

ועכשיו אני קורא אותך לסדר.

דוד מנע (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' וייס:

אין פה עניין של צדק, יש פה כללים מול תגרנות, ותפסיק עם זה.

דוד מנע (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' וייס:

תפסיק, ואני קורא אותך לסדר. באולם הזה לא תהיה שום אלימות, לא תשפיע עלי.

בבקשה, חבר הכנסת סנה.

אפרים סנה (העבודה):

הבינותי מהתשובה שהקצין לא הוסמך, ועל כן אלוף הפיקוד נזף בו.

עדיין קרה פה דבר לא תקין. קצין בכיר ישב בפגישה סגורה עם אזרחים, במקרה זה – מתיישבים מאזור השומרון, דיבר אתם מה שדיבר, נתן בהם אמון, והם הוציאו את דבריו החוצה. האם מהפרת האמון הזאת מתכוונת מערכת הביטחון להפיק איזו מסקנה לגבי מפגשים כאלה בעתיד?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת זאבי, ואחריו – חבר הכנסת אורון, במסגרת דקה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, למדנו ממפקדינו וממורינו בצה"ל, שדיווח אמת הוא אחד מיסודות כוחו של צה"ל, לעומת שכנינו, שלא הקפידו בזה. לצערי, אני מתמלא באין-סוף ידיעות, עובדות ופרטים על דיווחים כוזבים שנעשים בתוך הצבא אל הדרג הממונה, ואחר כך מהצבא אל הדרג המדיני. למדנו גם, שההחלטות הכי טובות הן על סמך הידיעות הכי טובות, וכשאין לקברניטים ידיעות טובות, הם מקבלים החלטות שגויות.

השאלה שלי מתקשרת לשאלתו של חבר הכנסת סנה: למה להעלים מידע אמת, שנוגע לכולנו? אם מה שאמר אותו אלוף משנה אמת, לא צריך להעלים אותו.

חיים אורון (מרצ):

רחבעם זאבי (מולדת):

אבל יש סימנים שמעידים שבכל אופן זו אמת, שזה דומה לאמת.

ואם נזפו בו, מדוע לא נזפו באלוף עוזי דיין ובאחרים, שהביעו את דעתם כפי שהם הביעו, בלי שקיבלו לזה רשות מהדרג המדיני?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת אורון, בבקשה.

חיים אורון (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, האירוע שבו מדובר הוא עוד מקרה, שבו טיפול לגיטימי ומוכן של מתנחלים עם גורמי הביטחון בנושאי ביטחון הופך מנוף לפעולה פוליטית. זכותם של המתנחלים וחובתו של הצבא לשתף אתם פעולה בנושאי ביטחון. יש שימוש בלתי פוסק בנושא הביטחון ובאינפורמציה ביטחונית שגויה ושקרית כמנוף למאבק פוליטי נגד הממשלה ונגד הצבא, שממנו מבקשים ביטחון.

היו"ר ש' וייס:

מה השאלה?

חיים אורון (מרצ):

זה בעצם האירוע במהותו. ננזף קצין, ואני מתאר לי שמי שנזף פעל על-פי מה שמתחייב מהתקנות. חובה על סגן שר הביטחון להעמיד את המתנחלים על מקומם. עירוב התחומים בין פעולתם הפוליטית ובין דאגתם לביטחון מערער את הביטחון, ואשר למאבק הפוליטי, נקיים אותו בכנסת.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אורון, זאת הצעה. מה השאלה?

סגן שר הביטחון מ' גור:

אני הבנתי את השאלה.

חיים אורון (מרצ):

— — —

היו"ר ש' וייס:

אדוני סגן השר, אתה מתייחס לזה כאל שאלה, אז בסדר. בבקשה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אני רוצה לחזור ולהדגיש, שלפי מיטב הידיעות שלנו כרגע, אין אמת בידיעות הללו שהודלפו, או שפורסמו, ואת זה הדגשתי קודם. הוספתי, שלמרות זאת אבל מתוך הבאה בחשבון שהדבר הזה אפשרי, אנחנו פוקחים עיניים כדי לדעת בדיוק לקטלג מחדש מי רושם מה, ולא ללכת שבי אחרי הנחות, או קונצפציות או ציפיות, אלא לדון בנושא הזה של הטרור במלוא תשומת הלב שהנושא מחייב, על מנת לעשות מינימום של שגיאות.

משה פלד (צומת):

— — — זה בדיוק — — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פלד, בשאלות בעל-פה אין קריאות ביניים.

סגן שר הביטחון מ' גור:

דבר שני, נכון שגם לנו יש הרגשה שנעשה שימוש – נאמר – לא הוגן בדברים של הקצין. הטיפול הצבאי שנעשה הוא טיפול שצריך להיעשות. פה אני רוצה לומר, שיש שאלה לגמרי לא פשוטה. כיוון שבגלל הרגישות הרבה של האירועים בשטח ושל המצב הפוליטי, אנחנו מייחסים חשיבות רבה מאוד להידוק הקשרים בין צה"ל, בכל הרמות שלו, ובין המתיישבים, עד כמה שאפשר. מדי פעם יש הדלפות או ניצול שלא לטובה של המידע. עם זה אנחנו צריכים להתמודד, אבל, לפי הערכתי תהיה זו טעות אם כתוצאה מכמה אירועים כאלה אנחנו נפגע בשיטה עצמה, שמחייבת הידברות, הסברה ומירב ההבנה לצעדים שנעשים על-ידי הצבא.

במסגרת זו נערכים מפגשים בכל הרמות. אתמול היתה פגישה עם ראש הממשלה. אני נדהמתי כאשר כמה דקות לאחר מכן שמעתי ברדיו דברים שהיו כביכול בישיבה, ולא היו ולא נבראו. אבל, אני אהיה האחרון להמליץ להפסיק מפגשים מהסוג הזה, כי מפגשים שבהם מדברים, מסבירים ומלבנים

דברים הם הרבה יותר טובים ממפגשים מסוגים אחרים. ולפי דעתי, חשוב שנעשה הכול על מנת להרבות עד כמה שניתן בהבהרות, בהסברות, בדיבורים, ולהיזהר שהדבר לא ינוצל לרעה. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לסגן שר הביטחון.

חברי הכנסת, למען הסדר הטוב, בעקבות כמה פניות של חברי כנסת, לשאלה הנוספת אין נרשמים. יש כאן כללים בדוקים: מצביעים, נרשמים, ויושבי-ראש הישיבות נוהגים לפי הכללים, משתדלים שלא להפלות.

עכשיו יש לי הצעה, מתוך ניסיוני בעבר כחבר כנסת, ובעצם גם עכשיו אני חבר כנסת, וחבל שחבר הכנסת מנע איננו. קורה לפעמים שאת היושבים בפינות לא רואים כל כך טוב. לכן, מי מהיושבים שם שרוצה לשאול שאלה, כדאי שיזוז קצת לכיוון העין של המזכיר, או של סגנית המזכיר, וינסה לתפוס את העין. אגב, ברוב הפרלמנטים בעולם זה המשחק. לא המצאנו אותו.

הודעת יושב-ראש הכנסת על סדרי הדיון

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני רוצה למסור הודעה. היו לפנינו שלוש הצעות חוק, שקשורות לרעיון פיזור הכנסת להקדמת הבחירות. אחת של חבר הכנסת שאול עמור, אחת של חבר הכנסת רפאל איתן ואחת של חבר הכנסת יצחק לוי וחבר הכנסת חנן פורת.

היזמים פנו וביקשו לדחות את הדיון בהצעות האלה, ואני, כמובן, נעתר – – –

אלי דיין (העבודה):

— — —

היו"ר ש' וייס:

סליחה, אני לא חוקר כליות ולב.

אני נעתר תוך מסירת הודעה מבהירה. תקנון הכנסת במהדורה האחרונה שלו, עמוד 51, בעמוד של סעיפים 136-137, הערה, ואלה החלטות של ועדת הכנסת שמחייבות אותנו, נאמר: "הצעת חוק פרטית שיוזמיה מבקשים לדחות את העלאתה לאחר שכבר נכללה בסדר-היום של הכנסת – רשאי יושב-ראש הכנסת, אלא אם ראה שיש הצדקה לבקשת הדחייה, לדחות את הדיון בהצעת החוק לתקופה של 60 יום". זה מה שאני עושה עכשיו.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אתה יוזם תקדים – –

היו"ר ש' וייס:

איזה?

דן תיכון (הליכוד):

– – שיושבים-ראש מעולם לא נקטו. אני מציע לך לשקול את העניין פעם נוספת.

היו"ר ש' וייס:

אני מקבל את ההצעה. אני לא רוצה עכשיו הצבעות, יש תקנון.

רבותי, לא אחת קורה, שחברי כנסת מעלים על סדר-היום הצעת חוק ורואים שאין להם רוב – או מסיבה אחרת, וזה אנושי – והם לא מעבירים אותה. זה בסדר, זה חלק מכללי המשחק הפרלמנטרי. אם נהגו או לא נהגו, זה נושא מעניין – – –

משה פלד (צומת):

מה ההבדל הפעם?

היו"ר ש' וייס:

זה המקרה שלפנינו. כדי למנוע אי-הבנות אני קורא בפניכם את הוראות ועדת הכנסת, ולא ייתכן שכל פעם שיש הוראה של ועדת הכנסת שאינה נוחה למישהו, הוא קובע כי מי שנוהג על-פי התקנון נוהג בניגוד לו.

תודה לכם. אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום. אנחנו עוברים להצעה לסדר.

חנן פורת (מפד"ל):

סליחה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ש' וייס:

מה קרה, חבר הכנסת חנן פורת? אין דיון, אתם ביקשתם לדחות את ההצעה. נכון? תבוא ללשכתי אחרי זה, כולנו אוזן.

חנן פורת (מפד"ל):

הואיל ולא היינו מודעים לדבר שהצעת, ולא נאמר לי כך שעה שדובר על דחייה, אני מבקש להעלות את ההצעה.

היו"ר ש' וייס:

עכשיו אני מבקש לברר במזכירות מה קורה במקרה כזה. אני צריך לדעת, אני צריך לעבוד לפי תקדימים. תברר עם מזכיר הכנסת מה קורה. בינתיים נעלה הצעה אחת לסדר ואתה תעשה בירור. אנחנו לא חוטפים פה שום דבר.

חברי הכנסת, אל תפריעו. אני רוצה להזדקק לניסיונו העשיר של מזכיר הכנסת ולדעת מה קורה כאשר סיעה מודיעה שהיא שולפת הצעת חוק מסדר-היום, ואחרי שהיא הודיעה שהיא שולפת, היא במקום מודיעה שהיא מחזירה.

זו בעיה, כי יש פה שאלות טקטיות. אני לא יודע למי יש רוב ולמי אין רוב, אבל יכול להיות שאחרי שנודע שהיא שולפת יצאו חברי כנסת מהבניין. לא מקובל, חברים. אני ממליץ שהנושא הזה יועבר לוועדת הפרשנות על-ידי חבר הכנסת חנן פורת. לא טוב לתעתע בכנסת. גם טקטיקה פרלמנטרית צריך שיהיו לה חוקים. תודה, ממשיכים.

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

היו"ר ש' וייס:

אם תהיה הסכמה, אין לי התנגדות. אם יש הסכמה ואני אקבל את זה מראש הקואליציה ומראשי האופוזיציה, אין לי טענות. יש לכם עשר דקות להודיע לי מה דעתכם. כאשר יש הסכמות פרלמנטריות, אין התנגדות.

הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום

(אבטחת מוסדות חינוך) (מס' 2), התשנ"ג-1993

(קריאה ראשונה)

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה חשובה מאוד. צלצלנו. הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (אבטחת מוסדות חינוך) (מס' 2), התשנ"ג-1993. צלצלנו כבר לפני שבע דקות. קריאה ראשונה. נא לשבת. ההצעה היא להעביר את זה לוועדת החינוך והתרבות. ההצבעה החלה, מי בעד וכו' וכו'.

הצבעה מס' 1

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 47

נגד – 16

נמנעים – 3

ההצעה להעביר את הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (אבטחת מוסדות חינוך) (מס' 2), התשנ"ג-1993, לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

אני רואה שחבר הכנסת בורג לוחץ, וזה לא נראה. ראיתי. ובכן, 47 תומכים פלוס שניים, 16 מתנגדים, שלושה נמנעים. אני קובע שהצעת החוק עברה לוועדת החינוך והתרבות להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

אני רוצה לשמוע אם יש עוד איזו התדיינות בקשר להצעת החוק להקדמת הבחירות. אני אפנה לחברי אופוזיציה וקואליציה. אדוני יושב-ראש הקואליציה, חבר הכנסת אלי דיין, מתקיים איזה דיון בין הקואליציה לאופוזיציה בעניין ההצעות האלה, או לא?

אלי דיין (העבודה):

אוכל להודיע בעוד חמש דקות.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. הודעתי שלא יהיה דיון היום, אלא אם כן תהיה הסכמה של כל הבית.

הצעה לסדר-היום ידיעה על שהקהילייה האירופית עומדת להקים בירושלים נציגות לאוטונומיה

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני מזמין את חבר הכנסת אליהו בן-אלישר – – –

דב שילנסקי (הליכוד):

בדיון על השמירה במוסדות חינוך, אף חבר מערך אחד לא דיבר בעד.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת שילנסקי, אתה עתיר ניסיון בכנסת. גם זה לא חדש בבית הזה. תמוהות הן דרכי הפרלמנטריזם.

הצעה של חבר הכנסת אליהו בן-אלישר, מס' 2364, בנושא: ידיעה על שהקהילייה האירופית עומדת להקים בירושלים נציגות לאוטונומיה.

סליחה, התייעצות – לא באולם. חבר הכנסת חגי מירום, התייעצות – לא פה. חבר הכנסת אלי דיין, אולי לא תקיימו התייעצות כאן, אנחנו צריכים להמשיך בסדר-היום. אדוני שר המשפטים, אדוני ראש הממשלה, אולי לא תקיימו התייעצויות. תתייעצו, בבקשה, אבל לא כאן. חבר הכנסת אורון, שב. חבר הכנסת אורון, שב, בבקשה. חבר הכנסת אליהו בן-אלישר: ידיעה על שהקהילייה האירופית עומדת להקים בירושלים נציגות לאוטונומיה.

קריאה:

היו"ר ש' וייס:

לא, לא. זו הצעה לסדר-היום, כדי לאפשר לכם התייעצות.

הרי אנחנו לא נפסיק את ישיבת הכנסת. חברי הכנסת, שלא תהיינה כאן אי-הבנות. אני הודעתי שהנושא של חנן פורת לא עולה, אלא אם כן יש הסכמה כללית של הבית. נתתי עשר דקות להתיעצות, בינתיים ממשיכים בסדר-היום. התייעצויות לא עושים באולם המליאה. זה כל הסיפור. מבחינתי – אין. בבקשה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מוכן להיות פקק; אין לי שום בעיה. אבל הנושא הוא ירושלים, ואני מקווה שירושלים לא תהיה פקק.

היו"ר ש' וייס:

בזכות פקקיותך האולם מלא. יש לזה גם יתרון.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אני שמח מאוד. אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כולנו יודעים מה היתה עמדתה של הקהילייה האירופית, ובעיקר מה היתה עמדתן של כמה חברות בקהילייה האירופית – – –

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת סנה. חבר הכנסת חגי מירום. חבר הכנסת סנה, פה יש דיון, אני מבקש, אל תפריעו. כל הזמן יעמוד לרשותך, תאמין לי. חבר הכנסת אלי דיין, תפוס את הציבור ותתייעץ במקום שיש בו כורסאות נוחות.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

יש לי זכות מיוחדת לדבר – – –

היו"ר ש' וייס:

כאשר תשבו נוח, תהיה לכם גם החלטה מיושבת. אבקש מן הסדרנים לסגור את הדלתות. מעובדי הסיעות אבקש לא להפריע לנו. נא לסגור את הדלתות. ביקשתי לסגור את הדלתות; גם בצד הזה. חברים, הסימפוזיון הזה, לא המזכיר מפריע לי. חבר הכנסת בן-אלישר, בבקשה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

אני לא בא לחדש דבר על עמדתן של חברות כמו צרפת ואיטליה בקהילייה האירופית כלפי מדינת ישראל, עמדתן כלפי אש"ף, התמיכה באש"ף, העידוד של אש"ף, התמיכה בהקמתה של מדינה פלשתינית. כל זה ידוע, ובמידה רבה מאוד היום לבוא, לאחר שיצחק רבין לחץ את ידו של יאסר ערפאת – – –

היו"ר ש' וייס:

אני לא מסכים שנושא כל כך חשוב יידון באווירה של שיחות. חבר הכנסת רענן כהן וחבר הכנסת שפי, יש כורסאות נוחות מאחורי הקלעים. בכלל, כל הנוהג הזה שמסתובבים כל הזמן – להסתובב בחוץ ולא באולם המליאה. אני מבקש, חבר הכנסת המר ואחרים, אנא שבו. בבקשה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

נקווה שעכשיו זה יהיה יותר טוב, בזכותו של היושב-ראש.

דן תיכון (הליכוד):

הגבירו את הרמקול.

היו"ר ש' וייס:

גם זה רעיון. את הארבעה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

זכות מיוחדת לי היום באמת, גם הרמקול וגם היושב-ראש וגם ההתייעצויות וגם הנוכחות ליד שולחן הממשלה. אבל זה למען ירושלים.

אני חוזר ואומר, שאין באפשרותי לחדש דבר לגבי עמדתן של חברות בקהילייה האירופית כלפי ישראל, כלפי אש"ף; תמיכתן בהקמתה של מדינת פלשתינית. אבל, בכל זאת, בעולם שבו המאורעות והאירועים רודפים במהירות זה אחרי זה, לפעמים הדמיון עולה על המציאות, אבל לפעמים גם ההיפך. הרצון לשנות את המציאות גם עובר לפעמים כל דמיון, ואפילו עובר את גבול הטעם הטוב.

ועל כן ביקשתי להציע לכנסת לרשום על סדר-יומה רעיון, שהועלה על-ידי הקהילייה האירופית בשיחות נציגיה עם נציגים של ממשלת ישראל, להקים נציגות אירופית ליד רשויות האוטונומיה, כאשר האוטונומיה תקום בירושלים. והכוונה כמובן לירושלים המזרחית, זאת שהיתה תחת כיבוש ירדני עד 1967.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אין דבר כזה – ירושלים המזרחית.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

יפה. לכן, חבר הכנסת זיסמן, אני הוספתי – אותו חלק של ירושלים שהיה תחת כיבוש ירדני עד 1967. אני בהחלט מקבל את הרצון שלך לתקן ולומר את העובדה שלא קיימת ירושלים המזרחית.

ובכן, באותו חלק של ירושלים, שהיה תחת כיבוש ירדני. מדוע? על מנת לקבוע עובדה, על מנת ליצור עובדה, וכמובן בטרם הוקם, אפילו בטרם הוסכם, אפילו בטרם הלכה ממשלת ישראל לחתימה על הסכם נוסף על אותו הסכם אומלל ונורא, שכבר חתמה עליו. ואני בהחלט מוכן ללכת לקראת

הממשלה ולקראת הסיעה של מפלגת העבודה, ולקראת חבר הכנסת זיסמן, ובמקרה הזה להאמין שהפעם אולי הממשלה תתעשת ולא תהיה מוכנה לאפשר לקהילייה האירופית לבצע את זממה. ואני קורא לזה מזימה להקים נציגות באותו חלק של ירושלים. כאשר חייב להיות מובן לגמרי, כל נציגות דיפלומטית או כל נציגות זרה שתהיה בחלק ההוא של ירושלים יהיה לה מעמד דיפלומטי, אפילו אם אנחנו לא נכיר בה.

קיימות היום באותו חלק של ירושלים נציגויות קונסולריות, שהיו קיימות תחת הכיבוש הירדני ואנחנו לא מכירים בקיומן. אבל, בכל זאת אנחנו חייבים להעניק להן זכויות דיפלומטיות. זה יהיה גם הדין של אותה נציגות, אם תורשה לקום, חס ושלום, באותו חלק של ירושלים.

ומכאן, כמובן, פנייתי אל הממשלה, פנייתי אל שר החוץ, שאם אכן נכון שהם דחו את הבקשה הזאת או את התביעה הזאת, שיתמידו בסירובם בכל תנאי, שלא ייכנעו לדרישה האירופית בשום תנאי. אני מבקש לדבר כאן בשם אלה שמבקשים להציל את מה שניתן להציל. אני יודע שאחרי שהממשלה עשתה כמה דברים עם אש"ף, שלצערי הגדול עשתה, לא הכול ניתן להצלה. לפחות את זה אולי אפשר עדיין להציל, ואני מקווה שניתן יהיה להציל אפילו יותר מכך.

אדוני היושב-ראש, אני לא אאריך בדיבור. אני מקווה שבכל זאת קיימת הסכמה, לפחות בנקודה הזאת, בקרב רבים מהבית הזה.

אני רק רוצה להזכיר לכולנו הצהרה של אדם שגדולים בישראל נושאים ונותנים אתו, יושבים אתו – אבו-מאזן. הוא העז ואמר אל מול הקהל הישראלי, לא כיחד ולא הסתיר ולא החביא דבר בקשר לירושלים: ירושלים הפלשתינית תישאר פלשתינית. ירושלים הישראלית תישאר ישראלית. אפשר ששתיהן תתקיימנה במסגרת אחת או שמסגרת אחת תתקיים ביניהן. אבל יהיה רחוב, יהיה כביש, יהיה משהו אחר שיפריד ביניהן. אנחנו דוחים על הסף את סיפוחה של ירושלים, משום שהיא אדמה כבושה, חלה עליה החלטה 242, היא אדמה פלשתינית, ועל ישראל לצאת ממנה – זאת אמר אבו-מאזן, אשר אתו יושב שר החוץ פרס בוועדה משותפת.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הקהילייה האירופית מבקשת לסייע בידי אבו-מאזן. אין לה כוונות טובות כלפי ישראל, בוודאי לא בנושא הזה, גם לא בנושאים אחרים הקשורים ליהודה, לשומרון ולחבל-עזה.

אני פונה אל הממשלה ממש בתחינה, לפחות כאן, תעזרו להציל את ירושלים. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת בן-אלישר. אדוני שר החוץ, תשובתך.

שר החוץ ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תחינתו של חבר הכנסת בן-אלישר מתקבלת, אם כי אני לא רואה שום צורך בתחינה, מפני שזה לטחון מים ללא צורך. אין בדעת הממשלה אלא לשמור את ירושלים כבירה של מדינה אחת וזו מדינת ישראל. בירה אחת, מדינה אחת, עיר לא מפולגת, זו המדיניות הקבועה, כך היה וכך גם יישאר.

לגופו של עניין, הקהילייה האירופית איננה מתכוונת לפתוח נציגות דיפלומטית במזרח-ירושלים, וברור מכאן שממשלת ישראל לא נזקקה כלל לנושא. אילו פנו אלינו, התשובה היתה שלילית לחלוטין.

על הפרק אומנם אפשרות אחרת, הנבדקת עכשיו על-ידי היועץ המשפטי של משרד החוץ, אשר לפתיחתו של משרד טכני, ללא מעמד דיפלומטי, עם ארבעה עובדים, אשר לא ייהנו אף הם ממעמד דיפלומטי; מטרת המשרד לטפל באותם כספים שהקהילייה האירופית ייעדה לשטחים.

נציגות הקהילייה האירופית מסרה לנו רשמית, שאין בכוונת הקהילייה לפתוח משרדים דיפלומטיים לא בעזה ולא ביריחו. כפי שחברי הכנסת יודעים, האוטונומיה איננה כוללת יחסי חוץ; אלה נשארים בתחום אחריותה של ממשלת ישראל. אבל הקהילייה מקציבה לשטחים כספים, היא הקציבה כ-600 מיליון דולר, בהסכמתנו, ומן הסתם נאפשר לה יחידה טכנית; אנחנו בודקים היכן המקום הטוב ביותר לעשות זאת.

רחבעם זאבי (מולדת):

אפשר לשאול שאלה?

היו"ר ש' וייס:

אדוני שר החוץ, אתה מוכן להשיב על שתיים-שלוש שאלות?

שר החוץ ש' פרס:

כן.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה. חבר הכנסת בן-אלישר, אחריו – חבר הכנסת זאבי.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

מהו ההבדל בין משרד טכני – – – שהוא משרד עם שלט, עם נציג, עם ארבעה נציגים?

שר החוץ ש' פרס:

למשרד טכני אין מעמד דיפלומטי, לא למשרד ולא לעובדי המשרד.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

לקונסוליות, למשל הקונסוליה האמריקנית – – –

שר החוץ ש' פרס:

לקונסוליה יש מעמד קונסולרי. לא מדובר על מעמד דיפלומטי ולא על מעמד קונסולרי, לא למשרד ולא לעובדים. אגב, כבר מזמן יש איש מהקהילייה שחי בירושלים ועוסק בעניין הזה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

– – –

היו"ר ש' וייס:

רגע, עכשיו חבר הכנסת זאבי. חבר הכנסת זיסמן, אני הרשיתי לחבר הכנסת זאבי, אנא.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אני שואל.

היו"ר ש' וייס:

אבל גם הוא שואל והוא היה לפניך.

שר החוץ ש' פרס:

מה ההבדל בין תל-אביב לירושלים? ירושלים זה ישראל ותל-אביב זה ישראל. מדוע אתה חושב שתל-אביב היא יותר ישראל מירושלים? בעיני זה אותו דבר.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת זאבי, שאלה אחרונה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני השר, אני מברך על הרישא של תשובתך, אבל אני שואל, מדוע ממשלת ישראל, עם השקפה כזאת על ירושלים, מתירה קיומן של קונסוליות במזרח-ירושלים, לעתים במקביל עם קונסוליות במערב-ירושלים, דבר שמבליט כאילו את חלוקתה של העיר?

שר החוץ ש' פרס:

הקונסוליות לא קמו עכשיו, הן היו קיימות מקדמת דנא, לא בוטלו גם על-ידי הממשלות שאתה היית חבר בהן. עכשיו היתה פנייה של אחת המדינות האירופיות, שרצתה לחדש הקמת קונסוליה שלה בירושלים, והיא קיבלה מאתנו תשובה שלילית מוחלטת.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. מה הצעתך, אדוני שר החוץ, להסתפק בהודעה שלך, אולי?

שר החוץ ש' פרס:

אני מציע להסתפק בהודעה שלי.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת בן-אלישר, אתה מסתפק בהודעה?

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

ברגע ששר החוץ הודה שהוקם משרד טכני – – –

היו"ר ש' וייס:

אז אתה רוצה דיון.

שר החוץ ש' פרס:

לא אמרתי שהוקם, אמרתי שיש בקשה למשרד טכני; עוד לא הוקם.

היו"ר ש' וייס:

מכיוון שחבר הכנסת בן-אלישר לא מסתפק, מה היא הצעתך, להסיר או להעביר לוועדה?

שר החוץ ש' פרס:

להעביר לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ש' וייס:

עכשיו יכול חבר הכנסת להציע להסיר, ונראה איזה פלא, דווקא חבר הכנסת בא-גד רוצה למנוע דיון כזה ורוצה להסיר. בבקשה.

יוסף בא-גד (מולדת):

זה לא פלא.

בחטא המרגלים נאמר: ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם. ברגע שאדם מחשיב את עצמו לחגב, גם השני מתייחס אליו כחגב.

היו"ר ש' וייס:

זו הערת דרך אגב, עכשיו מה ההצעה?

יוסף בא-גד (מולדת):

זו הערה של דברי תורה שהיושב-ראש בוודאי מברך עליהם.

יש אבסורד, כבוד שר החוץ, הייתי מבקש שתקשיב לאבסורד. שגרירות ארצות-הברית מקיימת את שגרירותה בתל-אביב, וזו מדינה אוהדת, ולא מקיימת את שגרירותה בירושלים, ועל זה אנחנו מבליגים.

היו"ר ש' וייס:

על זה כבר התריע חבר הכנסת זיסמן לפני כן.

עמנואל זיסמן (העבודה):

יוסף בא-גד (מולדת):

החלטת לעזור לי, חבר הכנסת זיסמן? בידידות שלנו אתה תמיד עוזר לי. תודה.

אבסורד שני, כבוד שר החוץ, הדיפלומטים – – –

עמנואל זיסמן (העבודה):

זה לא עניין של יועץ משפטי, זה עניין של עמדה לאומית. שיבואו מתל-אביב לתת ייעוץ טכני, לא מירושלים, כי הטכניקה – – –

היו"ר ש' וייס:

אני מצרף את חבר הכנסת זיסמן להצעה שלך, חבר הכנסת בא-גד.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני מסכים עם כל מלה שהוא אמר.

יש אבסורד שני. מכובדנו טדי קולק סירב להפריד את חגיגות יום העצמאות, והדיפלומטים מחרימים, כי הם דורשים חגיגות בנפרד בירושלים המזרחית והמערבית.

היות שהנושא מאוד עדין, אני מבקש משר החוץ להודיע בריש גלי: שום נציגות טכנית, בכל טכניקה שהיא, לא תקום, לא בירושלים ולא במקום אחר, לקהילייה האירופית.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת בא-גד מציע להסיר, כדי שלשר החוץ לא יהיה איפה להודיע שהוא מקבל את הצעתך.

יוסף בא-גד (מולדת):

לא, כדי להעלות את הנושא בדיון רציני במליאה.

היו"ר ש' וייס:

הבנו את כללי המשחק, חבר הכנסת בא-גד.

חברי הכנסת, שתי הצעות – מי בעד? מי נגד? ואני קורא לצורכי הפרוטוקול: ידיעה שהקהילייה האירופית עומדת להקים בירושלים נציגות לאוטונומיה. יש הצעה של שר החוץ להעביר לוועדת החוץ והביטחון. חבר הכנסת בן-אלישר, אתה מסכים?

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

כן.

היו"ר ש' וייס:

יש הצעה של חבר הכנסת בא-גד, מחוזקת על-ידי השקפה של חבר כנסת נוסף, להסיר. ההצבעה החלה. בעד פירוש לוועדה.

הצבעה מס' 2

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 26

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 2

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

26 תומכים, שני מתנגדים, אין נמנעים. לפיכך הנושא יועבר לטיפול של ועדת החוץ והביטחון.

חבר הכנסת אלי דיין, הודעתי כאן, לא כהודעה תקדימית, בגלל מעין אי-בהירות, מה קורה אם אדם, חצי דקה אחרי שמבהירים לו, חוזר בו. ההנחה הבסיסית שלי היא, שכל חבר כנסת יודע את התקנון על בוריו. אבל אילו היתה הסכמה פה-אחד, לא היה אכפת לי באופן חד-פעמי. יש הסכמה?

אלי דיין (העבודה):

הם הודיעו שהם מסירים.

היו"ר ש' וייס:

אני יודע את הסיפור הזה. תודה. הנושא לא יידון היום, אני מודיע, בצמוד להערה שלי על התקנון. אותו דבר עם הנושאים הבאים, שלא תהיינה אי-הבנות.

עמנואל זיסמן (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

אני לא פרשן פוליטי, כרגע אני מנהל את הישיבה. חבר הכנסת זיסמן, עכשיו אני והיושבים-ראש שיבואו אחרי, תפקידנו לעשות מאמץ קבוע לשמור על התקנון. תודה רבה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת זיסמן, אולי אני ארגיע אותך בכך שאומר שרעייתך, שעומדת בראש קבוצה שלוחמת נגד הסרטן, במסגרת האגודה למאבק נגד הסרטן, ביקרה היום בלשכתי ואני בירכתי אותם בצאתו לדרך של המפעל החשוב שלהם.

עמנואל זיסמן (העבודה):

תודה.

היו"ר ש' וייס:

הצעת חוק רמת-הגולן (תיקון – נוקשות החוק), התשנ"ג–1992, של חבר הכנסת יצחק לוי, לא תידון היום, בכפוף להערה שהערתי קודם.

הצעת חוק רמת-הגולן (תיקון – נוקשות החוק), התשנ"ג–1993, של חבר הכנסת עוזי לנדאו, גם היא לא תידון היום, בכפוף להערה שהערתי קודם, על-פי התקנון ועל-פי החלטות ועדת הכנסת.

משה פלד (צומת):

בכפוף להסכמה עם הקואליציה.

היו"ר ש' וייס:

לא, לא. אני לא עוסק בהסכמות. תמיד כשתהיה הסכמה של הבית כולו, הסכמה פה-אחד – נקבל את זה באהבה.

הצעות לסדר-היום הסכנה שבהמשך פעילותו של הארגון הגרמני הנאצי "עזרה שקטה"

וסיור

קבוצת ניאו-נאצים בישראל

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום מס' 2437, 2450 ו-2474, בנושא: הסכנה שבהמשך פעילותו של הארגון הגרמני הנאצי "עזרה שקטה" וסיור קבוצת ניאו-נאצים בישראל. שלוש הצעות לסדר-היום; שבע דקות לכל נואם.

חבר הכנסת זבולון המר יזם ראשון, והוא יפתח את הדיון. בבקשה.

זבולון המר (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בימים אלו פרסם גבי ברון כתבה מזעזעת על משלחת ניאו-נאצים צעירים שמבקרים בישראל, בכלל זה ב"יד ושם". מנהיג הקבוצה עומד מול התצלום הגדול של ניצולי אושוויץ שרובצים על דרגשיהם ואומר: "ככה אני אוהב לראות יהודים". אחר, שמשתתף במסע לישראל, שואל: "כמה יהודים ניתן להעמיס על את חפירה אחד?"

קבוצת מגולחי-הראש שרים בישראל שירים נאציים עכשוויים, וביניהם שיר שנקרא: "תהילה למובילים את היהודים אל תאי הגזים". בדיון שהם מקיימים בנהרייה הם אומרים: "היהודים הכריזו מלחמה על גרמניה ומה שקרה אחר כך הוא רק תגובה גרמנית על הכרזת המלחמה הזאת".

ואחר כך הם אומרים ליהודים שבקבוצה: "אתם היהודים עושים לפלשתינים מה שהגרמנים כביכול עשו ליהודים, ואתם עוד מדברים על אושוויץ?"

מנהיג הקבוצה מספר על מצבורי נשק ועל אימונים בנשק שיש להם.

בביקור ב"יד ושם" אומרים: "הצילומים האלה הם זיופים. אושוויץ נבנתה אחר המלחמה כדי להשחיר את הגיבורים שלנו". בביקור הזה ב"יד ושם" הם לובשים את המדים הנאציים ומסתרקים לפי תסרוקתו של היטלר.

עיתונאי שהתלווה אליהם אמר: "אני חש עצב כי זה חלק מעתידה של גרמניה".

נוסף על השערורייה, שמדינת ישראל היתה מוכנה לקבל ולארח קבוצה מתועבת שכזאת, נוסף על הטעות הזאת, עוד להביא אותם ל"יד ושם", נוסף על הטעות שלא שפטנו אותם פה על פשעיהם – יש פה סמל מוחשי של מה שקורה בגרמניה האחרת 50 שנה לאחר השואה.

זה מתקשר לידיעה אחרת, של גד שמרון, על ארגון שנקרא "עזרה שקטה", שפועל בגרמניה זה 40 שנה. הם דואגים לכך שעדי מפתח במשפטים נגד פושעי המלחמה הנאציים לא יעידו. הם מגישים עזרה ותמיכה לאלפי פושעים נאצים מכל הדרגות. הם נתנו סעד וסמך לרודולף הס, לקלאוס ברבי, לאלוויס ברונר, לקורט פרנץ, לאיוון דמיאניוק, לאדולף אייכמן וליוסף מנגלה. אלה דוגמאות לקליינטים של הארגון. פושעים שנאשמו ברצח המוני של בני אדם מוגנים על-ידם. נשפטים נאצים קיבלו סיוע בכל הדרכים. הם מכתירים את מעשי הזוועה שלהם ומסייעים לשחרור ולחילוץ שלהם ממשפט.

חברי הכנסת, כפי שנמסר בכתבה, חברי הארגון הזה זכו וזוכים לתמיכה רחבה על-ידי פוליטיקאים מהמרכז ומהימין. בחומר שהם מוציאים יש סוגי טיעון כמו: "כדי לתפוס טרוריסט מוציאה המדינה 50,000 מרק, אבל הליכי הסגרה של פושע מלחמה מסוים, שוואמברגר, שלא הזיק לאיש, עלו למדינה חצי מיליון מרק".

קורט פרנץ, מפקד טרבלינקה, שבית-המשפט קבע שהוא ביצע מעשי זוועה וסדיזם שהדמיון האנושי איננו מסוגל כלל לתפוס, שוחרר בעזרתם מסיבות בריאות. מרטין זומר, התליין מבוכנוואלד, סדיסט, חסר רחמים, מוגדר על-ידם כנכה מלחמה שבמדינות אחרות היה משוחרר בגלל פצעתו. וכך לגבי עוד רוצחים רבים.

הארגון מפיץ, כמובן, את המסר, שבאשוויץ לא הושמדו יהודים.

חברי הכנסת, הארגון הזה זוכה למימון רב, והתרומות שתורמים לו, בטענה שזו אגודה למטרות צדקה, פטורות על-פי החוק הגרמני ממס. גם התעשיין קרופ, שהיה ממטופלי הארגון וקיבל הרבה כסף מעזרתו לנאצים, תומך בארגון. בין התורמים, כפי שמתועד שם, מצויים גם חברי פרלמנט.

אדוני היושב-ראש, 48 שנים לאחר מלחמת העולם השנייה, לאחר השואה הנוראה, פועל בגרמניה ברציפות, 40 שנה, ארגון שדוחק את האמת בכל מה שקשור לפשעי הנאצים, שמכחיש את אושוויץ, שקשור עם ארגוני הימין הקיצוני, ששותף לתקריות הגזעניות בגרמניה על-ידי נאיו-נאצים. וגרמניה האחרת – שותקת.

מדינת ישראל, מדינת היהודים, שסבלו יותר מכולם, ללא השוואה, אסור שתעבור בשתיקה על זרע הפורענות הזה. חובתנו לזעוק, להזעיק ולתבוע מגרמניה לעצור את הזוועה והפשע ולהוציא את הארגון אל מחוץ לחוק. אל ניתן עזרה שקטה ל"עזרה השקטה". שתיקתנו יכולה להתפרש כהשלמה וכעמידה על הדם, על הדם שעלול להישפך על-ידי פעולה מהסוג הזה, שביקור הניאו-נאצים בישראל הוא רק דוגמה ללגיטימציה הניתנת לכך.

אני קורא לכנסת לדון בנושא כדי להתריע וכדי לעצור את המגפה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מודה לחבר הכנסת זבולון המר על היוזמה בהעלאת הנושא.

חבר הכנסת אלי דיין, בבקשה. אחריו – חברת הכנסת נעמי בלומנטל.

אלי דיין (העבודה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, חבר הכנסת זבולון המר תיאר בדיוק ובצורה משכנעת את העובדות המזעזעות, ש-21 צעירים ניאוו-נאציים סיירו בשבוע שעבר בישראל. לקבוצה זו סופחו שישה יהודים, שעד מועד היציאה לא ידעו כי הקבוצה מורכבת בעיקר ממה שנקרא נאצים מגולחי-ראש ואוהדיהם, ושהם, היהודים, שימשו לה בעצם עלה תאנה מוסרי ופיננסי.

העובדות שתוארו הן מאוד מזעזעות. מובן, בראש ובראשונה יש להפנות אצבע מאשימה לעיריית דרזדן, שארגנה את המשלחת וידעה שהמשתתפים בה משתייכים לארגון ניאוו-נאצי.

יתר על כן, ביקור הקבוצה בישראל אף מומן בחלקים שווים מכספי קופת הקהילה היהודית ומכספי משרד החינוך של גרמניה.

היו"ר ש' וייס:

אולי היתה כאן הטעיה, אולי אמרו להם שיש פה כאילו חינוך מחדש וסידרו אותם?

אלי דיין (העבודה):

הנושא הזה מועלה היום בכנסת כדי להצביע שוב על התופעה, שלצערנו עדיין קיימת אחרי השואה הנוראה, של ארגונים ניאוו-נאציים בגרמניה – היא קיימת גם במקומות אחרים, אבל בעיקר בגרמניה – ועל זה אין לעבור לסדר-היום.

מתפקידנו לא רק לזעוק ולמחות. אנחנו היום מדינה ריבונית עם ממשלה, עם יכולת. אנחנו צריכים לשמוע היום משר החוץ מה ממשלת ישראל עושה כדי להיאבק בתופעה הנוראה הזאת. כפי שאמרתי, אנחנו כאן לא רק כדי לזעוק ולמחות. חלפה התקופה שאנחנו רק זועקים ומוחים. אנחנו מדינה. יש לנו גם כוח מוסרי וגם כוח שלטוני וגם אמצעים. אנחנו צריכים להפעיל אותם כדי לשרש את התופעה הנוראה, שהולכת ומתפשטת.

אני קורא כל מיני מסמכים שאני מקבל ממכון ויזנטל, שזו תופעה שכנראה מתפשטת. אנחנו צריכים לנקוט אמצעים נגדה, כפי שאנחנו זכאים, כבני אדם, ובמיוחד כיהודים, במיוחד כמדינת היהודים. אנחנו צריכים לנקוט אמצעים ולפנות בתביעה נמרצת לממשלת גרמניה, להוציא את הארגונים אל מחוץ לחוק. אפילו את זה הם לא עושים.

היו כמה דיונים בכנסת בעניין הזה בשנים האחרונות. אני זוכר שבכל מושב היה לפחות דיון אחד או שניים. ואנחנו לא חשים שנעשית פעולה ממשית. נכון, הם מקבלים את המחאות, והם אומרים: אנחנו ננקוט, אנחנו נעשה. ובכל מיני פגישות שיש לנו עם חברי הפרלמנט הגרמני, הנושא הזה עולה. אבל אין עושים את הפעולה הבסיסית הנדרשת – קודם כול להוציא את הארגונים האלה אל מחוץ לחוק.

ראינו את הפעולות של הארגונים הניאו-נאציים, ששרפו זרים ופעלו נגד טורקים שעובדים שם. ואני יודע שהיום ראש ממשלת טורקיה מטפל בשאלה, איך לפתור את הבעיה, ההולכת ומחמירה, כי יש הרבה אזרחים טורקים שעובדים בגרמניה, וחלק מהם עומדים ממש בפני סכנת נפשות לנוכח הפרעות והפעולות האיומות שהנאצים האלה, יימח שמם וזכרם, מתכננים נגד אנשים חפים מפשע.

לכן, מן הראוי שהכנסת תקיים דיון ותשמע, ולא רק תמחה, אלא גם תלווה את האמצעים שממשלת ישראל צריכה לנקוט כדי לשרש את התופעה הנוראה הזו.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת אלי דיין. רשות הדיבור לחברת הכנסת נעמי בלומנטל.

עד אשר חברת הכנסת בלומנטל תגיע אל הדוכן – יש לנו ועדה, חבר הכנסת אלי דיין, בראשות סגן יושב-ראש הכנסת עובדיה עלי, עם קבוצה טובה של חברי הכנסת, שכל הזמן מלווה את הנושאים האלה ועוסקת בתופעות הנאציות, בתופעות הגזעניות וכן הלאה, ומגיבה, ויש תגובות. אני חושב שהיא תורמת תרומה צנועה במאבק הכולל שלנו ככנסת יחד עם הממשלה נגד תופעות של נאציזם, גזענות, שנאת זרים וכיוצא באלה.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, 82 ארגונים ניאו-נאציים פועלים היום בגרמניה. על-פי הערכה, פועלים היום כ-42,700 ניאו-נאצים מיליטנטים. בשנת 1992 מצאו את מותם 17 אנשים, בהם שבעה זרים, מפיוגעים ניאו-נאציים מכוונים. בשנה שעברה נרשמה עלייה דרמטית של 74% במעשי אלימות ממניעי גזענות ושנאת זרים. המספר 2,584 הוא מספר התקריות שנרשמו בשנת 1992 בגרמניה, תקריות שהיו מעורבים בהן ניאו-נאצים.

לכל עם תקופת הזוהר שלו ותקופת השפל שלו. לעם הגרמני יש תקופת שפל, שתיזכר לדיראון עולם, תקופת חושך, ליקוי מאורות, שכמוה לא התקיימה בהיסטוריה האנושית. כולנו חיינו את התקופה הזאת. שליש מעמנו נכחד בה. אך יש אנשים, יש גרמנים, שעבורם ימי האופל האלה, תקופת שלטון הנאצים בגרמניה, הם ימי זוהר, וכמיהתם מתמצית בשאיפתם ובפעילותם לשוב לימים שכאלה. קשה לנו לחיות עם העובדות האלה, קשה עוד יותר להתמודד עם התופעה הזאת, שתופסת היום תאוצה בגרמניה.

"קן הנשרים", ארמון הקיץ של הצורר הנאצי בברכטסגאדן שבאלפים, הפך לאחרונה מרכז טיולים שבו מואדר זכרו של היטלר, יימח שמו. ברחבי גרמניה מודפסים ומופצים אלפי חוברות, כרזות,

תמונות, ספרים נאציים. מתקיימת באופן שוטף תעשייה שלמה של חומר נאצי. תופרים דגלים, מכינים מזכרות, מוכרים פריטים שנותרו מהתקופה ההיא. בכל שנה נא-נאצים עורכים טקס פומבי לציון זכרו ומותו של רודולף הס, סגנו של היטלר.

על רקע המציאות הזאת, שהיא קשה כשלעצמה, הגיעה לכאן קבוצת נא-נאצים, לטיול בארץ. אציין רק כמה מהפעילויות שהם קיימו בארץ. הם הגיעו למלון בנתניה ויצאו מהחדרים לבושים במדים – מכנסי חאקי קצרים, חולצות לבנות מגוהצות, מטפחות שחורות, גרביים ועל הראש כובעי אס.אס. הם עשו גם תרגילי סדר על החוף בנתניה, "צעדי אווז". בדרך לחיפה, באוטובוס, שמעו והשמיעו קסטות עם שירים שבהם משפטים כמו "תהילה למובילים את היהודים אל תאי הגזים". זה בדרך לחיפה. "המאבק נגד המולך היהודי", ומלים אחרות בתוך השירים על סבלם של "חיילינו הגיבורים הנאצים". בבית-מלון בטבריה הם בילו עד השעות הקטנות של הלילה כשהם צועקים: "זיג הייל".

השיא של הביקור היה ב"יד ושם". אחד מן הנאצים – סיפר את זה קודם ידידי חבר הכנסת זבולון המר – כשהוא עמד מול הצילום, הצילום הגדול של ניצולי אושוויץ, שאנחנו מכירים אותו, כשהם שוכבים על הדרגשים, הוא אמר: "ככה אני אוהב לראות יהודים". הם גם לבשו את המדים הנאציים כשהם היו ב"יד ושם".

ואנחנו שואלים את עצמנו: איך ייתכן שקבוצה של נאצים מסתובבת בארץ, ואף אחד לא שם לב, לא מתקומם, לא מתריע. אגב, בתוך הקבוצה היו כמה יהודיות, הן ממש חיו בתוך הקבוצה כבטור. קשה להאמין שזה מתרחש. שרים "הייל היטלר" פה, במלון בטבריה, במלון בנתניה. אנחנו מוכרחים לבדוק איך התאפשר מסע שכזה, ויש לדאוג לכך שלא יתקיימו מסעות כאלה בעתיד.

על ממשלת ישראל, מעבר לכך, לפנות במחאה חריפה לעיריית דרזדן ולממשלת גרמניה. אני משערת שהנושא עלה על סדר-יומו של ארגון האומות המאוחדות. אבל אם לא העלו את הנושא בארגון האומות המאוחדות, ודאי שאנחנו צריכים להיות החלוצים בהעלאת הנושא הזה על סדר-היום של ארגון האומות המאוחדות, עם כל הקשיים שיש בכך. אבל אני חושבת שהיום נוכל להצליח בכל התהליך הזה, עם הקשרים הטובים יותר שיש לנו היום, ולהביא להעלאת הנושא על סדר-היום של ארגון האומות המאוחדות.

חמישה ארגונים נא-נאציים הוצאו בגרמניה אל מחוץ לחוק. זה בוודאי אינו מספיק. ועובדה היא שקבוצות נא-נאציות פורחות היום. מפלגה ימנית קיצונית, מפלגת איחוד העם הגרמני, ה-DFO, מיוצגת בפרלמנטים בגרמניה. החוק הגרמני אומנם אוסר להחזיק חומר נאצי, ואוסר לקיים פגישות, אבל ידוע שבחומר שמחלקת המפלגה הזאת, מפלגת איחוד העם הגרמני, יכול כל קורא למצוא סמלים המזוהים עם התקופה הנאצית וסממאות נגד זרים, ש"תופסים לנו את מקומות העבודה ומלכלכים לנו את הרחובות". אנחנו מכירים את המשפטים האלה. גם אנחנו "לכלכנו".

יש לדרוש מהגרמנים להנהיג חוקים נוקשים יותר, שיפוט מהיר ועונשים מתאימים, כדי להרתיע את הניא-נאצים שמסתובבים בקרבם ומגבירים את כוחם. מתקבל הרושם, על דעת כולנו, נדמה לי, שהגרמנים אינם פועלים בנחישות ואינם עושים די בהתמודדות עם התופעה הזאת.

ודאי שכאן בארץ אנחנו נצטרך לקבוע מדיניות לגבי כניסתן או אי-כניסתן של קבוצות. הלא זה אבסורד, אבל עובדה שזה התרחש, ולכן נצטרך להתמודד עם התופעה הזאת גם כאן.

איך ייתכן שאנחנו חושפים ככה את משפחות ניצולי השואה לזוועה הזאת? ב"ד ושם" ראתה את הקבוצה אשה מבוגרת, ובלי שידעה במי מדובר היא פשוט מייד צעקה: אני מכירה אותם; חשפה את המספר הכחול שהיה לה על היד וברחה מן המקום.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

יושב-ראש הכנסת החליט לאפשר גם לחבר הכנסת דן תיכון לדבר דקה.

עד שחבר הכנסת דן תיכון יעלה לדוכן, אני רוצה להוסיף, שסופר לי שבעת שהם התרחצו בכינרת הם שרו את השיר שאחד מבתיא אומר: SPRITZT, DAN GEHT UNS NOCH MAL SO GUT. דהיינו: כשדם יהודי ניתז מהסכין, הולך לנו פעמיים יותר טוב. זה שיר שהיה מרעיד את כולם כאשר רק שמעו את המנגינה.

בבקשה, חבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עליתי אל הדוכן כיושב-ראש האגודה הפרלמנטרית ישראל-גרמניה, ואני רוצה להעיר כמה הערות.

ראשית, אדוני היושב-ראש, הופתעתי מכך ש"ליל הבדולח" לא הוזכר על-ידי שלושת חברי הכנסת. הבונדסטאג התכנס שלשום לשיבה מיוחדת, כדי לאזכר ולהנציח את זכר "ליל הבדולח". אני מציע שגם הכנסת תאמץ מנהג דומה אחת לשנה בפתחת הישיבה – לאזכר ולהזכיר את מה שקרה ב"ליל הבדולח" בגרמניה.

אשר לאירוע שבו מדובר, אני רוצה לומר, שיש בכנסת שלושה חברי כנסת שבצורה כזאת או אחרת קשורים למדינת סקסוניה ולעיר דרזדן. האחד, חבר הכנסת חיים קופמן; השני, חבר הכנסת אברהם בורג, שאביו יליד העיר דרזדן; וחבר הכנסת חגי מירום, שהוריו נולדו בלייפציג, שמצויה במדינת סקסוניה.

גם אני שאלתי את עצמי, איך יכול היה להתקיים טיול כזה בישראל ואיש לא מחה והכול עבר בשלום, לולא אותה כתבה מזעזעת שפורסמה כמדומני ב"ידיעות אחרונות".

מכל מקום, אנחנו נפנה לראש ממשלת סקסוניה, מר ביקנפלד, ליושב-ראש הפרלמנט, הלנדטאג המקומי, מדובר במדינת סקסוניה, ולראש עיריית דרזדן, ואני מכיר את שלושתם – בתלונה על שממשלת סקסוניה ועיריית דרזדן מימנו אותם כנראה מכספים שהיו מיועדים לקליטת עולים יהודים מברית-המועצות לשעבר, רוסיה של היום.

אני רוצה לומר כמה מלים על מצבה העגום של הקהילה היהודית בדרזדן ועל הרכבה. כאשר מדובר בקהילה הזאת, אני לא מופתע משום דבר, שכן היא עדיין מנוהלת על-ידי כמה, לא כולם, יהודים שעברם ב"שטאזי" היה ידוע.

מכל מקום, כאמור, הכנסת צריכה לגנות את התופעות הללו, להילחם בתופעות הללו ולהזעיק את כל הגופים שעומדים אתנו בקשרים ולהעמיד אותם על התופעות הללו, לבל יישנו.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

חברי הכנסת, אני רוצה להפנות את תשומת לב כל חברי הכנסת וגם את תשומת לבו של שר החוץ, כמובן, לכך שבמשך שנים די רבות שאני חבר כנסת ולאורך כל תקופת היותי חבר כנסת אני יודע, שאת הנושאים שהיו קשורים בשואה העלו חברי כנסת שהיו באופן אישי בשואה, ביניהם חברת הכנסת לשעבר חייקה גרוסמן, שאני מנצל את ההזדמנות לשלוח לה איחולי בריאות והבראה; חבר הכנסת אברהם ורדיגר, חבר הכנסת שבח וייס ואנוכי. והנה היום אנחנו ראינו שאת הנושא הזה כבר מעלה הדור השני, כאלה שלא היו בשואה. זאת אומרת, זה עובר מדור לדור.

אני רוצה לציין שאת הנושא הזה העלו חברי הכנסת מכל קצות הבית, מסיעות שונות, ממה שנקרא מוצא אשכנזי וגם ממה שנקרא מוצא ספרדי. זה מראה שכנסת ישראל על כל גווניה רגישה לנושא ורואה בזה עניין על-מפלגתי ויהודי במלוא מובן המלה.

אדוני שר החוץ, סלח לי שגזלתי דקה מזמנך, אבל חשבתי שלכבוד הכנסת וגם לכבודו של הנושא ראוי היה לציין את התופעה הזאת.

בבקשה, אדוני שר החוץ.

שר החוץ ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הרעיון להביא ארצה קבוצה של 16 צעירים גרמנים בעלי השקפה קיצונית נוראה היה פרי יוזמתה של פקידה בכירה בעיריית דרזדן, הממונה על ענייני זרים, המטפלת בצעירים אלה, והיא חשבה שסיור למטרות חינוך בישראל יתרום להעברתם על דעותיהם הקיצוניות.

הקונסול הכללי של ישראל בברלין, שאליו פנתה הגברת הזאת בבקשת תמיכה ברעיון נסיעת הצעירים, הבהיר לה: איננו נוהגים לקיים דו-שיח עם אנשים בעלי מטען אנטישמי; בביקור כזה עלולות לחול תקלות על רקע אנטישמי וייגרם נזק ציבורי רב לשני הצדדים. מאותן סיבות נדחתה בקשת המחנכת, כי הקונסול הכללי יופיע בפני קבוצת הנוער הזאת.

על אף ההסתייגויות האלה, עמדה המחנכת על קיום הביקור באורח פרטי, והקבוצה נכנסה לארץ באופן פרטי לחלוטין, כשם שנכנסים אלפי תיירים גרמנים מדי שנה.

מן הראוי לציין, שהאירוע המזעזע הזה גרם גם בגרמניה לסערה ציבורית ותקשורתית רבת היקף. הוטחה ביקורת קשה על שלטונות העיר דרזדן ועל יוזמת הביקור על שנהגו קלות דעת, נאיביות וחוסר רגישות כלפי העם היהודי ומדינת ישראל. ראש עיריית דרזדן מסר לקונסול הכללי של ישראל התנצלות על המקרה.

אני רוצה להגיד, שגם אחרי שאני קראתי על המקרה הזה, אני לא מבין איך זה יכול היה לקרות במדינת ישראל, איך מתהלכים כאן אנשים מגולחי-ראש, ואשה אומרת שהיא ברוחה מפניהם? מה זאת אומרת? הם היו צריכים לברוח. איך הדבר הזה לא הגיע לידיעת המשטרה, הזרוע השיפוטית – זה מאוד מפליא אותי. ואם הם עוד שרו בכינרת, כפי שאתה אומר, שירים כאלה – כנראה שאנחנו לא רק ארץ פתוחה לפעמים אלא גם ארץ אדישה.

חברת הכנסת נעמי בלומנטל, אני מצטרף לכל הדברים הקשים שאמרת. אין בדעתי להקל בהם. זה אחד הנושאים שהכנסת כולה מאוחדת בהם, כפי שיושב-ראש הישיבה אמר. זאת תופעה שאנחנו נוסף לעקוב אחריה בדריכות וגם לגנות אותה ללא פשרה.

אדוני היושב-ראש, אין לי שום התנגדות שיתקיים דיון במליאת הכנסת בנושא זה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

לחבר הכנסת בא-גד יש הצעה אחרת. חבר הכנסת בא-גד, תסלח לי, אני רוצה להגיד לך משהו. הרי אתה רוצה לדבר, ולכן באופן פורמלי אתה מבקש להסיר הצעה מסדר-היום. יש לי הרגשה לא טובה, ואני אנצל את סמכותי. אני אאפשר לך לדבר דקה גם אם הצעתך היא לא להסיר את הנושא מסדר-היום. זאת אומרת, אתה פטור מלהגיד: אני מציע להסיר את הנושא מסדר-היום. הרי אני חושב שאתה לא רוצה להסיר את הנושא מסדר-היום.

יוסף בא-גד (מולדת):

תודה רבה. לזה התכוונתי.

היו"ר ד' שילנסקי:

על מנת לחסוך את עוגמת הנפש ואת ההרגשה הלא-טובה, כאשר פורמלית תגיד בסוף דבריך: אני מבקש להסיר את הנושא מסדר-היום – אני נותן לך לדבר דקה על דעת כולם במתנה, מחוץ לפרוטוקול.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני מודה ליושב-ראש. אני רק באתי להביע את דרישתי, שיחסנו יהיה הרבה יותר תקיף. אני מתכוון לדבר אחד. בזמנה הועלתה הצעה, וגם אני העליתי, שנדרוש מממשלת גרמניה, שגם ברחבי גרמניה יונהג יום השואה; שיהיה יום בשנה שתהיה חובה בגרמניה להזכיר את השואה, כדי שלא נגיע לתופעות כאלה של גלוחי-ראש.

אני רק מבקש לחזור על ההצעה לדרוש מממשלת גרמניה יום בשנה, לא רק בישראל, אלא לפחות בגרמניה, אם לא בכל העולם, לציין כחובה את יום השואה. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת, והיא לקיים דיון במליאה. נא להצביע. מי בעד? מי נגד?

הצבעה מס' 3

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 13

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

13 בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שההצעות לסדר-היום של חברי הכנסת זבולון המר, אלי דיין ונעמי בלומנטל בנושא: הסכנה שבהמשך פעילותו של הארגון הגרמני הנאצי "עזרה שקטה" וסיוור קבוצת ניאו-נאצים בישראל, יכללו בסדר-היום של הכנסת.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אנחנו מבקשים שהדיון יתקיים בהקדם, לפנים משורת הדין.

היו"ר ד' שילנסקי:

בסדר. אני אעביר ליושב-ראש את המשאלה, אני חושב שהיא על דעת כולם, שהדיון יתקיים בהקדם.

הצעה לסדר-היום

יהדותה של מדינת ישראל

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: יהדותה של מדינת ישראל; הצעה לסדר-היום מס' 2284. אני מזמין את חבר הכנסת אברהם רביץ; בבקשה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הכול חשים ומרגישים בכל רמ"ח איבריהם, כי עם ישראל נמצא בפרשת דרכים היסטורית. לא הכול מסכימים עם הדרך שהולכים בה. אלו יאמרו לשבט והאחרים יאמרו לחסד, אלו יאמרו "בשמחה נעלה" ואלו ביגון קודר, אלו בתקווה ואלו במורא ובפחד.

אבל, אדוני היושב-ראש, ביחס לבעיה האמיתית, לדעתי אלו וגם אלו במלל ממללים, כי בשורש הדברים הם אינם נוגעים. השאלה האמיתית היא לא לאן הולכים, אלא עם מי ועם מה הולכים, ומהו המטען שאותו נישא בהליכתנו אל הדרך החדשה, כדי להחיות את נפשנו, לשאוב כוחות רוחניים להמשך קיומנו כעם.

לעת הזאת, החשוב ביותר הוא להציב על סדר-היום הלאומי את הצורך לעשות הכול כדי שלא נאבד את זהותנו היהודית. הרי בכל דרך שנלך בה, אם חפצי חיים אנחנו, עלינו לחזק את תשתית הקיום היהודי של עמנו. אם נכון הוא כי אנו הולכים לקראת מזרח תיכון חדש, כאשר הכול פתוח, קונפדרציה או פדרציה של המדינות, איש לרעהו יאמר שלום, מה באמת ישמור על ייחודנו? התרבויות יתערבו אלו באלו, ודווקא החזקים, לצערי, עלולים להיות עמי ערב, כי עם השומר על מסורתו חזק הוא מעם המשתדל לטשטש את עברו, לנתק את מסורתו ולהשכיח את דתו.

אני שואל: האם באמת הדרך ביהדות, כפי שפורסם בשם שר חשוב, כי יהדות אינה ברכות ואינה בית-כנסת, יהדות היא פילוסופיה, כלומר יהדות אינה דרך חיים אלא פילוסופיה, יהדות אינה אמת אלא תרגיל אינטלקטואלי – האם תפיסת עולם כזו יכולה להזין ולהחיות עם בייחודו בתוך המרחב השמי? ובייחוד – כמה זמן זה יכול להמשיך?

הרי גם לאחר כל ההסכמים, העם הערבי לא פוסק מלטעון לאדנות על הארץ הזאת.

או שמא תפיסת עולמו של מר יאיר צבן, כי יהדות נתפסת בעיניו כתואמת את תפיסת עולמו ההומניסטית – וכי אנחנו ההומניסטים היחידים עלי אדמות? האם זה יהיה המטען שאתו נלך לעולם חדש? וכך מציע מר צבן שנחנך את ילדינו, למין יהדות אנדרוגינוסית חדשה. כמה זמן יקום על רגליו ויכון עם ללא שורשים, ובעיקר ללא עתיד?

שמא תאמרו לנו: אנו ניתן ביטוי ליהדותנו בהיותנו עם קולט עלייה. תרשו לי, רבותי, לצטט לפניכם כיצד אנו קולטים היום עלייה מבחינה רוחנית, כיצד אנו מעבירים מסרים יהודיים סמליים. בחוברת שהוציא ופרסם משרד הקליטה לעולים חדשים הוא מסביר להם, למשל, מה זה שופר. אני מצטט: "קדמונינו לחמו בשדים בהכות בתופים ובהריע בחצוצרות. הופעתו של המנהג להריע בשופר קשורה באמונות האלו". או, בהסבר על החודשים כותב משרד הקליטה לעולים החדשים: "חודש תשרי נחשב כתחילת השנה והוקדש לאליל השמש, אשר גם הוא השופט העליון". זה חודש החגים וזהו המסר שאנו מעבירים. עם הזבל הזה אנו רוצים לקלוט עלייה? עם יהודי שנלחם באלילות והביא לעולם את האמונה באל אחד – זה מה שיש למשרד הקליטה לומר לעולים חדשים, שבאו לאחר ניתוק מיהדות במשך 70 שנה?

אני מוכרח לציין, כי דוגמאות אלו הן כבר אולי מן החיוביות, כי יש בקרבנו מי שכבר היום מדברים בשפת המחר, וכבר היום האזכור כי מדינת ישראל היא מדינה יהודית נשמע באוזניהם ככפירה בליברליות, בפתיחות ובתרבות החדשה, שהיא, כהגדרתם, עליית מדרגה בתרבות החילונית.

אין עם בעולם אשר יוצא בסממאות כמו שאנו עושים, עולים כיתה בתרבות החילונית. בעולם התרבות, שיש שם יותר תרבות מאשר בכתיאלבקה שלנו, קוראים לזה תרבות; נקודה. וזה לא חייב לקבל את התואר חילוני. אנשים תרבותיים בעולם, שהם כעובדה גם חילונים, אינם רואים בחילוניות שם תואר. הם יאמרו: אנו תרבותיים. אולי יוסיפו שאינם דתיים, אבל לא יתלו שלט של כבוד על דש בגדם: אנו חילונים.

יש בקרבנו מי שאומרים אכן במפורש, כי השאיפה היא, ואני מבקש לצטט מדבריה של חברת הכנסת יעל דיין במליאת הכנסת: "אולי סדר-יום של מדינה, שהיא אינה מדינה-לאום, אלא מדינה שרוב תושביה יהודים וערכיה ודרכיה סוציאל-דמוקרטיות, והיא מדינה של אזרחיה". חזון אחרית הימים של הגברת יעל דיין. אבל מה היא ההצדקה והמשמעות ולכמה זמן אנו בטוחים אפילו שרוב תושביה יהודים.

והיא לשיטתה מסיימת ואומרת: "כל זמן שלא נהיה עם ככל העמים לא נוכל גם להיות להם ולעצמם מקור אור". ואני שואל: איזה עם מכל העמים בכלל מתיימר להיות אור לעצמם או לאחרים? הרי זה בדיוק התפקיד של עם ישראל, ויש לחשוב מה הוא מקור האור אם לא מקור התורה.

ובמה אנו מתעסקים כל הזמן? בהשכחה, בהתרחקות. הנה, רק לפני ימים עולה שרה מממשלת ישראל, גברת אלוני, ובמה היא משתתפת? – במרכז לנישואים אלטרנטיביים. זה בדיוק מה שחסר לנו היום להמשך קיומנו כעם.

אני רוצה לומר כמה מלים לידידי מן הימין. דומני שבמערכה המתנהלת על-ידכם על ארץ-ישראל אנו שומעים הרבה נימוקי ביטחון המופרכים על-ידי מומחים אחרים; שיקולי לאומיות, שאינם מתקבלים עוד בעולם על-ידי מדינות ועל-ידי רבים מאחינו; אחדים אולי מדברים על ארץ-ישראל ההיסטורית, ורק מעטים מעזים להזכיר את הארץ המובטחת על-ידי הקדוש-ברוך-הוא. אבל, בעיקר גם אתם אינכם רואים את הסכנה האמיתית.

היתה ססמה: "ארץ-ישראל בסכנה". ארץ אינה בסכנה, היא תמיד פה. עם ישראל בסכנה קיומית. הסכנה היא, כי אם חס ושלום לא נלך לפי חוקי התורה, לא נאמץ לפחות סמלים כאלה או אחרים, לא נהיה צמודים במידה זו או אחרת למקורותינו, לשורשינו, אזי לא נהיה ראויים לארץ-ישראל. ואנחנו נמצאים כיום במצב המדיני כפי שהוא, מכיוון שזה בדיוק מה שמגיע לנו מבחינת התנהגותנו בנקודה ההיסטורית שאנחנו קיימים בה.

על כן, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, דומני כי כולנו חייבים לתת את הדעת ולהסכים על אמנת קיום יהודית, על הסכם עקרונות להמשך קיומו של העם היהודי, ואז בטוחני כי גם הדרכים המדיניות ייפגשו, וכולנו עלה נעלה ונשב בארצנו בשלום, בשלווה, בביטחון, כפי שהבטיח לנו בורא עולם.

אני מציע שסוף סוף נקיים דיון במליאה על הדבר החשוב ביותר שיש לנו, והוא המשך קיומנו היהודי כאן בארצנו.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני שר החוץ, בבקשה.

יוסף בא-גד (מולדת):

גם שר החוץ וגם שר הפנים?

היו"ר ד' שילנסקי:

הממשלה זכותה לקבוע מי השר המשיב, ואנחנו נוהגים בהתאם לסדר הטוב ולתקנון.

שר החוץ ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, אני חייב להגיד, שהשאלה של חבר הכנסת בא-גד היא במקומה, מפני שהרב רביץ לא התייחס לנושא שאותו העלה בכתב. הוא התייחס לדברי שר החוץ – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

לא הזכרתי את שמך מפני כבודך.

שר החוץ ש' פרס:

אתה יודע? תכבד את האמת לפני שאתה מכבד אותי.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אני ציטטתי ממקור חשוב – – –

שר החוץ ש' פרס:

לא ציטטת שום דבר, ציטטת כתבה של אדם – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אני נותן לך הזדמנות להכחיש.

שר החוץ ש' פרס:

ציטטת כתבה של אדם שהוא או כבד-שמיעה או שפשוט איננו מבין אנגלית, תאמין לי.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

עיתון "הארץ" לא מבין אנגלית?

שר החוץ ש' פרס:

לא. מי שתרגם לא מבין אנגלית.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אני אשמח לשמוע – – –

שר החוץ ש' פרס:

אני לא רוצה להזכיר את כל המצוות שישנן. להלבין פני חברך ברבים – גם לפני שאתה עושה את זה, אתה יכול לבדוק.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

לא הזכרתי את שמך.

שר החוץ ש' פרס:

מה זאת אומרת? אני קראתי גם כן בעיתון "הארץ" וראיתי שלא הזכרת את שמי. אתה ציטטת דברים שאני כביכול אמרתי.

אבל אני לא רוצה לברוח מהוויכוח, ואני רוצה בהחלט להתייחס אליו ולהגיד כאן גם מה שאמרתי בניו-יורק. אני אמרתי שהיהדות איננה דת במובן של המשמעת, אלא אמונה. לא אמרתי – פילוסופיה. FAITH באנגלית זו אמונה. מה זו דת? בעברית, בדרך כלל, דת זה דין – "אחת דתו למות". אמונה זו דרך חיים, זו אמת עמוקה. וגם הוספתי ואמרתי, שבניגוד לדתות לא-יהודיות, שהן בעיקר דתות מאורגנות, עם משמעת – יש מישהו למעלה, יש לו סגן, אפיפיור, מתחתיו יש צבא שלם, לפי דרגות – ביהדות אין דבר כזה. זה מה שאני הסברתי לאנשים, ועל כן גם כתוב: "שבעים פנים לתורה". אין רב אחד עליון המצווה על כל הרבנים. זה לא נכון?

שאול גוטמן (מולדת):

יש הלכה המקובלת על כולם, אדוני.

שר החוץ ש' פרס:

ההלכה מקובלת על כולם, וכל אחד מפרש אותה אחרת, אפילו בקרב היהודים הדתיים. אני לא נולדתי אתמול.

שאל גוטמן (מולדת):

ה"שולחן ערוך" הוא אחד.

שר החוץ ש' פרס:

סלח לי, לא באתי עכשיו לקבל שיעורים, אני מכיר את הנושא הזה די טוב.

אני גם רוצה להגיד: אני לא מקבל את זה שיש משהו ששומר על יהדות ויש מי שבורח ממנה. אני חושב שאין אדם בישראל שעשה יותר מדוד בן-גוריון, עליו השלום, כדי לקיים באמת את הפסוק, פסוק בתפילה, האומר: "ומי אנחנו וצאצאינו? יודעי תורתך ודברי הנביא לא ימושו מפיו ומפי זרעך, אמר השם, מעתה ועד עולם". אין אדם שהפיץ את התנ"ך, את ידיעת התנ"ך, יותר מדוד בן-גוריון. אין יהודים של מטה ויהודים של מעלה, אין יהודים עליונים, אין יהודים נחותים. כל הרעיון הזה שיש יהודי עליון והוא מטיף לנו מוסר והוא מרשה לנו להיות יהודים, לא להיות יהודים – כולנו נבראנו בצלם אלוהים, ואין איש, לא רב ולא גדול, שיכול לקחת את זה מאתנו.

אתה רמזת כאן על מזרח תיכון חדש? תאמין לי שאני מודאג יותר ממך, לא מהמזרח התיכון החדש, אני מודאג יותר מהטלוויזיה החדשה. ואני חושב, ואמרת את זה גם בפומבי, שהטלוויזיה מסכנת את מורשת היהדות אפילו יותר מהאיום הערבי על הגבול. זו דעתי. אני יודע שזה יהיה הקרב הגדול הבא, איך להמשיך.

אנחנו כאן לא איזה פאסאז'ירים, שעלינו על איזו עגלה. אנחנו רצינו בציון, חזרנו לציון, גם כשהיו יהודים דתיים ששללו את המדינה. אמרנו שהמנדט של מדינת ישראל – זה גם כן ביטוי של דוד בן-גוריון – זה ספר התורה, זה התנ"ך, ואני לא מקבל את כל ההלכה הזאת. כל פעם אתה מעליבים אותנו, מכניסים ריב ומדון בארץ הזאת. על מה? לכם יש דעות, לנו יש דעות. לא על היהדות.

רוח היהדות היא אשר מקיימת את ישראל. אנחנו חזרנו לא לשני דברים אלא לשלושה דברים: חזרנו למולדת הטריטוריאלית שלנו, חזרנו ללשון העברית שלנו, חזרנו לאמונת ישראל, למורשת ישראל, ואיש לא ייקח זאת מאתנו ואנחנו גם לא זקוקים לרשיון של אף אחד.

ואני פונה אליך, כבוד הרב: תפסיקו להעליב, תפסיקו לפגוע, תפסיקו להפיץ דברים שאין להם שחר לא על על הקיבוצים ולא על המושבים. הם באו הנה מכוח אמונה בעם היהודי, מכוח האמונה בדרכו. איש לא אנס אותם, איש לא כפה עליהם, והם הקריבו את חייהם ומסרו את נפשם למען העם שלנו, למען הארץ שלנו, למען המורשת שלנו.

אני בהחלט בעד דיון ואינני רוצה לברוח ממנו בשום פנים ואופן. צריך להיות "הן" של צדק ו"לאו" של צדק. גם זה מעיקרי האמונה של העם היהודי.

על כן, אדוני היושב-ראש, לקחת מישהו שלא מבין אנגלית ולתרגם כפילוסופיה – FAITH באנגלית זאת אמונה – ולתרגם את ה-VICAR, המנהל העליון, כשאין בעברית VICAR, אין בעברית סגן לקדוש-ברוך-הוא וכל האנשים נבראו בצלם אלוקים. גם כאן סילפו את דברי. אמרתי: היהדות איננה רק בתי-כנסת ואיננה רק ברכות אלא גם אמונה עמוקה. אז מה עשו? כתבו שהיהדות איננה בתי-כנסת ואיננה ברכות. אני מתייחס בכבוד לבתי-הכנסת, אני מתייחס בכבוד לרבנים. אמרתי: לא רק זה, גם "ואהבת לרעך כמוך". זה מיסודות היהדות.

על כן, אני ברצון בעד קיום דיון בכנסת, לא נברח ממנו, זה דיון שנוגע לנשמת קיומנו.

ואני פונה גם ליהודים הדתיים: תשמרו על אחדות העם. אחדותו בגיוונו. לא יהיה גוון אחד שישתלט על כולם, לא יהיה רב אחד מצווה על כולם. וכמו שאנחנו מוכרחים להתייחס בכבוד למורשת הרוחנית של העם היהודי במשמעות העמוקה ביותר שלה, ההיסטורית, העכשווית והעתידית, אני גם מציע להבחין יפה מאוד בין פוליטיקה לבין דת. לא רק הפוליטיקאים צריכים לכבד את העניינים הדתיים, גם הדתיים צריכים להיזהר מלהתפתות להיכנס לעניינים כוחניים, אשר מכניסים קונטרברסיה, אשר עושים דברים שנויים במחלוקת, במסגרות פוליטיות ומפלגתיות. מי שרוצה שיכבדו את הדת, ואני רוצה שיכבדו, צריך גם לצפות שאנשים שדתם-אומנותם יתייחסו בכבוד למסגרת האמיתית, לא הכוחנית, של הדת הזאת.

על כן, אני שמח שהרב רביץ נתן לי הזדמנות להסביר מה שאמרתי, להביע צער על שאנשים שאינם מבינים אנגלית תרגמו כפי שתרגמו, ועל הודעה כביכול אנונימית שנועדה לפגוע בי, על סמך פרסום לא בדוק, שאפשר היה לבדוק אותו.

אני קורא ליהדות הדתית, כמו ליהדות החילונית, לשמור על אחדות העם, מפני שמה שמאחד אותנו זה גם התנ"ך, לא רק הארץ ולא רק הפוליטיקה.

אינני מתנגד לדיון בכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת בא-גד מבקש הצעה אחרת, שמשמעותה להסיר את הצעת חבר הכנסת רביץ מסדר היום. הפעם, חבר הכנסת בא-גד, אינני משחרר אותך ממה ששחררתי קודם, כי את זה יכולת לעשות באופן חד-פעמי. אם אתה רוצה להמשיך, שיהיה ברור שאתה מבקש להסיר את ההצעה.

יוסף בא-גד (מולדת):

כן, אני אבקש פורמלית להסיר, ואני אסביר מדוע.

נשיא המדינה הודיע בשמחה ובהתרגשות, שהוא הולך לפתוח במשימה למניעת התבוללות בכל העולם. זה יהיה מגוחך ותמוה אם בכל העולם נילחם בהתבוללות וכאן, בארצנו הקדושה, נביא את ההתבוללות.

אומרת התורה: כי הביאך השם אל הארץ, לא תכרות להם ברית, לא תחונם, לא תתחתן בהם ולא תיתן את בןך לבניהם, וכו' וכו'. הרי זה מתאים, כי כאן אנחנו כל הזמן מכוונים להתבוללות מקומית.

אני מודה לשר החוץ, שיצא בתוקף נגד סכנת הטלוויזיה, שהיא המבוללת הראשית, אבל לא מספיק לפנות רק נגד הטלוויזיה.

כבוד שר החוץ, אני פונה אליך, למען קיומו של עם ישראל בארצו: תן ליהודים ששמרו אלפי שנים על הגחלת לנהל את ענייני הדת והמוסר במדינתנו המתחדשת.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לתקן מה שנאמר בדברי חבר הכנסת בא-גד. כאשר נאמר "לא תכרות להם ברית" לא היה מדובר על העמים היושבים בארץ היום. מדובר על שבעת העמים, שיש לגביהם הלכה מיוחדת. אנחנו כאן כן כורתים ברית עם האנשים שנמצאים פה.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני לא יודע מי זה "אנחנו".

אברהם רביץ (יהדות התורה):

יוסף בא-גד (מולדת):

"אנחנו" זה לא אנחנו. אני מפנה את הרב רביץ למפרשים במקור, שזה כולל חוץ משבעת העמים, ולכן אנחנו בעד טרנספר.

סאלח טריף (העבודה):

אדוני היושב-ראש, זה שיעור בגמרא?

היו"ר ד' שילנסקי:

אתם רואים מה יצא? ויכוח על דף גמרא. יש כאן תלמידי חכמים.

חברי הכנסת, חבר הכנסת יהלום מבקש להציע הצעה אחרת.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני שר החוץ, לפני שניכנס לפילוסופיות ולאמונות, אני רוצה לדבר על משהו בסיסי מאוד.

מאז ייסודה של מדינת ישראל היה מוסכם, ששרי הממשלה ומשרדי הממשלה שומרים שבת וכשרות בחוץ-לארץ ובארץ, וזה אחד מסמלי היהדות של מדינת ישראל. אני חושב שבאופן עקרוני יש לזה הסכמה מצד כל חלקי הבית.

אולם, מאז אתה מכהן כשר החוץ, הדברים האלה הולכים ונפרצים, הדברים האלה לא נעשים, והתדמית של מדינת ישראל אכן תיפגע כמדינה יהודית.

לפני שננסה לאסול, כאשר קיימת מסיבת עיתונאים באיסלנד, לפני כחודשיים, עשית זאת בשבת. סגן שר החוץ כינס בחג שמחת-תורה שגרירים במדינות דרום-אמריקה. הוועידה הכלכלית באירופה התקיימה ביום טוב שני של גלויות, הקדוש ליהודי התפוצות. אתה חיללת את היום הזה. רק השבוע קראנו, שלפני חודש היית בפריס, ובליל שבת העדפת לבלות דווקא במועדון ריקודים, עד השעות הקטנות של הבוקר. כאן בירושלים, בבית-הכרם – – –

סאלח טריף (העבודה):

תראה למה אתה מגיע.

אפרים סנה (העבודה):

באמת, באמת.

סאלח טריף (העבודה):

זו בושה וחרפה.

אפרים סנה (העבודה):

באמת, לאן הגענו?

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, חבר הכנסת יהלום מיצה את זמנו, והוא לא יכול להשיב על קריאות הביניים.

שר החוץ ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, מדובר בנושא מסוים שהוא צריך להתייחס אליו, והוא לא יכול לקום ולהשמיץ בהסתמך על דברים שהוא מלקט מעיתונים. 30% מהדברים שהעיתונים מפרסמים אין להם שחר; הם דברי רכילות. מה זה שייך לדיון על הדת היהודית? תתבייש לך. אם יש לך שאלות, תשאל. אם יש לך הצעות, תציע.

סאלח טריף (העבודה):

איזו בושה – – –

חגי מירום (העבודה):

אדוני היושב-ראש – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש מכולם, רבותי. נוהג הוא בכנסת שאדם שיש לו דקה, לא תמיד צמוד לדקה הזאת. זה הנוהג. אבל הבעיה היא אחרת. הבעיה היא שלחבר הכנסת שאול יהלום אין יותר זמן, כי כאשר היו קריאות הביניים נשמע הצפצוף לסיום. אולי לא שמעת אותו. לכן אתה מתבקש לסיים במשפט אחד.

שאול יהלום (מפד"ל):

אני מסיים.

ובכן, אדוני שר החוץ, עם כל הכבוד, אינני חושב שזה פרלמנטרי להגיד: תתבייש לך. מי שצריך להתבייש ומי שגרם לכל הדברים האלה, שאת חלקם שר החוץ וסגנו לא מכחישים – – –

שר החוץ ש' פרס:

כמו שחבר הכנסת רביץ קרא דבר לא נכון, גם אתה קורא דבר לא נכון.

שאול יהלום (מפד"ל):

אני אומר לך שכל הדברים האלה הם נכונים, אני ערב לך. אני מציע שמכאן ואילך כבוד השר ומשרדו יקפידו על שמירת שבת.

שר החוץ ש' פרס:

אתה לא המשגיח של המשרד.

סאלח טריף (העבודה):

אתה עוסק ברכילות.

אפרים סנה (העבודה):

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת יהלום, אתה לא אמרת מה אתה מציע.

שאלו יהלום (מפד"ל):

מאחר שמדובר בדברים חמורים שנוהגים בהם שר החוץ ומשרדו, אני מציע לדון בכך לעומק בוועדה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה. חבר הכנסת רביץ, מכובדנו, האם אתה מסכים לוועדה? אני רוצה להפנות את תשומת לבך לכך שהיו שתי הצעות – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

כבוד השר הציע דיון במליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה מקבל את הצעת שר החוץ? אם כן, לפנינו שתי הצעות: האחת, הצעתו של חבר הכנסת בא-גד להסיר את הנושא מסדר-היום, והשנייה – לדון במליאה. מי בעד דיון במליאה – יצביע בעד, מי בעד הסרה – יצביע נגד.

הצבעה מס' 4

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 7

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 8

נמנעים – 1

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

שבעה בעד, שמונה נגד, אחד נמנע. אני קובע שהצעתו של חבר הכנסת אברהם רביץ: יהדותה של מדינת ישראל – הוסרה מסדר-היום.

דן תיכון (הליכוד):

רק רגע, אדוני היושב-ראש, השר לא יכול להציע דיון במליאה ואחר כך להצביע נגד.

שאלו יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אני הצעתי דיון בוועדה.

חגי מירום (העבודה):

שר החוץ ש' פרס:

אחרי דבריו של חבר הכנסת שאלו יהלום, שיניתי את דעתי.

דן תיכון (הליכוד):

אתה הצעת לקיים דיון במליאה, ופתאום אתה מצביע נגד.

גדעון שגיא (העבודה):

יוסף בא-גד (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אני בטעות נמנעתי.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מצטער, אני לא מקבל את זה. חבר הכנסת בא-גד, אני מצטער, אילו אמרת זאת מייד, הייתי מקבל. אבל באיחור – – –

יוסף בא-גד (מולדת):

פשוט הלכתי לשאול משהו את חבר הכנסת זאבי.

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה, אחרי שאמרתי את התוצאה, אינני יכול לקבל את התיקון שלך.

עכשיו, אני רוצה להפנות את תשומת לבכם למה שאמרתם על כך ששר החוץ הציע דיון במליאה והצביע נגד. זה דבר מקובל בכנסת. אני רוצה להפנות את תשומת לבכם לכך, שאני, כיושב-ראש הכנסת – – –

דן תיכון (הליכוד):

– – –

חגי מירום (העבודה):

חבר הכנסת דן תיכון, קרה פה בכל זאת משהו בין הצעת השר לבין ההצבעה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דן תיכון, רבותי, אולי תרשו לי? אני כיושב-ראש הכנסת – – –

חגי מירום (העבודה):

חבר הכנסת דן תיכון, אתה לא היית פה ולא שמעת בכלל מה אמרו לשר החוץ.

דן תיכון (הליכוד):

מה אמרו לו?

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אולי תפסיקו את הוויכוח ביניכם?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

היתה הצעה להעביר את הנושא לוועדה. למה לא הצביעו על ההצעה הזאת?

היו"ר ד' שילנסקי:

עד כאן.

הצעה לסדר-היום ניסוי מבצעי משותף של אירן וצפון-קוריאה בטיל "נו-דונג"

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבין שחבר הכנסת אברהם פורז ויתר על הצעתו לסדר-היום.

אנו עוברים, לכן, להצעה לסדר-היום מס' 2370: ניסוי מבצעי משותף של אירן וצפון-קוריאה בטיל "נו-דונג" – מאת חבר הכנסת אפרים סנה. חבר הכנסת אפרים סנה מוזמן.

קריאות:

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנחנו כבר עברנו לסעיף אחר ואתם עוד בסעיף הקודם? כולם נרגעו?

דן תיכון (הליכוד):

אפרים סנה (העבודה):

גדעון שגיא (העבודה):

שאול יהלום (מפד"ל):

גדעון שגיא (העבודה):

לפי מידת ההשתלחות שלכם.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, חבר הכנסת יהלום, מכובדנו, אתם שמעתם את הנושא שחבר הכנסת סנה עומד להעלות? נושא חשוב מאוד. לכן כולם מתבקשים להאזין.

מאשה לובלסקי (העבודה):

מה עם ההצעה של חבר הכנסת פורז?

היו"ר ד' שילנסקי:

אני אינני יודע. קיבלתי פה הודעה מהמזכירות, שכנראה חבר הכנסת אברהם פורז ביקש לדחות או להסיר, אינני יודע. בכל אופן, בשנייה האחרונה מחקו את ההצעה הזאת.

דן תיכון (הליכוד):

על-פי הכלל שנקבע כאן, חבר הכנסת פורז לא יוכל להעלות הצעה זו במשך 60 יום.

היו"ר ד' שילנסקי:

עכשיו אני ממלא את מקומו של יושב-ראש הכנסת, לכן אינני יכול להיכנס לסוגיה שהעלית. זה יהיה לא-אתי אם אכנס עכשיו לעניין זה.

דן תיכון (הליכוד):

אבל נקבעה כאן הלכה בפעם הראשונה, ואמרתי שיחשוב על זה, אבל מסתבר שזה מחייב את כולם מעתה ואילך.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מניח שאותו כלל חל גם על חבר הכנסת אברהם פורז.

קריאות:

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אני רואה שאתם כולכם רוצים לעסוק בעבר. מה שהיה לפני דקה עבר. אנחנו מביטים על מחר.

חבר הכנסת סנה, בבקשה, כולם נרגעו. לא, עוד רגע, חבר הכנסת רביץ, אודה לך אם תפסיק פה את הוויכוח. חבר הכנסת בא-גד, הסוגיה היא באמת של דברי תורה, הלכה וגמרא, וזה לכבוד הכנסת, אבל כל דבר בעתו.

יוסף בא-גד (מולדת):

ראוי שכל מקום ייהפך לבית-מדרש.

היו"ר ד' שילנסקי:

יפה, בעזרת השם. תודה רבה. בבקשה, חבר הכנסת אפרים סנה.

אפרים סנה (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מה משמעות הניסוי האירני בטיל "נו-דונג", שעליו דווח בעיתון הסעודי "אל-שארק אל-אווסאת"? המשמעות היא, שאירן מתקדמת בפיתוח המבצעי של אמצעי שיגור של הנשק הגרעיני שאותו היא מפתחת. ניסוי כזה הוא שלב מתקדם בדרך לפוטנציאל של פגיעה בתחומנו.

טיל קרקע-קרקע ארוך טווח, נשק גרעיני ושנאת ישראל – זה שילוש שאין אדם יהודי יכול להקל בו ראש, שהכנסת אינה יכולה לעבור עליו לסדר-היום. חדשות לבקרים מתפרסמות בתקשורת העולמית הגלויה ידיעות על חברות בין-לאומיות המספקות לאירן חומרים העשויים לשמש לייצור נשק גרעיני, על מסירת טכנולוגיות צבאיות, על עסקות נשק, בעיקר עם רוסיה, המקנות לאירן יכולת פעולה, ימית ואווירית, בטווחים רחוקים.

ישראל אינה היעד המיידי והעיקרי של הפעילות הזו, אבל האיום עליה, כאשר הפוטנציאל הגרעיני האירני יגיע למוכנות מבצעית, יהיה איום קיומי.

בעשרת החודשים האחרונים נדרשה הכנסת לאיום האירני ארבע פעמים. לראשונה, בינואר, במסגרת הצעת לסדר-היום על ההתעצמות הצבאית האירנית, ואחר כך פעמים מספר בהקשר של סיוע של כמה מדינות אירופיות למאמץ הגרעיני של אירן.

שליחי המדינה – ויבואו על הברכה – עשו כמה צעדים דיפלומטיים כדי להניא מדינות באירופה ובאסיה מלתת יד למדינת הרשע הפונדמנטליסטית. ארצות-הברית אימצה סוף סוף את מדיניות "הבלימה הכפולה", לא מעט בשל מאמצי ההסברה והשכנוע שלנו, אך בעיקר בשל פרי הבאושים שהיא עצמה אכלה מהמדיניות הכושלת של חיזוק אירן ועירק לסירוגין, זו כנגד זו, כדי ליצור איזון כביכול.

אך בכל אלה אין די. אם נשאל עצמנו ביושר, האם היום אירן קרובה יותר לכושר גרעיני מבצעי משהיתה לפני שנה, חוששני שהתשובה היא: כן. הניסוי שדווח עליו הוא עוד צעד בכיוון מדאיג זה.

דיון של הכנסת בנושא הוא המעט שאנו יכולים וחייבים לעשות על מנת להתריע, להניע לפעולה נמרצת יותר בטרם נאחר את המועד.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני מבקש מסגן שר הביטחון להשיב. הנה, אתם רואים, אפשר לדון בכנסת גם בנושאים חשובים ביישוב הדעת ובלי ויכוחים.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הטיל "נו-דונג" הינו טיל בפיתוח של צפון-קוריאה, אשר מתוכנן, ככל הידוע, לטווחים של 1,000 עד 1,300 קילומטר.

הטיל אינו מבצעי אלא בפיתוח. האירנים מתעניינים ברכש הטיל, ועל-פי המידע בעיתון הסעודי "אל-שארק אל-אווסאת", מתוכנן ניסוי ירי משותף בזמן הקרוב.

אין מידע בדבר מועד ביצוע ניסוי או מקום עריכתו.

על-פי הידוע, ארצות-הברית פנתה לצפון-קוריאה כדי לנסות להשפיע עליה שלא למכור לאירן את הטיל, לאחר שיושלם פיתוחו.

אדוני היושב-ראש, אין שום ספק שהסוגיה שהעלה חבר הכנסת אפרים סנה נוגעת בעצם מהות ביטחונה של מדינת ישראל. אנחנו נמצאים בעיצומו של תהליך שלום, שגם הוא מלווה בסימני שאלה רבים למדי. אנחנו מאמינים שהסיכויים הטמונים בו גדולים יותר מהסיכונים שבו, אבל אנחנו לא יכולים להתעלם מהסיכונים, מה עוד שמדובר בעתיד עם הרבה מאוד גורמים, ואיש לא יכול להיות בטוח בהתנהגות המופתית לאורך זמן של כולם ביחד.

אבל צריך לזכור שמדובר בתהליך שלום עם שכנותינו הקרובות, עם סוריה, עם ירדן ועם הפלשתינים, ולצערנו הרב, יש קבוצה שלמה של מדינות שמכריזות על עוינות גלויה לעצם קיומה של ישראל: עירק, אירן, לוב, ארצות אשר מעבר לשלל הדיבורים שלהן, עומדים לרשותן, כמעט ללא הגבלה, גם אמצעים לצורך יצירה או רכישה של אמצעי השמדה.

וכאשר אנחנו מתבוננים על מפת המזרח התיכון – ואנחנו רוצים לראות מזרח תיכון אחר, שבו יכון שלום אמיתי וממושך – אנחנו לא יכולים להתעלם מן העובדה, שהארצות שאת שמותיהן הזכרתי קודם עומדות מעבר להסכם הזה, ואיש לא תקע לידנו שהן תהיינה שותפות, לא בפועל ולא בכוח, להסכם שלום.

לכן, כאשר אנחנו מתקדמים אל עבר השלום – ואני מקווה ומאמין שאנחנו מתקדמים – נטעה טעות חמורה מאוד אם לא נטה אוזן קשובה ולא נפקח עין למה שעלול לקרות בארצות הפריפריה הללו, הרחוקות יותר.

במלחמת המפרץ אנחנו "חטפנו" טילים בלי שהיינו שותפים כלל למלחמה. לא עשינו שום פרובוקציה. אפילו הודענו לפני המלחמה שזו אינה מלחמתנו ושהמאבק שלהם אינו המאבק שלנו, ובכל זאת נורו עלינו כמה עשרות טילים. לכן, האיום אשר הצביע עליו חבר הכנסת אפרים סנה הוא איום של ממש, שחובתנו לפקוח עליו עין.

ואומנם אנחנו עושים מאמצים בין-לאומיים בלתי פוסקים, ורק אתמול, במפגש שהיה כאן באוניברסיטה בירושלים בנושא שיתוף פעולה בין ישראל לבין אירופה בתקופת השלום, נושא מרכזי שאני העליתי בהרצאה היה הנושא הזה, והניסיון לשכנע גם בפורום אקדמי כזה את ארצות אירופה להימנע ממתן סיוע טכנולוגי, כספי, כלכלי, או כל סיוע אחר, שיכול לסייע בידי מדינות כמו אירן להגיע לשליטה במערכות נשק של טילים או נשק לא-קונבנציונלי.

אני מודה שבשיחות אנחנו נענים בחיוב. לצערי הרב, עוד איננו יכולים להצביע על כך, שבשוק הפרוע של הנשק והתחמושת בעולם, במצב של חוסר עבודה במדינות אירופיות רבות ובארצות-הברית, אנחנו גם מקבלים די ערובות מעשיות לכך שמדינות כמו אירן אומנם לא יגיעו למצב שיהיה בידן הנשק הזה. כי הרי אין שום ספק, שעקב המלחמה במפרץ זו חובה של כל מדינות המערב, של כל המדינות החופשיות, למנוע ממשטרים חסרי אחריות, משטרים אשר מודיעים בפירוש על העוינות שלהם, להגיע למצב שיהיו בידיהם נשק כזה ותחמושת מהסוג הזה.

אנחנו לא מסתפקים בכך שנעשית פעולה דיפלומטית-מדינית בעולם כולו, ואנחנו, כמובן, נדרשים לנקוט אמצעים שלנו על מנת להרתיע עד כמה שאפשר את הארצות הללו, לרבות אירן, מפני המחשבה אפילו להפעיל נגדנו נשק מהסוג הזה.

מובן מאליו שלא הפורום הפתוח של הכנסת הוא המקום לדיון מפורט יותר בצעדים שאנחנו נוקטים להגנתנו. אם עיקר כוונתו של חבר הכנסת אפרים סנה היא לעורר על-ידי דיון כאן במליאה את תשומת לב העולם, אנחנו לא נתנגד לדיון במליאה. אם הכוונה של חבר הכנסת סנה היא לרדת יותר לעומקם של דברים בוועדת החוץ והביטחון, גם לזה אנחנו לא נתנגד. כך שמבחינתנו אפשר לקיים על זה דיון במליאה, אפשר להעביר את זה לדיון בוועדה, על-פי רצונו של מעלה ההצעה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה. בהמשך אנחנו נמצא לזה פתרון ברוח טובה. הרי זה לא נושא ששנוי במחלוקת. תיכף נמצא פתרון. לפני כן יש הצעה אחרת של חבר הכנסת שאול גוטמן. לאחר שנשמע אותו, נמצא את הפתרון.

שאול גוטמן (מולדת):

אדוני היושב-ראש, ביקשתי להסיר את ההצעה כדי להביע את דעתי, כי מדינת ישראל אינה עושה די במניעת הפוטנציאל האירני. שיתוף הפעולה עם הגרמנים מסוכן.

אדוני סגן השר, לא תמיד יהיו אחרים שיוציאו עבורנו את הערמונים מהאש כמו במלחמת המפרץ. לכן, לדעתי, יש לפתוח בפעולת סיכול אקטיבית, אגרסיבית.

מתוך היכרות של הבעיות בפיתוח הנדסי-מדעי, רצוני לקבוע – והכול, כמובן, בקיצור – כי ניתן לפגוע בנקודות תורפה, ומוטב מוקדם ככל האפשר.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת סנה, יש לך בוודאי רעיון איך לפתור את הבעיה מבחינתך.

אפרים סנה (העבודה):

הלוא אני העליתי את הנושא על סדר-היום לא כדי להטריד את הממשלה שלי. העליתי אותו כיוון שאני מאוד מודאג ממה שאני יודע.

לכאורה, הייתי יכול בהחלט להסתפק בהודעתו הממצה והמעמיקה של סגן שר הביטחון. הבעיה היא שהנושא הזה, כפי שצינתי, עלה פעמים מספר השנה והועבר, כמעט כמעשה שבשגרה, לוועדת החוץ והביטחון, ושום דבר מעבר לזה לא נעשה.

אם ייאמר לי שבתוך חודש ימים יופיע ראש הממשלה ושר הביטחון, עם כל מי שהוא ימצא לנכון, אפילו לא בפני מליאת ועדת החוץ והביטחון אלא בפני אחת מוועדות המשנה שלה, אני מוכן להסתפק בהודעתו של סגן השר.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אדוני היושב-ראש, אני לא יכול להתחייב בשם ראש הממשלה. אני יכול להעביר לו את הפנייה.

היו"ר ד' שילנסקי:

סגן שר הביטחון לא הציע להסתפק בדבריו. לאור הדברים האלה, אדוני סגן שר הביטחון, אולי תגיד לי מה אתה מציע, כי אתה השארת שתי אפשרויות פתוחות.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אני אמרתי שאני לא יכול להתחייב בשם ראש הממשלה. אני יכול להעביר את הפנייה.

היו"ר ד' שילנסקי:

מה אתה בכל זאת מציע?

סגן שר הביטחון מ' גור:

מה שאני מציע הוא שנעביר את זה לוועדה, עם פנייה ליושב-ראש הוועדה לזמן את ראש הממשלה, ואני אעביר את הפנייה לראש הממשלה.

אפרים סנה (העבודה):

תשובתו של סגן השר מספקת אותי, ובהנחה שהבקשה שלי שייערך על זה דיון, ואולי אפילו במועדף בוועדת משנה, תתממש בתוך חודש מהיום, אני בהחלט מסתפק בהודעה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אתם שמתם לב שאני חרגתי מהנוהל הסביר, אבל אני חושב שהבעיה רצינית והיה נכון למצוא בהבנה פתרון לבעיה.

ובכן, לפנינו שתי הצעות: ההצעה הראשונה – להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון, וההצעה השנייה – להסיר את הנושא מסדר-היום. מי בעד העברה לוועדה – יצביע בעד.

הצבעה מס' 5

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 10

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

10 בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים.

בעקבות קריאות הביניים שהיו קודם לגבי שר החוץ שמעון פרס, שדיבר בצורה אחת והצביע בצורה אחרת, ואמרתי שזה מקובל, הנה קרה עכשיו אותו דבר גם עם חברנו חבר הכנסת שאול גוטמן. זה דבר מקובל בכנסת, אין לעשות מזה רעש.

הצעה לסדר-היום

פעילות חברות הביטוח בנגב לעומת אזורים אחרים

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מזמין את חבר הכנסת פיני בדש. אצלי כתוב פיני. שמך נדמה לי פנחס.

פיני בדש (צומת):

פיני.

היו"ר ד' שילנסקי:

פורמלית רשום בתעודה פיני?

פיני בדש (צומת):

— — —

שאול גוטמן (מולדת):

מה היה השם בזמן הברית? — — —

פיני בדש (צומת):

פיני בדש.

היו"ר ד' שילנסקי:

הוא לא זוכר מה קרה בברית-המילה שלו.

הזמנתי אותו, והוא כבר על הדוכן, והוא יביא בפנינו – – –

פיני בדש (צומת):

אתה מדבר על הברית החדשה. ובכן, אתמול ראיתי את חבר הכנסת מיקי איתן קורא בוועדת הכספים בעיון, הסתכלתי ואני רואה את הברית החדשה. שאלתי: מה קרה? אמר: חילקו במלון. ואז חבר הכנסת פנחסי הזדעק, מה זה מחלקים את הברית החדשה?

היו"ר ד' שילנסקי:

אני עוד לא אמרתי מה ההצעה שאתה עומד להעלות. הנושא הוא: פעילות חברות הביטוח בנגד לעומת אזורים אחרים; הצעה לסדר-היום מס' 2479. בבקשה.

פיני בדש (צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, צר לי שאני צריך להעלות כמעט מדי חודש את נושא קיפוח הנגב. המשך מדיניותה של ממשלה זו, כמו קודמותיה, בהזנחת הנגב נתן לגיטימציה לחברות הביטוח, לחברות השכרה ולמפעלים ממלכתיים למנוע מתושבי הנגב זכויות שוות לתושבי מרכז הארץ.

עד היום, העדיפות הכמעט-יחידה שקיבל הנגב בתקופה האחרונה היא בהפיכתו לפח אשפה של מדינת ישראל. כל הפסולת הרעילה של מדינת ישראל מגיעה היום לנגב, וההזנחה ברמת-חובב היום – והיה דיון על כך בכנסת – מהווה סכנה קיומית לנגב ולתושביו. את זה קובע דוח, שפורסם אתמול בעיתון "דבר", של מומחה אמריקני בכיר. כמו-כן יש כוונה להעביר לנגב גם את הפסולת הרגילה של מרכז הארץ, את כל ג'בל חיריה מתכוונים להעביר לדרום.

אף שאני אישית מתנגד לכך, ודאי שאני לא חושב שבשאר התחומים ההתייחסות והאפליה יהפכו את הנגב ואת הדרום למדינה מהעולם השלישי. למה כוונתי?

לאחרונה הודיעו שלוש חברות ביטוח על הפסקת פעילותן בנגב בשל חוסר כדאיות כלכלית. אני מחזיק בידי מסמך של חברת הביטוח "שומרה", שהיא, אגב, החברה היחידה המאושרת על-ידי המפקח לבטח זגגות לרכב. זה מכתב רשום, והנדון: "הפסקת פעילות "שומרה" בנגב ובדרום. משיקולים עסקיים החליטה הנהלת החברה להפסיק לעת עתה את הפעילות בבאר-שבע ובסביבה. הסיבות לכך הן אקטואריות, ואנו מקווים שתקבל החלטה זו בהבנה". המכתב הזה נשלח לכל סוכני

הביטוח בדרום. כמו-כן, חברות הביטוח "הכשרת היישוב" ו"אליהו" הודיעו שהן מפסיקות את פעילותן בדרום מחוסר כדאיות כלכלית.

שאר חברות הביטוח, שעדיין מבטחות בנגב, הודיעו שאין לתת עוד הנחות לא ליחידים ולא הנחות קולקטיביות בנגב. יתירה מזאת, חלקן אף הודיעו על העלאת מחירים בדרום. יש בידי מסמך רשום: "עדכון ומילוי תנאי הביטוח והשירות של חברתנו. בשל ריבוי נזקים באזור הדרום הננו נאלצים לעדכן את דמי הביטוח ואת תנאי ההתקשרות עם חברתנו החל מ-25 בנובמבר 1993". המשמעות המיידית הינה העלאת מחירי הביטוח בנגב בלבד.

האם הנגב אינו חלק ממדינת ישראל? תארו לכם שמחר תבוא חברת "אגד" ותודיע שהקווים לדרום אינם כדאיים, ושלא כדאי לה להפעיל את הקווים לדרום, וגם חברת "אגד" תפסיק את כל הפעילות שלה בדרום. ומה יצא בסופו של דבר? בקצב הזה אנחנו עוד נמסור את הנגב ביחד עם עזה לפלשתינים.

אני דורש ממך, אדוני שר האוצר, שהינך תושב הנגב, להפעיל את סמכותך ולעצור מיידית את התופעה הזו.

גם חברות ההשכרה הודיעו לאחרונה, שהן מעלות את תעריפי הביטוח לרכב בנגב ב-70 דולר ליום; רק לחברות ההשכרה בדרום. אני שאלתי, מה קורה אם שוכרים רכב – – –

דן תיכון (הליכוד):

לא הבנתי. ומה אם הוא שוכר רכב בתל-אביב?

פיני בדש (צומת):

אכן, שאלתי מה קורה אם הוא שוכר רכב בתל-אביב ויורד לדרום. אמרו: נו טוב, על זה אין לנו שליטה. אבל, מי ששוכר רכב בדרום משלם עוד 70 דולר ליום ביטוח עבור השכרת רכב.

שר האוצר א' שוחט:

מה? כמה בכלל עולה שכירת רכב ליום?

פיני בדש (צומת):

אני לא יודע. יש מסמכים בעניין זה, שהם מעלים ב-70 דולר ביום את הביטוח לרכב שכור בדרום בלבד.

בדרום יש היום תופעה קשה מאוד, דומה למה שקרה בזמן שהחזירו את סיני. אז נגנבו אלפי מכוניות בארץ והועברו לסיני. היום, בגלל ההחזרה הצפויה של עזה, נגנבות מאות מכוניות, עשרות מדי ערב, ומוברחות לעזה, עד שיעבירו את עזה לשלטון הפלשתינים, ואז תהיה לכל אחד שם מכונית צמודה, שלא עלתה לו כסף.

המדיניות הזאת של חברת ההשכרה גם תמנע מתיירים וממבקרים לבוא לנגב ולתת לו את ההתפתחות שאנחנו מקווים ומצפים לה. גם את הדבר הזה יש להפסיק מייד.

ואם לא די בכך, אז גם חברה ממשלתית כמו תע"ש מנצלת את אווירת הניצול והאפליה בנגב. נמצא בידי מכתבו של סטודנט, שמוחה על שבתחילת חודש אוקטובר הועלה השכר באופן משמעותי בכל מתקני תע"ש בארץ, ורק השכר במתקן רמת-בקע בנגב נשאר כפי שהיה, בנימוק שבנגב השכר נמוך יותר ואין בו אפשרויות תעסוקה. רוב רובם של העובדים הם סטודנטים, ואפליה כזו בשכר גורמת להם לעזוב את הנגב מייד עם תום לימודיהם.

תע"ש, כחברה ממומנת ונתמכת על-ידי הממשלה, אינה יכולה להפלות עובדים רק על רקע היותם תושבי הנגב. במתקנים ברמת-השרון, בגבעון, במתקן 209, העלו את השכר ל-11.5 ש"ח לשעה, וברמת-בקע נשאר השכר 9.30 ש"ח, מאותה סיבה שהזכרתי. סגן שר הביטחון איננו, אבל הייתי מבקש ממנו להנחות מייד את תע"ש להשוות את השכר המשולם בדרום לזה המשולם – – –

דן תיכון (הליכוד):

גם זה שר האוצר.

פיני בדש (צומת):

אז גם שר האוצר.

לסיום, אדוני היושב-ראש, וחברי הכנסת, הגיע הזמן לפעול למען הנגב ופיתוחו. אני בטוח ששר האוצר, כתושב הנגב, מסכים אתי, שהנגב מהווה כ-60% משטח מדינת ישראל, ויש להפלותו לטובה כדי לתת לו את הדחיפה המתאימה להגברת האוכלוסייה והתעסוקה בו, ולהפסיק מיידית את קיפוחו בכל התחומים. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

אדוני שר האוצר, בבקשה. מכל שר מצפים למשהו. משר האוצר מצפים בעיקר לכסף.

שר האוצר א' שוחט:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, חבר הכנסת בדש, בקשר להערה האחרונה, אני פשוט שומע על כך בפעם הראשונה. אבל, אני יכול להגיד לך, שבהסכם ההבראה של תע"ש היה סיכום ברור ביותר, ואני רואה בזה את אחד הדברים החשובים ביותר, שכל מפעל צריך להתנהל על בסיס של מוקד רווח עם חשבון עלויות ועם חשבון הוצאות, ולפיכך, הימים שבהם כל תע"ש קיבלה תוספות שכר ברמה הכלל-מפעלית לא קיימים עוד. אני לא יודע אם זה המקרה, אבל אני חושב שאחד ההישגים החשובים ביותר בהסכם ההבראה הוא, ששיקול הדעת יהיה כלכלי, לא רק כתוצאה מהחלטה מסוימת שבמקום שמרוויחים יעלו את השכר, וזה יגרור אחריו גם מקום שיש בו הפסד. יכול להיות שזאת הסיבה – –

פיני בדש (צומת):

אני לא חושב שהמפעלים במרכז מרוויחים יותר מאשר המפעלים בדרום.

שר האוצר א' שוחט:

תאמין לי שאני לא יודע. יכול להיות שמפעל בדרום מרוויח ומפעל בצפון מפסיד, או להיפך. הדבר איננו חד-משמעי ואיננו ברור לחלוטין. לכן יכול להיות שזו הסיבה, אבל אני עוד אבדוק את העניין.

ועכשיו לנושא השני, שהוא בעצם מהותה של ההצעה לסדר-היום. אתה נתת דוגמאות של תעריפי נסיעה, תעריפי דלק או תעריפי חשמל, שהם זהים בכל חלקי הארץ, ויש בסיס שעליו הם בנויים. בתחבורה יש מונופול, ולכן סל המחירים שנקבע גוזר ומחייב את חברות התחבורה בנסיעה למקום מסוים. במערכת הדלק ובמערכת החשמל המחירים ארציים.

נושא הביטוח מתנהל על-פי השוק. הוא לא נקבע על-ידי הממשלה, וגם אין סבסוד של הממשלה. עם זאת, אם הדברים הם אומנם כפי שתיארת אותם, יש להם משמעות לגבי הפעילות בנגב ויכולת הפיתוח שלה. חלק מהדברים נובע מרמת התביעות. אני מניח שאתה מכיר את הנושא. לצערי הרב, במקומות מסוימים בנגב רמת התביעות מחברת הביטוח היא מעל ומעבר לממוצע הארצי, וחברת הביטוח עושה את השיקול שלה. היא לא חייבת להפסיד, והיא מנהלת מערכת שבנויה על רווח והפסד, ובהתאם לזה גם נקבעות הפרמיות.

עם זאת, ההערות שהערת כאן מדאיגות בהחלט. גם אני חושב שמצב שבו תושבי הנגב צריכים לשלם תעריפי ביטוח יותר גדולים, אף שהחברות מתנהלות על בסיס כלכלי טהור, זה מצב שצריך לטפל בו. כבר ביקשתי, אבל אבקש שוב מהמפקח על הביטוח לבדוק את הדבר לאשורו.

אני רק רוצה להגיד לך, חבר הכנסת בדש, שזה מסוג המקרים שלמדינה קשה להיות מעורבת בהם, אבל, עם זאת היא צריכה לעשות כמה פעולות עם חברות הביטוח כדי להקל על תושבי הנגב.

הדוגמה שהבאת על תוספת של 70 דולר ביטוח ליום על רכב שכור נראית לי אבסורדית לחלוטין, זה נראה לי מעל התעריף הבסיסי של שכירת רכב ליום, ולכן הדבר מאוד מוזר, ואני אבקש שיבדקו את זה.

אני חוזר ואומר, שאנחנו הולכים פה על חבל דק. מצד אחד אנחנו רוצים שתושבי הנגב לא ייקנסו עקב היותם תושבי הנגב, ומצד שני מערכת הביטוח היא מערכת שמתנהלת על-פי תנאים כלכליים טהורים. ברשותך ובהסכמתך, אבדוק את העניין בצורה מאוד יסודית באמצעות המפקח על הביטוח. אם זה יענה על הצעתך, אני אדאג להביא לך תשובה מוסמכת, מדויקת ומפורטת בעניין. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

מה אדוני מציע?

שר האוצר א' שוחט:

אני מציע שהשואל יסתפק בתשובת השר, ואני אדאג להעביר אליו תשובה מפורטת בעניין, אחרי שתיעשה בדיקה יסודית.

פיני בדש (צומת):

אני מסכים להצעת השר. אני סומך על השר שייתן תשובה עניינית.

היו"ר ד' שילנסקי:

אם ככה, יש לי פה הצעה אחרת, אבל היא נופלת. אנחנו מסתפקים בהודעת השר.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' שילנסקי:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת הצעה לתיקון טעות בחוק המניות הבנקאיות שבהסדר (הוראת שעה), התשנ"ד–1993, לפי סעיף 10א(ב) לפקודת סדרי השלטון והמשפט. תודה.

דן תיכון (הליכוד):

מתי היא תידון?

היו"ר ד' שילנסקי:

אולי היום.

דן תיכון (הליכוד):

אנחנו מבקשים לדעת מתי תוצג על סדר-היום.

היו"ר ד' שילנסקי:

הבקשה שלך תועבר על-ידי סגנית מזכיר הכנסת ליושב-ראש הכנסת, שזו סמכותו.

שאלות ותשובות

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר-היום יהיה שאלות. השר לאיכות הסביבה ישיב על שאלות. בבקשה, הבמה לרשותך.

נזקי חשיפה לרעש

חברת הכנסת ע' מאור שאלה את השר לאיכות הסביבה ביום ד' בחשוון התשנ"ד (19 באוקטובר 1993):

במאמר בכתב העת "איתנים" (גיליון אוגוסט 1993), שתמציתו פורסמה ב"ידיעות אחרונות", (דבורה נמיר, 19 באוגוסט 1993), קובע ד"ר יוסי אטיאס, מנהל מכון הרעש של צה"ל ומשרד הביטחון, כי החשיפה לרעש בעוצמות גבוהות מגבירה פי כמה את הסיכון ללקות בנזקי שמיעה. נזקים בריאותיים נוספים הם לחץ דם גבוה, ירידה בכושר הריכוז ונזקים בהרכב הדם.

לפי הנתונים שבידי צה"ל, כ-2% מהמתגייסים לצבא סובלים מנזקי שמיעה, ואצל רבים מהם זה, ככל הנראה, תוצאה מהחשיפה למוזיקה חזקה בדיסקוטקים.

ברצוני לשאול:

1. האם משרדך מודע לנתונים הנ"ל?

2. האם קיים חוק או תקנות לפיקוח על עוצמת הרעש בדיסקוטקים – גם כשהם מרוחקים מסביבת מגורים – על מנת להגן על הבאים לבלות בהם ולא רק על תושבי הסביבה?

3. מה יעשה משרדך בנושא?

תשובת השר לאיכות הסביבה י' שריד:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כן, המשרד לאיכות הסביבה מודע לעוצמות רעש חריגות בדיסקוטקים.

2. המשרד לאיכות הסביבה הוציא תקנות לפיקוח ולהגבלת עוצמות רעש בסביבה החיצונית של מבנים. עוצמות הרעש בתוך מבנים, דוגמת דיסקוטקים ואולמי שמחות, נמצאות בפיקוח משרד העבודה והרווחה, משום שבמקומות אלה נמצאים גם אנשים העובדים שם יום-יום.

3. המשרד לאיכות הסביבה מעודד רשויות מקומיות לחוקק חוקי עזר להגבלת עוצמות הרעש ומסייע בייעוץ מקצועי בעניין זה. עד היום ידוע לנו רק על חוק עזר שחוקק בבאר-שבע, המגביל את עוצמות הרעש ל-90 דציבלים.

זיהום הסביבה כגורם אפשרי לתמותת תינוקות בנגב

חבר הכנסת ט' אלסאנע שאל את השר לאיכות הסביבה ביום י"א בחשוון התשנ"ד (26 באוקטובר 1993):

על-פי המחקרים אשר נערכו על-ידי משרד הבריאות בנגב, נתגלה כי שיעור התמותה בקרב התינוקות הבדואים בנגב הינו פי שלושה מהשיעור המקובל במדינה. שיעור זה מעלה סימן שאלה לגבי השלכות הזיהומים הנגרמים על-ידי הכור הגרעיני בנגב ועל-ידי אתר הפסולת הכימית ברמת-חובב.

ברצוני לשאול:

1. האם נחקר הדבר בעבר, ואם לא – מה יעשה המשרד לאיכות הסביבה בנדון?

2. אם אכן יש קשר סיבתי, מה יעשה המשרד?

תשובת השר לאיכות הסביבה י' שריד:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. המשרד לאיכות הסביבה לא חקר את הדבר. לפי נתונים שקיבלנו ממשרד הבריאות, בשנת 1990 היה שיעור תמותת התינוקות מתחת לגיל שנה 6.9 מתוך 1,000 בקרב האוכלוסייה היהודית בנגב ו-17.8 מתוך 1,000 בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב.

2. בשלב זה אינני יכול להצביע על קשר נסיבתי של תוצאות אלה לפליטות ברמת-חובב. לשם השוואה נמצאו ערכים דומים, 17.3 מתוך 1,000, בקרב האוכלוסייה המוסלמית בצפון הארץ.

כמו-כן מסתבר כי רק כ-2,000 בדואים חיים באזור רמת-חובב, מתוך כ-80,000 החיים בנגב, ומהם כמה מאות בקרבת האתר.

בימים אלה נמצאת בהרצה מערכת ניטור אוויר באזור רמת-חובב. מערכת זו תנטר יריעה רחבה של מזהמי אוויר. על-פי התוצאות שתתקבלנה נוכל לדעת את מידת זיהום האוויר באזור ופוטנציאל הסיכונים הבריאותיים.

הקמת מפעלים מזהמים בתחום מבשרת-ציון

חבר הכנסת ע' עלי שאל את השר לאיכות הסביבה ביום י"ח בחשוון התשנ"ד (2 בנובמבר 1993):

נמסר לי, כי בפאתה המערבית של מבשרת-ציון, בתחום הגובל בבתים של מעוז-ציון א' (שכונה ביישוב), נבנים והולכים מפעלים מזהמים – שרובם ככולם נעדרים רשיונות – ההופכים את חייהם של התושבים שם לגיהנום, וכל זאת תוך עצימת עין מצד הרשות המקומית והעומדים בראשה.

ברצוני לשאול:

1. האם הנתונים המובאים ידועים ונכונים?

2. אם כן – האם יפעל המשרד לאיכות הסביבה כנגד בעלי המפעלים המזהמים, ובאילו דרכים?

3. האם בדעת המשרד לאלץ את הרשות לעשות את המוטל עליה מכוח החוק כדי לסייע בפתרון הבעיה?

תשובת השר לאיכות הסביבה י' שריד:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנתונים נכונים בחלקם. מפעלים אינם מוקמים כיום, ופרטי השאילתא מתייחסים למפעלים קיימים. בכניסה המערבית למבשרת-ציון מצויים כמה מפעלי בטון, מפעל שיש ומתקני גריסת אבן, הגורמים לזיהום אוויר באבק וברעש.

למפעלים מספר רשיון עסק, וחלקם פועלים שלא על-פי חוק ועניינם מצוי בדיון משפטי.

2-3. בתוך כחצי שנה צפוי שיפור במפעלי הבטון, עקב הסדרת כביש גישה עוקף למפעלים אלה וניתוק הקשר הישיר שלהם לכביש הראשי, שאליו גולשים היום חומרי גלם של המפעלים.

במסגרת הסדרת המצב התכנוני בכביש הגישה החדש, יוסדר גם המצב הסטטוטורי של המפעלים ויעודכנו תנאי רשיון העסק המחייבים אותם לצמצום הפגיעה בסביבה.

למפעל השיש רשיון עסק, והוא פועל למציאת אתר חדש באזור התעשייה בית-שמש, לשם יועבר בצורה מסודרת.

למתקני הגריסה של מחצבת-הקסטל הוצאתי לאחרונה צו אישי המחמיר בכמות האבק המותרת לפליטה ובשעות העבודה של המחצבה והמתקנים.

בשלב זה אינני יכול לנקוב בלוח זמנים מוסכם להעתקת המתקנים לאזור מרוחק יותר מהמגורים או העתקת המחצבה כולה, אולם שני הנושאים תלויים ועומדים בין המשרד לאיכות הסביבה לבין חברת "אבן וסיד" ויסוכמו בעתיד הקרוב.

היו"ר ד' שילנסקי:

מי שמציל את המצב ומאפשר לך לקרוא את התשובה על השאלתא הוא חבר הכנסת דוד מגן, הנוכח כאן.

זיהום אוויר

חבר הכנסת ד' מגן שאל את השר לאיכות הסביבה ביום כ"ה בחשוון התשנ"ד (9 בנובמבר 1993):

על-פי הירחון הסטטיסטי של הלשכה הממשלתית לסטטיסטיקה (ספטמבר 1993), גדלו בשיעור ניכר הכמויות הנפלטות ממזהמי האוויר השונים.

ברצוני לשאול:

1. מה הם הגורמים להרעה הניכרת הנ"ל?

2. מה ייעשה לתיקון מיידי של המצב?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אדוני היושב-ראש, תודה.

בתשובה על שאלתא של חבר הכנסת דוד מגן בנושא איכות האוויר:

1. ההרעה במצב איכות האוויר בארץ נובעת בעיקר מגידול בשרפת דלקים. בין שנת 1989 לשנת 1991 עלתה צריכת הדלק ב-27%, אף שהאוכלוסייה גדלה ב-14% בלבד. מובן שיש לייחס זאת לעלייה ברמת החיים בארץ.

2. לשיפור המצב נעשים וייעשו הדברים הבאים – בטווח הקצר: א. החל משנה זו מצוידות כל המכוניות החדשות בממירים קטליטיים המצמצמים את פליטת המזהמים בעשרות אחוזים ואת פליטת העופרת כמעט ב-100%; ב. הקואופרטיבים "אגד" ו"דן" – אני מאוד שמח להודיע על כך – התחילו להשתמש בסולר דל-גפרית המסופק החל מחודש אוקטובר במסוף הדלק בתל-אביב, ובכך יביאו לירידה של כ-25% בפליטת תחמוצות גופרית מהתחבורה הציבורית באזור גוש-דן. יש לזה השלכות, כמובן, לגבי אזורים אחרים. זה עדיין בטיפול; ג. בהתאם לסיכום שהושג ביני לבין שר האנרגיה בדבר הורדת תכולת הגופרית בדלק הודיעני השר שחל, כי החל מינואר 1994, כלומר בעוד חודשיים, יכיל הדלק המסופק בבתי-הזיקוק 2% גופרית במקום 2.5% כיום, שגם זו הפחתה משמעותית.

בשבוע הבא אפגש עם שר האנרגיה בעניין שינוי סל הדלקים בארץ, כדי שבבתי-הזיקוק לנפט יספקו דלקים נקיים יותר מאלו המסופקים כיום. אני יכול לומר לחבר הכנסת דוד מגן, שאחרי כל השיפורים האלה, שהם שיפורים בעלי חשיבות, השיפור העיקרי יהיה כאשר אנחנו נשנה באופן מהותי את סל הדלקים בארץ.

כידוע, במשך הרבה מאוד שנים, כאשר מדינת ישראל היתה צריכה להחליט אילו דלקים היא קונה, היו לה כל מיני שיקולים או אילוצים. היו לה שיקולים כלכליים, מובן מאליו, היו לה שיקולים מדיניים, בתקופה אחת יותר ובתקופה אחת פחות. אני יכול להבטיחך, שעברתי על כל המסמכים ועל כל הפרוטוקולים, ולא מצאתי אף לא פעם אחת התייחסות לגורם הסביבתי. כלומר, כשהחליטו לקנות ממקור אחד ולא ממקור אחר, או להיפך, השיקול הסביבתי לא הובא בחשבון.

אני מאוד שמח לומר, שזו הפעם הראשונה ששיקולים מן הסוג הזה מובאים בחשבון והם משפיעים על ההחלטה האם לקנות דלק אחד או לקנות דלק אחר, ויש הבדלים של שמים וארץ בין דלק לדלק מבחינת הניקיון. אם נאמר את זה באופן וולגרי, ההבדל בין דלק נקי באופן יחסי, אין דלק נקי לגמרי, לבין דלק מלוכלך הוא הבדל עצום.

נניח, דוגמה אחת: שיעור האסקלטנים, שזה עיקר העניין, מה שאנחנו קוראים בלשון פשוטה חלקיקים, מה שנקרא בלשון עוד יותר פשוטה פיח, בסוג אחד של דלק יש 18% אסקלטנים ובסוג שני יש אפס פסיק, או 1% או 1.5%. כלומר כל העולם כולו בטווח הזה.

כל הדברים האלה מעולם לא הובאו בחשבון. בדרך כלל הלכו אחרי הדלק הזול. גם שר האנרגיה וגם אני בטוחים שצריכים לשנות את זה, ואנחנו במהלך של שינויים.

בטווח הארוך יותר: דירקטוריון חברת החשמל אישר התקנת קולטנים לסנין תחמוצות הגופרית והקטנת מזהם זה באוויר. הקולטנים יותקנו ביחידות הייצור בחיפה ובאשדוד במהלך השנים 1995 ו-1996.

אגב, קולטנים, זה נשמע דבר של מה בכך, אולי הולכים לארובה ושמים שם משהו בקצה, כמו מסנן כזה שיש לנו בבית. מדובר בהשקעות של עשרות מיליוני דולרים, אם לא למעלה מזה. אני מניח שההשקעות של חברת חשמל לבדה יהיו אפילו יותר מ-100 מיליון דולר.

המשרד יפרסם בתוך חודשיים תקני פליטה שאותם ניתן יהיה לאכוף ועמידה בהם תחייב את המפעלים להתקין אמצעים טכניים שיקטינו את זיהום האוויר.

היו"ר ד' שילנסקי:

שאלה נוספת לחבר הכנסת דוד מגן.

דוד מגן (הליכוד):

נכבדי השר, אני רוצה להדגיש, כמובן לחיוב, את העובדה שאני כתבתי את השאילתא לפני שבוע, ואני יודע שהיא נמסרה לך רק אתמול וכבר היום יש תשובה, ותשובה מפורטת. והואיל והחזיון הזה די נדיר בכנסת, אני רוצה להדגיש זאת כמובן לחיוב.

מדברך אפשר להבין, שהרושם הקיים בציבור זה שנים רבות, שהערים חיפה ואשדוד הן המזהמות ביותר, כך המצב גם היום. אם כך המצב היום, מה יש בדעתך לעשות – במיוחד כשאנחנו משוחררים מהאילוצים של מערכת הבחירות לרשויות המקומיות; יודעים מי הם ראשי הערים – כדי לתת תנופה מיוחדת ולנקות את הערים הללו במידה ניכרת?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

קודם כול, אני מודה לחבר הכנסת דוד מגן על שאלתו הנוספת החשובה. אני לא הייתי חותם בשתי ידיים שהמצב באשדוד ובחיפה, שהוא מצב שרחוק מלהשביע רצון, הוא בהכרח חמור יותר מהמצב בגוש-דן, בתל-אביב.

אני חושב שהמזהם העיקרי היום הוא לא מתעשייה, אלא המזהם העיקרי היום הוא דווקא מכלי רכב. משום שבגוש-דן זו ההצטברות הגדולה ביותר של כלי רכב, אני צריך לבדוק את זה. המצב איננו מניח את הדעת גם בגוש-דן.

אני חוזר ואומר: א. כל הפולטים הגדולים שעבדו בעבר, לא כולם, תחת צווים אישיים, עובדים ויעבדו מעכשיו תחת צווים אישיים. צווים אישיים, פירוש של דבר – התקנים שהמפעלים האלה צריכים למלא ולקיים. התקנים האלה, אגב, הם הרבה יותר מחמירים מכפי שהיו אי-פעם בעבר, הם על-פי סטנדרטים בין-לאומיים, ולפעמים אפילו מחמירים מסטנדרטים בין-לאומיים. תלוי על איזו מדינה אנחנו מדברים.

ב. דיברתי ואני חוזר ומדבר, כאשר הזכרתי סולקנים וקולטנים, הנהנים העיקריים מכך יהיו שתי הערים הגדולות, ואשדוד, שהיא גדולה לענייננו.

ג. כאשר אנחנו מדברים על שיפור איכות הדלקים, גם דברים שכבר נעשו ודברים שייעשו בקרוב, מובן שההשפעה המשמעותית ביותר והמיידיית ביותר תהיה באותם מקומות שהם הסובלים העיקריים מזיהום אוויר.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

הצעות לסדר-היום

הפיצוץ במפעל "קוקה-קולה" בבני-ברק

היו"ר ד' שילנסקי:

אני ניגש לסעיף הבא בסדר-היום, הצעות לסדר-היום מס' 2377, 2404, 2414 ו-2423: הפיצוץ במפעל "קוקה-קולה" בבני-ברק. ראשון המעלים את הנושא הוא חבר הכנסת שאול יהלום. אני מזמין אותו לבמה.

אני מפנה את תשומת לב חברי הכנסת, מאחר שיותר מאחד מביא את ההצעה, הזמן מוגבל לשבע דקות בלבד.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, ביום חמישי, 28 באוקטובר, היה פיצוץ במפעל "קוקה-קולה" בבני-ברק, שנגרם כנראה מדליפה של חומצה מלחית, שהניטרול שלה בסודה קאוסטיק, כפי שפורסם, לא נעשה נכון, אם בתהליך ערבוב החומרים ואם באחוז הדילור צריך לדלל את הסודה קאוסטיק.

בפיצוץ הזה נהרג הכבאי מאיר מלכה, זיכרונו לברכה, ומכאן אני רוצה קודם כול לשלוח תנחומים למשפחתו של הכבאי, משפחת מלכה, שבסך הכול, למען הצלת חיי אדם חירף את נפשו ונפטר. היו בפיצוץ הזה 23 פצועים, חלקם בינוני, ודאי חלקם עדיין זקוקים לברכת החלמה, ומכאן אנחנו שולחים להם את הברכה הזאת.

המעניין הוא, ועדיין אין לי תוצאות של ועדת החקירה שהיתה, אשמח לשמוע אם היא כבר סיימה את עבודתה ואם יש מסקנות, בכל אופן אפשר לראות כאן שני דברים מאפיינים.

הדבר הראשון הוא, שהגברת דליה בארי, מנהלת מחוז תל-אביב, האחראי למפעל "קוקה-קולה", הצהירה אחרי האסון, שמפעל "קוקה-קולה", שבו נגרם האסון הגדול הזה, אינו מהמפעלים הגרועים ביותר שקיימים במדינה, הוא בין הטובים. אם כן, מה עלול לקרות במפעל שמאופיין לפי דבריה באמות-מידה גרועות יותר? אני מביא ציטוט נוסף מאנשי המשרד לאיכות הסביבה: יש הרבה מפעלים, במיוחד בינוניים וקטנים, שהמצב בהם בעייתי יותר; חלקם שוכנים בקרבת שכונות מגורים, והם עלולים להפוך למלכודות מוות.

המפעל נבדק לאחר האסון על-ידי המשרד לאיכות הסביבה, והתברר שלא היו מספיק חומרים לניטרול, שלא היה מספיק ציוד מגן לטיפול בחומרים מסוכנים, שלא היו הוראות ברורות במקרה של תקלות בחומרים המסוכנים באותו מפעל, לא היה שילוט וסימון מספקים; השילוט והסימון הקיימים אינם עומדים בתקנים על-פי החוק.

והנה, מעניין שיום לאחר האסון פורסם, שהמשרד לאיכות הסביבה הגיע למפעל ודרש תיקונים בשורה של נושאים, בין השאר בליקויים שתיארתי, ובין השאר במערכת קירור גז אמוניה – ואני ודאי אינני מבין בעניין בצורה מקצועית, לגילוי ולזיהוי אמוניה. והנה, מפעל "קוקה-קולה" הודיע, שמייד עם קבלת הדרישה, הוא יערוך את כל השינויים ואת כל השיפורים הדרושים.

השאלה הראשונה העומדת לפנינו היא, מדוע לא נדרש המפעל לשיפורים על-ידי אנשי המשרד לאיכות הסביבה לעשות תיקונים לפני האסון? אם המשרד לאיכות הסביבה ממונה על חוק חומרים מסוכנים, שנכנס לפני כמחצית השנה לתוקפו, והמשרד לאיכות הסביבה הרי ביקש ויש בו אגף לחומרים מסוכנים, מדוע הוא לא כפה את כל התיקונים ואת כל השיפורים על המפעל הזה לפני התרחשות האסון, אם באמת מתברר שהיו תחומים בני-תיקון?

אני רוצה להעיר, שאנחנו מדברים על האסון, עם כל הצער שבדבר, אבל הנה יומיים אחרי מה שקרה, בשבת בבוקר הוזעקה ניידת של המשרד לאיכות הסביבה לטפל בדליפה נוספת של חומרים מסוכנים. הפעם התרחש האירוע במפעל "אמזה" למיחזור מעגלים מודפסים לאלקטרוניקה. כ-300 ק"ג חומר אבקת נחושת שהוחזקו זמן רב מדי בתוך שק התלקחו, בגלל החום הכבד ששרר במקום, וגרמו לדליפה של גזים רעילים ואמוניה בריכוז של פי כמה מהמותר וכו'.

והנה, אם אתה מצרף לכך עוד עשרות ואולי מאות מפעלים במצב יותר גרוע ממפעל "קוקה-קולה", הרי נשאלת כאן השאלה המרכזית, האם יואיל השר לאיכות הסביבה לבוא ולומר לנו מה קורה כאן מבחינת המצב, מדוע דברים שיכולים לבוא על תיקונם אחרי אסון אינם יכולים לבוא על תיקונם לפני האסון, דהיינו למנוע אסון?

מדוע לא נדרשו הוראות שלא יצטרכו הכבאים בכלל לבוא? נדמה לי אפילו שזה היה אחד מהלקחים של משרדך, שהיה צריך לטפל בעניין בכוחות מקומיים של המפעל עצמו, וההיגיון אומר כך, שהמפעל עצמו ואנשיו יודעים בדיוק אם יש להם כל הכלים לכך – באילו חומרים הם מטפלים, איזה חומרים מסוכנים, מה החומרים שמנטרלים אותם, איך אפשר לטפל בעניין בדרך הנכונה. ואם באים הכבאים, אפילו אם יהיה להם ידע אנציקלופדי וציוד מתאים, כשהם באים בבהלה גדולה, בעת סכנה, במפעלים השוכנים בתוך מרכזי אוכלוסייה, הרי טעויות אנוש הן כמעט מתבקשות. הרי כאן יש מצב של טיפול מקצועי, ולפעמים יגידו לכבאים – זה החומר. האם באמת זה החומר? האם הם יכולים להגיד להם בשניות האלה מה צריך להיות ריכוז החומר? כאן תשתמשו בחומר הזה לנטרל אותו, בריכוז הזה והזה? הרי באמת צריך למצוא תמיד את הפתרון במסגרת המפעל. הרי איך יכולים כבאים שבאים בשעת-חירום לדעת את כל ההתרחשויות האפשריות ואת כל הדברים שצריכים תיקון?

אדוני השר, אומנם לא קיבלתי את הפרטים ואת דוח ועדת החקירה, אבל קיבלתי ספר עב כרס על פעולות המשרד לאיכות הסביבה, ובספר הזה, בפרק על חומרים מסוכנים, יש רושם שהמשרד מתגבר על כל הקשיים, שהמשרד ממפה את כל הבעיות ושבמשרד יש האנשים הנכונים, הציווד הנכון, התושייה, הרשת הנכונה לפי המחוזות והאגף הנכון לטפל בכל הדברים האלה.

מה שקרה במפעל "קוקה-קולה" מוכיח, שיש כאן ליקוי חמור. אנחנו מבקשים לדעת מה עושה המשרד לאיכות הסביבה, כדי להביא לכך שאסונות מסוג זה, עד כמה שאפשר ובעזרת השם, לא יקרו בעתיד.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני מזמין את חבר הכנסת יוסי כץ.

יוסי כץ (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, רבותי חברי הכנסת, ראשי ארגון הכבאים, לבי לבי על משפחתו של מאיר מלכה, זיכרונו לברכה. רב-כבאי מלכה היה כבאי שקול ומסור, עובד למופת, שנפל על משמרתו. למגינת לבנו, זהו אחד המקרים הנדירים שבהם כבאי נפל בעת מילוי המשימה. יהי זכרו ברוך.

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה. אני מבין שביציע יושבים חבריו לעבודה. אני בטוח שעל דעת כל חברי הכנסת אני יכול להעביר את התנחומים של הכנסת למשפחה. אני מבקש גם מחבריו לעבודה למסור את תנחומי הכנסת.

יוסי כץ (העבודה):

הפיצוץ במפעל "קוקה-קולה" בבני-ברק חשף שורה ארוכה של נושאים שיש להם חשיבות לאומית. עליכם לדעת, מספר תאונות העבודה נמצא במדינת ישראל בקו עלייה מתמיד.

אדוני השר, רבותי חברי הכנסת, בשנת 1990 – 59,000 תאונות עבודה; בשנת 1991 – 67,000 תאונות עבודה; בשנת 1992 – 74,000 תאונות עבודה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

חבר הכנסת כץ, האם יש לך הסבר – למה התקשורת לא מתעניינת בתאונות עבודה?

יוסי כץ (העבודה):

ב-1990 – 49 הרוגים; ב-1991 – 54 הרוגים; וב-1992 – 64 הרוגים.

עיניכם רואות שלמשק נגרם נזק אדיר, בנפש וברכוש, כתוצאה מריבוי תאונות עבודה.

האסון הזה חשף גם מחדל בתחום הטיפול בחומרים מסוכנים – גם לגבי האחזקה של החומרים המסוכנים; גם לגבי טיפול בחומרים כאלה וגם לגבי פיקוח עליהם; גם לגבי שינוע וגם לגבי חלוקת הסמכויות.

חומרים מסוכנים דרושים לפיתוח הטכנולוגי. הם דרושים גם, עד כמה שהדבר יראה אבסורדי אולי, לשמירה על איכות הסביבה, משום שחומרים כאלה מפרקים חומרים אחרים. יש ביניהם חומרי נפץ, יש ביניהם חומרים עם קרינה רדיו-אקטיבית, יש ביניהם גזים דליקים, חומרים רעילים כאלה שמתפזרים, נוזלים דליקים, חומרים שהם רעילים לעור ולגוף, חומרים מעכלים, חומרים מסרטנים, ועוד ועוד. לא אלאה אתכם. שימוש בלתי ראוי בכל החומרים האלה עלול לגרום נזק הרסני.

שוו בנפשכם שענני גז רגיל נפלטים ממקור סכנה מסוים ומגיעים לאזור שיש בו אוכלוסייה צפופה. הנזק שצפוי כתוצאה מגזים כאלה עלול להיות עצום.

על הכבאים מוטלת, על-פי החוק, החובה למנוע שרפות, לכבות דלקות ולהציל רכוש ונפש בעת שרפה. יותר מזה, המחוקק הרחיב את הסמכויות שלהם, ולמעשה נוצרה נורמה, שכאשר כבאים מגיעים למקום אירוע מסוים, הם נדרשים ליטול את הפיקוד על האירוע. אבל ההכשרה המקצועית שלהם, הציוד שהם מקבלים – אינם עונים על הבעיה.

לעניות דעתי, יש להכניס למאגר ממוחשב כל מפעל ומפעל – ויש מאות מפעלים שיש בהם חומרים מסוכנים, רעלים וכיוצא באלה – צריך להכניס את כולם למאגר ממוחשב באופן כזה שקצין משמרת יוכל לשלוף מהמאגר נתונים בזמן אמת, דקות אחדות לפני שהוא יוצא למקום האירוע. ליד כל חומר כזה צריך להיות מצוין בדיוק אילו צעדים צריך לנקוט. צריך לשפר באופן מוחלט את ההכשרה המקצועית של הכבאים, אם רוצים שהכבאים ייקחו על עצמם את הטיפול בעת תקלה.

אין די בכך שהמשרד לאיכות הסביבה, שממונה על החומרים המסוכנים, נוקט פעולות מנע כאלה או אחרות או מפקח. בסופו של דבר, ברגע של תקלה, ברגע של אסון הכבאים נמצאים בשטח והם צריכים להיות מיומנים ומוכשרים למלא את המשימה. לשם כך צריך ללמד אותם, צריך להכשיר אותם וצריך לרכוש להם ציוד מודרני ומתאים.

כשלעצמי הייתי גם מאמץ את הצעת החוק שהגיש חברי חבר הכנסת אביגדור קהלני בדבר הקמת רשות ארצית לכבאות, שתרכז את כל הטיפול בנושאים האלה.

יש לי הסתייגות לגבי סעיפים אחדים, הנוגעים לזכויות העובדים. אני בהחלט חושב, שהכבאים זכאים למלוא הזכויות ואסור לפגוע בהישגים שהם השיגו. אדרבה, צריך לשפר אותם. צריך לתת לכבאים תגמול הולם בגלל הסיכונים שבעידן המודרני, שהולכים ומתגברים. צריך לקבוע ספר נהלים ברור, שיש בו הגדרות חד-משמעיות, הגדרות ברורות שהכבאים ידעו אותן, שכל כבאי היוצא למשימה ידע שנתנו לו את כל הכלים כדי שהוא יוכל לחזור ממנה בשלום לבסיסו ולמשפחתו.

אני מקווה שכתוצאה מהאסון הזה יוסקו המסקנות המתאימות והדיון כאן במליאת הכנסת לא יהיה לשווא, אלא יהיו לו פירות בתחומים שהזכרנו. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני מזמין את חבר הכנסת שמואל הלפרט, ואחריו, אחרון – את חבר הכנסת רפאל פנחסי.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר לאיכות הסביבה, חברי הכנסת, ביום חמישי לפני שבועיים נהרג כבאי ונפצעו 40 כבאים בהתפוצצות מתקן חומצה במפעל "קוקה-קולה" בבני-ברק. מדובר בתאונת עבודה שעדיין נחקרת על-ידי ועדת חקירה.

אני שולח תנחומים למשפחה השכולה של הכבאי מאיר מלכה, זיכרוננו לברכה, וברכת רפואה שלמה והחלמה מהירה לכבאים שנפצעו בעת מילוי תפקידם.

ככל הנראה, ההתפוצצות נגרמה לאחר שמהמתקן התת-קרקעי בחצר המפעל, שבו היתה כמות גדולה מאוד של חומצה לנטרול שפכים, החלה דליפה, וכדי למנוע אסון ולנטרל את החומצה היה צורך בסודה קאוסטית, אולם זו שהוכנסה היתה בריכוז גבוה בהרבה מהדרוש, דבר שגרם לתהליך כימי קשה ולהתפוצצות.

הכבאים שביצעו את מלאכתם במסירות מלאה סיפרו לאחר המקרה, כי אין הם יודעים והם לא אומנו לטפל בחומרים מסוכנים. הדבר הוא חמור ביותר כאשר כבאים, שאותם מזעיקים בכל מקרה של אובדן שליטה על חומרים מסוכנים, לא יודעים כיצד לטפל בחומרים מסוכנים הנמצאים במפעלים ובמקומות עבודה רבים.

אדוני היושב-ראש, קיימת בעיה כללית של אחסון והובלה של חומרים מסוכנים במדינה. בימים אלה פורסם, כי באזור חיפה שורר מצב חמור בכל הקשור לאחסון חומרים רעילים ומסוכנים. החומרים מאוחסנים בצפיפות גדולה ללא אמצעי פיקוח וזהירות מינימליים. ספק אם מיישור נותן את הדעת על מצב מסוכן זה.

בכל הנושא של חומרים מסוכנים נעשית עבודה חשובה על-ידי המשרד לאיכות הסביבה, אך נראה שעדיין אין למשרד די סמכויות ושיניים כדי לאכוף את התקנות. ייתכן שעדיין אין אפילו שליטה מלאה על החומרים המסוכנים במפעלים ובמקומות עבודה בכל המדינה. השר לאיכות הסביבה, מר שריד, אף הצהיר לאחר המקרה, כי למפעל לא היה היתר כלל להחזיק רעלים וחומרים מסוכנים מסוג זה.

חברי הכנסת, ההתפוצצות במפעל "קוקה-קולה" מפנה את תשומת לבנו למצב ההולך ומחמיר בכל הקשור לתאונות כתוצאה מחומרים מסוכנים בפרט ולתאונות עבודה בכלל.

מספר התאונות הולך וגדל: כ-57,000 בשנת 1986; כ-58,000 בשנת 1987; כ-59,000 בשנת 1989 וכ-61,000 בשנת 1990. אם בשנים 1987-1990 המספר גדל באטיות מסוימת, הרי בשנתיים האחרונות נרשם גידול מדאיג וחריג ביותר במספר תאונות עבודה ובנפגעים. בשנת 1990 היו 61,000 תאונות עבודה, שהוכרו ואושרו על-ידי המוסד לביטוח לאומי לצורך קבלת דמי פגיעה, ובשנת 1992 היו כבר 79,000 תאונות. זה גידול של 30%.

מספר ההרוגים בתאונות עבודה גדל אף הוא ב-25% בשנתיים האחרונות.

אם בוחנים את נתוני שנת 1993, מתברר שהמצב הולך ומחמיר. מדובר בכ-7,000 נפגעי תאונות עבודה מדי חודש, ולפי הסטטיסטיקה המספר עלול להגיע, חס ושלום, ל-84,000 לשנה.

לא פחות מ-2,000,000 ימי עבודה הלכו לאיבוד ב-1992 בגין תאונות עבודה, והדבר מתבטא, מלבד באסון החמור של אובדן חיי אדם, או בפגיעה בגוף, גם בנזק כלכלי כבד למשק המדינה: בשנת 1990 שולמו 530 מיליון שקל על-ידי המוסד לביטוח לאומי כפיצויים על תאונות עבודה, וב-1992 – 730 מיליון שקל.

מספרים קשים אלה, משמעותם הרס ופגיעה קשה במשפחות רבות במדינה, רבבות נכים, בהם בעלי נכות קשה לכל החיים.

חברי הכנסת, לרשות המוסד לביטוח לאומי והמשרד לעבודה ורווחה עומדים תקציבים גדולים, המאפשרים לפעול למניעת תאונות עבודה, אולם, לצערי, הם לא מנוצלים. במוסד לביטוח לאומי קיים סכום של 36 מיליון שקלים לשנה, שהם 1% מכספי המס המקביל, לצורך מחקר ומניעת תאונות עבודה. כמו-כן מעביר הביטוח הלאומי למשרד העבודה ורווחה, למוסד לבטיחות וגיהות, תקציב לפיקוח על עבודה בסך 7.8 מיליון שקל. תקציב נוסף בסך 4.7 מיליון שקל ניתן למטרה זו מכוח חוק הביטוח הלאומי, סעיף 89(ב), ותקציבים אלה לא מנוצלים.

בשעתי דרשתי ממועצת הביטוח הלאומי להחליט על הקמת ועדה עליונה, שיהיו חברים בה טובי החוקרים והמדענים בכל התחומים, כדי לצמצם את תאונות העבודה. לדעתי, הדבר ניתן לביצוע. ההתפתחות הטכנולוגית בעולם נותנת אפשרויות ומציעה פתרונות לצמצום מספר תאונות העבודה.

אדוני היושב-ראש, אנו חייבים לשאול את עצמנו: האומנם ננקטים במפעלים בישראל כל האמצעים הדרושים למניעת תאונות? אסור להשלים עם כמות של תאונות עבודה בסדר גודל של -80,000

70,000 נפגעים בשנה. אני חייב לומר, כי אם מספר תאונות העבודה עולה בתוך שנתיים בכ-30%, סימן שמשהו לקוי בנושא המניעה והלחימה בהן.

יש לפעול מיידית כדי להביא לשינוי דרסטי ויסודי במצב ולהוריד את עקומת תאונות העבודה במדינה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת שמואל הלפרט. אחרון המשתתפים בדיון – חבר הכנסת רפאל פנחסי. אני מבין שהוא אינו נוכח. אני מזמין את השר לאיכות הסביבה. סליחה, אדוני השר, אם תסכים, כי טרם התחלת בדברייך – – –

רפאל פנחסי (ש"ס):

אני מוותר.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת פנחסי, זה בדיוק על הגבול. השר אומר שהוא מסכים.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

ברצון רב.

היו"ר ד' שילנסקי:

מה אתה מחליט?

רפאל פנחסי (ש"ס):

אני מוותר. כיוון שהשר עלה אל הדוכן, אני מוותר.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה רואה שיש אליך יחס חם מצד כולם.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אדוני היושב-ראש, קודם כול – עשית זאת כבר בשמנו, אבל גם אני מוצא חובה לעצמי לשלוח תנחומים למשפחת מלכה על מות בנה, מאיר מלכה, זיכרוננו לברכה, כבאי שמילא את תפקידו, השליך את נפשו מנגד, ולמרבה הצער נהרג בשעת מילוי תפקידו.

ומכיוון שאתם כאן, זו הזדמנות בשבילי לשבח את העבודה של הכבאים, שלא לעתים קרובות שומעים את שבחם בפניהם, ואני מנצל את ההזדמנות הזו. עבודה קשה, מחייבת הרבה עירנות, דריכות, אומץ-לב, אחריות. ואני יודע עכשיו יותר משידעתי קודם, שאתם ממלאים את תפקידכם כהלכה ובכבוד.

יכולתי, גבירתי ורבותי חברי הכנסת, לעשות לעצמי מלאכה קלה ולהגיד לכם, שהעניינים שעלו כאן על הפרק כמעט, כמעט, אינם שייכים למשרד לאיכות הסביבה, אבל מכיוון שלא זו דרכי ומכיוון שקיבלתי על עצמי לעסוק בעניינים של חומרים מסוכנים ואירועים של חומרים מסוכנים, גם אם הדברים אינם שייכים בהכרח למשרד לאיכות הסביבה, אני משיב גם על הצעה זו.

מדוע אני אומר את זה? משום שנאמרו כאן דברים נכוחים על תאונות עבודה. תאונות עבודה אינן מענייניו של המשרד לאיכות הסביבה. הן מעניין כולנו, אבל הן, כידוע, על-פי חלוקת הסמכויות הרשמית, עניין של משרד העבודה. הוא הדין לגבי המפעל "קוקה-קולה" כמפעל מזון. אני יכול לומר, שרישוי עסקים, בהיות המפעל מפעל מזון, מסור בעיקרו בידי משרד הבריאות, שוב על-פי חלוקת הסמכויות. טוב, רע, זה עניין אחר.

אבל, אני רוצה לומר, שכאשר נכנסתי לתפקידי לפני כך וכך חודשים, אחד הדברים הראשונים שהבחנתי בהם היה העובדה, שמערך הטיפול הלאומי בחומרים מסוכנים איננו ערוך די הצורך, יש בו הרבה פגמים, הרבה מומים, וספק אם הוא קיים בכלל. ומכיוון שלמשרדנו יש נגיעה ישירה לעניין זה, חשבתי שזה מתפקידי, ומתוקף האחריות שכל שר צריך לגלות, לנסות ולראות, האם אפשר להקים סוף סוף במדינת ישראל מערך לאומי לטיפול באירועים של חומרים מסוכנים.

כבר אמרתי בהזדמנות אחרת, שאני יכול לתהות מן הבוקר ועד הערב, חבר הכנסת שאול יהלום, למה דברים מן הסוג הזה לא נעשו קודם. אבל התהיות לא יובילו אותי רחוק. אפשר לומר: במשך 45 שנה החומרים הם חומרים והמסוכנים מסוכנים והמצב אותו מצב. לכן אפשר לומר: למה חיכו 45 שנה? למה 45 שנה, אולי אפילו יותר? למה חיכו 45 שנה כדי להתחיל ולטפל בדברים האלה? אבל אני אינני עסוק בתהיות, אלא אני עסוק בתוכניות. ואני רוצה לספר לכנסת, במידה של שביעות רצון, שסוף סוף הולך ומוקם מערך לאומי לטיפול בחומרים מסוכנים.

ראו מי צריך להיות מעורב במערך הזה. צריכה להיות מעורבת בו קודם כול משטרת ישראל. אולי לא כל חברי הכנסת יודעים, אבל השליטה והפיקוד כאשר קורה, חלילה, אירוע מן הסוג הזה, השליטה והפיקוד הם בידי משטרת ישראל. לפעמים, במקרים חריגים, בידי צבא-הגנה לישראל. מעורבים בזה מכבי האש, שכבר הזכרנו אותם לטוב, שהם בדרך כלל באים ראשונה אל מול פני האירוע, קשה או

קל. מעורב בכך המשרד לאיכות הסביבה. מעורב מגן-דוד-אדום. מעורבות הרשויות המקומיות והיחידות הסביבתיות. מי לא? ומשום שיש כל כך הרבה מעורבים, היתה לי הרגשה – לפי דעתי גם הרגשה מוצדקת – שהנושא סובל מיתמות משוועת.

אשר על כן, באורח נס כמעט, כל הגורמים הנוגעים בדבר חברו יחד, ביוזמת המשרד לאיכות הסביבה, בחצי השנה האחרונה, והם עושים עכשיו מאמץ גדול – זה מאמץ גדול – להקים מערך לאומי לטיפול בחומרים מסוכנים, שהוא – המערך הזה – יגדיר לכל אחד אחד מן הגורמים הנוגעים בדבר את תחום הסמכות שלו ואת תחום האחריות שלו – מי צריך לעשות מה ומתי, ולא זו בלבד, אלא שהמערך הזה יצטרך להיות מצויד, כמובן, בכלים המתאימים. כל אחד יכול לדעת את סמכותו ואת אחריותו, אבל אם אין לו הכלים המתאימים, האמצעים המתאימים, מובן שהוא לא יוכל לעשות הרבה.

האירוע ב"קוקה-קולה" היה, כמובן, אירוע מצער ביותר. אני רוצה לומר לחברי הכנסת הנכבדים, ובהזדמנות זו אני גם מודה להם שהם טרחו להעלות את הנושא: האירוע ב"קוקה-קולה" לא חשף דבר וחצי דבר.

האירוע ב"קוקה-קולה", שאת מסקנות ועדת החקירה שהוקמה בעקבותיו אינני יודע, ולכן, חבר הכנסת יהלום, אתה ואני באותו מצב – יש ועדת חקירה. אני לא חוקר את ועדת החקירה. היא, לפי מיטב ידיעתי, סיימה את עבודתה. היא כותבת עכשיו את ממצאיה. כאשר יבואו הממצאים אלי, הם גם יבואו אליך. אין שום בעיה. אני מבטיח לך – קודם כול, הדברים יפורסמו – שברגע שהממצאים יגיעו אלי, אני אעביר אותם אליך.

האירוע לא חשף דבר וחצי דבר. הבעיה ידועה.

אומר דבר מכאיב יותר, כאב על כאב, שהאירוע הזה, אולי בניגוד לאירועים אחרים, שלא נפתח פה לשטן, גם לא היה צריך לקרות. הוא לא היה צריך לקרות, משום שנשפכה שם חומצה מלחית, ולא היתה שום סכנה לא לסביבה הקרובה ובוודאי לא לסביבה הרחוקה. החומצה המלחית נשפכה לתוך דבר שנקרא מעצרה, או מצערה, שאומנם במקרה הזה לא היתה מושלמת, אבל לא היתה שום סכנה מיידית. אני כמובן לא אפנה שום אצבע, בוודאי לא מאשימה, כלפי שום גורם, כי גם אינני יודע. בגלל זה הוקמה ועדת חקירה. אבל לא היתה שום דחיפות.

במקרים כאלה – ואני אומר זאת לא כדי לעשות את חשבון העבר, אלא כדי להמליץ לגבי העתיד – צריך להיות ברור שהמשרד לאיכות הסביבה, הוא ורק הוא יכול לומר בהזדמנות כזאת איך צריך לטפל בחומר.

זו תהיה נאיביות. הרי אנחנו מוכרחים להיות אנשים רציניים, ואנחנו אנשים רציניים, אני בטוח שלפחות חברי הכנסת שהעלו את הנושא הם אנשים רציניים. כבאים הם כבאים, המשרד לאיכות הסביבה איננו יכול להחליף את הכבאים, כי זו המיומנות שלהם. ודאי שהם יכולים לדעת יותר על חומרים מסוכנים, ויש לנו תוכנית במסגרת המערך הלאומי הזה גם להכשיר יותר את הכבאים. כפי שאנחנו איננו יכולים לבוא במקום הכבאים, הכבאים אינם יכולים לבוא במקום המשרד לאיכות הסביבה, לא בגלל קנאת משרדים, אלא משום שכדי לדעת – יש פה שלושה דברים: איך מגלים, איך

מזהים ואיך מנטרלים חומר מסוכן – אתה צריך להיות איש מקצוע לעניין זה. אנחנו לא מכבים אש והם לא יכולים לגלות, לזהות ולנטרל. זו עבודה מקצועית ממדרגה ראשונה.

במקרה שלפנינו, ב"קוקה-קולה" – האסון היה באמת אסון מיותר; כל אסון הוא מיותר כמובן, אבל פה היה מיותר שבעתיים – בסך הכול מה שהיה צריך לעשות זה לחכות, ואפשר היה לחכות, עד אשר יבואו אנשי המשרד לאיכות הסביבה, ואז לא היו מנטרלים חומצה מלחית בסודה קאוסטית בריכוז של 100%, לפי מיטב הידוע לי. זה יוצר כמובן ריאקציה מסוימת, יוצר חום, יוצר פיצוץ – וזה מה שקרה, אסון מיותר לחלוטין.

גם לו היו כל הדברים ב"קוקה-קולה" מאה אחוז בסדר, אני אומר לך, חבר הכנסת שאול יהלום, על-פי הנסיבות והשתלשלות האירוע, האירוע הזה היה קורה, כי סודה קאוסטית וחומצה מלחית הן לא איזה דבר נדיר, זה נמצא בכל מפעל; אגב, זה לא שייך למפעל מבחינת תהליך הייצור שלו, זה שייך, לפי מיטב ידיעתי, לטיפול בביוב. בכל מקום יש ביוב, וצריך לטפל בביוב. החומר הזה נמצא כמעט בכל בית, כמובן לא בכמויות כאלה ולא בריכוזים כאלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני השר, אני מבקש לשאול אותך, אף שאני מנהל את הישיבה: הרי הנושא לא שנוי במחלוקת. אתה אמרת, שהם היו צריכים לחכות שיבוא בעל מקצוע שהוא מלומד. הרי בעל המקצוע לא נולד ידען, הוא למד. אולי כדאי שבכל יחידה גדולה של כבאים יהיה עובד אחד שילמד אצלכם את התורה הזאת, כי הם בכל זאת באים ראשונים למקום. לא צריך לחכות.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

זאת בהחלט אפשרות. קודם כול, אמרתי שהכבאים צריכים לעבור הכשרה נוספת. במערך הכללי הלאומי הזה שאני מדבר עליו, המערך הזה יביא לידי כך שהניידות של המשרד לאיכות הסביבה יגיעו במהירות גדולה הרבה יותר ובשיתוף פעולה, כמובן של מי שיודע יותר בין הכבאים, ונססה להתגבר על אירועים מן הסוג הזה.

קשה לי להאמין שכבאי, שמיומנותו היא אחרת, הוא זה שיגיע לדרגת המיומנות, שלפעמים מחייבת אפילו לגמור דוקטורט, כאשר מדובר בנטרול של חומרים מסוכנים. כי צריך להבין, אדוני היושב-ראש, שהצירופים הם אין-סופיים. זאת אומרת, למקרי שגרה בהחלט הכבאי יכול וצריך לדעת, אבל מכיוון שלא מדובר רק בחומרים מסוכנים, אלא מדובר בעיקר בצירופים של חומרים מסוכנים, וזה גם עניין של כמויות, עניין של סמיכות מקום, זאת אומרת שזאת תורה שלמה, שמי שלומד אותה – לומד אותה ויכול לדעת, ומי שאיננו לומד אותה – יכול כמובן לטפל רק באירועים שיש בהם יסודות של שגרה.

אני רוצה להשיב לחבר הכנסת שאול יהלום על כמה מן התהיות שהוא הציב. שאל חבר הכנסת שאול יהלום, מדוע לא נדרש המפעל לעשות מה שהוא מחויב לעשות לפני האסון? אני רוצה לומר לחבר הכנסת יהלום, שהוא נדרש והוא לא עשה. זאת אומרת, לא שמפעל "קוקה-קולה" כמפעל מסוים הוא זה שנדרש ולא עשה, אלא כל המפעלים בארץ נדרשים לעשות דברים מאוד אלמנטריים.

קודם כול, הרי הממשלה איננה יכולה לבוא במקום כל מפעל ומפעל. צריך אדם להיות באמת מחוסר אחריות לחלוטין כדי שלא ידאג קודם כול לעצמו ולעובדיו. הרי המפעל קודם כול צריך להתארגן, והוא יודע שהוא צריך להתארגן, גם על-פי השכל הישר, גם על-פי מידת האחריות וגם על-פי החוק.

אני לא חושב שזו פרוגרמה ששר עולה על הדוכן ומספר את צרותיו. אבל מדובר באלפי מקרים, חבר הכנסת שאול יהלום. אם מישהו חושב שהמשרד לאיכות הסביבה, אולי אפילו משרד אחר לצורך העניין, שיש לו אולי שלושה-ארבעה אנשים בכל הארץ לעיסוק המסוים הזה, יכול לעבור ממש ממפעל למפעל – אנשים צריכים לדעת את אחריותם. בכלל בארץ יש איזו אווירה כזאת שהממשלה צריכה לנהל כל מפעל, היא צריכה להקים שם כל צוות, זו האחריות שמוטלת. נכון, כאשר הוא לא עושה את חובתו, צריך לאכוף עליו וצריך להעמיד אותו למשפט, אבל הדברים האלה אינם פותרים בעיה.

שאול יהלום (מפד"ל):

האם יועמד מפעל "קוקה-קולה" על-ידיכם למשפט?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

יועמד למשפט. אם יהיו מסקנות ועדת החקירה כאלה שמפעל "קוקה-קולה" לא עשה את חובתו ולא מילא את התפקיד שצריך היה למלא, מבחינת עובדיו קודם כול, ומבחינת הסביבה, אם אלה יהיו המסקנות – יינקטו נגד "קוקה-קולה" כל האמצעים החוקיים והאחרים העומדים לרשותנו ומתחייבים מן העניין.

דן תיכון (הליכוד):

האם יש אחריות אישית למנהלים?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

בוודאי.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אדוני השר, על-ידי מי הוא נדרש? על-ידי המשרד או הרשות המקומית? מי מופקד על זה? מי צריך היה לאכוף זאת?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

גם וגם. רישוי עסקים זה גם על-ידי הרשות המקומית, ולעניין איכות הסביבה – גם על-ידינו.

רפאל פנחסי (ש"ס):

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

רשויות מקומיות בדרך כלל אינן ממלאות את חובתן בעניין זה. גם להן יש מצוקות, אבל לפעמים לא רק מצוקות אלא גם אינטרסים.

רפאל פנחסי (ש"ס):

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אני שותף מלא לדעתך, חבר הכנסת פנחסי, ואני הצעתי לא אחת שרשויות מקומיות שאינן ממלאות את תפקידן מבחינה זו לא יזכו לאמון מחודש.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני השר, מאחר שהיה פה דו-שיח, וכיוון שבתוך כמה דקות מחליפים אותי, והיתה פה בעיה של חבר הכנסת פנחסי, שחשב שאם הוא מוותר על רשות הדיבור בנושא זה הוא יוכל להופיע בוועדה – לפי התקנה היבשה הוא לא יוכל להופיע; אבל מאחר שצריך לנהוג לפי בית-הלל, ואני צריך לפסוק, וחבר הכנסת פנחסי אמר: אני מצטרף לדברים של חבר הכנסת הלפרט – אני מקבל זאת כאילו הוא השתתף בדיון. חבר הכנסת פנחסי, אתה תוכל להשתתף בדיוני הוועדה בנושא זה.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, הוא אמר שהוא מצטרף לדברי כל חברי הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

פסקתי.

דן תיכון (הליכוד):

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דן תיכון, תשאל, בהסכמת השר, בסוף דבריו.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אני מסכים עכשיו, אין בעיה, הוא יכול לשאול.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני השר, האם תמליץ להעביר מפעלים מן הסוג הזה ממרכז הארץ אל אזורים מרוחקים קצת יותר?

שאול יהלום (מפד"ל):

רק לא לשטחים.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

הרי אני יכול מן השפה ולחוץ לומר לך בוודאי ובוודאי, אבל אנחנו יודעים, ואתה יודע לא פחות טוב ממני, ובמקרים מסוימים אפילו טוב ממני, עד כמה מסובך להעביר מפעל ממקום למקום. הרי זה עניין שמשול למזג האוויר. אתה יודע כמה שנים, למשל, מדברים על הצורך להעביר את מפעל תע"ש לנגב, וכולם מסכימים. אינני מכיר אדם שאיננו מסכים, ואתה יודע שזה לא קורה. למה זה לא קורה? האם מתוך כך שיש לאנשים רצון רע? האם מתוך כך שאין – – –

דן תיכון (הליכוד):

שם יש משאבים להעביר. בתע"ש אין.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

שם יש משאבים להעביר? גם זה שנוי במחלוקת. אני אשמח מאוד אם כל מפעל – ו"קוקה-קולה" איננו מפעל שמוגדר כמפעל מסוכן; יש בו מעט חומרים מסוכנים, אבל זה לא מפעל מסוכן – במשרד לאיכות הסביבה נשמח מאוד אם כל המפעלים המסוכנים יעקרו מלב ריכוז צפוף של אוכלוסייה ויעברו למקום אחר. אבל אני רוצה לומר לך, שלפי דעתי הסיכויים שכך יקרה הם קלושים ביותר. קודם דיבר חבר הכנסת פני בדש וקונן מרה על כך, שאולי מדמנה גדולה תעבור ממרכז הארץ לפאתי הנגב. אין מקום להעביר. אתה רוצה להעביר את זה לגליל? אני מקווה שאתה לא בלובי הגליל; כשצריך לעבור לשם, למשל, מפעל שהוא מפעל מזהם, אז הגליל כולו עומד על הרגליים, ובמידה רבה של צדק.

לומר שאני רואה את כל המפעלים האלה זזים למקומות אחרים – אני לא יודע בדיוק לאן הם זזים. העלויות עצומות, ואני חושב שזה דבר לא ריאלי. עם זה, כמגמה כללית, כמדיניות כללית, ודאי שהייתי שמח על כך. אני לא חושב שזה יקרה.

חבר הכנסת יוסי כץ המליץ שיהיה מאגר ממוחשב של כל המפעלים, כל הנתונים, כדי שלא יצטרכו כל פעם לחקור מחדש ולהיות מופתעים מחדש. אנחנו קיבלנו את הצעתך, חבר הכנסת כץ, כבר לפני כמה וכמה חודשים. אגב, בתוך חודש הוא יקום, כך שזה לא עניין של תהליך ארוך. בעוד חודש יקום מרכז ממוחשב כזה לחומרים מסוכנים. המרכז הזה, שגם הוא התמהמה 45 שנה, משום מה, יהיה משותף למשרד לאיכות הסביבה ולפיקוד העורף, שאותו, אגב, שכחתי להזכיר. הוא גורם חשוב מאוד כאשר מדובר בסוגיה של חומרים מסוכנים. זה יהיה אותו מרכז בעצם לפיקוד העורף ולמשרד לאיכות הסביבה, וכמובן כל המידע שיצטבר במרכז הזה יעמוד לרשותם של כל הגורמים הנוגעים בדבר.

כאשר דיברתי קודם על המערך הלאומי לטיפול באירועי חמ"ס – חומרים מסוכנים – דיברתי על התארגנות ועל כלים, אבל אני רוצה להוסיף עוד פרט ששכחתי. מדובר גם בתו"ל – תורת לחימה – במקרה הזה, כן, גם סוג של לחימה. צריך ללחום באירועים מן הסוג הזה, בעיקר לנסות ולהקדים תרופה למכה.

אני לא רוצה ליצור רושם, שמדובר ב"יש מאין". אמרתי מה שאמרתי על הכבאים, ובהזדמנות זו אני רוצה לומר משהו על עובדי המשרד לאיכות הסביבה. אני לא מבטיח שזה תמיד יהיה כך, אבל כפי שהתרשמתי מהפרסומים בעיתונים, גם במקרה של "קוקה-קולה" וגם במקרה של חולון הם היו תיכף ומייד במקום. הם אנשים מקצועיים, הם מומחים לעניינם, הם יודעים מה הם צריכים לעשות, הם עושים את זה בדרך כלל, וגם העבודה הזאת שלהם כרוכה במידה לא קטנה של סיכון.

אני רוצה לסיים ולומר את הדברים הבאים: א. אנחנו מקימים עכשיו, כפי שאמרתי, מערך לאומי לטיפול בחומרים מסוכנים. שותפים לו כל הגורמים הממשלתיים הנוגעים בדבר; ב. בעוד חודש יפתח

מרכז ממוחשב לחומרים מסוכנים. אני חושב שמדובר בשתי התפתחויות חשובות מאוד בהשוואה למה שהיה בעבר.

יש לי שתיים-שלוש פניות לציבור רחב, או פחות רחב. ראשית, אני מאוד ממליץ ומפציר בגורמים במשק, מפעלים, שיכשירו לעצמם צוותים שמסוגלים לטפל טיפול ראשוני, עזרה ראשונה, הצלה ראשונה, באירועים שקורים במפעל. איש לא יוכל לעשות את זה במקומם. הם שם, זה גורלם, אלה חייהם, הם צריכים להיות אחראים למה שקורה במפעל. האחריות רובצת על ההנהלה. אם העובדים מתרשמים שהנהלה איננה ממלאת את תפקידה, הם צריכים ללחוץ עליה. זה לא פחות חשוב מדברים אחרים, אולי זה יותר חשוב, כי מדובר בפיקוח נפש. זו פנייה אחת.

פנייה שנייה למפעלים. אנחנו לא נוכל לרוץ אחרי כל מפעל ומפעל. כל מפעל חייב לדעת, שהוא חייב לסדר את ענייני הרישוי שלו, ואם הוא לא יעשה כן והדבר יתגלה ויתברר לנו, כפי שאמרתי, כמובן ננקוט את כל הצעדים המשפטיים העומדים לרשותנו.

הפנייה האחרונה שלי היא, עד כמה שאפשר שלא יטפלו גורמים אחרים בחומרים מסוכנים ובאירועים של חומרים מסוכנים על דעת עצמם. חומרים מסוכנים – זה מסוכן, יורשה לי לומר, ומי שאיננו חייב לעסוק בזה, שלא יעסוק בזה, שיניח את הטיפול בידי העובדים של המשרד לאיכות הסביבה. הם מגיעים במהרה, ואני מאוד מקווה שבעתיד הקרוב ביותר, כאשר המערך הלאומי לטיפול בחומרים מסוכנים יעמוד על רגליו, גם הרגליים של המשרד לאיכות הסביבה יהיו זריזות יותר והם יגיעו למקום במהירות הגדולה ביותר האפשרית.

אני מוכן להעביר, כמובן, את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה. אם אין עוררין על כך, זו תהיה ההחלטה. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני השר לאיכות הסביבה.

לפנינו הצעות אחרות. חברת הכנסת נעמי בלומנטל מציעה להסיר את הצעתו של חבר הכנסת שאול יהלום. בבקשה.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

מבחינה טכנית רציתי להסיר את ההצעה מסדר-היום, אבל מהותית רציתי לדבר על תרומתם הנכבדה של הכבאים, על מסירותם לעבודה ועל הצורה שבה הם פועלים, ביסודיות ובמסירות.

יש היום הצעה להקים, וחבר הכנסת כץ העלה את זה, רשות כבאות לאומית. אבל מן הראוי לשאול את הכבאים מה רצונם שלהם, משום שהנימה הכללית ובקשתם – או רוב הכבאים מוצאים את

מקומם בהתארגנות הנוכחית ולא בהכרח מעוניינים ברשות הזאת מתוך הכרתם את השטח ולטובת הציבור.

לכן, מן הראוי יהיה לשמוע יותר את אשר יש לכבאים לומר, מתוך הערכה לפועלם. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחברת הכנסת בלומנטל. הצעה אחרת לחבר הכנסת דוד מנע, המבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת יוסי כץ. בבקשה.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, המשרד לאיכות הסביבה, שהוא משרד חשוב ויעיל, צריך למנוע את כל הדברים והאסונות האלה, מראש. אם הכבאים צריכים לעבור השתלמות מיוחדת, מדוע ההשתלמות לא נעשתה לפני הפיצוץ במפעל "קוקה-קולה" ומדוע היא לא נעשית היום? הבעיה שלנו היא, שתמיד אנחנו מייעצים אחרי אסונות, ולא תמיד גם אחרי אסונות לומדים את הלקחים.

שנית, הפיצוץ במפעל "קוקה-קולה", שבו נהרג כבאי, מעביר את אור הזרקורים אל הכבאים, שעושים מלאכתם נאמנה בצנעה רבה, והגיע הזמן שהכנסת תיתן דעתה, לקראת אישור התקציב לשנת 1994, להעלות ולשמור על מעמדם של הכבאים, ששומרים יומם ולילה על אזרחי המדינה. הגיע הזמן לתגמל אותם בצורה נאותה, להגדיל את תקציב ההשתלמויות שלהם, ובעיקר להגדיל את תקניהם ולסייע בהעלאת מעמדם בקרב הציבור.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת מנע.

האם חבר הכנסת שאול יהלום מסכים להעביר את הצעתו לוועדה?

שאול יהלום (מפד"ל):

מסכים.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני.

האם חבר הכנסת יוסי כץ מסכים שהנושא יעבור לוועדה, כהצעתו של השר לאיכות הסביבה?

יוסי כץ (העבודה):

מסכים.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. האם אדוני חבר הכנסת שמואל הלפרט מסכים שהצעתו תעבור לוועדה?

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

מסכים.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. כנ"ל חבר הכנסת רפאל פנחסי, האם אדוני מסכים?

רפאל פנחסי (ש"ס):

מסכים.

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד העברת הנושא לוועדה? מי בעד הסרה? ההצבעה החלה.

דן תיכון (הליכוד):

על כל ההצעות בבת אחת?

היו"ר ר' אדרי:

על כל ארבע ההצעות.

הצבעה מס' 6

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 13

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 13, נגד – אין, נמנעים – אין. הצעותיהם של חברי הכנסת יהלום, כץ, הלפרט ופנחסי עוברות לוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת. תודה לחברי הכנסת; תודה לשר.

הצעה לסדר-היום

הצורך בהסכמה לאומית רחבה בעת הכרעות גורליות

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 2497, של חבר הכנסת מיכאל איתן: הצורך בהסכמה לאומית רחבה בעת הכרעות גורליות. אדוני חבר הכנסת איתן, בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעת מערכת הבחירות לכנסת הנוכחית כיהנתי בתפקיד סגן יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית, סגנו של יושב-ראש הוועדה השופט העליון חלימה. מולי עמד נציג מפלגת העבודה, מי שהיום הוא שר הבריאות, אז חבר הכנסת חיים רמון, ואנחנו היינו אמורים לייצג את שתי הסיעות הגדולות בכל הקשור לניהול מערכת בחירות דמוקרטית תקינה.

והנה, עם פתיחתה של מערכת הבחירות אני מקבל העתק פנייה לבוא לדיון דחוף אצל השופט, כאשר חבר הכנסת חיים רמון מגיש תלונה ומחאה חריפה נגד הליכוד אשר פרסם מודעה.

מה אמרה המודעה שבגינה יצא קצפו של חיים רמון? היא אמרה את הדברים הבאים: "מי מאחורי רבין? מאחורי יצחק רבין עומד שמעון פרס, מאחורי שמעון פרס עומד יוסי ביילין, מאחורי יוסי ביילין עומד יוסי שריד, מאחורי יוסי שריד עומד מוחמד מיעארי, מאחורי מוחמד מיעארי עומד יאסר ערפאת". מודעה. הליכוד, מטה הדור הצעיר, פרסם את המודעה הזאת מתוך כוונה לבוא ולומר לציבור הישראלי, ערב הכרעתו בקלפי, כי מי שמצביע עבור יצחק רבין עלול, בסופו של דבר, להיכנס לסיטואציה שיצטרך לקבל ויתורים לכל השרשרת, שיביאו בסופו של דבר לווייתור ליאסר ערפאת.

הופעתי בפני השופט, ושמעתי את נימוקיו של נציג מפלגת העבודה. מה הוא אמר שם? – יכול להיות שיפרסמו כזה דבר? זאת הונאה, זו הכפשה. אי-אפשר להעלות על הדעת שרבין, שהבטיח שהוא יילחם באש"ף, שאתם הליכוד תאשימו אותו שהוא מוביל לאיזה קשר עם ערפאת. אנחנו לא מוכנים שתהיה זיקה, לא ישירה ולא עקיפה, בתעמולת הבחירות, כי זאת רמאות. בין השאר, הם אמרו: "הכפשת שם סיעת העבודה והפיכתה לפסול ומצורע ברבים". בא-כוחם נימק ואמר: "לרבין יש ציבור רחב של אנשים שתומכים בו, כי בעיניו כל הקשור לאש"ף והנובע ממנו והמוכתב על-ידו פסול ומוקע רגשית, נפשית וציבורית. ועל כן" – הוא אמר – "יש לראות בזה הוצאת לשון הרע".

ניסיתי את מיטב כוחי, הסברתי טיעונים שונים, והשופט לא קיבל את דעתי. וקבע השופט, שבמערכת הבחירות לכנסת אסור ולא יעלה על הדעת שייאמרו דברים כאלה, ואסר את פרסום המודעות הללו. טוב.

האם רבין הונה, ידע כבר אז שהוא הולך לבצע מהלכים כאלה? אני לא מאמין. אני לא מאשים אותו בהונאה, אבל מה זה משנה? הוא הלך לעם לקבל מנדט למדיניות מסוימת, והנה אנחנו רואים שלאחר שהוא קיבל את המנדט, על סמך אמירות מפורשות וציטוטים שהבאתי, הוא עושה מעשים שעומדים בניגוד מוחלט לכך. אין לו מנדט. אתם יכולים להגיד מה שאתם רוצים, אבל אין לו מנדט. ואם אתם ממשיכים במדיניות הזאת בלי ללכת מחדש לעם ולקבל את אמונו, אתם פועלים בניגוד לעקרונות הדמוקרטיה.

מה יגיד הדור הצעיר? הם צריכים עוד מעט ללכת להצביע, פעם ראשונה. הם יגידו: אין טעם לפתק ההצבעה שלנו. אם אנחנו הולכים להצביע, ועומדים לפנינו נציגי הציבור ואומרים: אנחנו נילחם באש"ף, לא יעלה על הדעת שיקשרו אותנו עם אש"ף, אנחנו לא מוכנים לשום קשר, ישיר או עקיף, עם יאסר ערפאת, ואחר כך עושים הפוך, אז מהי הדמוקרטיה? מהי המשמעות של פתק הבחור? אין לו שום משמעות, אם אפשר לעשות מה שרוצים ממילא. אז יבחרו מנהיגים לפי, אולי, מראה עיניהם, דמותם. איזה ערך יש לבחירות בכלל?

זה לא שאין מצבים משתנים. אני מודה, יצחק רבין יכול היה להגיע למסקנה שהוא טעה בעמדותיו לאורך כל הדרך וצריך לשנות מדיניות. זה מצריך לפעמים גם אומץ לב, צריך לזה אומץ לב, וזה גם ראוי להערכה – אדם שמשנה את עמדותיו. אבל אז צריך היה לבוא לעם ולומר: באתי אליכם בזמני, חשבתי שצריך להילחם באש"ף, קיבלתי מכם מנדט להילחם באש"ף; היום הגעתי למסקנה שלטובת עם ישראל צריך לשנות מדיניות, ולכן אני מבקש מנדט למדיניות מחודשת.

אבל אי-אפשר לעשות צחוק מהציבור, אי-אפשר לעשות צחוק מהדמוקרטיה. ואני מתפלא במיוחד על השר שריד, שבעיני ניחן באינטגריטי, שהוא לא ער לדבר הבסיסי הזה, בלי קשר כרגע לעמדה פוליטית כזאת או אחרת.

ועוד יותר אני תמה עליו, שהוא משדל את סיעת ש"ס, שראשיה עמדו ערב בטלוויזיה, פנו אל ציבור הבוחרים ואמרו: במדיניות החוץ אנחנו נלך עם הליכוד – –

דן תיכון (הליכוד):

מה עם הסמן הימני שלהם?

מיכאל איתן (הליכוד):

– – ואמרו: אנחנו רוצים מנדט מכם על מנת שנוכל ללכת עם הליכוד. והיום השר שריד וחבריו משחדים אותם על מנת שהם יפעלו בכיוון הפוך, שותפים לדבר עבירה. משחדים – אני מתכוון מבחינה ציבורית, על-ידי מתן טובות הנאה בעניינים אחרים. אבל איפה האמינות?

יש לי הרושם, שאילו היה חבר הכנסת יוסי שריד צריך הוא עצמו להחליט כעת על מדיניות, ואילו הוא היה משתכנע שהיא מדיניות של סיפוח יהודה ושומרון, יש לי הרושם שהוא היה אומר – והוא גם עשה צעדים כאלה בחייו הפוליטיים – שהוא עוזב את המסגרת, שהוא בא לבקש אמון מחודש, שהוא לא יכול להשתמש במנדט שיש לו, ושהוא מעמיד את עצמו פעם נוספת לבחירה ולקבלת אמון.

אין לי ספק שנושא המנדט הוא נושא ברור. אפשר להתחכם איזו התחכמות שהיא, אין לכם מנדט למדיניות הזאת. אתם חייבים ללכת לבוחר לקבל מנדט או אי-מנדט.

וכל מי שחושב שאני מדבר על דברים באספמיא, אני מציע לו לחשוב מה קרה כאן לאחר שיצחק רבין ושמעון פרס הלכו מעיר לעיר ועל כל במה אמרו: הבחירות המוניציפליות הן מבחן לאומי למדיניותנו.

אני לא הייתי סבור כמוהם שבחירות בעיר זו או אחרת יש להן איזו השלכה לאומית. אני סבור שהעם הזה הוא עם נבון, והקדמה מחייבת שאנשים נבונים ידעו להפריד בין עניין לעניין. תופעה של פיצול הצבעה היא חיובית, ואדם יכול להיות מרצ בממשלה ותומך במילוא בתל-אביב, והוא לא עושה דבר פסול, ויכול להיות ההיפך – תומך ליכוד בממשלה ותומך קהלני בתל-אביב, אם הוא חושב שזה לטובת תל-אביב. כך נהגת אוכלוסייה בוגרת, ואנחנו רוצים שהיא תהיה כזאת. עדיין היא כבולה, עדיין יש למפלגות השפעה חזקה. אבל, אנחנו מקווים שהקדמה תביא לחופש מחשבה, למצב שתהיה בו הכרעה לגופו של עניין, של פחות היצמדות לתוויות ולמוסכמות.

אבל פרס ורבין הלכו בכל מקום ואמרו: אנחנו רואים בזה ביטוי לאמון במדיניותנו. נגיד לרגע אחד שהמערך היה זוכה בניצחונות במישור המוניציפלי בבחירות האחרונות. השר שריד ושמעון פרס וכל

דוברי הקואליציה היו עומדים כאן בזה אחר זה ואומרים לספסלי הליכוד: דיברתם, שמענו אתכם, אבל העם אמר את דברו. היום הם שותקים.

הם אמרו שזה יהיה מנדט. הם לא קיבלו את המנדט ורבין הודה ואמר: קיבלנו סנוקרת. אמרת "קיבלנו סנוקרת"? תסיק את המסקנות. זו לא חוכמה להגיד: אתם יודעים מה? קיבלתי סנוקרת, ולהמשיך הלאה. קיבלת סנוקרת, לא קיבלת אמון, תלך לעם, תעמיד את הנושא לבחינה מחודשת ועל-ידי כך נקבל הסכמה לאומית לפחות על כללי המשחק. גם האופוזיציה תדע שיש לה אפשרות להתמודד באמצעים לגיטימיים, חוקיים. כך צריך להיות ולא בשום אמצעי אחר, בשום פנים ואופן לא.

היו"ר ר' אדרי:

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מסיים ואני מודה לך, אדוני היושב-ראש. אני מייד מסיים.

בנימין טמקין (מרצ):

אפשר לשאול אותך שאלה?

מיכאל איתן (הליכוד):

יש גם אלטרנטיבה אחרת, והיא יותר רחבה ורלבנטית לא פחות. הכרעות כל כך קשות צריך לקבל מתוך ניסיון מרבי להביא לאחדות לאומית, או להסכמה לאומית רחבה ככל האפשר. בכל ארגון דמוקרטי, בכל ארגון של בני אדם, יש החלטות מסוימות שמשריינים אותן, ולא מוכנים להסתפק בכך שהן ייפלו על קוצו של יו"ד. בוודאי לא כאשר היו"ד הזאת, או במקרה שלנו יותר נכון הדל"ת הזאת, אומרת שהיא לא רק נמצאת בדל"ת אמותינו אלא היא גם נאמנה לאש"ף. היא מודיעה כאן שיש לה ניגוד אינטרסים.

אני לא אומר את זה כיוון שדראושה הוא ערבי. אזרחי ישראל הערבים הם כולם בעלי זכות הכרעה לגיטימיים. אבל זה לא לגיטימי שדראושה, שאומר: לי יש מחויבות גם לנושא של אש"ף, יבקש להיות שר בממשלת ישראל שמנהל את המשא-ומתן מעבר לשולחן עם אש"ף. יש כאן עניין של ניגוד אינטרסים, בלי שום קשר להיותו ערבי או יהודי.

לכן הממשלה, בבואה לקבל הכרעות גורליות, צריכה להגיע להידברות. אין כאן מצב של חוסר יכולת להגיע לאיזו הסכמה לאומית. אתם, שרי הממשלה, אומרים שאתם הולכים למהלך שנושא עמו סיכונים גדולים. הסיכונים הם על כולנו, על כל עם ישראל. אם העניין הזה ייכשל, אם לא תיתנו מספיק

תשומת-לב גם לעמדות אחרות, אם לא תלכו על מרווח ביטחון, מי ישלם את המחיר? האם תגידו: אופס, טעינו? כולנו נשלם את המחיר.

לכן, כמו במלחמה, גם בהקרבות גורליות כאלה, בסיכון מעמדה של ירושלים, בחלוקת הארץ, בצעדים שעלולים לגרום מכשלה גדולה – – –

בנימין טמקין (מרצ):

אדוני היושב-ראש – – –

היו"ר ר' אדרי:

אדוני, חבר הכנסת מיכאל איתן. אני הערתי לך כבר פעמיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מודה לאדוני היושב-ראש, אני כבר מסיים. משפט אחרון.

היו"ר ר' אדרי:

אבל באמת משפט אחרון.

בנימין טמקין (מרצ):

– – –

מיכאל איתן (הליכוד):

משפט אחרון ואני מסיים.

חבר הכנסת טמקין, אני ישבתי בשקט. גם השר מוגבל בדברי תשובתו על-פי התקנון, ובכל אופן היושב-ראש הקודם נתן לשר שריד להפליג ולהרחיב. גם לי היה משהו על הלשון שכמעט אמרתי אותו, אבל החלטתי שסבלנות לא מזיקה, איפוק לא מזיק.

ובכן, אני רוצה לסיים ולומר: יש עכשיו למען הדמוקרטיה שתי אלטרנטיבות – הליכה אל הבוחר או חיפוש דרך להסכמה לאומית, למדיניות קצת שונה, לא הרבה, אבל כזו שתחפש את המכנה המשותף על מנת שכל או מרבית חלקי העם ירגישו שגם האינטרסים שלהם, עמדותיהם והשקפותיהם מובאים בחשבון.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת מיכאל איתן. ישיב השר לאיכות הסביבה על הצעה מס' 2497; בבקשה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אדוני היושב-ראש, אני מודה לחבר הכנסת מיכאל איתן, שהעלה נושא כה חשוב, שיש בו גם עניינים מדיניים שוטפים וגם עניינים אידיאולוגיים, והחיבור הזה בוודאי מעניין אותנו.

אני כמעט רוצה לפסוח על עניין המודעה, אבל אולי בכל זאת אומר משהו. אני חושב שהמודעה היתה מגונה ונשארה מגונה. השופט פסק כפי שפסק, ובדין פסק. אני אומר במשפט אחד מדוע אני חושב שהיא היתה ונשארה מגונה.

אני מאמין אמונה שלמה בתום לבו של חבר הכנסת מיכאל איתן. אני לא עושה אותו שותף לאיש, אני בוודאי אינני עושה אותו שותף לאויב שעכשיו אנחנו עושים מאמץ גדול כדי להפוך אותו לשכן, ואם אפשר גם לשכן טוב.

אני מאמין בתום לבך, אני מאמין שאתה מגיע להשקפותיך אחרי חיפוש נפש ואחרי בירור ממושך ועמוק בינך לבין עצמך. הדברים האלה הם קלים, הם זולים, והייתי יכול לחבר אותך בכל מיני חיבורים שאינני רוצה לחבר, ואתה בוודאי היית מתקומם על כך ולא היית רוצה למצוא את עצמך בחברה שאתה לא ראוי להימצא בה. לכן אני חושב שגם המודעה היתה מודעה פסולה.

אני מדלג גם על עניין ש"ס, כי לפי מיטב זיכרוני לא הצבעתי ש"ס בבחירות האחרונות, ואני עוד שוקל מה אני אצביע, אבל לפי דעתי אין אפשרות שאני אצביע ש"ס בבחירות הבאות.

דוד מגן (הליכוד):

אל תתחייב. מי יודע מה יהיה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

בסדר, יכול להיות, לא התחייבתי.

משה קצב (הליכוד):

בכל זאת אנשי ש"ס השפיעו עליך לא רע.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

בוודאי, הרי ידוע באמת שמרצ קיבלה את השקפתם של אחרים בהתפתחויות האחרונות.

אני רוצה לעבור טיעון אחרי טיעון כפי שהושמעו על-ידי חבר הכנסת איתן, והיו לו טיעונים נמרצים. אני אנסה להתייחס אליהם כמיטב יכולתי.

אמר וכך כתב חבר הכנסת איתן בדברי ההסבר להצעתו: הממשלה הזאת לא ביקשה, וממילא לא קיבלה מנדט להכרעות כה מרחיקות לכת.

אני רוצה להזכיר מה הוכרע עד עכשיו ולטעון טענה נגדית, האומרת שהממשלה עדיין לא ניצלה את מלוא המנדט שלה. עדיין יש לה שולי מרחב של יוזמה ופעילות מדינית, על-פי המצעים של רכיבי הממשלה הזאת; המרחב הזה עדיין מצפה לה.

בדיוק טענה הפוכה: המנדט עדיין לא נוצל; ואני אסביר מדוע. מה הוכרע עד עכשיו? הוכרע שתהיה אוטונומיה ביריחו ובעזה. זה בוודאי במרחב הסמכות וההתחייבות שלנו. הרי יש מעין עמק שווה לאומי, המדבר על כך שאוטונומיה במרחב כולו, במרחב השטחים כולו, היא דבר שבהסכמה. עכשיו מדובר, בשלב הזה, על אוטונומיה ביריחו ובעזה תחילה. מובן מאליה שזה בגדר ייפוי הכוח שקיבלנו מן הציבור.

ב-13 ביולי, אם יתקיימו בחירות קודם בשטחים, האוטונומיה תקיף תחומים הרבה יותר גדולים, עם יוצאי דופן מסוימים, וזה בעמק השווה הלאומי, ולזה ניתן מנדט מפורש מן הציבור.

היוצא דופן הוא כמובן ביטחון הגבולות, שהיה ונשאר בידי מדינת ישראל; ביטחון היישובים, שהיה ונשאר בידי מדינת ישראל; ביטחון האזרחים, אזרחי ישראל באשר הם וכל תנועתם.

מישהו יכול לומר: האם אפשר לקיים את הביטחון הזה ביותר או בפחות יעילות? אני אומר: אפשר לקיים אותו. שום ביטחון איננו ביטחון של מאה אחוז. אפשר להציע ולקיים ולממש תנאי ביטחון סבירים ביותר.

אבל מה שיותר חשוב הוא, שבהסדר עד עכשיו, ואיש מאתנו איננו נביא, אין עקירת יישובים ואין ויתור טריטוריאלי כלשהו.

לכן אני חושב וקובע, שמה שנעשה עד עכשיו בתחום זה, ותיכף אתייחס גם לעניין אש"ף, הוא במסגרת המנדט הברור והמפורש והמוסמך שקיבלנו מדעת הקהל בישראל.

אני טוען שהיא קיבלה אפילו יותר מזה, ואני מתפלא שאתה אינך רואה זאת באותה ראייה. אני לא קראתי ממש בימים האחרונים את מצע מפלגת העבודה, אבל, כידוע, מפלגת העבודה גורסת על-פי מצעה פשרה טריטוריאלית. זאת אומרת שיש לה מנדט לוותר על שטחים. אגב, גם ממדי הפשרה הטריטוריאלית אינם מצוינים שם בדיוקנות או בקפדנות. פשרה טריטוריאלית יכולה להיות פשרה טריטוריאלית רחבה, יכולה להיות צרה; יכולה להיות קטנה, יכולה להיות גדולה. אבל, למפלגת העבודה, שהיא הרכיב, הגורם העיקרי בתוך הקואליציה הזאת, יש מנדט לוותר על שטחים. והיא לא עשתה, היא לא ויתרה על שטחים. אז איך יכול לבוא אדם רציני, הגון, ולומר שפועלים בניגוד למנדט?

הממשלה כולה, ובתוכה מפלגת העבודה, עדיין לא הגיעו אפילו לגבול המנדט – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

ציטטה מדברי רבין: – – – ובינתיים ישראל לא מוותרת על סנטימטר מרובע. אז על איזו פשרה טריטוריאלית אתה מדבר?

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת איתן.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

נכון, זו הטענה שאני טוען כאן.

אבל במצע מפלגת העבודה – – –

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אמרת כל מה שהיה לך לומר, ואפשרתי לך. אני מודה לך.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

— — — מיקי, הרי זה לא ייתכן כך. כל אדם שהתלבט בשאלה זו — — —

דדי, אני נורא מצטער, זה נורא מפריע לי.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת צוקר, אתה מפריע לשר יוסי שריד.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אני בטוח שכל אדם שהלך להצביע בעד מפלגת העבודה קרא בתשומת לב ובקפדנות את מצע מפלגת העבודה, ושם הוא ראה שמפלגת העבודה מתחייבת, בין השאר, לפשרה טריטוריאלית. אז מפלגת העבודה היתה רשאית לוותר ויתור טריטוריאלי, והיא לא ויתרה ויתור טריטוריאלי. אז מה פה לא במסגרת המנדט?

הדבר השני, הכרה באש"ף. הגורמים שמרכיבים את הממשלה היום לא אמרו, שלעולם ולנצח נצחים אין הכרה בגורם פלשתיני זה או אחר. הם אמרו, והדברים כתובים במפורש, שכאשר יכיר אש"ף בקיומה של מדינת ישראל, בזכותה להתקיים, וכאשר יתנער אש"ף מהטרור ויקבל על עצמו להיאבק בו — והיו כאלה שאמרו שאש"ף לא יהיה אז אש"ף, הוא יהיה משהו אחר — ניתן יהיה לקיים אתו משא-ומתן. זה בגדר המנדט.

מי שהתעניין ומי שקרא, ואני בטוח שרוב אזרחי מדינת ישראל קראו והבינו, ראה שזה בהחלט במסגרת המנדט.

אני רוצה לומר שמנחם בגין, עליו השלום, כאשר הוא עשה מה שעשה בסיני, הוא חרג לאין שיעור, פי כמה וכמה מהמנדט, מייפוי הכוח שהוא קיבל מן הציבור בארץ. הממשלה הזו, כאמור, עדיין לא ניצלה את מרחב הפעולה שלה.

משה פלד (צומת):

לבגין היתה הסכמה לאומית.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

מכיוון שאני שומע את הפעמון מצלצל, אני רוצה לומר עוד משפט אחד, ואחרי זה לסיים ולומר משהו לגבי העתיד.

חבר הכנסת מיקי איתן, אתם לא ביקשתם ולא קיבלתם מאתנו הסכמה למדיניות שלכם כפי שניהלתם אותה במשך 15 שנה. גם אנחנו ראינו במדיניות שלכם סכנות גדולות מאוד. למשל, למלא את הארץ, את השטחים, בהתנחלויות כדי לסכל את התוכנית המדינית של היריב הפוליטי שלכם, ראינו בזה סכנה קיומית ממש. לא ביקשתם מאתנו הסכמה, לא קיבלתם מאתנו הסכמה, עשיתם את כל מה שעשיתם למגינת לבנו, למורת רוחנו הגמורה.

מנוי וגמור עם הממשלה הזאת לנצל את מרחב הפעולה והיוזמה שיש לה, שעליו היא קיבלה מנדט. אם תיתנו את ההסכמה, אנחנו נשמח מאוד. אבל אין שום התניה בהסכמה שלכם, כי אנחנו יודעים שההסכמה שלכם פירושה רצון מפורש לעצור את התהליך.

בתהליך השלום – – –

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אני מבקש. גם אתם לא הייתם רוצים שיפריעו לכם.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אפשר לנהל את זה מעט יותר בשקט? אני בטוח שאתם אומרים דברים מאוד מעניינים, אבל מעט יותר בשקט.

שלמה בוחבוט (העבודה):

אנחנו פשוט מנתחים את הדברים.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אני אנתח את זה בעצמי, שלמה.

בתהליך השלום צפויות אולי בזמן הקרוב התפתחויות נוספות. מדובר, לפי מיטב שיפוטי, בהתפתחויות חשובות ביותר. המהלכים הצפויים יתקבלו על-ידי דעת הקהל בישראל בשביעות רצון גמורה. אני סמוך ובטוח שהם ייתמכו, המהלכים האלה, על-ידי רוב מכריע של הציבור בארץ.

אני עומד כאן היום, נושא עיני ואומר: מה נאוו על ההרים רגלי מבשר, משמיע שלום, מבשר טוב. ומי שיכרה את האוזן לשמוע, אני חושב שהוא כבר יכול לשמוע את הבשורה.

לפי מיטב שיפוט, גם המהלכים הבאים עלינו במהרה ולטובה אינם כרוכים מצדה של הממשלה בצעדים כלשהם, שיש בהם סטייה ממה שהובטח על-ידינו לציבור ערב הבחירות האחרונות. לכן גם אין חובה על הממשלה להעמיד את המהלכים האלה למבחן ציבורי נוסף. הציבור, בבחירות, כבר הסכים, כבר נתן ייפוי-כוח, ואנחנו הולכים בכוחו זה של ייפוי-הכוח.

עד כאן, רבותי חברי הכנסת, נאמרו הדברים בשם הממשלה. עכשיו אני רוצה לחזור ולומר דבר, שאמרתי אותו פעמים רבות, ואותו אני אומר באורח פרטי ועל דעתי. אם במוקדם או במאוחר נגיע להסכם עם סוריה, במוקדם, אני מקווה, ואני גם מאמין וכך גם מעריך את המצב, ולאחר שההסכם הזה יחתם בראשי-תיבות, אז ורק אז עשוי להתגלות הצורך ללכת לעם ולחדש את האמון שהוא נותן בנו.

אני, מכל מקום, אהיה בעד, כי טוב שההסכם, הסכם השלום על סידורי הביטחון הקפדניים והמהודקים שלו, יקבל גיבוי מוצק והחלטי של הציבור הישראלי, והוא יקבל. וטוב שהקואליציה הנוכחית, שהביאה שלום וביטחון, תנצל את ההזדמנות ותעצים את כוחה. אסור להחמיץ הזדמנות כזאת.

אני חייב לומר לך, חבר הכנסת איתן, תשמח, ואני מוכן לומר אפילו יותר מתשמח, אם גם האופוזיציה תכיר בגודל השעה, בגודל המעשה, ותיתן את תמיכתה והיה תהיה הסכמה לאומית רחבה, ותתמלא משאלתם של רבים להסכמה, גם משאלתי וגם משאלתך, כפי שהיטבת לבטא אותה היום.

היו"ר ר' אדרי:

מה אתה מציע, אדוני השר?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אני מציע להסיר.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. חברי הכנסת, יש הצעות אחרות. חבר הכנסת בני טמקין מציע להעביר את הנושא לוועדה.

בנימין טמקין (מרצ):

אני מסתפק בשאלה אחת רטורית למיקי איתן, ויחשוב מיקי איתן על התשובה.

קריאה:

מיכאל, מיכאל.

בנימין טמקין (מרצ):

חבר הכנסת מיכאל איתן יחשוב על התשובה.

בנתניה התקיימו בחירות, בנתניה היה מהפך. מזה אני מסיק, שהציבור בנתניה בזמן האחרון עבר מהפך, ורובו ככולו תומך היום בהסכם השלום, בהידברות עם אש"ף וכן הלאה. אני בטוח שכשם שאתה לא מקבל את התזה הזאת, אתה גם לא מקבל את התזה האחרת, שניסית להגן עליה כאן. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. חברי הכנסת, אני מבקש מכם לשבת. אני מבקש לדבר בצורה מסודרת.

רשות הדיבור לחבר הכנסת עובדיה עלי. אני מבקש מכם לשבת ולא להפריע. רשות הדיבור לחבר הכנסת עובדיה עלי.

חבר הכנסת טמקין. ביקשת רשות, קיבלת. לא הפריעו לך, ואני מבקש שלא יפריעו גם לנואם הבא. תודה.

בבקשה, חבר הכנסת עובדיה עלי.

עובדיה עלי (הליכוד):

הפעם אני מסכים עם דבריו של חבר הכנסת טמקין. אני לא חושב שיש קשר כלשהו בין תהליך השלום לבין הבחירות המוניציפליות. מדובר כאן בבחירת מועמדים טובים לראשות ערים, ומי שניצחו אלה המועמדים היותר טובים. אני מציע לעצמנו שלא ליצור קשר כזה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. חבר הכנסת בא-גד הציע להעביר לוועדה. אני לא יכול לתת לך, מפני שכבר היתה הצעה של חבר הכנסת טמקין, שהיה לפניך.

יוסף בא-גד (מולדת):

נאמר לי שאני הראשון.

היו"ר ר' אדרי:

לא. סגנית המזכיר רשמה לי, ואני קיבלתי את השם של חבר הכנסת טמקין לפני שאתה פנית לסגנית המזכיר, אם אני מבין נכון את גברתי.

אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברה לוועדה ומי בעד הסרה? ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 7

מיכאל איתן (הליכוד):

ההצעה המקורית שלי, על-פי התקנון, היתה דיון במליאה. אם אתה שואל אותי, האם אני מסכים להעביר לוועדה – אני מסכים.

היו"ר ר' אדרי:

אתה צודק, אדוני, ואני מתנצל. אבל למעשה היתה הצבעה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני לא הצבעתי.

היו"ר ר' אדרי:

נצביע שוב.

אני שואל את חבר הכנסת מיכאל איתן, האם אתה מסכים שהנושא יעבור לוועדה?

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מסכים.

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנחנו מצביעים. מי בעד העברה לוועדה ומי נגד? ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 8

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 21

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 24

נמנעים – אין

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 21, נגד – 24, נמנעים אין. הנושא הוסר מסדר-היום.

שאלות ותשובות

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים לתשובות על שאלות. אני מזמין את שר החינוך והתרבות. בבקשה.

שכר הלימוד באוניברסיטאות

חבר הכנסת י' שמאי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ד' בחשוון התשנ"ד (19 באוקטובר 1993):

הובא לידיעתי על-ידי חברי תא "גלעד" באוניברסיטת תל-אביב, כי גובה שכר הלימוד באוניברסיטאות נקבע מייד עם תחילת שנת הלימודים. סטודנטים שאינם יכולים לעמוד בתשלום מלוא שכר הלימוד באופן מיידי וחד-פעמי יכולים לפרוס את התשלום על פני שישה תשלומים. אולם, במקרה כזה סכומי התשלומים אינם נקבעים מראש, ובדרך כלל לא רק שאינם שווים בערכם אלא מיתוספים סכומים שלא תמיד ברור לסטודנטים מהו מקורם.

ברצוני לשאול:

1. האם המידע נכון?

2. אם כן – מדוע נדרשים הסטודנטים שאין ידם משגת לשלם מראש את מלוא שכר הלימוד בתחילת השנה לשלם סכום הגבוה משכר הלימוד הבסיסי?

3. האם ייקבע כי שכר הלימוד באוניברסיטאות ישולם על-ידי הסטודנטים ב-12 תשלומים שווים הפרוסים לאורך 12 חודשי השנה, כפי שרוב ההוצאות העיקריות של האוניברסיטאות מתחלקות על פני כל 12 חודשי השנה?

4. מה היא עמדת השר בנדון?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

4-1. עקרונות שכר הלימוד מבוססים על החלטות הוועדה הציבורית לקביעת גובה שכר הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה, ועדת-קוברסקי. הוועדה התייחסה הן לגובה שכר הלימוד והן לפריסה לתשלומים. אני מוכן להעביר בנפרד לחבר הכנסת שמאי את ההחלטה הנ"ל.

האוניברסיטאות מציעות אופציות שונות לסטודנט לפיזור התשלומים, אם באמצעות הוראת קבע ואם באמצעות השימוש בכרטיסי אשראי.

תשלום נוסף עבור סמסטר קיץ

חבר הכנסת י' שמאי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ד' בחשוון התשנ"ד (19 באוקטובר 1993):

מפנייה שהגיעה אלי מתא "גלעד" באוניברסיטת תל-אביב עולה, כי סטודנטים הנרשמים ללימודים בסמסטר א' בשנת הלימודים התשנ"ד נדרשים לשלם סכום של כ-1,800 ש"ח כתשלום ראשון עבור לימודיהם. סטודנטים רבים שלמדו במהלך הקיץ גם בסמסטר הקיץ של האוניברסיטה נדרשים לשלם עבור לימודיהם בקיץ סכום נוסף, של כ-2,300 ש"ח. שני תשלומים אלה מצטברים לסכום של כ-4,100 ש"ח, ומהווים נטל שסטודנטים רבים, ובפרט מעוטי היכולת שבהם, מתקשים לעמוד בו.

ברצוני לשאול:

1. האם ייעשה כדי שעל ציבור הסטודנטים לא תיפול מעמסה כבדה של תשלום גבוה בבת אחת?

2. האם ידוע למשרדך שסטודנטים רבים, ובעיקר מעוטי היכולת שבהם, לוקחים הלוואות בבנקים ומשלמים עליהן ריבית, וזאת כדי לשלם את התשלום האחד הזה?

3. מדוע לא ייפרס התשלום על פני 12 חודשים?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

3-1. סמסטר הקיץ הינו אופציונלי בלבד, ואיננו חלק ממערכת הלימודים הרגילה. סטודנט אשר בחר מרצונו ללמוד גם בסמסטר הקיץ, מטבע הדברים חלים עליו תשלומים נוספים. מפאת משך הזמן הקצר יחסית של סמסטר הקיץ (כ-10 שבועות), פרסה אוניברסיטת תל-אביב את שכר הלימוד לשני תשלומים.

בשנה הקרובה תיבדק אפשרות לחלק את שכר הלימוד של סמסטר הקיץ לשלושה תשלומים.

סטודנט שלומד בסמסטר זה משלם לפי השעות שהוא לומד בפועל. התשלום לשעה סמסטריאלית בקיץ התשנ"ג היה 285 שקל.

שיבוץ תלמידים על-פי מפתח עדתי

חבר הכנסת ע' עלי שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ח בחשוון התשנ"ד (2 בנובמבר 1993):

מפי תושבים במבשרת-ציון אני למד על שיבוץ ילדים בכיתות א' על-פי מפתח עדתי.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונות הידיעות שהגיעוני, המדברות על חלוקת התלמידים בשש כיתות א' ביישוב על בסיס עדתי?

2. אם כן – מה יעשה המשרד לתקן המעוות?

3. מי היו האנשים שפעלו לשיבוש התכלול במערכת?

4. מה יעשה המשרד בעניינם?

5. מה יעשה המשרד למנוע הישנותו של המקרה ביישוב זה, שבעיותיו בתחום התכלול כה עדינות וחמורות?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

5-1. יש להבחין בין שיבוץ לבית-ספר, זאת אומרת קביעת אזורי רישום, ובין שיבוץ בתוך בית-הספר, לכיתות.

השיבוץ לבתי-הספר הינו בסמכות הרשות המקומית, הקובעת אזורי רישום, לפי מועד הרישום. השיבוץ לכיתות בתוך בית-הספר הינו בסמכות מנהל בית-הספר והמועצה הפדגוגית של בית-הספר.

היישוב מבשרת-ציון מורכב, היסטורית, משתי שכונות, שתושביהן בני עדות שונות. עם השנים ועם התרחבות היישוב, טושטשו ההבדלים העדתיים. היום כל אחד משני חלקי היישוב, מבשרת-ירושלים ומעוז-ציון, הוא אינטגרטיבי, האוכלוסייה בו מעורבת והמבנה הסוציו-אקונומי שבו אינו שונה בין שני החלקים.

חלוקת תלמידי כיתות א' בהתשנ"ד נעשתה בבית-הספר "מולדת" בהתאם להנחיות חוזר מנכ"ל מיוחד, ח' תשמ"א סעיף 3.10. כלומר, בית-הספר שקל ובדק וחילק את התלמידים בין הכיתות על מנת לשמור על איזון אינטגרטיבי ביניהן.

בית-הספר גם קיים החלטת מועצה, שלפיה יש לפעול לחלוקת התלמידים על-פי שכונות, אך חילק את התלמידים ממעוז-ציון בשלוש כיתות בלבד, ולא בכל שש הכיתות.

בבדיקה שנעשתה על-ידי המפקחת על בית-הספר מצאנו, שברמת הכיתות אין חוסר איזון ולא נעשתה כל אפליה על רקע דתי. עם זאת, מן הראוי היה, לאור הרגישות ו"מטענים" שבעבר על רקע שכונתי, שבית-הספר יגלה רגישות נוספת לגורם השכונתי.

לאחר שהתקיימו דיונים הן במועצה והן אצל מנהל המחוז, בהשתתפות הורים, ולאור בדיקה נוספת שנעשתה על-ידי המפקחת על בית-הספר, הומלץ להשאיר את החלוקה לכיתות במצבה הנוכחי עד לסוף שנת הלימודים.

יתקיים דיון חוזר בסוגיה על-ידי הדרג הפדגוגי במחוז ובית-הספר, לקראת פסח השנה.

אשר לעתיד, ניתנה הוראה לבית-הספר לגלות רגישות בשעת חלוקת התלמידים לכיתות, גם לגורם השכונתי, על-פי דרישת המועצה המקומית, מעבר לשיקולי שיבוץ התלמיד הספציפי וההרכב האינטגרטיבי של הכיתות.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לסגן השר. שאלה נוספת לחבר הכנסת עובדיה עלי. בבקשה.

עובדיה עלי (הליכוד):

אני מכיר את הכללים של אזורי רישום שהרשות המקומית קובעת. כל הדברים התיאורטיים שנאמרו כאן מקובלים וידועים. השאלה היא, האם באופן מעשי לא נעשתה חלוקה אכן לפי חתכים סוציו-אקונומיים, כאשר האליטה והחתך הסוציו-אקונומי הגבוה יותר, ילדי השכבות המבוססות שובצו בכיתה הומוגנית אחת וילדי השכבות האחרות שובצו בכיתה אחרת, וזה פגע בעקרון ההטרוגניות.

הנושא הזה נמסר מתושבים יודעי דבר, שמבינים מה זה חינוך, מה זה חינוך הטרוגני ומה זו אינטגרציה. נראה לי, מבדיקה של הנושא ומשיחות עם תושבים, שעקרון האינטגרציה לא נשמר כאן והכיתות הן הומוגניות על בסיס – אם לא עדתי, על בסיס של שכבות מבוססות. כמובן, הדבר מאוד חמור, ואני מקווה שתיתנו את דעתכם כדי שתופעות כאלה לא יישנו בעתיד.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת עלי. בבקשה, אדוני סגן השר.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אנחנו ביקשנו מהמשרד לבדוק גם עם הרשות המקומית וגם עם המחוז. התשובות שנמסרו כאן כוללות בדיקות תיאורטיות, כמו שאתה אמרת כאן, אבל גם בדיקה מעשית. ונעשתה כאן בדיקה מעשית גם על-ידי הגורם במשרד שעוסק בנושאים האלה. ראש המועצה התערב באופן אישי, משום שלו יש עניין ליצור שם כיתות מעורבות גם מהאוכלוסייה החזקה והמבוססת יותר.

עובדיה עלי (הליכוד):

זה לא נעשה הלכה למעשה. הצהרות לחוד ומעשים לחוד.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אנחנו ביקשנו בדיקה. כמו שאמרתי בסוף דברי, במידה שיש מקום לשנות בכיתה אחת או בשתיים, לקראת פסח יעשה כל מאמץ לתקן את מה שצריך לתקן. וזאת כדי שלא נחזור על טעות, אם יש כזאת, גם בשנת התשנ"ה.

הפניית תלמידים לחינוך המיוחד

חברת הכנסת ד' איציק שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ה בחשוון התשנ"ד (9 בנובמבר 1993):

בדף הנתונים המצורף לשאלתא יש מדדים לגבי אחוז התלמידים המופנים ללימודים בחינוך המיוחד במקומות שונים בארץ. הנתונים לקוחים מתוך "מערכת החינוך בראי המספרים", התשנ"ג–1993, בהוצאת משרד החינוך והתרבות. הנתונים מעידים על מגמות סותרות, על הפניה גורפת של תלמידים לחינוך המיוחד ועל מדיניות חינוכית מפגרת ולקויה. יש בפרסום פערים לא סבירים בנתונים, המעידים, לכאורה, על חוסר קריטריונים.

ברצוני לשאול:

1. מה הן הסיבות שהביאו לשוני כה גדול בין מספר התלמידים המופנים לחינוך המיוחד בירושלים – שהוא הנמוך ביותר בארץ – לבין מספרם ביתר הערים הגדולות?

2. מדוע המשרד מאפשר להפנות תלמידים בשיעורים כה גדולים וגורפים לחינוך מיוחד, ללא ביקורת, במועצות מקומיות כמו טירת-הכרמל – 12%, נשר – 10.3%, קריית-טבעון – 10.1%, אור-עקיבא – 9.6% וזיכרון-יעקב – 7.5%?

3. מדוע אין המשרד מיישם את הנהוג בירושלים; קרי שילוב, עד כמה שרק אפשר, תלמידים בחינוך הרגיל ולא בחינוך המיוחד?

4. הנתונים מביאים בחשבון, שקיימת תופעה שלפיה יישוב מסוים מקבל תלמידים מיישובים אחרים. מדוע אין המשרד מאפשר נגישות לפרסום ענייני באמת של הנתונים האינדיבידואליים בכל יישוב ויישוב?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

1. מערכת החינוך בירושלים מאמצת מדיניות, שלפיה הורים המתנגדים בצורה נחרצת להעברת ילדיהם לחינוך המיוחד יוחזרו לחינוך הרגיל. מדיניות זו אינה מופעלת לגבי התלמידים שסיכויי ההשתלבות שלהם בחינוך רגיל אינה נראים בעליל. הדבר מתאפשר עקב מעורבות ההורים, המוכנים לסייע למערכת לתת לילד הזדמנות נוספת של השתלבות לימודית רגילה. ללא סיוע ההורים ושינוי עמדות אצלם ואצל הילדים, לא היתה יכולה מגמה זו להתבצע.

נוסף על כך, יש לציין שמגמה זו ננקטה לפני זמן קצר יחסית, ועדיין אין ממצאים היכולים לאשר אם היא עונה על צרכי הילדים, או שמא היא דחתה את הבעיה לשנה נוספת ואולי אף גרמה להחרפתה.

2. אחוזי החינוך המיוחד שצוינו על-ידי חברת הכנסת מתייחסים לשני סוגים: חינוך אינטגרטיבי בבתי-ספר רגילים; חינוך סגרגטיבי בבתי-ספר מיוחדים.

כידוע, חינוך מיוחד אינטגרטיבי מסייע בידי המערכת הרגילה לאפשר לילדים להמשיך ללמוד בבתי-ספר רגילים; הנתון שמצביעה עליו חברת הכנסת כולל חינוך אינטגרטיבי וסגרגטיבי.

להלן דוגמה מאחד היישובים במחוז חיפה: כלל אוכלוסיית התלמידים בטירת-הכרמל, גילאי חמש ומעלה – 3,458. סך כל הילדים הלומדים במסגרות סגרגטיביות – גן טיפולי, כיתה מקדמת – 213. אחוז הלומדים במסגרת סגרגטיבית מכלל הילדים הם – פה יש נוסחה שאני אסביר לך אותה – 110 פלוס 213 לחלק ל-3,458 הם 6.5%. זאת דוגמה שלקחנו מאזור שבו יש אוכלוסייה דומה וזהה.

יוצא אפוא שאחוז החינוך המיוחד הוא 6.5%, ולא 12% כפי שמופיע בשאילתא.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לסגן השר. שאלה נוספת לחברת הכנסת דליה איציק, בבקשה.

דליה איציק (העבודה):

תודה לך, אדוני, סגן שר החינוך והתרבות. אבל, אני מוכרחת לומר, שהרי לא שאלתי את השאילתא כדי לקבל נתונים. את הנתונים יש לי, אני מכירה אותם מקרוב, והם בהחלט עצובים. אני שאלתי אותך כדי שמשרד החינוך יגבש סוף סוף עמדה ודעה לגבי שילובם של ילדים מהחינוך המיוחד בבתי-הספר הרגילים. זה בסדר, גם לא להחליט זאת החלטה, אבל כדאי להגיד שלא החלטתם. מי

שהחליט שלא להחליט צריך להצהיר על כך בצורה ברורה, מפני שהמורים והמנהלים במדינת ישראל צריכים תשובה בעניין הזה.

אגב, בעולם יש היום מגמה לשלב עד כמה שאפשר ילדים חריגים בחינוך הרגיל, ויש מחקרים בעניין זה. לא נכון לומר שאין לנו דעה בעניין. לכם אין דעה, במשרד החינוך אין דעה בעניין.

אדוני סגן שר החינוך והתרבות, אודה לך מאוד אם השאילתא הזו תהיה גורם מדרבן, כדי שממך תבוא סוף סוף התשובה – מה עושים המורים, האם הם מוציאים ילד חריג שיכול להשתלב בכיתה רגילה, האם לעשות את זה כן או לא; ואיך תסביר שבאזורים מסוימים פתאום יש יותר ילדים חריגים מאשר באזורים אחרים. סימן שבאזור אחד המדיניות היא כזו ובאזור אחר המדיניות היא אחרת. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אני רוצה להוסיף על השאילתא. לא שמתי לב שבעמוד השני יש התייחסות לשאלה הנוספת, ואני אתייחס לשאלות 3 ו-4, שבתשובות עליהן יש תשובה גם על השאלה הנוספת של חברת הכנסת דליה איציק.

3. מדיניות המשרד בשנים האחרונות היא הפניית פחות תלמידים למסגרות החינוך המיוחד ושילובם עד כמה שניתן במערכת הרגילה. תהליך זה ייקח זמן עד שייקלט על-ידי המחנכים במערכת הרגילה.

אין בידינו נתונים סטטיסטיים, אך מקשר שיש לנו עם ועדות ההשמה בכל הארץ – מסתמנת מגמת ירידה בהפניית ילדים לוועדות ההשמה. יש לדבר השלכות גם על המופנים למסגרות החינוך המיוחד – ופה זה מתייחס לדברים שאמרת, משום שהיום זאת המגמה של המשרד, לצמצם ככל האפשר את מספר הילדים המופנים לחינוך המיוחד ולהשאירם בבתי-ספר רגילים.

מי כמוך, כמי שעומדת בראש מחלקת החינוך בירושלים, יודעת שהיום בתי-הספר משתדלים להוציא פחות ילדים שיש סיכוי גדול שישתלבו בבית-הספר, ויש מאמץ גדול לפתוח כיתות מיוחדות בתוך בית-הספר, כדי לאפשר לילדים ליהנות בהפסקות ובמשך כל היום בצורה כזאת שהמוטיבציה של ילד כזה תגבר והוא יוכל להשתלב כתלמיד רגיל בבית-הספר בעתיד.

לגבי התלמידים המיוחדים – אנחנו מתייחסים לפתיחה ולהפניה לבתי-ספר לחינוך מיוחד, ובמסגרת היערכות המשרד לקראת תקציב 1994, נעשה מאמץ גדול כדי לתת לחינוך המיוחד כספים רבים יותר, כדי שאפשר יהיה לעשות פעולה שיש צורך לעשות אותה ובשנים האחרונות לא נעשתה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לאדוני סגן השר.

פרויקט שיקום החינוך הערבי ביפו

חברת הכנסת ת' גוז'נסקי שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ה בחשוון התשנ"ד (9 בנובמבר 1993):

פורסם כי מנכ"ל משרד החינוך ממליץ, שפרופסור יוסף באשי יעמוד בראש פרויקט שיקום החינוך הערבי ביפו.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא פרויקט שיקום החינוך הערבי ביפו, והאם בהכנתו נלמדו לקחי פרויקט אליטה של מכון-סאלד, שלא חולל שיפור בהישגי התלמידים?

2. מה היו שיקולי המשרד להעדיף את פרופסור באשי לתפקיד האחראי לפרויקט, נוכח פעולתם של פרופסור באשי ועוזרתו, זהבה שש, כלפי התלמידים הערבים שניגשו למבחן המינימום בחשבון?

3. מדוע אין המשרד ממליץ על מינוי מומחה לחינוך ערבי, ויש מועמדים כאלה, לאחראי לפרויקט ביפו, שהוא פרויקט של חינוך ערבי?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בעריית תל-אביב-יפו יש תוכנית להתערב במגזר הערבי באמצעות מומחים שמחוץ למערכת, למטרת שיפור ההישגים הלימודיים של התלמידים במגזר הציבורי-הערבי ביפו, שהם נמוכים מאוד.

התנהל משא-ומתן בנושא בין פרופסור באשי לעירייה, ובשלב זה לא נחתם כל הסכם. ההכרעה תיפול אצל ראש העירייה החדש.

משרד החינוך תמך בנושא באמצעות המפקחים בשטח והנהלת המשרד. אין ספק שעיריית תל-אביב-יפו למדה מניסיונות ומכישלונות קודמים, ולכן בחרה בפרופסור יוסף באשי לעמוד בראש הפרויקט.

2. פרופסור באשי הוא איש המקצוע מספר אחת לנושא זה.

המשרד אינו מעורב בבחירת עוזריו של פרופסור באשי.

3. המשרד אינו מכיר מומחה ערבי במגזר הערבי העולה על פרופסור באשי ביכולתו ובכשרונותיו ובניסיונו בקידום תלמידים נכשלים.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני סגן השר.

הצעת חוק העתיקות (תיקון – תשלום עבור עבודת השגחה), התשנ"ג–1993

(הצעת חבר ד' מגן)

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעת חוק תרמ"ז, הצעת חוק העתיקות (תיקון – תשלום עבור עבודת השגחה), התשנ"ג–1993, של חבר הכנסת דוד מגן. בבקשה, אדוני, תנמק מהמקום.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, ההצעה המונחת בפניכם מסביר, כי רשות העתיקות נוהגת לעתים לגבות מעין כופר תמורת אישורי בנייה באתרים שבהם היא סבורה שיש סיכוי למצוא עתיקות – התשלום נקבע לפי שיטת "משגיחי הכשרות", ולא אחת נשמעות תלונות על הקביעה השרירותית של רשות העתיקות, המעשירה את קופתה על חשבון האזרחים המבקשים לבנות בית חדש וכיוצא בזה.

מוצע כי הבונים, הסוללים והחופרים יפצו את הרשות במקרים שהרשות נדרשת להשגיח באתר רק לפי עבודה שתיעשה בפועל – ואני מדגיש: עבודה בפועל – ולפי מחיר השכר הממוצע במשק.

אדוני היושב-ראש, במשא-ומתן שהיה לי עם נציגי הממשלה, לאחר שהצעה זו הונחה בפני ועדת שרים לענייני חקיקה ואכיפת החוק, הסכמתי לעיקרון, שבהמשך החקיקה בוועדת הכלכלה תהיה

הפרדה בין ההתייחסות לפרט לבין ההתייחסות לחברה גדולה, ובין ההתייחסות לפרט שפעל בתום לב אחרי הכרזה לבין מי שכמובן פעל שלא בתום לב.

כמובן, העניין מגיע תוך הסכמה עם הממשלה, ואני מקווה שוועדת הכלכלה תאשר זאת בהקדם לקריאה ראשונה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת דוד מגן. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

בשם הממשלה אני מאשר את דברי חבר הכנסת דוד מגן; אכן החוק מקובל על הממשלה וההצעה היא על דעתה של הממשלה.

דוד מגן (הליכוד):

תדע, אני לא יודע אם אלה מלים לפרוטוקול: אחרי שהוציאו לי את הנשמה.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אתה עוד במצב טוב, שנשארת גם שלם.

חוק רשות העתיקות מקנה למנהל רשות העתיקות סמכות לאסור בנייה, חפירה וכל שינוי בקרקע שהיא אתר עתיקות מוכרז, או להתנותם בתנאים.

סמכותו של המנהל לקבוע תנאים לכל בנייה מפורשת כסמכות הכוללת אפשרות להטיל את הוצאות חפירות ההצלה על היזם.

בעניין סמכותו זו של המנהל כבר היו פניות לבג"ץ, אשר נדחו מסיבות שונות.

עם זאת, נראה כי יש מקום לתיקון המצב הקיים, ככל שהדבר נוגע לבעלי קרקעות פרטיים שהאתר שהם רכשו הוכרז לאחר מכן כאתר עתיקות, ובכך נגרמה להם בדיעבד פגיעה בזכותם לשימוש בקרקע.

במחיר הקרקעות שהוכרזו כאתר עתיקות קודם רכישתם מגולמת האפשרות שתתבצע חפירת הצלה באתר קודם בנייה בו.

במסגרת עקרונות אלה, כמפורט להלן, מוסכמת ההצעה על הממשלה.

אני גם אצרף פה את כל הצעת החוק לפרוטוקול, כדי שהיא תירשם, ואני אעביר את זה לקצוניות כדי שלא לחזור על הדברים. יש פה גם סיכום פרוטוקול על אותם דברים שהגיעו בהם להבנה – בין הממשלה לבין חבר הכנסת דוד מגן.

אני יכול להוסיף ולומר, שהחוק הזה הוא חוק צודק מאוד, ומי שמכיר את כל בעיית האדמות הפרטיות יודע אילו עוולות נעשו בעבר בתחומים האלה. לא מעט אנשים שהיו להם נכסים, כתוצאה מעוולות שהיו בעבר – הנכסים איבדו מערכם.

(להלן נוסח המסמך שהועבר על-ידי סגן השר)

"הצעת חוק העתיקות (תיקון – תשלום עבור עבודת השגחה), התשנ"ג–1993, של חבר הכנסת דוד מגן, הצעת חוק תרמ"ז.

העקרונות של הצעת החוק המובאים על-ידי חבר הכנסת מגן למליאת הכנסת לקריאה טרומית ומוסכמים על משרדי החינוך והאוצר הם כדלהלן:

1. תיעשה הבחנה בין בעלי נכסים פרטיים לבין גופים עסקיים וגופים ציבוריים. התיקון ייחקק רק לגבי נכסים מן הסוג הראשון, שהם בבעלות פרטית. גופים עסקיים וגופים ציבוריים יישאו בכלל ההוצאות של חפירות ההצלה, בין שהנכס הוגדר כאתר עתיקות קודם רכישתו, או לאחר מכן.

2. התיקון ייחקק לגבי נכסים בבעלות פרטית, שנרכשו לפני ההכרזה על המקום כאתר עתיקות.

3. במקרים כאמור בסעיף 2 לעיל יישא בעל הנכס רק בהוצאות שכרם של העובדים שיבצעו את החפירות הארכיאולוגיות לפי קביעת מנהל רשות העתיקות, ובלבד שלא ישלם למעלה מן השכר הממוצע במשק לגבי כל עובד, ובאגרה שיקבע השר בתקנות ושתחושב לפי גודל השטח שבו קבע מנהל רשות העתיקות כי תבוצע החפירה. כל שאר ההוצאות יחולו על המדינה.

4. התיקון יחול רק על חפירות הצלה, אשר תוגדרנה בחוק.

5. ההחלטה מוסכמת על האוצר תחת ההנחה שהצהיר עליה מנהל רשות העתיקות שמדובר בהוצאה, בנתונים הקיימים, של 1 עד 2 מיליון ש"ח בשנה."

היו"ר ר' אדרי:

תודה לאדוני סגן השר.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד העברת הצעת החוק לוועדת החינוך והתרבות להכנה לקריאה ראשונה?

דוד מגן (הליכוד):

לוועדת הכלכלה.

היו"ר ר' אדרי:

אם יש הסכמה – ועדת הכלכלה. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 9

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 9

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק העתיקות (תיקון תשלום עבור עבודת השגחה),

התשנ"ג-1993, לדיון מוקדם בוועדת הכלכלה נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 9, נגד אין, נמנעים אין. הנושא עובר לוועדת הכלכלה, להכנה לקריאה ראשונה.

אני רוצה להודות לחבר הכנסת מגן, שיזם הצעת חוק המקובלת על כל הבית וגם על משרד החינוך והתרבות.

הצעה לסדר-היום ידיעות בדבר מכירת 32 וילות בקרני-שומרון לסעודים

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 2394, של חבר הכנסת אבנר חי שאקי, בנושא: ידיעות בדבר מכירת 32 וילות בקרני-שומרון לסעודים. בבקשה, אדוני חבר הכנסת שאקי.

דוד צוקר (מרצ):

זה לא מופיע לפי הסדר.

היו"ר ר' אדרי:

יש סדר אחר. החלטנו להקדים את שתי ההצעות שאמור להשיב עליהן שר הבינוי והשיכון ולהביאן לפני הצעות אחרות, שאמור להשיב עליהן שר המשפטים. הכול פורסם על לוח המודעות, וגם הודענו על כך אישית לכל עוזר. בבקשה, אדוני.

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר הבינוי והשיכון, חברי הכנסת, לאחרונה פורסמו ידיעות, שלא הוכחו, על משא-ומתן המתנהל בין חברה ישראלית, קבלן ישראלי, לבין סעודים, באמצעות סוחר משכם, למכירת 32 וילות בקרני-שומרון לסעודים.

הידיעה לא אומתה ולא הוכחה, אבל עצם פרסומה ועיתוי פרסומה יש בהם כדי להדאיג. דווקא בימים שבהם הכול חוזרים ומבהירים, אופוזיציה וקואליציה גם יחד, כי אין כל כוונה לפגוע ביישובים ביש"ע במסגרת המשא-מתן לשלום במשך האוטונומיה וכי החיים בהתיישבות ביש"ע ימשיכו להתנהל במסלולם הרגיל, חשוב ביותר שלא יעשה פה דבר שיהיה בו, חלילה, כדי להחליש את מעמדם של היישובים ושל התושבים ביש"ע ולחזק דווקא גורמים עוינים הלוטשים עינם ליישובים שלנו ביש"ע.

אל נשכח כי ההתיישבות ביש"ע נועדה, כבר בימי בראשית שלה, לממש בצורה המוחשית ביותר, הבהירה ביותר והתקיפה ביותר את זכותם של יהודים להתיישב בכל חלקי ארץ-ישראל, באדמות הלאום היהודי, על מנת שיחיו ויתיישבו בהם יהודים, ויהודים בלבד, הרואים ביישוביהם חלקים בלתי נפרדים של ארץ-ישראל.

אם אומנם נכונה הידיעה, כי חברת הבנייה הישראלית עומדת במגעים ממשיים עם אנשי עסקים סעודים המעוניינים לרכוש קוטג'ים אלה ביישוב קרני-שומרון, נראה לי, אדוני שר השיכון, כי חובת המשרד לסכל עסקה זו בעודה באיבה. זאת מעבר למובן מאליו, שאזרחי חוץ, אזרחי מדינות אויב,

אינם יכולים לרכוש בתים ביישובים ישראליים, מסיבות משפטיות מובנות מאליהן, כל זמן שהם אזרחי מדינות אויב.

אם ההקפאה המצערת של הבנייה היא שהולידה, כנטען, את רעיון העיוועים הזה של אותו קבלן, הרי יש לדחותו על הסף כרעיון פסול בתכלית. שיקולים עסקיים הם שיקולים לגיטימיים כל עוד הם מובאים במסגרת הרגילה של יחסי מוכר-קונה. אבל מכירת בתים שנועדו למתיישבים יהודים, ותיקים או עולים, כחלק מהתיישבות יהודית שבאה להדגיש את זכותנו לחיות בכל חלק מחלקי ארץ-ישראל, רק בשל קשיי שיווק של הדירות, קשיים הנעוצים באקט ממשלתי של הקפאת בנייה על-ידי משרד הבינוי והשיכון כחלק ממדיניות מוצהרת של הממשלה, של קביעת סדר עדיפויות אחר – דבר זה לא רק אסור משפטית אלא הוא פגום מוסרית, והוא עלול לסכן את עתידה של ההתיישבות היהודית ביש"ע, שלפחות כיום, ואני מאמין גם לעתיד, זוכה ותזכה להסכמה לאומית רחבה ביותר.

אל נשכח כי דווקא לאחרונה, אדוני שר הבינוי והשיכון, אנו זוכים לשמוע, לראשונה בתולדות המדינה, גם מחוגים שהתנגדו בעבר בכל כוחם לעצם ההתיישבות ביש"ע כעניין שבעיקרון ובעניין שבמדיניות ובאידיאולוגיה, וביניהם הסופרים א.ב. יהושע, עמוס עוז, אהרן מגד ואחרים, שהם מאמצים את הדעה, את העמדה הנכונה, הציונית, האלמנטרית, כי זכותם של יהודים להתיישב בכל חלק מחלקי ארץ-ישראל ובכלל זה ביש"ע אינה מוטלת בספק.

אני מברך על העמדה החדשה הזאת של אותם סופרים נכבדים, ואני שמח לראות בה ביטוי להסכמה לאומית רחבה, שאם ליהודי יש זכות להתיישב בכל מדינה בעולם, בוודאי יהיה זה מגוחך שדווקא בחלקים של ארץ-ישראל לא תהיה לו זכות להתיישב.

לכן, אם יש ממש בידיעה – אני מדגיש, אדוני השר: אם יש ממש בידיעה – חשוב מאוד שהיא תסוכל בעודה באיבה. ההתיישבות הזאת היא התיישבות יהודית, היא התיישבות ציונית, היא חלק מתפיסה של ארץ-ישראל ושל זכותם של יהודים להתיישב בארץ-ישראל.

לכן, גם אם יש קשיים לשווק את הדירות הללו היום, מסיבות מובנות, אסור בשום פנים ואופן לאפשר, ולו פורמלית, שבתים הנבנים ביישובים יהודיים יימכרו לגורמים, שלפחות לפי שעה הם גורמים עוינים. אני מצפה ומייחל שיקרבו הימים, שאכן יהיו גם אלה אנשים שירצו שלום, ידברו שלום ויעשו שלום עם ישראל. אבל כל עוד יום זה, לצערנו, עדיין איננו בן-ממש, חשוב שההתיישבות היהודית תהיה התיישבות ליהודים בלבד. תודה, אדוני.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת שאקי. ישיב שר הבינוי והשיכון. בבקשה, אדוני.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ידעתי וגם אמרו לי, שחבר הכנסת פרופסור שאקי הוא לא רק תלמיד חכם, אלא הוא לעולם לא מעלה דבר לפני שהוא בודק אותו.

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

אמרתי: אם זה נכון.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

צר לי. אם חיפשת במה כדי להשמיע את דעותיך ואת השקפותיך כאשר אתה מתבסס על דבר בדיוני, שאולי מתאים לאזורים מסוימים בעולם, אני רוצה לומר לך, שזו הבמה הלא-מתאימה. אילו לא הייתי מעריך אותך ולא הייתי מוקיר אותך, ואני כן מעריך אותך וכן מוקיר אותך, הייתי אומר לך, שכל ההצעה לסדר-היום הזאת היא בדיחה אחת גדולה.

אני מוכר לסעודים? מקסימום הייתי מוכר לעירקים. לסעודים? בחי"ך. מה קרה לך? עד כדי כך?

דן תיכון (הליכוד):

לעירקים אין היום כסף.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

תראה מי בנה ומה מלאי הדירות בקרני-שומרון. בקרני-שומרון בנתה חברת "פלקובי" 58 יחידות דיור במסגרת הפרוגרמה לשנת 1991. נכון להיום נרכשו על-ידי המשרד, במסגרת התחייבות רכישה, 24 יחידות דיור, ואילו יתר 34 יחידות הדיור האומללות האלו, שכביכול מכרנו אותן לסעודים, בנייתן הופסקה בעקבות החלטת הממשלה בשנת 1992.

לא היתה לנו מחשבה, אין לנו מחשבה, אנחנו לא רוצים. אבל על מנת להסיר ספק, חבר הכנסת שאקי, אני אומר, אני לא מציע את הדירות האלה לא לסעודים, לא לארמנים, לא לצ'רקסים ולא למישהו אחר. אני אומר, הבניינים האלו נבנו במסגרת היישובים היהודיים, עד כאן נכון. הממשלה, כזכותה, באה וקבעה באחת הישיבות שלה סדר עדיפויות חדש. היא קבעה מה חשוב לה יותר מה חשוב לה פחות.

אני אגיד לך איפה הבעיה של כל האופוזיציה – שבפעם הראשונה בהיסטוריה יש ממשלה שמתחייבת בפני הציבור ובטעות גם מיישמת. נו, מה לעשות, אנחנו מבקשים רק סליחה.

אנחנו גם אמרנו, וגם אני אמרתי למתנחלים שפגשתי: חברי היקרים, אני לא מתכוון לבנות, אבל אני לא מתכוון למנוע משום יהודי לבנות שם דירה, ובלבד שידע שזה בכפיפות לסיווג הפיתוח. כלומר, אין הלוואות מקום, אין מענקי מקום, אין משכנתה מוגדלת. בתנאים האלה יכול כל אחד לבוא, ובסכום

שעלתה הבנייה למדינה, הוא יכול לרכוש. עלה 150,000 דולר – ישלם; עלה 300,000 דולר – ישלם. אין לי בעיה עם הדבר הזה, להיפך.

מעל במה זו אני אומר את זה, חבר הכנסת פרופסור שאקי: כל אחד, גם אתה, רשאי לבוא ולקנות שם. לא מכרתי, לא אמכור, אין לי שום כוונה; להיפך, אני אמרתי במסגרת הממשלה: לא נפרק אבן אחת, לא נסלק יישוב אחד משם.

כל אשר אמרנו, למרות קווי היסוד שלנו, התחייבנו על קיומם ועל ביטחונם של היישובים ונמשיך לעמוד בזה. עד כאן, אדוני.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לאדוני שר הבינוי והשיכון. מה אתה מציע, אדוני השר?

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

פשוט, להוריד את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר ר' אדרי:

או להסתפק בתשובת השר.

חבר הכנסת שאקי, אתה מסתפק בתשובת השר?

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

כן.

היו"ר ר' אדרי:

תודה.

הצעה לסדר-היום

משרד הבינוי והשיכון ושמירת חוקי הבחירות

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 2495, של חבר הכנסת דוד מגן, בנושא: משרד הבינוי והשיכון ושמירת חוקי הבחירות. בבקשה, חבר הכנסת דוד מגן.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, נשיאות הכנסת הגדירה את הצעתי במלים: "משרד הבינוי והשיכון ושמירת חוקי הבחירות". בהצעה שאני העברתי לנשיאות, וכמובן ללשכת השר, קבעתי בפירוש, אומנם בסימן שאלה: "האם משרד הבינוי והשיכון עבר על חוקי הבחירות?". ואני מקווה שבמהלך הדיון ובסופו, או שיימחק סימן השאלה, לשלילה, דהיינו – הוא לא עבר על חוקי הבחירות, או שיהיה טיפול אמיץ בשר הבינוי והשיכון בגין מעשים חמורים שנעשו לכאורה.

ב"דברי ההסבר" להצעתי נפלה טעות; כתוב: "עם תחילת מערכת הבחירות", ונאמר, כמובן: "עם סיום מערכת הבחירות".

הקבילות והתלונות שהגיעו אלי מגבעת-שמואל, מקריית-מלאכי, מיבנה ומקריית-גת עלולת היו להסיט את מערכת הבחירות המוניציפליות לכיוונים לא רצויים. ושר המשטרה משה שחל כבר רמז על הכיוונים הללו. אני העדפתי להמתין ולחכות שהבחירות הללו תסתיימנה, ורק אז פניתי בהצעה לסדר-היום בבקשה לערוך דיון יסודי, גם אם הוא יהיה נוקב.

נכבדי שר הבינוי והשיכון, אני מודע לכך שחברי הממשלה – גם אני הייתי חבר ממשלה – מעורבים במערכות פוליטיות שונות. הם עצמם אנשים פוליטיים. כשיש בחירות להסתדרות – הם מזדהים, תומכים, מעודדים את חבריהם ומועמדיהם. כשיש בחירות לרשויות המקומיות, עושים זאת. ועד היום, עד המערכה הזו, היה נהוג שהכללים נשמרים עד לסף המעבר על החוק, והחוק אוסר פעולות מסוימות.

אינני רוצה לציין מה שנאמר היום בוועדת הכספים של הכנסת על אודות העברת תקציבים לרשויות מסוימות ותלונות אחרות שנאמרות. אני מתמקד דווקא בפעולות שנעשו על-ידי אנשי משרד הבינוי והשיכון וגם על-ידי השר עצמו, פעולות אשר בעיני נראות כעבירות חמורות.

הרי מותר לך לבוא ולהנחות את חבריך, במסגרת המפלגה, לעזור למועמד מסוים; אסור לך לתת הוראה למנכ"ל "עמידר", או לסמנכ"ל חברת "שיכון ופיתוח", להחרים, למשל, את ראש עיריית קריית-גת, שלא קיים בעיניכם מאז חודש מאי, ולטפח את מזכיר מועצת הפועלים, חבר המפלגה שלך, שמתמודד מולו. אסור לעשות זאת.

וכאשר העיתונות המקומית באזור קריית-גת כותבת – ואני אשתמש רק במה שיש לי דוקומנטים לגביו, הוכחות מוצקות – שסמנכ"ל חברת "שיכון ופיתוח" מסייר יחד עם מזכיר מועצת הפועלים בשכונות ושומע תלונות התושבים; אין ראש עירייה, לא קיים ראש עירייה. מנכ"ל חברת "עמידר" מתעלם מראש העיר קריית-גת. קיים בשבילי – והוא יוצא בעיתונות, בפירוש – רק מזכיר מועצת הפועלים, המועמד מטעם מפלגת העבודה. כאשר יש קבלת קהל על-ידי עובדי החברות הממשלתיות הכפופות למשרדך, במתקנים של מועצת הפועלים, ש"במקרה" הם מתקנים שמשמשים מערכת בחירות של מועמד מסוים, אסור לך לעבור לסדר-היום.

יכול להיות, אדוני השר, שהעובדים שלך לא הבינו אותך, יכול להיות שהתלהבת מתוך רצון לעזור לעובד מסוים, למועמד מסוים. אולי צריך להשתתף בצערך על שהוא לא הצליח, למרות כל ההבטחות שלך.

אני רוצה לצטט, ברשות היושב-ראש, מאמר בעיתון "מעריב" מ-26 ביולי 1993, ואני מודה, למען ההגינות: כותב את המאמר יהודי ששמוזהה פוליטית עם התנועה שלי, יוסי אחימאיר, והוא, אשר לידיו נתגלגלו כנראה מקומונים מאזור לכיש, כותב, בין היתר – "כידוע, העבודה שמה לה למטרה לנצח גם בתחום המוניציפלי בבחירות שתתקיימנה ב-2 בנובמבר. שאיפה לגיטימית לכל דבר. זכותה לנסות לכבוש ערים הנמצאות היום בשלטון הליכוד ולחולל גם בהן מהפך דוגמת ה-23 ביוני אשתקד". אבל אותה ידיעה במקומון מצטטת מדבריו של בן-אליעזר – הכוונה לשר בן-אליעזר – גם את המשפט הבא, וזה משפט שעדיין לא הוכחש, וכך הוא אמר באספה בקריית-גת: "משרד הבינוי והשיכון" – וזה ציטוט של דברי השר – "מחזיק תקציבי ענק שאותם יש בדעתי להפנות לקריית-גת בראשות ארז". ארז זה המועמד שלו, זה מזכיר מועצת הפועלים.

כותב יוסי אחימאיר: "ארז, מי? מה זאת אומרת? המועמד של 'העבודה' בקריית-גת. במלים אחרות: לקריית-גת בראשות זאב בונים לא מגיעים 'תקציבי ענק', כי בונים הוא ליכודניק, רחמנא ליצלן, שיסבלו להם הקריית-גתים, שיענשו על כך, שהם מעדיפים את איש הליכוד בראשם, אבל אנחנו, ראשי 'העבודה' ושרי הממשלה, נותנים לכם צ'אנס: הממשלה או השר פואד ידאגו לכם, אבל על תנאי – עליכם להחליף את בונים בארז, איש 'העבודה' שאנחנו רוצים ביקרו".

ואם חשבתי שזו התערבות פוליטית של אדם משכיל, עיתונאי, שיש לו דעה פוליטית, אני מקבל גם מכתבים גלויים מאזור קריית-גת. אחת התושבות כותבת במכתב גלוי, וגם אותה אני מצטט: "הממשלה מענישה אותי כתושבת קריית-גת" – ואני מדלג על דברים – "כפי שהבנתי מהכתבה, קיים במשרד הבינוי והשיכון כסף לשיפוצים בעירנו ולהרחבת הבנייה, אולם כסף זה יינתן בזמן שמר ארז יעלה לשלטון. אני כועסת ומתרעמת" – כותבת לושנקנסקי יפה, ואני לא מכיר אותה – "על דברי שר בממשלת ישראל, מאחר והמשתמע מדבריו אלה, שאני כתושבת העיר קריית-גת נענשת על רקע פוליטי זה או אחר". והיא ממשיכה לפרט.

דיבר אתי ראש עיריית קריית-גת בימים ההם, וביקשתי ממנו להבליג. והוא סיפר לי, השר בן-אליעזר, שהוא היה במשרדך, וביקש פגישה בארבע עיניים, והזהיר אותך מפני מעללי אנשי משרדך, והוא קיווה שאתה תשים סכר להתנהגות, שלא רק שאינה נורמטיבית בימינו, ב-1993, אלא היא עבירה על החוק. במקום לשים סכר, אתה עצמך נכשלת בלשונך, אדוני השר, ולא רק בלשונך אתה נכשל. תראה מה שעוזריך מעוללים לך.

יש כאן מסמך מפליל, לדעתי, שאתה חתום עליו. פתאום, ב-3 ביוני – אדוני היושב-ראש היה יושב-ראש חברת בנייה גדולה ובוודאי יכול להבין מה זאת אומרת – אתה, אדוני שר הבינוי והשיכון, כותב

לגברת בוגנים דינה, רחוב התמרים 9/15 קריית-גת: "הנדון: סיוע בדיוור". לא נציב תלונות הציבור, לא לשכת השר, השר בכבודו ובעצמו כותב: "במענה לפנייתך, שמחתי כי ועדה ציבורית בישיבתה מיום – – אישרה לך לפנינים משורת הדין השתתפות בשכ"ד בדרגה ו', בהתחשב בנסיבות המיוחדות. אני תקווה כי יש בהחלטה זאת לסייע בידך".

אם השר מחליט פתאום לכתוב מכתב לאזרח, דבר שלא נהוג היום במשרד הבינוי והשיכון, יפה מאוד, צריך לעודד את זה, השר בעצמו יכתוב לאזרחים. אבל כאשר מדובר בגברת שמרכזת "חבילה גדולה של קולות", והיא פונה למזכיר מועצת הפועלים, והם, מזכיר מועצת הפועלים והשר שרוצה ביקרו, לא אגיד שרקמו קנוניה, אבל מגיעים לסידור כזה – אני במקומך, אדוני השר, אם נפשך כל כך חפצה לעזור לאותה אשה, הייתי כותב בהעתק המכתב, כפי שכתבת: העתק לעוזר השר, והעתק לראש העיר. אבל ראש העיר לא קיים. מי מופיע בהעתק המכתב, כמובן? – המועמד של השר לראשות העיר, מזכיר מועצת הפועלים.

זוהי רק דוגמה מחבילה גדולה של דוקומנטים שהגיעו לידי, בעיקר מקריית-גת אבל גם מגבעת-שמואל, גם מיבנה וגם מקריית-מלאכי – על התופעות החדשות, שמנכ"ל חברת "עמידר", סמנכ"ל חברת "שיכון עובדים", ולצערי הרב, אני אומר לך זאת, השר בן-אליעזר – – –

היו"ר ר' אדרי:

"שיכון ופיתוח", לא "שיכון עובדים".

דן תיכון (הליכוד):

"שיכון ופיתוח".

דוד מגן (הליכוד):

סליחה, "שיכון ופיתוח".

ולצערי הרב, גם כישלוננו האישי של השר בן-אליעזר בעניין הזה – על כך צריכה הכנסת לערוך דיון במליאה, כדי להציב ולהגדיר נורמות ברורות, עד איפה, עד היכן חברי ממשלה יכולים לפעול במסגרת מערכות בחירות. מובן שהמחשבה והרעיון לעבור על החוק לא באים בחשבון.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת דוד מגן. שר הבינוי והשיכון, בנימין בן-אליעזר, ישיב על ההצעה.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אני מצטער, כבוד היושב-ראש, חבר הכנסת מגן, שכל פעם שיוצא לי לענות לחבר הכנסת מגן אני נאלץ להגיד לו, שחבל שהוא דווקא הופך להיות שק החבטות שלי. אני מקווה שתקום ועדת חקירה, אדוני, על משרד הבינוי והשיכון בתקופה שקדמה לי.

דן תיכון (הליכוד):

כבר נענשנו על-ידי הבוחר.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

לא משרד הבינוי והשיכון והשחיתות שהיתה שם יחנכו אותי וייתנו לי שיעורים. אני עוד אחשוף, כאשר אגיע לבית-זקנים ואכתוב ספר, אותן מפות ואותה חלוקה לחברי מרכז, כספים בשיעור של מיליוני שקלים נגנבו והם הפכו להיות היזמים. אבל אני שותק, כי אין זה ענייני להתעסק בעבר.

דוד מגן (הליכוד):

אם אתה שותק, זאת עבירה. אם אתה יודע על עבירה, אתה חייב להתלונן.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

סליחה, שר הבינוי והשיכון מבקש ממך, אם יש ספק בידך שמא אני עברתי על החוק – לך למשטרה ותתלונן. אני מבקש ממך. אני לא חסין בפני החוק. לך ותתלונן. אבל אז תצטרך להוכיח מלה במלה. אני כתבתי ואני כותב מאות מכתבים. אתה אומר ששר לא כותב מכתב אחד.

דוד מגן (הליכוד):

כל המכתבים הם עם העתק למועצת הפועלים.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אני מתחייב בפני הכנסת – – –

דוד מגן (הליכוד):

מזכיר מועצת הפועלים קיים וראש העיר לא קיים.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אני שתקתי במשך כל הנאום המזויף הזה, לא אמרתי מלה.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת מגן, אתה דיברת והשר ישב ושמע את כל מה שאמרת. אני מבקש שתואיל גם להקשיב. אני מודה לך, אדוני.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

מהיום הראשון שלי כשר במשרד הזה אספתי את העובדים ואמרתי: חברים, אני בהגדרה שלי משרתם של כל תושבי מדינת ישראל, ועל כן אני מבקש תשומת לב מיוחדת ללשכה לפניות הציבור. אני מבקש לעקוב אחרי כל בקשה ובקשה. אני אשמח להציג מאות מכתבים שנכתבו על-ידי.

אלכס גולדפרב (צומת):

אדוני השר – – –

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

עזוב אותי במנוחה.

אלכס גולדפרב (צומת):

אדוני השר, אני רוצה לאשר את דבריך.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אתה רוצה לאשר את דברי? תודה רבה לך.

לא רק זה, תאמין לי, היועצת שלי אומרת לי: פואד, כדאי לך לקרוא את כל הרשימה, מה נתת בכל מקום ומקום? הצבוע הזה, שאתה מצטט את דבריו, שלח לי לפני כמה ימים מכתב תודה והוקרה על מה שעשיתי למען – אם הוא פנה אליך, הוא דיבר אתי בארבע עיניים, הוא שלח לי מכתב תודה והערכה על מה שעשיתי לקריית-גת בנושא כבישים. תיכף גם אקרא לפניך את הרשימה. מעניין, למה רק קריית-גת? אתה עוד גר בקריית-גת?

דוד מגן (הליכוד):

אני גר בקריית-גת. לא זאת התלונה. התלונה – – –

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

סלח לי, לפני ארבעה ימים הופיע מולי ראש העיר של קריית-שמואל ושמו אולמרט. מעניין, במשך עשר דקות ברדיו – –

דן תיכון (הליכוד):

הוא עדיין לא ראש עיר.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

הוא יהיה, תאמין לי, אין בעיה.

– – מחלק לי שבחים, מעל גלי האתר. אומר לי: אני מעריך ומעריך את הדרך שבה ניהלת את מערכת הבחירות, עמדתי מהצד והאזנתי לך, אף מלה אחת לא אמרת נגדי, לא עשית דבר. להיפך, שם במקום אמרתי – ויש הקלטה – לא משנה לי מי יזכה, חובתי היא כלפי התושבים. אין מקום שלא חזרתי בו על הדברים האלה. נכנסתי ליישובים שאתם, הליכוד, שכחתם אותם והם יישובי ליכוד, ונתתי להם, משום שענייני הוא בני אדם.

ראש-העין – 33 מיליון. אשדוד – 8 מיליונים – – –

דן תיכון (הליכוד):

אפשר לדעת לאיזה סעיף?

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

סלח לי, אני מבקש ממך, תכתוב לי מכתב ואתן לך כל סעיף שאתה רוצה, בסדר?

דן תיכון (הליכוד):

אכתוב לך.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

דימונה – 10 מיליון. אופקים – 8 מיליונים. נתיבות – 7 מיליונים. אור-עקיבא – 6 מיליונים. חדרה – 12 מיליון. נשר – 13 מיליון. קריית-אתא – 6 מיליונים. קריית-ים – 4 מיליונים. קריית-שמונה – 13 מיליון. צפת – 70 מיליון. ירוחם – 5 מיליונים. טבריה – 74 מיליון. בית-שאן – 25.5 מיליון. מגדל-העמק – 10 מיליון. עפולה – 73 מיליון. בית יוהנה ז'בוטינסקי, רבתי, שימו לב, חיים נחמן ביאליק עומד פה, בית יוהנה ז'בוטינסקי – באים אלי, תאמינו לי, יפתח זה לא בדיוק מפלגת העבודה – – –

דוד צוקר (מרצ):

לא הגזמת קצת?

דוד מגן (הליכוד):

כבוד השר, תענה על הדוקומנטים.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

רבתי, אני אומר, אם הובטח, אם העבודה נעשתה – אני אשלם. פונה אלי חבר הכנסת בני בגין על מכללה, לא בית-ברל – –

דוד צוקר (מרצ):

אריאל?

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

— — — אלא אריאל. ואני נותן מיליון, ואני מאשר קרוונים — — —

דוד צוקר (מרצ):

למה עשית זאת?

היו"ר ר' אדרי:

עכשיו עוד יהיו לך שאלות מהצד השני.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אני יודע.

— — — מושב משמר-הירדן — — —

דוד צוקר (מרצ):

מה אתה מוסיף למכללת אריאל?

דוד מגן (הליכוד):

— — — חבר הכנסת צוקר, אם אתה היית שומע את דברי — — —

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת צוקר, אחר כך תשאל שאלה, לא כעת.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

לך למשטרה, לך למשטרה, חובתך כחבר הכנסת.

דוד מגן (הליכוד):

תיכף אגיב.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

מושב משמר-הירדן, אני מקווה שאיש לא טועה, שזה לא נבנה על-ידי ההסתדרות – לא זכו לקבל מהשלטון הקודם אגורה אחת. באתי לשם, פעם ראשונה – 400,000 שקל, להתחיל לזוז, וקבעתי אתם בעוד שבועיים עוד הפעם.

מצפה-רמון – 6 מיליונים. באר-שבע – 23.5 מיליון. מושב חוסן, ריבון העולמים, מיום הקמתו עד היום הזה, לא ברל כצנלסון הקים אותו, איש לא זכה לבקר אותו, שר ממפלגת העבודה זכה ונתן. זה גבעת-שמואל.

קריית-מלאכי – לא בגלל ליכוד ומפלגת העבודה, חבר הכנסת מגן, אני רוצה להגיד לך דבר אחד – –

חיים אורון (מרצ):

לוס-אנג'לס.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

– אתה יודע מה, אסביר לך, מפלגת העבודה משום מה יצאה שם בשלוש רשימות. אני לא הופעתי שם. אני הופעתי שם, לא דיברתי, הלכתי למזכיר מועצת הפועלים שלמה סופר, ישבנו, הזמנתי אלי את המועמדים, אמרתי להם: אני מתנצל, אני לא אעשה מעצמי קרקס – מערך א', עבודה ב' ועבודה-מערך ג', אני מצטער, אני לא יכול לעשות את הדבר הזה, שלום ולהתראות. בזה זה נגמר.

דוד מגן (הליכוד):

לראש המועצה נבחר איש "עמידר" שפיטרתם על רקע פוליטי. הוא ענה לכם בכך שהוא ניצח בבחירות.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אתה מעלה אותי פה על פלטפורמה שאני לא רוצה בה. אני, כנראה, אולי השר היחיד שעשה טעות, אני מקווה שלא, ששלח מברק ברכה לכל ראשי הערים שנבחרו, לכולם, בלי הבחנה. אתה מעלה אותי על פלטפורמה – שאוכיח לך כמה שאתה צודק. אל תעשה זאת. מזה שאתה פוגע בילדים, במשפחות, בגישה הבסיסית שלי לשרת את כל הציבור מלמעלה ועד למטה בלי שום הבחנה, מזה לא תהיה עוד הפעם חבר כנסת, תאמין לי. אל תבוא ותדביק לי דבק לא לי.

אני מסכים אתך בדבר אחד, המכתב הזה שכתבתי לה היה תשובה על חמישה מקרים שנשלחו אלי. שלמה ארז לא בא אלי. ביקשתי לטפל בדבר הזה. תראה, גם במכתבים כתוב לידיעה. תמיד מישהו פונה אלי. הרי הוא פונה אלי ומצפה ממני שאשיב לו.

אתה האשמת אותי בהאשמות חמורות, הכול סביב אותה עיר. היות שאתה מאשים אותי בדברים חמורים, אשמח להפסיק כל סיוע לקריית-גת עד להקמת ועדת חקירה, או מה שאתה רוצה, חקירת משטרה.

דוד מגן (הליכוד):

נגמרה מערכת הבחירות.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אני רוצה לקרוא לאולמרט לפה ולקיים דיון ציבורי מה הוא אמר לי על-ידך. בשם מי אתה מדבר? אתה מדבר בשם אולמרט מגבעת-שמואל? מה הקשקוש הזה? לך תשמע ברדיו הקלטה שלו.

דוד מגן (הליכוד):

אני אתן לך הוכחות מוצקות על עבירות שלך בקריית-גת.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אני מציע לך מאוד לחזור בך מהדברים. בדרך כלל אני נפגש בארבע עיניים רק עם אשתי החוקית. מלבדה אני לא נפגש עם איש בארבע עיניים. יש לי עוזר, והוא חייב לבדוק כל פרט ופרט, כי אני כשר מבטיח דברים, ובוודאי אם מישהו בא וביקש להציל אותו, באמת.

אני ממליץ להסיר את ההצעה הזו מסדר-היום.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לשר הבינוי והשיכון. הצעה אחרת לחבר הכנסת דן תיכון, המבקש להעביר את הנושא לוועדה. זו תהיה למעשה ההצעה היחידה – להסיר או להעביר לוועדה. בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר הבינוי והשיכון, אני לא מאמין שאתה אישית נתת יד לדברים רבים שנעשו בשמך, אבל כמי שעקב אחרי מערכת הבחירות רוצה אני להעמיד אותך על כמה מן הדברים שעשו עובדי משרדך. אם אתה לא תדיח את אנשי צמרת משרדך, אלה שעוזרים לך, לרבות המנכ"ל שלך, אתה לא תינקה. אני אומר לך את זה גם כמי ששמע את השיחה של אולמרט השני מגבעת-שמואל. שמעתי את השיחה הזו בדרכי לכנסת.

אנחנו נענשנו בבחירות האחרונות על מה שאמרו עלינו שעשינו במשרד הבינוי והשיכון, וקיבלנו את פסק-דינו של הבוחר. אני אומר לך, שמה שנעשה בלשכה שלך, ואני סבור שאינך יודע, אסור שייעשה; אסור שייעשה, ואנחנו מפנים את תשומת לבך לעניין הזה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת דן תיכון.

אנחנו עוברים להצבעה.

האם אדוני חבר הכנסת מגן מסכים להעביר את הנושא לוועדה? חברי הכנסת, אני מבקש לא להפריע.

דוד מגן (הליכוד):

אני רוצה להציע לשר, ירצה או לא ירצה, אני לא חושב שצריך להיות פה ויכוח פוליטי וגיוס. גם אם לא תרצה, העניין יגיע בשבוע הבא לוועדה לענייני ביקורת המדינה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אז למה זה מטריד אותך?

דוד מגן (הליכוד):

או דיון במליאה או להעביר לוועדה.

היו"ר ר' אדרי:

אדוני, שאלתי אותך. זה לא מקובל. אני פונה אליך, בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):

אם השר לא מסכים, אני, מטעמים טקטיים, מסכים להסתפק בדברי התשובה. אני אשקול בפירוש את מה שאמרת, להגיש תלונה למשטרה, אם כי אני חושב שהדבר הטוב ביותר הוא קודם כול דיון במליאה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה.

דליה איציק (העבודה):

היו"ר ר' אדרי:

אדוני סגן שר הבינוי והשיכון, אני חושב שבדרך הזאת אנחנו פותרים את הבעיה. חברי הכנסת, אני מבקש לא להפריע לי.

דליה איציק (העבודה):

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אתם לא מקדמים דבר. אף אחד לא שומע אתכם, ואני לא אתן בדרך הזאת שמישהו יקשיב לכם; לא אתן.

אדוני השר, אני שמח שחבר הכנסת מגן מסתפק בתשובתך, ואני חושב – – –

דוד מגן (הליכוד):

מטעמים טקטיים.

היו"ר ר' אדרי:

לא משנה מאילו טעמים. ברגע שמסתפקים בתשובתך, כל המליאה מתאחדת ומקבלת מה שאמרת.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אני הצעתי כמה הצעות מעל במת הכנסת. אם הוא מציע להסתפק בהודעתי, בבקשה; אם לא, ניגש להצבעה.

היו"ר ר' אדרי:

אדוני השר, אתה יודע מה זה להסתפק בתשובה? הכוונה היא להסיר מסדר-היום.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אשמח להופיע בפני יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה בכלזמן שאוזמן, על כל נושא.

היו"ר ר' אדרי:

אני שואל, האם אתה עומד על הצעתך להסיר את ההצעה מסדר-היום, או שאפשר להסתפק בתשובתך? חברי הכנסת, אני מבקש להסב את תשומת לבכם: להסתפק בתשובת השר או להסיר מסדר-היום – זה אותו דבר.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אני מבקש להסיר.

חגי מירום (העבודה):

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, לא מצביעים מפני שמסתפקים בתשובת השר, פירוש למעשה הסרת הנושא מסדר-היום. אין הצבעה ואנחנו עוברים לנושא הבא.

חילופי גברי בוועדות הכנסת

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא: הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת. בבקשה.

חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הודעה על חילופי גברי בוועדות, מטעם ועדת הכנסת.

מטעם סיעת העבודה: בוועדת הכלכלה – במקום חבר הכנסת מיכה גולדמן יכהן חבר הכנסת גדעון שגיא. מטעם סיעת הליכוד: בוועדת העלייה והקליטה – במקום חבר הכנסת מאיר שטרית יכהן חבר הכנסת דב שילנסקי; ואילו בוועדת הכנסת – במקום חבר הכנסת דב שילנסקי יכהן חבר הכנסת מאיר שטרית.

דן תיכון (הליכוד):

רק רגע, יש כאן בעיה.

חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):

אתה לא רואה דמעות זולגות על לחיי, לא משמחה ולא מעצב.

דן תיכון (הליכוד):

הרי חבר הכנסת שילנסקי היה מתאם בין הנשיאות לבין ועדת הכנסת.

חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):

לא, אין בעיה. חברת הכנסת ענת מאור מופיעה מדי שבוע בשם הנשיאות. אני רואה שאתה מחייך, ואתה יודע למה.

הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ועדת הכנסת קבעה את הוועדות הבאות לדיון בהצעות חוק ובהצעה לסדר-היום:

ועדת הכספים תדון – א. בהצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב), התשנ"ד–1993; ב. בהצעת חוק מס שבח מקרקעין (תיקון – הגדרת קרוב), התשנ"ג–1993, של חבר הכנסת אברהם פורז.

ואילו ועדת החוץ והביטחון תדון בנושא "רצח חיים מזרחי, ההתבטאויות והמעשים שבאו בעקבותיו" – של חברי הכנסת אברהם פורז וחנן פורת.

דן תיכון (הליכוד):

הוועדה לענייני ביקורת המדינה תקבל ממך פעם הצעה לסדר-היום?

חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):

חלילה וחס. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה ליושב-ראש ועדת הכנסת, חבר הכנסת חגי מירום.

פה אין הצבעות. הכנסת רושמת בפניה את הודעתו של יושב-ראש ועדת הכנסת, בשם ועדת הכנסת, בעניין חילופי גברי וגם על הנושאים שבהם ידונו שתי הוועדות. תודה.

הצעת חוק העונשין (תיקון – גזענות), התשנ"ג–1993

(הצעת חבר הכנסת א"ח שאקי)

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים לנושא הבא: הצעת חוק תתרכ"ח, הצעת חוק העונשין (תיקון – גזענות), התשנ"ג–1993, של חבר הכנסת אבנר חי שאקי. אדוני חבר הכנסת, בבקשה, תנמק מן המקום.

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר המשפטים, חברי הכנסת, סעיף 144 לחוק העונשין התשל"ז תוקן בשנת התשמ"ו, כדי להגדיר את המושג גזענות ולהעניש על הסתה לגזענות. גזענות הוגדרה – "רדיפה, השפלה, ביזוי, גילוי איבה, עוינות או אלימות או גרימת מדנים כלפי ציבור או חלקים של האוכלוסייה, והכול בשל צבע או השתייכות לגזע או למוצא לאומי אתני".

הצעתי באה לתקן כמה דברים. ראשית, לעשות את עצם מעשה הגזענות לעבירה ולא רק הסתה לגזענות, והדברים בגדר קל וחומר: אם המסית לגזענות עושה מעשה בר-עונשין, מי שעושה את מעשה הגזענות – בוודאי. זו לאקונה בחוק, לכן הצעתי להוסיף סעיף שאומר: "העושה מעשה גזענות או המפלה לרעה בידועין יחיד או ציבור או חלקים של האוכלוסייה תוך עשיית מעשה גזענות ייאשם בעוון".

שני הדברים הנוספים במלים מעטות: האחד – להעניש גם כלפי יחיד, לא רק כלפי ציבור; והשני – ליד "לאומי אתני" ייתוסף "או בשל השתייכות לעדה פלונית". למרבה הצער, היינו עדים לאחרונה, ולא אחת, בתחומים שונים של החיים, לכך שההשתייכות לעדה שימשה לאנשים כדי לנגח, לפגוע, להסית, וזה דבר שגרם, כמובן, למדנים ולאיבה מיותרים לחלוטין. לכן אני מציע, שליד המלים הללו ייתוסף גם: "בשל השתייכות עדתית".

אני מבקש להעביר את ההצעה לוועדה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לאדוני חבר הכנסת חי שאקי.

אדוני שר המשפטים, הואל נא להביע את דעתך בנושא.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, אנו תומכים בהעברת הצעת החוק של חבר הכנסת אבנר חי שאקי לוועדת החוקה, חוק ומשפט, אם כי יש לנו גם הסתייגות וגם מעט חומר למחשבה בעקבות הצעת חוק זו.

הצעתו של חבר הכנסת שאקי מהווה נדבך נוסף לחקיקה בתחום דיני עונשין, השמה לה למטרה לחימה בתופעה המסוכנת והמגונה של גזענות.

חקיקה זו ראשיתה בהצעת חוק ממשלתית משנת 1985, אשר התקבלה על-ידי הכנסת כתיקון לחוק העונשין, שלפיו הוסף לחוק זה סימן א' לפרק ח', שנותנת "גזענות".

התיקון שהתקבל אז קבע שתי עבירות, ואמר זאת חבר הכנסת שאקי: האחת – של פרסום דבר במטרה להסית לגזענות, עבירה שנקבע לה עונש מקסימלי חמור של חמש שנות מאסר; והשנייה – עבירה חמורה פחות, שעניינה בהחזקת פרסום כזה לשם הפצתו. גזענות הוגדרה באותו תיקון כ"רדיפה, השפלה, ביזוי, גילוי איבה, עוינות או אלימות, או גרימת מדנים כלפי ציבור או חלקים של האוכלוסייה, והכול בשל צבע, השתייכות לגזע או למוצא לאומי אתני". התיקון התמקד אז בפרסום דברי הסתה לגזענות, עבירה אשר בה ראו המציעים את עיקר הסכנה לפגיעה בחלקי אוכלוסייה על רקע גזעני. פרסום לעניין זה יכול שייעשה בעל-פה, כגון בנאום לפני קהל, בכתב או באמצעות שידורי רדיו וטלוויזיה.

הצעתו של חבר הכנסת שאקי הנכבד עיקרה הוספת עבירה לפרק האמור העוסק בגזענות, עבירה של מעשה גזענות, מעשה הנעשה על רקע גזעני, בין שהוא כלפי ציבור אנשים ובין שהוא מכון כלפי היחיד. דהיינו, על-פי הצעה זו, העושה מעשה של השפלה, ביזוי, עוינות או אלימות כלפי יחיד או קבוצת אנשים מתוך מניעים גזעניים, יבצע בכך עבירה פלילית. בכך משלימה ההצעה הנדונה את התיקון משנת 1986 ואוסרת גילויי גזענות ספציפיים כלפי אדם או ציבור, הנעשים בדרך כלל כתוצאה של מעשה הסתה האסור גם לפי החוק הקיים.

החוק הקיים דן, כאמור, רק בפרסום הסתה גזענית, פרסום שמטבעו יתייחס לציבור מסוים ולא ליחיד, ואילו מעשה גזעני לעתים קרובות ייעשה כלפי היחיד או קבוצה מסוימת הנקרית בדרכו של אותו תוקפן.

יש לשקול היטב בוועדה את המשמעויות של העמדת אנשים לדין על שעשו מעשה גזענות כלפי יחיד, כי קיים כאן החשש, שמי שיסרב לחברו בעניין מסוים, ניתן יהיה גם להחשידו – יכול להיות שיהיה גם טעם לחשד – שהתנהג כך מתוך מוטיבציה גזענית, ולכן צריך לשים סייגים בחוק כדי למנוע אפשרויות של ניצול לרעה של הוראה כללית בחוק. עם זאת, ההצעה בעיקרה מקדמת את הדאגה לאיכותה של החברה בישראל ולכן אנו, עקרונית, תומכים בה.

ברצוני להצביע על כמה קשיים שההצעה מעוררת בשל התחולה הרחבה מדי שלה. כך נראה לנו, כפי שהדברים מנוסחים כרגע, כי יש לדברים תחולה רחבה, אני חושב – גם מעבר לכוונתו של המציע, אבל זה דבר שיימד בוועדת החוקה, חוק ומשפט, כאשר נציגי משרד המשפטים ישתתפו בדיון. כיום הדגש הוא בכך שעבירה נעברת מתוך כוונת גזענות, ואילו ההצעה פותחת פתח של הרשעה גם ללא כוונה מיוחדת שכזו. לכן עלינו לעמוד על המשמר, כדי שמי שיתרשל או יהיה פזיז במקצת לא יגיע לתוצאה שהחוק לא התכוון אליה.

הצעת החוק כוללת שתי הרחבות נוספות, הכרוכות זו בזו, ואני סבור שיש להסתייג מהן או לבחון אותן בזהירות רבה. לפי דברי ההסבר להצעת החוק, הגדרת גזענות הורחבה באופן שתכלול גם השתייכות לעדה פלונית, כך שהיא רואה גם באפליה עדתית גזענות ועבירה שדינה חמש שנות מאסר, וכן מעורבות המשטרה בחקירת עבירות מעין אלו. לא קשה לראות מצבים כגון שיסורו להשכיר דירה לאדם מסוים, אולי בשל ויכוח על מחירים או בשל זהותו, וייחסו זאת למוצאו או לעדתו. היום הדברים האלה הם בבחינת נושא לחינוך הרבים, נושא לטיפול גם במישור האזרחי. כאן אנחנו מכניסים גם את משטרת ישראל לטיפול במישור הפלילי, ואני חושב שצריך לשקול את הדבר הזה שוב, שלא ינוצל לרעה, כי גם כוונתו של המציע אינה כזו שכל פעם שיסורו לאדם והוא בן עדה מסוימת והאחר בן עדה אחרת, הוא ילך למשטרה ויגיד: אתה רואה, הנה מעשה גזענות נעשה כאן.

הבהרתי את הדברים, כי אני אומר: יש כאן חומר מסוים למחשבה ולבחינה. אגב, גם משרד המשפטים הכין הצעת חוק בנדון, כדי לקדם את הרעיון שגם מעשה גזעני יהווה עבירה, ואני רק יכול להביע תקווה, שאם נעביר את זה היום – ואני מבקש להעביר את זה היום לוועדה – הצעת משרד המשפטים תעמוד אף היא, בתוך זמן קצר, בפני הוועדה, כך שגם המציע וגם אנחנו נוכל לשתף פעולה בקידום אותו רעיון. תודה רבה, אדוני.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני שר המשפטים, על תשובתך. אני גם רוצה להודות לחבר הכנסת אבנר חי שאקי על הצעתו.

אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת ההצעה של חבר הכנסת שאקי לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה ראשונה? בבקשה, ההצבעה החלה.

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 10

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק העונשין (תיקון גזענות), התשנ"ג–1993,

לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

דן תיכון (הליכוד):

תרשום גם את ידי.

היו"ר ר' אדרי:

אני אוסיף גם את קולך להצבעה, אדוני.

בעד – 11, נגד – אין, נמנעים – אין. הצעתו של חבר הכנסת חי שאקי עוברת לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנה לקריאה ראשונה.

הצעת חוק לתיקון סדרי הדיון בעבירות מין, התשנ"ג–1993

(הצעת חבר הכנסת ד' צוקר)

היו"ר ר' אדרי:

כעת אנחנו עוברים להצעת חוק תתכ"ח, הצעת חוק לתיקון סדרי הדיון בעבירות מין, התשנ"ג–1993, של חבר הכנסת דוד צוקר. אדוני, בבקשה, הנמקה מן המקום.

דוד צוקר (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מוצעים להלן ארבעה תיקוני חקיקה, שהם סדרי הדין וחומרת ענישה על עבירות מין.

התיקון הראשון: הניסיון המצטבר מוכיח, שעדותו של קורבן עבירות מין בנוכחותו של הנאשם עלולה ליצור איום ולהכביד על הקורבן. פעמים רבות מתקשה האשה – בדרך כלל האשה – לעמוד במצב הנובע מקרבת הנאשם בביצוע העבירה, ואיכות עדותה ויכולתה להמציא את מירב הנתונים והפרטים

יורדות באורח משמעותי. מוצע שבאותם מקרים שבהם יאשר פסיכולוג כי נוכחות הנאשם גורמת לקורבן נזק של ממש על-ידי חזרה על החוויה הקשה שהיא עברה, יוכל בית-המשפט להורות כי הנאשם לא יהיה נוכח בעת מתן העדות.

התיקון השני: מוצע שבשורה של עבירות מין, סעיפים 345 עד 384, ייערך הדיון בהרכב של שלושה שופטים. עניין זה שונה, כזכור, לפני זמן קצר. הניסיון שהצטבר מצביע על כך, שבהרכב של שלושה ניתן להחמיר יותר בענישה. בהרכב של שלושה יש הסתברות, נוסף על כך, שאחת מחברותיו תהיה שופטת, וגם לעניין זה יש ערך.

התיקון השלישי: מוצע שכשם שמוגש תסקיר על מעמדו, מצבו ואישיותו של הנאשם לפני גזר-הדין, יוגש תסקיר גם על מצבו של קורבן העבירה. תסקיר כזה איננו בבחינת חובה כיום, ולא בהכרח עומדים לנגד עיני השופט בטרם מתן גזר-הדין מלוא הנתונים ועומק הנזקים שנגרמו לקורבן.

אגב, הצעה זו הינה על-פי המלצתו של נשיא בית-המשפט העליון.

התיקון הרביעי: זאת ההצעה היותר-שנויה במחלוקת, ומייד תשמעו גם את שר המשפטים וטראו שהיא באמת שנויה במחלוקת בעולם המשפטי. מוצע לחייב את השופטים להטיל עונש מינימום על עבירות מין. העובדה שגזרי-הדין בעבירות האלה מקילים לעתים תכופות מדי מחייבת את המחוקק לקבוע עונש מינימום, גם אם הדבר פוגע במידה מסוימת בשיקול הדעת של השופט. אולם, עונש המינימום על-פי הצעתי איננו בלתי גמיש, ויוכל השופט לחרוג ממנו ולהקל אם ימצא לכך נימוקים מיוחדים שיירשמו.

אלה ארבע הצעות. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. אני מבין ששר המשפטים רוצה להשיב, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, אילו יכולתי להסכים לכל דבר הכלול בהצעה, הייתי חוסך מכם את דברי התשובה בשלב זה והיינו דנים בהצעה לגופה בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אבל העניין הוא בכך, שהצעת החוק של חבר הכנסת דדי צוקר, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, מכילה ארבעה נושאים שונים או דנה בארבעה נושאים שונים.

לעניות דעתי ולפי החלטת הממשלה, שניים מן הנושאים ראויים להידון בוועדת החוקה, חוק ומשפט וניתן לקדם חקיקה בעניינם. שניים מן הנושאים, לדעתנו, מן הראוי היה שלא להחזירם עכשיו לדיון, ולכן אני מרשה לעצמי להבהיר את הדברים.

הכנסת התייחסה לעבירות המין פעמים מספר בשנים האחרונות, לפעמים באופן כללי ולפעמים בהקשר מצומצם יותר של עבירות מין נגד קטינים במסגרת המשפחה. החקיקה האמורה דנה גם בנושאים הכלולים בהצעתו הנוכחית של יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת דדי צוקר.

בקשר להעדתו של קורבן של עבירת מין שלא בנוכחות הנאשם, נקבע בחוק לתיקון דיני ראיות (הגנת ילדים), שניתן להעיד בצורה זאת קורבן שטרם מלאו לו 18 שנים, אם הנאשם הוא הורה הקורבן.

החקיקה האמורה דאגה אומנם לזכויותיהם של צעירים שנפלו קורבן למעשיהם הפסולים של הוריהם, אבל הסדר זה כרסם בצורה משמעותית בזכויותיו של הנאשם. זאת, מפני שאי-נוכחות הנאשם בזמן שהעד מעיד בפני בית-המשפט מונעת ממנו לתת הדרכה מיידית ובלתי אמצעית לסניגורו, כדי שזה יוכל לשאול את השאלות הנכונות כשהוא חוקר את העד. את הלבטים הקשים האלה הבעתי בפני ועדת החוקה כשזו דנה בתיקון האמור לחוק הגנת ילדים.

אני סבור שיש להתנגד להצעתו של חבר הכנסת דדי צוקר להרחיב עכשיו אותו סייג, אותו חריג לכלל העקרוני המחייב עימות בין העד לבין הנאשם לפחות בבית-המשפט, שהרי עימות זה לא קיים בחקירה המשטרית, עם כל המשמעות שלו, כאשר מבקשים להרחיב את זה מעבר לקטינים אל בגירים.

ועדת השרים לענייני חקיקה הביעה את התנגדותה לפגיעה נוספת בזכויות היסוד של נאשם לעימות עם עד התביעה המרכזי וביכולתו לסייע לסניגורו בזמן מתן העדות של הקורבן באולם בית-המשפט. ההתמודדות הישירה בין הקורבן העד לבין התוקף הנאשם קשה לקורבן לא רק בעבירות מין, אף שאני מודע לאופי המיוחד של עבירות אלה, אלא בכל העבירות של אלימות. די להזכיר את העבירות החמורות של אלימות במשפחה, כאשר בן זוג צריך להעיד נגד בן זוגו ובפניו.

השיטה המשפטית הנהוגה בארץ היא השיטה האדברסרית, ויש לאפשר לנאשם לנהל הגנה הוגנת. צריך להיזהר מאוד, שלא בדרך של צעד אחר צעד, גם אם לא במתכוון, בלי לראות את משמעות התופעה כולה, אנחנו ננגוס במה שמקובל לראות כזכויות יסוד של נאשם. לכן, לי נראה שמוטב היה שלא לחזור ולהעלות עכשיו את ההצעה הזאת.

רעיון נוסף הכלול בהצעת חוק זו, וכבר נדון בכנסת כשהתקבל התיקון המקיף של הסימן הדן בעבירות מין, הוא קביעת עונשי מינימום לעבירות אלה. בנוסח החוק שהובא למליאת הכנסת לקריאה שנייה ושלישית ב-22 במרס 1988 נכללה ההוראה שקבעה עונש מינימום לעבירת אינוס. בדיון האמור כאן במליאה התקבלה הסתייגות שאני הגשתי לקביעת עונש מינימום, ומשום כך נמחקה ההוראה זו מנוסח החוק. הנימוקים שנתתי אז להתנגדותי לקביעת עונש מינימום נכונים גם היום.

בהתאם למדיניות העונשין המקובלת בישראל, המחוקק קובע את הענישה המרבית הראויה. הענישה הספציפית נעשית בכל מקרה ומקרה על-ידי בית-המשפט, שבפניו מופיע הנאשם, מופיעים העדים, כשביט-המשפט ער לכל הנסיבות המיוחדות והוא יכול לשקול נסיבות מקילות או מחמירות ולגזור את העונש.

עונשי מינימום – זוהי הבעת אי-אמון בשיקול הדעת של השופט; אי-אמון מוחלט מלכתחילה. כשבאים ואומרים לשופט אנשים שלא ראו לא את הנאשם, לא את נסיבות העבירה – והן יכולות להיות שונות לחלוטין מעניין לעניין: יכול להיות על סף זיכוי ובכל זאת הרשעה; יכול להיות מקרה חמור ביותר – אבל לבוא ולומר שעונש מינימום יהיה שליש או רבע מהעונש המרבי, זה לעתים לגזור, בלי לראות את נסיבות המקרה, את הנאשם, וגם לא את המתלוננת, שלוש או חמש שנות מאסר. צריך להיזהר מאוד מלנסות להכתיב עונש למקרה בלי שאנחנו רואים את הנאשם, בלי שאנחנו רואים את הנסיבות. לכן אני מתנגד לקביעת עונשי מינימום, וזה בא כמובן מתוך ניסיון מצטבר, ובמקרה זה זאת גם החלטת הממשלה.

למרות מה שאמרתי, דעתי היא שיש להעביר את הצעת החוק הזאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט בגלל שני נושאים אחרים שבה. הנושא הראשון הוא להחזיר את הדין הישן לקדמותו באופן שהרכב של שלושה שופטים ידון בעבירות מין חמורות כמו אינוס, מעשה סדום ועבירות מין במסגרת המשפחה.

נראה לי שבעבירות מין יש קשיים מיוחדים בקביעת האמינות של העדים, ועדיפה התרשמות של שלושה שופטים בערכאה ראשונה מזו של השופט היחיד. כמו-כן, הניסיון מלמד שבגזירת העונש בעבירות מין יש להשקפת עולמו הפרטית של השופט השפעה על מידת העונש, יותר מאשר בעבירות פליליות אחרות. גם מבחינה זו, מוטב שעניין העונש יישקל על-ידי שלושה שופטים ולא על-ידי שופט אחד.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני השר, אפשר לשאול שאלה?

שר המשפטים ד' ליבאי:

בבקשה, חבר הכנסת לוי, ברשות היושב-ראש.

יצחק לוי (מפד"ל):

האם אין סכנה, שההרכב של שלושה שופטים עלול לגרום שוב לעינני הדין ולהרחיק את מועד הדיון ממועד ההתרחשות? זה אחד הנושאים החשובים ביותר בעבירות האלה, כי כאשר זיכרון העדים מוקהה ואז – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

שאלה רצינית ביותר שואל חבר הכנסת הנכבד, משום שבזמננו, כאשר העדפנו או תיקנו, או אלה שתִּיקְנוּ וביקשו להסמיך שופט אחד לדון גם בעבירות רציניות וחמורות אלה, השיקול של היעילות היה לנגד עיניהם. חשבו שבמקום להושיב שלושה שופטים, הרכב שלם, לדון במשפט מסוים, ניתן באותו זמן לדון בשלושה משפטים במקביל, אם כל אחד מהשופטים ייכבד וישב באולם נפרד. לכן נעשה הניסיון.

אבל העובדה היא, שמה שחש חבר הכנסת הנכבד המציע, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, שהניסיון לא מדבר רק בשם או בשל החידוש, שיש ביקורת ציבורית, שבאה לא אחת לידי ביטוי, על תוצאות הדיון, על ההתרשמות מהעדים, על מידת העונש שנגזרת, וייתכן שאנחנו מטיילים על כתפיו של שופט אחד בעבירות מסוג זה, בסוג מסוים של עבירות, לא בכל עבירות המין, משימה קשה מאוד.

לכן, כאשר בא יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט ומציע לשיקול תיקון החוק ולהחזיר בעניין זה את המצב לקדמותו, אני חושב שהעניין ראוי לשיקול דעת רציני. אני מניח שיושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט יזמין לעניין זה את נציגות הרשות השופטת. כמובן, גם ביקשתי שאני אישית אוזמן להשתתף בדיון חשוב זה, בגלל השיקול, בין השאר, שחבר הכנסת לוי הזכיר, כדי שנראה מה עולה מהניסיון המצטבר ומהעמדות השונות בנושא זה. אבל זה נושא שראוי לדיון רציני ואולי גם לשינוי החוק.

הנושא האחר, והוא גם כן נושא לא פשוט, נושא בעייתי, שמצא ביטוי בהצעת החוק, הוא הטלת חובה על בית-המשפט לקבל תסקיר על מצבו של קורבן העבירה, לפני שבית-המשפט גוזר את דינו של הנאשם. החיוב בתסקיר הוא בעייתי, לא רק בשל ההיבט התקציבי והתקני הקשור בו, אלא בשל הפגיעה האפשרית בפרטיות של קורבן העבירה.

לקציני המבחן יש התלבטויות רציניות בעניין זה, אף שהם מכירים בפן החיובי של הבאת תסקיר על מצבו העכשווי של הקורבן לידיעת בית-המשפט. השאלה היא, האם קורבן, שאולי עדותה נמנעה בבית-המשפט משום שנאשם הודה, מעוניינת שיהיה בפני בית-המשפט, שיש גישה אליו ואל החומר שבתיק לא רק למתי מספר, שכל עולמה הפנימי ומצבה הנפשי הנוכחי, כל זה ייפרס בפני אחרים, בפני זרים. לכן, הטלת חיוב על קורבן לשתף פעולה במקרה זה היא בעייתית. יש גם בעיה לשירות המבחן, שבדרך כלל עורך תסקירים לנאשם, והוא יצטרך להגיש תסקיר על הנאשם, ובאותו תיק הוא יצטרך גם להגיש תסקיר על הקורבן.

יש גם שאלות אחרות שכרוכות כאן, האם המקום לברר את כל הנסיבות הללו הוא לא לפני מתן פסק-הדין? האם אין אפשרות שתתקבל תמונה מסוימת לעניין הכרעת הדין, ומשום-מה יבוא תסקיר כלשהו וישנה את התמונה בשלב שלאחר הכרעת הדין?

אני אומר את כל הדברים האלה רק כחומר למחשבה, כי כללית ככל שירבה החומר הראוי לפני השופטים – והרי אין לדין אלא מה שעיניו רואות – כך ניתן יותר לעשות צדק.

לכן, בכפיפות לסייגים שאמרתי, אני מבקש לתמוך בהעברת הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, ואנחנו נתייחס לדברים לגופם ברצינות הראויה. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר המשפטים. רבותי חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד הצעת חוק לתיקון סדרי הדיון בעבירות מין, התשנ"ג-1993, של חבר הכנסת דוד צוקר? הנושא גם מקבל תמיכה של שר המשפטים, בהחלטת הממשלה.

הצבעה מס' 11

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 12

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון סדרי הדיון בעבירות מין, התשנ"ג-1993, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

12 בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. הצעת החוק אושרה והיא תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה ראשונה.

הצעת חוק דיני המשפחה (הצמדת מזונות), התשנ"ג-1993

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ע' עלי:

אנחנו ממשיכים בסדר-היום שלנו, הצעת חוק תרל"ג – הצעת חוק דיני המשפחה (הצמדת מזונות), התשנ"ג-1993. ינמק מן המקום חבר הכנסת יצחק לוי, לפי סעיף 137. היות שהממשלה ושר המשפטים מסכימים להצעת החוק, הוא ינמק מן המקום, וזה אפילו לא יהיה על חשבון המכסה שלו. בבקשה, חבר הכנסת יצחק לוי. מה קורה עם המיקרופון? אבקש להפעיל את המיקרופון.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר המשפטים, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבד להגיש בפני הכנסת הצעת חוק דיני משפחה (הצמדת מזונות), שעניינה הצמדת מזונות שנפסקים בבית-המשפט לתוספת היוקר המשולמת לעובדים במדינה לפי הסכם קיבוצי כללי.

דן תיכון (הליכוד):

לתוספת היוקר או למדד?

יצחק לוי (מפד"ל):

אמרתי: לתוספת היוקר, וכך מנוסח בחוק; לתוספת היוקר, זאת כדי להבטיח ששיעור ההפרשה למזונות שמוטלים על החייבים בהם יישמר, ולא תישחק ההכנסה הנוותרת לו לאחר התשלום.

אני רוצה לציין, שההצעה הזאת היא הצעה שנייה שאני מגיש בסדרת הצעות שגובשו על-ידי לובי של חברי כנסת בראשותו של חבר הכנסת דוד ליבאי, שאז לא היה שר המשפטים, והיום הוא שר המשפטים בממשלת ישראל. ואני מקווה שבעזרת השם נוכל להעביר את כל ההצעות, לפחות בקריאה טרומית, ולבחון אותן בוועדות השונות, כדי להביא לשיפור משמעותי בנושאים שההצעות דנות בהן.

אני רוצה לציין שוב, שההצעות האלה גובשו יחד עם השר ליבאי ויחד עם חברי הכנסת החתומים כאן, יחד עם הרבנות הראשית לישראל ובהסכמתה המלאה, כך שאני מקווה שנוכל באמת לגרום, אם לא למהפך גדול לפחות למהפך קטן בעניין ההקלה על עגונות ועל הסובלות מכל מיני עיכובים בחיי המשפחה שלהן. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי. שר המשפטים ישיב.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת; אדוני היושב-ראש, אתה רואה שכאשר ניתן לתמוך ביוזמות חקיקה פרטיות אני מנסה לעודד אותן, את המציעים, ולאפשר להם להביא את הצעותיהם בפני ועדות הכנסת. אני מדגיש זאת, כי בזמנה נשמעה נימה כאילו הממשלה מנסה לחסום את יוזמות החקיקה הפרטיות.

אסתר סלמוביץ (צומת):

שר המשפטים ד' ליבאי:

לא שמעתי.

אסתר סלמוביץ (צומת):

שאר השרים לא -- --

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני גם רוצה להביע את הערכתי לחבר הכנסת יצחק לוי, שממשיך במשימה לנסות להביא תיקונים בתחום דיני המשפחה. אני הצגתי משימה זאת בכנסת הקודמת, יחד עם קבוצה של חברים, כדי לקדם ולהביא פתרונות למצבים קשים, ואמרתי שראוי שייעשה הדבר תוך תיאום עם ההלכה ועם הדין. אני שמח שהדברים מתקדמים.

הצעת חוק זו באה לקבוע בחוק אמת מידה להבטחת ערכם הריאלי של תשלומים המשולמים מדי חודש כמזונות עבור ילדים. נושא זה נתון היום לשיקול הדעת של השופט בבית-המשפט המחוזי, או של הדיין או הקאדי בבתי-הדין הדתיים. מתברר כי מקובל בבתי-המשפט המחוזיים להבטיח את ערכם הריאלי של תשלומי המזונות על-ידי הצמדתם למדד המחירים לצרכן שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. התפיסה היא, שמדד זה משקף את המדד של צורכי הילד. לעומת זאת, בבתי-הדין הרבניים, למשל, מקובל להצמיד את תשלומי המזונות לתוספת היוקר, כאשר התפיסה היא שזו מהווה מדד ליכולתו הכלכלית של מי שחייב במזונות. חוסר האחידות בגישה של הערכאות השונות בנושא זה מוסיף רובד נוסף על הבעייתיות הכללית של פיצול הסמכויות בענייני מזונות בין בתי-המשפט המחוזיים לבין בתי-הדין הדתיים.

במדינות אחרות בעולם קיימים בחוק כללים ברורים לגבי אמות המידה לקביעת גובה התשלומים של מזונות ילדים. חוקים אלה מגבילים מראש את מרחב שיקול הדעת של השופט הפוסק במקרה הפרטני. באנגליה, למשל, נחקק לא מזמן 1991, אשר קובע נוסחאות מתמטיות לחישוב הגובה של תשלום המזונות, המביאות בחשבון גורמים כלכליים משתנים.

גם הצעת החוק הפרטית של חבר הכנסת יצחק לוי וחבריו מכוונת לקבוע אמת מידה ברורה ואחידה, אשר תגביל את מרחב שיקול הדעת של השופט או הדיין, לפחות במה שקשור להצמדה של תשלומי המזונות. לפי הצעה זו ייקבע כלל, שלפיו יוצמדו המזונות לתוספת היוקר המשולמת לעובדים במדינה לפי הסכם קיבוצי כללי. ההסבר הוא, שבכך יובטח כי יישמר שיעור ההפרשה למזונות המוטלים על החייב ולא תישחק ההכנסה הנוותרת לו אחרי התשלום.

הצעות חוק בנושא זה הוגשו גם על-ידי חברי כנסת הסבורים שיש לקבוע בחוק כלל אחיד בדבר הצמדת תשלומי המזונות למדד המחירים לצרכן דווקא ולא לתוספת היוקר.

בנושא המזונות לילדים קיימות הצעות חוק פרטיות נוספות הנוגעות לעניינים שונים, לרבות גיל הזכאות למזונות, ההוצאה לפועל של פסקי-דין לתשלום מזונות, ועוד. נוכח זאת, בכוונתי להקים או למנות צוות מקצועי אשר יבדוק את הנושא על כל מכלול היבטיו וימליץ על תיקוני חקיקה מתאימים.

מכל מקום, אין סיבה לעכב יוזמת חקיקה זו, לכן הממשלה תומכת בהעברת הצעת החוק של חבר הכנסת יצחק לוי ושל חבריו לוועדת החוקה, חוק ומשפט, בתקווה ובהנחה שהיא תוכל להידון שם בתוך זמן קצר גם עם הצעת חוק שתגובש על-ידי הצוות האמור. אם לא כן, הצוות שלנו יגיש את כל הסיוע לוועדת החוקה, חוק ומשפט, לקידום הנושא. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר המשפטים. חבר הכנסת דן תיכון מבקש להסיר את ההצעה. לפי סעיף 137(ב), אם הממשלה תמכה או לא נקטה עמדה, רשאי אחד מחברי הכנסת לנמק את התנגדותו במסגרת של עשר דקות תמימות.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להסיר זאת לא משום שאני מתנגד, אלא מטעמי נוהל.

אדוני השר, איך יכול היה להיות שדמי המזונות במדינת ישראל לא הוצמדו במשך – – –

היו"ר ע' עלי:

סליחה רגע, חבר הכנסת דן תיכון. אני לא חושב שזה תקין. מה זה "מטעמי נוהל"? אם אתה רוצה להציע להסיר את הצעת החוק, עומדות לרשותך עשר דקות לנמק זאת. אם מטעמי נוהל, לא עומדת לרשותך אף לא דקה אחת. אז תחליט, אתה רוצה להסיר?

דן תיכון (הליכוד):

בוודאי. אני אמרתי שאני רוצה להסיר. הרי אתה הצגת אותי כמי שמציע להסיר, ואני נענית.

היו"ר ע' עלי:

בסדר, אבל אתה לא בא לדבר כאן מטעמי נוהל, אלא אתה בא להציע להסיר.

דן תיכון (הליכוד):

אני רוצה להסביר שאינני נגד החוק, אלא נגד החוק במתכונת שהוצגה כאן. כבר אמרתי, שאינני מבין איך במדינה נאורה יכול מישהו שלא להצמיד את דמי המזונות אחרי שהכול במשק הישראלי הוצמד עוד בתחילת שנות האינפלציה הדוהרת, קרי: סוף שנות ה-70. ודווקא כשמדובר באומללים, בקשי יום, שהחיים מתאכזרים להם, מסתבר שבמשך שנים לא טרחו להצמיד את הסכומים המגיעים להם.

מה שמכעיס אותי, חבר הכנסת לוי, הם הדברים שאמרת, שבעצם אתה רוצה להצמיד את דמי המזונות לתוספת היוקר. הסכם תוספת היוקר הוא בעצם הסכם פוליטי, בין ההסתדרות למעסיקים, כשבתוכו מצויה נוסחה, שעל-פיה השכר לא מתעדכן על-פי גובה המדד, אלא הוא נשחק, ואחת לכמה שנים משלמים המעסיקים תוספת שכר ריאלית בגין השחיקה. כך יוצא שהשכר תמיד עולה ריאלית, ולא על-פי הסכם תוספת היוקר.

לכן אני שואל אותך, מדוע לא תצמיד את המזונות למדד השכר הממוצע, שהרי זה מדד שמשקף להלכה את כל מה שקורה בתחום השכר במשק הישראלי. אני חושב שצריך לעשות צדק עם אותם נפגעים ולשפות אותם בגין אובדן גורמים נוספים, שמרעים את רמת החיים שלהם, על-ידי הצמדתם למדד השכר הממוצע או למדד המחירים לצרכן, וודאי שלא למדד תוספת היוקר. שהרי בעוד כמה שנים תמצא את עצמך מפגר לא פיגור קל, אלא פיגור משמעותי, שיסתכם בעשרות אחוזים. ואתה הרי יודע, שהכנסת נזקקת לחוק הזה, שישווה את זכויות הנפגעים, אחת לעשור, אולי. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה לחבר הכנסת דן תיכון. חבר הכנסת יצחק לוי מבקש להשיב; בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להגיב תגובה קצרה על שאלתו, תמיהתו, תגובתו של חבר הכנסת דן תיכון.

ראשית, אני חייב לומר, שאני לא מתנגד שההצעות האלה יועלו בוועדה ונבחן אותן שם. שר המשפטים אמר שיש דעות לכאן ולכאן.

לי נראה היה יותר להצמיד לתוספת היוקר, אף שאני חושב שאותם נפגעים באמת אינם צריכים לסבול, אבל צריך לראות גם את היכולת של המשלמים. רבים מהמשלמים גם הם אנשים קשי יום, אנשים שכירים, שמשכורתם מתעדכנת על-פי תוספת היוקר, ולא על-פי המדד. וכמו שיש לובי של נשים פגועות, יש גם לובי של גברים פגועים, ושניהם הופיעו בוועדת החוקה בקדנציה הקודמת ובדיונים שונים.

אני חושב שצריך למצוא פה איזון, אבל אני אומר שהדבר יידון בוועדת החוקה, כאשר יושב-ראש הוועדה יעלה את זה לדיון, ואז אפשר יהיה לבחון נוסחאות שונות, אבל צריך תמיד לזכור גם את הצד המשלם. אין לנו עניין להעליב ולהשפיל ולדכא את הצד המשלם. אנחנו צריכים למצוא איזון נכון. אם בית-המשפט פסק שיעור מסוים של מזונות, אני מתאר לי, שהוא הביא בחשבון את שני הדברים בפסיקה הראשונה שלו: את צרכי האשה והילדים, וגם את יכולתו של הבעל לשלם. אנחנו צריכים תמיד לשמור על האיזון שפסק בית-המשפט. לכן אני חושב, שהנוסחה של תוספת היוקר נכונה יותר. אבל, כאמור, בוועדה נוכל בוודאי להרחיב את העניין.

דן תיכון (הליכוד):

מה שאתה אמרת, ליצור מחדש את הפער – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

אבל, על פני שנים המשק יוצר את הפער במשכורות.

דן תיכון (הליכוד):

לא, כי הם מפוצים באמצעות הסכמי השכר.

היו"ר ע' עלי:

אני מציע, שאת הוויכוח הזה תנהלו בוועדת החוקה, חוק ומשפט. הנושא מאוד רציני, ויש כאן פנים לכאן ולכאן, וכפי שהשר הציע, תדונו בכך בוועדה, אחרי שתשמעו את הגורמים הנוגעים בדבר.

מי בעד הצעת חוק דיני המשפחה, כפי שהביא אותו חבר הכנסת יצחק לוי – יצביע. מי נגד – יצביע נגד. בבקשה.

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 7

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק דיני המשפחה (הצמדת מזונות),

התשנ"ג-1993, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

שבעה בעד, אין נגד, אחד נמנע. הצעת החוק אושרה, והיא תועבר לוועדת חוקה וחוק ומשפט להכנתה לקריאה ראשונה.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ע' עלי:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת הצעת ועדת הכנסת לתיקון תקנון הכנסת בסעיף 102ב'. תודה.

הצעת חוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב] (תיקון), התשנ"ג-1993

(הצעת חבר הכנסת י' ביבי)

היו"ר ע' עלי:

רבותי, אנחנו ממשיכים בסדר-היום. הצעת חוק תקט"ז, הצעת חוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב] (תיקון), התשנ"ג-1993, של חבר הכנסת יגאל ביבי. הוא ינמק מן המקום. גם להצעה זו יש הסכמה של הממשלה. חבר הכנסת יגאל ביבי, בבקשה; הנמקה מן המקום.

יגאל ביבי (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, אין כאן שר פנים, אבל יש החלטה של ועדת השרים לאשר את ההצעה. אני אדבר במשך דקה, ואני חושב שגם בלי הנמקה אפשר אולי לאשר את הצעת החוק.

דן תיכון (הליכוד):

אני מוכן להשיב, על-פי התקנון – – –

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת דן תיכון, אם תרצה להשיב, תשיב אחרי שחבר הכנסת ביבי ישמיע את דבריו. לפי סעיף 137 זכאי חבר הכנסת להשיב, אם הממשלה תמכה או לא הביעה עמדה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כיושב-ראש ועדות קלפי ממשיכים לכהן עד היום נציגי מפלגות. וזאת אף שחוקי הבחירות שונו בשנים האחרונות בדרך שהאובייקטיביות והממלכתיות שלהם לא רק ינהגו, אלא אף יראו. כדי להשלים מהלך כזה, מן הדין שלראש ועדת קלפי יתמנה עובד ציבור, או עובד הרשות המקומית, או עובד מדינה, ולא אדם שקיבל כתב מינוי באמצעות מפלגה זו או אחרת.

כדי לשנות את המצב הקיים ולהסדיר את השינוי בחוק הקיים באה ההצעה הזאת, ואני אשמח אם הכנסת תאשר אותה.

היו"ר ע' עלי:

שר המשפטים מבקש להשיב. בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אז אני מבקש להסיר.

שר המשפטים ד' ליבאי:

מכובדי היושב-ראש, חברי הכנסת, הממשלה תומכת בהעברת הצעת חוק זו לוועדת הפנים של הכנסת. הרעיון שלא נציגי מפלגות יכהנו כיושבי-ראש ועדות קלפי, אלא אנשים שהם עובדי הרשות הממלכתית – זה רעיון חיובי ביותר, ואני חושב שכל ההיבטים האחרים, ההיבטים המעשיים הכרוכים בכך, מן הראוי לבחון אותם בוועדה.

ובכן, הממשלה אינה מתנגדת להעברת הצעת חוק זו לוועדת הפנים.

יצחק לוי (מפד"ל):

לוועדת החוקה. לא מדובר בבחירות למועצות מקומיות אלא בבחירות לכנסת.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני בהחלט מקבל את התיקון. אני מציע להעביר לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מקבל את התיקון כמבוקש. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. חבר הכנסת דן תיכון, אתה מבקש להסיר? אני רואה שהיום אתה פעיל ומנצל את סעיף 137(ב) ובצורה חזקה.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הפעם אני מופיע כיושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה. מי שמעיין בדוח המבקרת לשנה הזו, דוח מס' 43, ימצא קטע של המבקרת שעוסק בביקורת על הבחירות האחרונות לכנסת. בסיכום הקטע של בדיקת המבקרת את ההכנות לבחירות ואת ועדת הבחירות, היא ממליצה, ואני חוזר ואומר: ממליצה בפעם השנייה, שיושבי-ראש ועדת הקלפי יהיו עובדי מדינה שיקבלו שכר – אני אומר: שכר – בעבור השהות שלהם באותו יום בקלפי. כך נחסוך מעצמנו בעיות שונות ומשונות שהיא עומדת עליהן בביקורתה. למשל, היא קובעת, שלנציגי המפלגות שילמה המדינה שכר בעבור יום עבודתם, אבל המפלגות משום-מה לא טרחו להעביר את הכספים הללו לאותם אנשים שישוהו בקלפי כנציגי אותן מפלגות. היא גם אומרת, שצריך למנות את כל חברי ועדת הקלפי כך שתהיה להם גם אחריות.

לצערי הרב, כשנדון הנושא הזה בוועדה לביקורת המדינה, ואני המלצתי מאוד מאוד ליישם את המלצות המבקרת, הופיעה מי שמרכזת את ועדת הבחירות בכנסת וטענה טענה מאוד מעניינת: המפלגות מתנגדות. ואני לתומי לא הבנתי מדוע, למה ועל מה. כשהלכתי לברר את העניין הזה אכן מצאתי שהמפלגות מתנגדות לתיקון הזה, ולכן הוא לא חוקק במשך שנים, על אף העובדה שמבקרת המדינה המליצה.

לכן, עלייתי לכאן כדי להסב את תשומת לבך, שבשלב כלשהו מישהו מן המפלגות או כל המפלגות כאחת, משיקולים שאני לא מבין אותם, לא מקבל אותם ולא מסכים להם, יעצור את העניין הזה. אנא, היה זהיר. אין די בכך שהממשלה תומכת. כאמור, החוק יועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט, ושם תעמוד מול נציגי המפלגות. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת דן תיכון.

חבר הכנסת יגאל ביבי, אתה רוצה להשיב עכשיו? בבקשה. אני לא בטוח שיש לכם זכות מבחינת התקנון.

דן תיכון (הליכוד):

יש.

היו"ר ע' עלי:

לפי איזה סעיף?

דן תיכון (הליכוד):

מי שמתנגד להצעת החוק יכול להתנגד, ומי שהציע את הצעת החוק יכול להשיב.

יגאל ביבי (מפד"ל):

הוא התנגד בנימוקים של בעד.

היו"ר ע' עלי:

ניתן לחבר הכנסת יגאל ביבי.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אני רוצה להודות ליושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה על שהאיר את עינינו בסוגיה הזאת. הצעת החוק שלי באה לאחר התרעות והתראות של מבקרת המדינה, שדיברה על הליקויים וביקשה דבר אלמנטרי – שיושב-ראש ועדת הקלפי יהיה עובד מדינה, אשר יוזמן, יוכשר, יודרך, יהיה עליו פיקוח; ושלא יהיו התופעות של פתיחת קלפיות שלא בצורה מסודרת ושל הכנסת אנשים.

יושב-ראש ועדת הקלפי הוא האיש הקובע בכל אתר הקלפי. הוא קובע את הסדרים, הוא האיש שמייצג את ועדת הבחירות המרכזית והאזורית. לכן הצעתי את ההצעה הזאת.

אני מבין את הקשיים שהעלית לגבי השיקולים הפוליטיים, שמפלגות מעוניינות להעסיק אנשים. בעיר כמו ירושלים, שיש בה 400 קלפיות, עוד 400 עסקנים פעילים מקבלים עוד כמה גרושים, וחושבים שזה גם משפיע. שמים אדם מכובד מהשכונה בקלפי כיושב-ראש הקלפי, חושבים שזה משפיע על ההצבעה פסיכולוגית, כמו בתקופת סאלח שבת.

לכן אנחנו רוצים למנוע את הדברים האלה. אנחנו חושבים שהבחירות צריכות להיות אובייקטיביות, הוגנות, צודקות. ההצעה הזאת אולי לא היתה יכולה להתקבל לפני כמה שנים, אבל באווירה הקיימת היום בארץ לגבי שינוי סדרים, נהלים חדשים, קריטריונים, אובייקטיביות, יכול להיות שתהיה אופן קשבת בקרב נציגי המפלגות.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת יגאל ביבי. עד שהוא יגיע למקום אני מבקש להבהיר לחבר הכנסת דן תיכון. לפי סעיף 137(ג), אם הממשלה או אחד מחברי הכנסת הציעו להסיר את ההצעה, רשאי המגיש להשיב במסגרת של חמש דקות. אבל היות שלא הממשלה ולא אחד מחברי הכנסת – – –

דן תיכון (הליכוד):

אני הצעתי להסיר.

היו"ר ע' עלי:

אתה הצעת להסיר, אבל דיברת בעד.

דן תיכון (הליכוד):

דיברתי בעד, אבל אני אמרתי לו מה הבעיות. הוא דיבר על דוח מבקר המדינה. יש להניח שאני מצוי בדוח מבקר המדינה.

היו"ר ע' עלי:

אין ספק. חבר הכנסת דן תיכון, אני רוצה להבהיר. אני נתתי לחבר הכנסת יגאל ביבי ליהנות מן הספק, ולכן אפשרתי לו להשיב. זה מעוגן בתקנות. אבל לפי מה שקרה לפני כן – אני לא בטוח. הוא נהנה מן הספק. בכל אופן הוא השיב לעניין, כך שיצא שכרנו בשכרנו.

רבותי, מי בעד הצעת חוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב] (תיקון), התשנ"ג–1993, של חבר הכנסת יגאל ביבי – יצביע.

הצבעה מס' 13

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 7

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 1

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב] (תיקון), התשנ"ג–1993, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

שבעה בעד, אחד נגד. ההצעה אושרה, והיא תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה ראשונה.

הצעת חוק הרשויות המקומיות (חובת הצהרת הון), התשנ"ג–1993

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ע' עלי:

הצעת חוק תקע"ג, הצעת חוק הרשויות המקומיות (חובת הצהרת הון), התשנ"ג–1993 – ינמק חבר הכנסת אלכס גולדפרב, מן המקום. גם כאן יש הסכמה של הממשלה, ויש לך דקה זמן. בבקשה.

אלכס גולדפרב (צומת):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, אני מתכבד להעלות הצעת חוק חשובה, שמטרתה למסד נוהל של טוהר מידות והתנהגות נאותה של נבחרי ציבור.

הצהרות הון של נבחרי ציבור, ראשי מועצה וראשי ערים מהוות נדבך חשוב בנורמות המתקנות של התנהגות נבחרי הציבור בתחום היושר הציבורי ומקובלות מאוד במתקנות שבדמוקרסיות המערביות. וגם פה בארץ מקובלת הצהרת הון כזו לגבי שרי הממשלה וסגניהם ולגבינו, חברי הכנסת.

בדיקת הצהרת ההון במקרה הצורך יכולה לשמש סיוע להוכחת שחיתות, וזה אמצעי חשוב במיוחד, לנוכח הבעיות הרבות שאנו שומעים עליהן בכל הקשור לחשד לפרשות שחיתות אצל ראשי רשויות.

חשוב גם כי הצדק גם יראה ולא רק יעשה, וכי הציבור ידע שבידי שר הפנים מופקד עותק מפורט של הצהרת הון של ראש הרשות הנבחר שלו, עם פירוט נכסיו, ובכך יקודם שלטון החוק וטוהר המידות.

ראשי הרשויות המקומיות יצטרכו להפקיד בידי שר הפנים, בתוך 60 יום מיום היבחרם, הצהרת הון. הצהרה זו תמנע אפשרות לקבלת מתנות וטובות הנאה כספיות אחרות שניתנות לראש הרשות בדרך לא חוקית.

קיימת הצעת חוק דומה, שהגיש חבר הכנסת שאול יהלום. חבר הכנסת פורז ואנוכי מסכימים לאחד את ההצעות בוועדת החוקה, חוק ומשפט. הממשלה רואה בעין יפה את הצעת החוק, ולכן אני רואה כל סיבה שחברי הכנסת הן מהאופוזיציה והן מהקואליציה לא יתמכו בחוק. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. אדוני שר המשפטים, בבקשה. חבר הכנסת דן תיכון כבר נרשם להסיר את ההצעה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא הוא בתחום האחריות של שר הפנים. אני מנצל את היעדרו כאן כדי להציג את עמדת הממשלה, שהיא אכן תמיכה בהעברת הצעת חוק זו לוועדה; הפעם, אני מניח, לוועדת הפנים של הכנסת.

דן תיכון (הליכוד):

אני מציע לוועדת הכספים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אם כך, אולי נשאיר את זה לשיקול ועדת הכנסת, שתבחן את העניין לעומק.

לפנינו ניסיון נוסף לתרום תרומה לטוהר המידות. אנחנו מבקשים הצהרות מעין אלו, הצהרות הון, גם ממי שמתמנה לתפקיד שר, סגן שר וכיוצא באלה; ואף על עצמנו, חברי הכנסת, גזרנו גזירה וביקשנו בקשה דומה.

שתי הערות לי לתשומת לב הוועדה שתדון בעניין. ראשית, נאמר כאן שראש הרשות יגיש לשר הפנים בתוך תקופה מסוימת אותה הצהרת הון. שאלה לי לעיון: האם נכון הוא, שההצהרה תוגש לשר הפנים, או שמא מוטב שהיא תוגש למבקרת המדינה? אומנם השר, כך נאמר פה, ישמור על סודיות ההצהרות. אבל, אינני בטוח מהי דרגת הסודיות, האם הסוד יהיה בלשכת שר שהוא ועוזריו יש להם גישה אל הסוד, והשר למרות הכול הוא שר פוליטי.

הערה שנייה, כתוב שההצהרה תכיל פרטים על ההון, הנכסים, הזכויות, ההתחייבויות והחובות שיש לראש הרשות ולבני משפחתו. כאן מתבקשת הוועדה לבחון בני משפחתו מי הם, כי אנחנו גוזרים כאן ויתור על סודיות של אשה – ניחא, של ילדים – ניחא, של סבא וסבתא, של דוד, דודה, בני דודים – עד היכן החובה, עד היכן אנחנו באים לוותר על סודיות, על הפרטיות של בני משפחה של ראש רשות משום שהוא בחר להיבחר, וזאת הוועדה צריכה לשיקול, לעניות דעתי, בזהירות.

כאמור, אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדה שתקבע ועדת הכנסת.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר המשפטים. חבר הכנסת דן תיכון מבקש להסיר. בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אכן אני מבקש להסיר. אינני יודע מי מאתנו מצוי אצל הצהרת ההון, אבל למה שמגישים חברי הכנסת והשרים אין קוראים הצהרת הון ועל-פיה אי-אפשר למדוד דבר. לכן צריכה היתה הכנסת לשנות את כל ההליך של הצהרות ההון. במתכונת הנוכחית אי-אפשר למדוד דבר על-פי ההצהרות שמגישים חברי הכנסת והשרים. זו לא הצהרת הון כפי שאנחנו מכנים מסמך כזה שמוגש לשלטונות מס הכנסה. כשחברי הכנסת נטלו על עצמם, מכוח החוק, להגיש הצהרת הון, עליתי אל הדוכן הזה ואמרתי גם אז, שמי שמצוי אצל הצהרות ההון יודע שזו לא הצהרת הון, ולכן מוטב שהמסמך הזה לא יוגש משיוגש במתכונת הזו, שאין בה ולא כלום ואי-אפשר ללמוד ממנה דבר.

אגב, הצהרות ההון של חברי הכנסת פתוחות לציבור, וכל אחד יכול לראות מה הם בדיוק עסקיו של חבר הכנסת ומה הכנסתו באותה שנה. זה דוח על ההכנסות.

אני מציע לאלה שביקשו שתוגש הצהרת הון, שגם יבקשו להגיש דוח על ההכנסות, במידה שהיו. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת דן תיכון.

אנחנו מצביעים על הצעת חוק הרשויות המקומיות (חובת הצהרת הון), התשנ"ג-1993, של חברי הכנסת אברהם פורז ואלכס גולדפרב. מי בעד ומי נגד – נא להצביע.

הצבעה מס' 14

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 12

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 1

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הרשויות המקומיות (חובת הצהרת הון), התשנ"ג-1993,

לדיון מוקדם בוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

בעד – 12, נגד – 1, הצעת החוק אושרה בקריאה טרומית והיא תועבר לוועדת הכנסת, שתחליט באיזו ועדה היא תידון להכנה לקריאה ראשונה.

הצעות לסדר-היום

הקטל בדרכים

היו"ר ע' עלי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להמשך סדר-היום, הצעות דחופות לסדר-היום מס' 2440, 2441, 2442, 2443, 2447, 2448, 2459 ו-2492. כעת אנחנו דנים בקטל בדרכים. ראשון חברי הכנסת שידברו על כך הוא חבר הכנסת שאול יהלום.

רבותי חברי הכנסת, לרשות כל אחד מחברי הכנסת יעמדו שבע דקות, ואנחנו נקפיד על לוח הזמנים ועל הזמן. נא להצטמצם לשבע דקות.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, כל כך הרבה מדברים על תאונות דרכים וכל כך הרבה נהרגים ונפצעים, ולמעשה אתה שואל את עצמך, מה קורה כאן. יש בלי סוף תקנות, בלי סוף רעיונות. רק עכשיו, ב-1 בחודש, התחלנו לנסוע באורות דלוקים בכבישים בין-עירוניים. זה כמה שבועות אנחנו חגורים גם במושבים האחוריים. הכול נעשה ונעשה, ובכל זאת נהרגים ונפצעים. הגל האחרון מזעזע. מה קורה כאן? מה קורה?

אני חושב שאפשר לראות את העניין בצורה מאפיינת במה שקרה לפני שלושה ימים, בשבת, בכביש הערבה. בשבת בצהריים, בשעה 14:00, יצאו שישה צעירים לאחר בילוי באילת לכביש הערבה. ארבעה מתוך השישה, שנסעו במכונית "אלפא רומיאו", התנגשו במשאית ונהרגו – משה מילר, אברהם לוי ושני חיילים, שבידיעה שהתפרסמה ביום ראשון שמותיהם לא רשומים ואינני יודע את שמותיהם; זיכרונם לברכה כולם.

כשהם יצאו מהעיר עצר אותם שוטר, שם השוטר שייקה פלג; הוא עצר אותם משום שהוא מצא שהם נוסעים במהירות של 115 קילומטר לשעה.

שר התחבורה י' קיסר:

150 קילומטר.

שאול יהלום (מפד"ל):

150 ק"מ, השר מתקן את דברי. באותו קטע המהירות המותרת היתה 70 קילומטר.

השוטר הזה, במקום שיעצור את המכונית אם הוא קצין, או יזעיק קצין וייקח מהם את הרשיון ויחזיר אותם לאחר כבוד, אם לא למעצר לאילת, הרי לתחבורה הציבורית במוצאי שבת, הוא נתן להם להמשיך לנסוע. כעבור 40 דקות הם נהרגו, ולפי חוות דעת של בוחני המשטרה – משום שהם המשיכו לנהוג במהירות הזאת.

זוהי דוגמה אופיינית, שמעלה את השאלה, האם אנחנו מתייחסים לתאונות דרכים במלוא כובד הראש, האם אנחנו מטפלים בעניין במסירות נפש.

הכול כבר היה, השוטר היה, המכמונת היתה, אלא מה שהיה צריך זה להגיד: אתם רוצחים, ולעצור אותם. במקרה זה הנהג רצח את עצמו עם האחרים, אבל לאנשים שנוסעים במהירות כזאת היה צריך להגיד: אתה רוצח ומקומך במעצר, בוודאי לא ליד ההגה. הביטו בעניין בסלחנות, אולי רשמו, אולי יהיה משפט בעוד חמישה חודשים, אולי יקבלו קנס קטנטן. אילו היה השוטר עוצר אותם, היינו מצילים ארבעה אנשים. השוטר לא אשם; הגישה אשמה, הסלחנות. העובדה שאנחנו לא מעלים את העניין של התאונות בכל החומרה, ובעדיפות הלאומית הגבוהה ביותר שיכולה להיות, זאת הבעיה.

לכן אני אומר מכאן לשר התחבורה: תעשה עוד תקנה, תרחיב עוד כביש, תוסיף עוד כמה אמצעים ואולי גם חגורה נוספת, כל מיני פטנטים לא יעזרו, עד שבאיזה מקום תקום המדינה ותטיל על רשויותיה, המשטרה, משרד התחבורה, להתייחס לעושי התאונות כאל רוצחים, ולאלה שגורמים לתאונות ונוסעים במהירות שסביר שתהיה בה תאונה כאל בעלי פוטנציאל לרצח.

כל אחד מאתנו נוסע בכבישים ורואה את האלימות של נהגים, שמצפצפים על התקנות, שמצפצפים על החוק, וברגע שהם לא רואים שוטר, מייד הם נותנים דרור לרגל שעל דוושית הדלק.

לכן, הבעיה היא התייחסות וסדר עדיפויות לאומי, ולא כל מיני פטנטים קטנים שהם טובים, מוטב שהם יהיו, טוב יותר לנסוע עם אורות וטוב יותר לנסוע על כבישים רחבים, הכול נכון, הכול צריך, אבל אלה דברים משניים. אם לא תהיה גישה של סדר עדיפויות לאומי, של רצינות, של התייחסות במלוא חומרת העניין, לא נפתור את הבעיה.

ולסיום, אני רוצה לומר, מעבר לעניין הזה, עוד נקודה לממשלה ולשר התחבורה. חלק מהעניין של התאונות, מעבר לגישה הקודמת, הרצינית, שדיברתי עליה, נובע מהעומס בכבישים. הפקקים, העצבנות שנגרמת לנהג שנאלץ לעצור כל כמה מטרים, וכשהוא יכול לנסוע הוא "מרבץ מהירות", מפני שקודם היה תקוע בפקק במשך חצי שעה – אלה גורמים לתאונות.

את זה אפשר לפתור באמצעות שיפור התשתית ועוד בכמה דרכים, ובין השאר על-ידי עידוד הנסיעה בתחבורה ציבורית. כאשר 50 אנשים ייסעו באוטובוס, שתופס בכביש מקום של שתי מכוניות פרטיות, נפחית את העומס בדרכים.

והנה, אדוני השר, עשיתי השוואה קטנה, האם אתם מעודדים את הנסיעה ברכב ציבורי? אני כבר לא מדבר על מיוזג אוויר באוטובוס, או על רכבות. אני מדבר על דבר פשוט ביותר, שיש לו גם השלכה חברתית. מה קורה עם המחירים? אותו בן-אדם שנמצא בנתניה ומחליט לנסוע לתל-אביב עושה לעצמו גם את השיקול הכספי, האם כדאי לו לנסוע ברכבו הפרטי או לנסוע ברכב ציבורי, מנתניה לתל-אביב או מחיפה לתל-אביב.

דן תיכון (הליכוד):

מירושלים לחיפה כדאי יותר לנסוע ברכב פרטי מאשר באוטובוס.

שאל יהלום (מפד"ל):

נכון.

ביקשתי מכלכלן בכנסת, בספרייה, לעשות עבורי השוואה מול הבסיס של 12 באוגוסט 1992. זאת אומרת, אנחנו מדברים על שנה פלוס כמה חודשים. באותה תקופה, מחירי הנסיעות בתחבורה הציבורית התייקרו ריאלית בממוצע ב-8%, ריאלית, אחרי שאתה מנכה את המדד. מחירי הנסיעות בתחבורה הציבורית התייקרו במשך שנה ושלושה חודשים ב-7%-8%. בבקשה, אדוני השר, כרטיס נסיעה מתל-אביב לבאר-שבע עלה 12.50 שקלים, והשנה מחירו 15 שקלים, בדיוק 8% ריאלית, אחרי הפחתת עליית המדד. אני אתן מחירים של כל מקום ומקום, לרבות מחירים עירוניים. לעומת זאת, מחיר הדלק, שהוא השיקול האם להיכנס למכונית, הוזל באותה תקופה ריאלית ב-8.25%. זאת אומרת, מצד אחד אתה מעלה את המחיר הריאלי של נסיעה בתחבורה הציבורית ב-7% או ב-8%, ומצד שני אתה מוריד את מחיר הדלק. זה עידוד ברור לנסיעה ברכב פרטי.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת שאל יהלום, זמן תם. נא לסיים.

שאל יהלום (מפד"ל):

אני מסיים, אדוני היושב-ראש.

אני לא מדבר על מחירי הנסיעות בתחבורה הציבורית, כאשר מדברים על העוני, על פועלים ועל אנשים מובטלים; הם לא יעזו לקחת את משפחותיהם מחיפה לתל-אביב כדי לבקר קרוב משפחה, כשהם צריכים להוציא 100 שקל, אם מדובר במשפחה עם שני ילדים. אני מדבר על עצם העידוד. כאן אתם מעלים ושם אתם מורידים. איזה אדם לא ייסע ברכבו הפרטי? הוא צריך להיות טיפש כדי להחנות את הרכב שלו, לעלות על האוטובוס או על הרכבת, ועוד הפעם חנייה. למה יטלטל את עצמו, כאשר נסיעה ברכבו זולה יותר?

לכן אני אומר, כל זמן שהדברים האלה לא ייעשו, לא בגישה חלמאית אלא בגישה אמיתית, שמנסה כל אמצעי כדי לעודד נסיעה בתחבורה הציבורית, למקד את האמצעים בכיוון הזה של עידוד הנסיעה בתחבורה הציבורית, ומצד שני העלאת המלחמה בקטל בדרכים והעלאת הנושא למקום גבוה בסדר העדיפויות הלאומי, כל זמן שהדברים לא ייעשו לא נתגבר על הבעיה. ויפה שעה אחת קודם, שממשלת ישראל, משרד התחבורה ומשרד המשטרה יתעשתו ויתקנו את הנדרש.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת יהלום. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד מנע, אחריו – לחברת הכנסת ענת מאור, ואם היא לא תהיה – לחבר הכנסת אליעזר זנדברג.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני זוכר את הימים שעברו, עת שר בממשלת הליכוד היה שר התחבורה, ונהרגו אנשים בתאונות דרכים. מה אמרתם אז, מה האשמתם אז ואיך תקפה העיתונות את המדיניות שננקטה. אז, כשמספר ההרוגים בתאונות דרכים פחת, על-פי חוברת רשמית שפורסמה בזמנה, אף שהיו תאונות, תקפתם והשמצתם. ואילו היום, חודשים שבהם יש סגר ולא נכנסים רכבים רבים מיהודה, משומרון ומחבל-עזה, כפי שנכנסו בעבר וגרמו לתאונות דרכים רבות, נמשך הגידול במספר התאונות ועמו גידול במספר הנפגעים בתאונות הדרכים.

הקטל ממשיך להשתולל ופגיעתו איומה. משפחות וצעירים נספים, אמהות לילדים, אחים ואחיות, צעירים, זקנים וטף. רוב רובן של התאונות הן מחדלים של הרשויות, וגם של הנוסעים.

בסוף השבוע האחרון נהרגו שבעה בני אדם. באותו שבוע נהרגו 27 בני אדם, ומדי יום גדלה לרשימה. רוב רובם של ההרוגים הם הולכי רגל.

אני פונה אליך, שר התחבורה, כמו גם לכל הרשויות האחרות, האם אתם יודעים שחוקי התחבורה אינם נאכפים כלל כלפי הולכי רגל?

ואם אומרים שהגורם האנושי הוא הגורם העיקרי למרבית התאונות, כגון רשלנות או חוסר ריכוז – האם לא ניתן לטפל באותו גורם אנושי? נאמר שנהגים צעירים מעורבים בתאונות פי שלושה מנהגים מבוגרים – האם לא ניתן לטפל בנושא?

כשהולכים לרופא, הוא מאבחן את הסימפטומים של המחלה ואחר כך נותן תרופות. האם איננו מבחינים בסימפטומים של מחלת תאונות הדרכים?

הא לכם אחדים מהסימפטומים: 1. 80% מתאונות הדרכים מתרחשים ביישובים עירוניים; 2. 50% מההרוגים הם הולכי רגל. הולכי רגל אינם מקפידים על חציית כביש במעברי חצייה. נהגים אינם בוחנים אם הכביש פנוי מילדים, לעתים ילדים שרצים אחרי כדור, או אם הוא פנוי מקשישים הנוטלים לעצמם זכות מעבר ושוכחים שזכות קדימה הינה נתינה ולא לקיחה; 3. תאונות הדרכים מתרחשות בימים ראשון ושני, עקב התנועה הכבדה בכבישים אחרי סוף השבוע; 4. 80% ממקרי המוות כתוצאה מתאונות הדרכים הם בגילים 15-24 – נתונים שמסרו ד"ר אבי ריבקינד וד"ר מו"ר מו"ר מבית-החולים "הדסה עין-כרם".

הנהגים עצמם חוטאים באי-כיבוד זכויותיהם של הולכי רגל, אינם מכבדים תמרורים ורמזורים ואינם רואים את הולכי הרגל. לא אחת נפגעים הולכי רגל בהולכם בין שתי מכוניות, כשלפתע מגיחה מולם מכונית אחרת.

אדוני שר התחבורה, במקומות רבים ברחבי הארץ שלטי התמרורים מכוסים בעצים, במנורות או בפסולת שונה ומשונה. לעתים אוטובוסים מסתירים תמרורים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שנים מספר היתה הסיבה העיקרית לתאונות הדרכים אי-שמירת מרחק. והנה סיבה זו פחת שיעורה וכיום הסיבות הן אחרות. מדוע? משום שטיפלנו באי-שמירת המרחק. החמרנו בחקיקה כלפי אלה שלא שומרים מרחק, קבענו שיטות טיפול ואכיפה, והיום התופעה הזאת אינה מהווה גורם מרכזי. האם לא ניתן לטפל בסיבות הנוכחיות?

צינתי את הסימפטומים. האם לא ניתן להילחם במחלה? כל המבצעים הדמיוניים של משרד התחבורה והמינהל לבטיחות בדרכים הם ברכה לבטלה, כסף חינם שמזין אולי את משרדי הפרסום, אך תכליתם ותוצאתם מסתכמות במלה אחת: אפס.

הצעדים שיש לנקוט מסתכמים בשלוש מלים: אכיפה, אכיפה, אכיפה. יש לאכוף את חוקי התעבורה בצמתים כנגד הולכי רגל; יש לבדוק מחדש את כל נושאי התמרור בכבישים עירוניים ובצמתי דרכים בכל עיר ועיר; יש להחליף שילוט פגום; יש להגביה שילוט נמוך; יש לצבוע מחדש פסי חצייה; יש לתקן רמזורים מקולקלים ולהשלים התקנת מערכות רמזורים – בכל מסגרות התכנון העתידיות.

אדוני השר, כל צעיר שייתפס בעבירת תעבורה, קשה או קטלנית, יש לפסול את רשיונו למשך שנתיים, על מנת שילמד לקח, היות שרוב התאונות נגרמות על-ידי צעירים.

יש לפתח בכל הכבישים הבין-עירוניים תחנות לשירותי דרך ובהן תחנות רענון, כדי שנהגים לא ייסעו עייפים ורדומים. יש להפנות פצועי תאונות דרכים לבתי-חולים יעודיים ולהקים מרכזי טראומה בכמה מרכזים רפואיים; כדי שהם יופנו אליהם ואפשר יהיה להציל אותם.

אנו, חברי הכנסת, מביעים את חרדתנו המלאה מהקטל בדרכים. אנו דורשים להילחם בנגע הזה, לצמצם אותו; להילחם בו, כי מי שמציל נפש אחת בישראל כאילו הציל עולם מלא. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה לחבר הכנסת דוד מנע. חברת הכנסת ענת מאור, ואחריה – חבר הכנסת אליעזר זנדברג.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר התחבורה, הנושא העומד על סדר-היום, ככובד משקלו כן הקושי למצוא הן את המלים להתמודד עמו והן את הדרכים לצמצם אותו. אני שותפה לדברים שאמרו קודמי, ואשתדל שלא לחזור עליהם. אני גם שותפה לכאב העמוק של כל משפחה בישראל, ששכלה את יקיריה בשבוע האחרון, שהוא זה שהזעיק את התייחסותנו לנושא. במשך עשורי השנים קורבנות התאונות – רבים יותר מקורבנות המלחמה.

אני רוצה להתמקד בחמש סוגיות. האחת היא – תרבות החיים. אני מאמינה שהקטל בדרכים הוא פרי של תרבות חיים שעלינו לשנות אותה. ללא סובלנות, ללא כבוד הדדי וללא צמצום התחרותיות המיותרת להישגיות על הכבישים, לא יהיה אפשר לפתור את הבעיה. לא בדרכי אכיפה ולא בדרכי ענישה. מי שהיה במדינות שיש בכבישיהן תרבות אחרת מבין שזה שורש העניין.

אני מקווה שמה שאנו עושים עכשיו בתחום הפוליטי, קידום תהליך השלום, יביא לשינוי כל התרבות של המלחמות, של הקרב, והרשו לי להגיד, גם של המאצ'ואיזם בישראל. זה המקור המרכזי, תרבות שהיא בעצם כולה מלאת אלימות, תרבות של "סמוך", תרבות שהיא קלוקלת בכבישים.

הסוגיה השנייה – המאבק בשגרה. מטבע הדברים, נהיגה תהיה כל השנים וכל החיים. והשגרה היא האויב הגדול ביותר בהרבה מאוד תחומים; גם בתחום הנהיגה וגם אצל הרשויות המטפלות בכך. לכן, אדוני השר, אשמח אם נשמע ממשדך מהי התוכנית למאבק שגרתית וכולל, לאורך כל הימים ולא רק בשבועות כל כך קריטיים כמו השבוע.

הסוגיה השלישית היא התקשורת. אני מאמינה גדולה בטפטוף ובהסברה. אני רוצה להזכיר לך, אדוני השר, שבדיון על תפקידי משרדך הייתי בין הדוברים שהדגישו את המאבק בתאונות הדרכים, בין שאר תחומי אחריותך, כמו ביזור התחבורה, הוזלתה לעניים ולקשישים; אבל אלה תחומים אחרים. בנושא ההסברה ומניעת התאונות, דווקא עם המעבר לטלוויזיה תחרותית וטלוויזיה מסחרית, כיצד תבטיחו את המשך "תשדירי השירות" של הסברה ומודעות הכרחיים? האם יש לך תקצוב? האם יש לך מדיניות שתעגן זאת בכל הערוצים, לרבות בכבלים? כי נושא התקשורת הוא דבר שהולך ומתפתח, ודווקא הקטע הממלכתי שבו עלול לרדת.

הסוגיה הרביעית היא, ללא ספק, חינוך. ידועה לי התוכנית לחינוך למניעת תאונות דרכים כבר מכיתה א'. אני מקווה שאדוני השר, יחד עם משרד החינוך, ימצאו דרכים להוריד את הגיל העוסק בכך, להגדיל את התקציב המיועד לכך ולהגביר את המודעות של המהגרים, המורים, ההורים, על מנת שהנושא הזה יהיה חלק מתוכנית העבודה השגרתית. רבות נעשה, אבל יש ויש לשכלל ולהוסיף.

הסוגיה האחרונה היא תמריצים חיוביים. כמי שעוסקת בחינוך כל השנים אני מאמינה רק בדרכים של ענישה ואכיפה. אי-אפשר בלעדיהן; ואני לא מציעה להקל, ואני מקבלת מה שאמרו קודמי. אך שאלתי היא: האם יש חשיבה יצירתית – איך לעודד נהגים שמתנהגים היטב על הכביש לאורך שנים? חלק מהשיטה הזאת יש בתרבות הנקודות, אבל אולי צריך לתגמל ולהוסיף נקודות לנהגים שתורבותם והתנהגותם על הכביש חיוביות.

אני רוצה גם לציין רעיון שהועלה בבית-הנשיא, בנוכחותך ובנוכחות סגני יושב-ראש הכנסת וחברי הכנסת אחרים, לפתיחת השנה של המלחמה בתאונות הדרכים, או כפי שאמר הנשיא: מלחמה נגד הטרור בכבישים. הרעיון הוא לגייס את האזרחים והאזרחיות כולם כחלק מהמיידיים על המתרחש

בכבישים, כי אכן כבר ציינו קודמי, יש דברים שפשוט הדעת אינה סובלת אותם, והמשטרה אינה יכולה להיות נוכחת כל הזמן בכבישים. על-ידי העברת האינפורמציה מאזרחים אל המשטרה, יידוע האזרח על התלונה, ורק בהצטבר חמש עד שמונה הערות שמיודעות לנהגים, תיכנס לתמונה המשטרה. זה נראה לי כיוון נכון מאוד.

לסיום, אני מאמינה שנוסף על אכיפה וענישה, שינוי מהותי בתרבות החיים, יתר סובלנות, מאבק דרך החינוך, מודעות דרך התקשורת, השקעת אמצעים, מאבק בשגרה של הכבישים ותמריצים חיוביים – יביאו לצמצום התופעה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחברת הכנסת ענת מאור. חבר הכנסת אליעזר זנדברג, ואחריו – חבר הכנסת שאול גוטמן.

אליעזר זנדברג (צומת):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר התחבורה, רבותי חברי הכנסת, פעם נוספת אנו דנים כאן בריבוי תאונות הדרכים הקטלניות, ובמסגרת הדיונים בכנסת הנושא עולה חדשים לבקרים. מאז אני נבחרתי, נכחתי במספר רב של דיונים ושמעתי חברי הכנסת רבים מכל סיעות הבית עולים אל הדוכן ודנים בבעיה הכאובה של הקטל בדרכים ומעלים הצעות כיצד לצמצם את ממדי התופעה, כיצד למנוע, כיצד להתמודד בכלל עם התופעה המסוכנת הזאת ועם התוצאות החמורות הנובעות ממנה.

יש חברי כנסת, גם קודמי, שדיברו ומדברים על הצורך בהחמרת הענישה, באכיפה, אכיפה שנועדה להרתיע עבריינים פוטנציאליים ולגרום לנהגים לציית להוראות החוק. יש חברי כנסת אחרים שממקדים את הדיבור בנושא התשתית ואומרים: צריך שהכבישים יהיו יותר טובים. גם אם הנהג יורד לשוליים, צריך לדאוג שהשוליים יהיו טובים מספיק ביחס לכביש, על מנת שהוא יוכל לחזור, או לפחות לנסות לחזור בבטחה לנהיגה על הכביש. ויש אחרים – ואני נמנה עמם – שסוברים שצריך לנסות ולטפל בבעיה מתוך שימת דגש בחינוך.

וכאשר אני מדבר על חינוך, אני לא עוסק רק בחינוך, או בהקניית ערכים של נהיגה נכונה, או התנהגות נכונה בדרכים, בכיתות י"א וי"ב בבית-הספר התיכון. אני מדבר על חינוך מגיל צעיר ביותר. אני מדבר על חינוך, שלדעתי צריך להתחיל אפילו בגילי הגן, וברמות שונות של אינטנסיביות להמשיך ולהתפתח עד התיכון, על מנת שכל אחד יהיה מודע ויכיר ויבין את הסכנות העומדות וניצבות בדרך ואת הדרכים להתמודד עם הסכנות האלה.

כאשר אני מעיין בתקציב שממשלת ישראל מביאה בפנינו לשנה הבאה, אני לא מוצא כל נטייה או מגמה ללכת בכיוון הזה, או לא מספיק, על מנת להתחיל עכשיו לשתול, או לנטוע, או לזרוע אותם זרעים שיניבו פירות בעוד שנים רבות. אבל אנו חייבים להתחיל בעניין הזה, וראוי ורצוי לעשות זאת כבר היום.

אדוני היושב-ראש, אני יכול לומר, שרבים דשו ודנו בעניין הזה, וגם קודמי עלו ואמרו דברים המשותפים לכל סיעות הבית, כפי שציינתי. לכן אני מעדיף שלא להאריך בדברי. אולי אפילו אם אחסוך ואקצר, לשר התחבורה יהיה עוד קצת זמן לעסוק בשאלה ולחשוב ולטכס עצה איך ומה לעשות.

אני מבקש לנצל את הבמה הזאת ולפנות בפנייה אישית לכל מי שרואה ולכל מי ששומע, ולשוב ולבקש בקשה שהיא צנועה ופשוטה אבל חשובה כל כך: תפקחו את העיניים, תנהגו בזהירות, תהיו זהירים בשעה שאתם משתמשים בכביש. אל תנסו להראות לנהג אחר שהוא חכם יותר או שאתה חכם יותר או שאתה צודק יותר. תשמרו על עצמכם, תשמרו על אלה שנוסעים אתכם ברכב. תשמרו גם על המשתמשים בכביש. גלו אחריות כלפי כל אלה.

המסר הוא פשוט כל כך, שאינני מבין מדוע אין הוא עובד. אני חוזר ומבקש מכל הנהגים: פשוט סעו בזהירות. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה לחבר הכנסת זנדברג, הוא הבטיח וגם קיים וגם חסך לנו שתי דקות. חבר הכנסת שאול גוטמן, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת משה מאיה.

שאול גוטמן (מולדת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר התחבורה, בקרב הציבור קיימת האקסיומה, כי "עם ישראל רגיש לחיי אדם". ואני שואל: האומנם?

צאו וראו, כאשר חייל נהרג אנחנו חוקרים, מדיחים מפקדים אם יש צורך בכך – וטוב שכך. זאת הסיבה לכך, שיחסית להיקף פעילות הצבא, מספר הנפגעים אינו גדל. אולם כאשר נהרגים אזרחים בתאונות דרכים – אין חקירה ציבורית, אנו עוברים לסדר-היום, בבחינת גזירה משמים.

רבותי חברי הכנסת, העובדות מדברות בעד עצמן. בתאונות דרכים נהרגים יותר מבמלחמות ישראל. מכאן עולה המסקנה – הציבור הישראלי אינו רגיש לחיי אדם.

הגורמים העיקריים לתאונות הם: א. תשתית הכבישים; ב. תרבות הציבור; ג. מיומנות הנהיגה. לאחרונה מרבים לדבר על מיומנות הנהיגה. לדעתי, זאת איננה גורם אמיתי אם שני הגורמים הראשונים – תשתית הכבישים ותרבות הציבור – נאותים. אגב, יש מקומות בארצות-הברית, שמבחן הנהיגה מתקיים בהם במגרש מגודר וללא תחבורה.

תשתית הכבישים – יש לומר בגלוי, בתקופה האחרונה חל שיפור משמעותי בהשקעות בתשתית הכבישים. יש להמשיך בכך. אך נשאלת השאלה, מדוע דווקא לאחרונה חלה עלייה תלולה כל כך בתאונות קטלניות? גם באירופה ובארצות-הברית לא כל הכבישים הם אוטוסטרדות עם גדר הפרדה.

ובכל זאת אנחנו הראשונים בעולם בתאונות דרכים. הסיבה לכך נעוצה, לדעתי, בתרבות הציבור הישראלי.

התרבות בישראל, וצר לי להגיד זאת בגלוי מעל במה נכבדה זו, היא חיקוי עלוב של התרבות האמריקנית. אני אומר זאת מניסיון אישי. היה לי העונג לחיות בארצות-הברית שבע שנים עד היום, ואני מכיר את ההבדלים בינינו לבינם. יש אצלנו נטייה להתפרקות בכל שטחי החיים, ושטח אחד מקרין על שטחים אחרים; התפרקות מערכים, התפרקות מההיסטוריה היהודית, התפרקות ממורשת ישראל, התפרקות מארץ-ישראל, התפרקות מקדושת החיים. להתפרקות התרבותית יש תוצאות נוספות: אופן הבילוי של הנוער – שתייה, הוללות, והוכחת גבריות, כביכול, על הכביש. ולהורים, חוסר הרצון והיכולת לשוחח עם הילדים, ובמיוחד עם המתבגרים, חוסר היכולת להציב גבולות – כן, לא לתת רכב כשיש חשש לבילוי בפאב.

רבותי חברי הכנסת, ברצוני להדגיש דרכים מספר לטיפול בקטל בדרכים. המשך ההשקעה בכבישים, כמו שעושים היום. ואגב, אדוני השר, אולי כדאי לעשות מה שעושים במקומות אחרים ולסמרר את כל הנתיבים בכבישי ישראל, יש לזה השפעה מדהימה על הנמנמת. זה מעיר נהגים ומונע מהם לעבור למסלול נגדי כאשר הם מנמנמים. אני אומר זאת מניסיון אישי, כי ראיתי זאת בארצות-הברית, במיוחד בקליפורניה, על כל צעד ושעל. מתוך ניסיון אישי, אני מודה ומתוודה, הסמרור הזה העיר אותי לא אחת ממעבר למסלול נגדי.

הכנסת תוכן לתרבות הפנאי; הפיכת ליל שבת לערב משפחה לכלל הציבור; חינוך בלתי נלאה לקדושת החיים ולזהירות בדרכים מגן-הילדים ועד תום השירות הצבאי. כאן יש כר פעולה חיוני ונרחב למשרדי החינוך, התחבורה והתקשורת. כפי שנאבקנו בהצלחה לשימור החי והצומח, כפי שהצלחנו במאבק בעישון – עלינו להיאבק בקריסה התרבותית המובילה, מעבר לליקויי תשתית, לגידול מבהיל בקטל בדרכים.

לסיכום, עלינו להבין כי המשבר הוא תרבותי. לא תהיה תקומה לעם המתפרק מערכיו הרוחניים ומנכסיו הקרקעיים, מהגולן ועד חברון, לעם שראש ממשלתו רודף את חלוציו, לעם המחקר חיקוי עלוב תרבות זרה. כן, יש לשנות סדרי עדיפויות, ולשרי הממשלה כר נרחב לשיתוף פעולה בהקניית ערכים במדינת ישראל. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת גוטמן. חבר הכנסת משה מאיה, ואחרון – חבר הכנסת אברהם שפירא. אם הוא לא יהיה באולם – שר התחבורה מתבקש להשיב. אני מקווה שגם הוא יעשה זאת בקצרה. תהיה מוכן וערוך ובמצב הכן, תהיה מוכן נפשית להשיב על הדברים.

שר התחבורה י' קיסר:

אני מוכן.

היו"ר ע' עלי:

בבקשה, חבר הכנסת מאיה.

משה מאיה (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, כנסת נכבדה, רבות דובר מעל דוכן זה ורבות נכתב על הנושא הכאוב והמדאיג של תאונות הדרכים. אני מסכים עם כל הדברים שנאמרו פה ועם הדרכים שבהן צריך לטפל בנושא זה, אבל חושבני שצריך להתמקד יותר בנושא החינוכי, ונוסף עליו – גם בתשתית הכבישים.

אולם, ברשותך, אדוני היושב-ראש, ברצוני לפנות מעל במה זו דווקא לנהגים שומרי התורה והמצוות המאמינים יותר בקדושת החיים ובערכם של החיים. חז"ל לימדונו, שצריך לחשב תמיד שכר כנגד הפסד. נהג הנוסע בשיירה או אחרי משאית ורוצה לעקוף בכל מצב חושב על רווח של כמה דקות. הוא מניח, הוא חושב: לי ודאי זה לא יקרה, והוא מרשה לעצמו לעשות את העקיפה. ולוואי שיהיה כדבריו. אבל הוא לא חושב שהוא מכניס את עצמו לכלל סכנה. וחז"ל אומרים: כל המביא עצמו למקום סכנה מנכים לו מזכויותיו, ונמצא ששכרו בכמה דקות יוצא בהפסדו כי מנכים לו מזכויותיו.

אולם, קשה מזה, אדם בקושי רשאי להמר על חשבון, אבל להמר על חשבון אחרים ולסכן אחרים, ודאי שהדבר אסור בתכלית. ומי התיר להם לעשות את העקיפות המסוכנות האלה? כאשר אני רואה נהגים שעוקפים, דמי קופא בעורקי. כיצד נהג מרשה לעצמו לסכן את עצמו ואת האחרים בצורה כזאת?

לפעמים אני חושב, האם זה בשוגג, במזיד, או שזה פשע; אבל אנוס ודאי שלא. נהג שמעז לעשות דברים כאלה על הכביש רחוק הוא מן האונס כמטחוי קשת.

ובעיקר הנהגים הצעירים, שהתסיסה בהם רבה, ולכן מן הראוי להגבילם בחוקים שיהיו לתועלתם. למשל, לא להתיר לנהג חדש להסיע יותר מנוסע אחד. אנחנו רואים שכאשר יש ריבוי חברים ברכב, זה מביא אותם להוללות, מביא אותם לתחרויות, ואנחנו רואים את התוצאות בכבישים. צריך לאכוף את החוק של נסיעה של נהגים צעירים בלילות, בשעות מאוחרות.

אשר לתשתית הכבישים, יש להודות מאוד לממשלה, לשר התחבורה, על כל העבודות הנפלאות שנעשות בכבישים. אבל זה לא מספיק, כנראה. אם התורה מחייבת אותנו לעשות מעקה לגג, מעקה לבור, לכל מקום שיכול לקרות בו נזק – יש ציווי: ועשית מעקה לגגך. חושבני שגם הממשלה צריכה לעשות מעקה גם בכבישים, להרחיב את הכבישים, לעשות גדרות שחוצות את הכביש לשניים, לדאוג בעיקר לסיבובים מסוכנים, ליישר אותם קצת יותר. אזי, בעזרת השם, נקווה ונראה שתאונות הדרכים יפחתו קצת. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה לחבר הכנסת משה מאיה. אני מזמין את חבר הכנסת אברהם שפירא – איננו באולם. אני מזמין את שר התחבורה; בבקשה.

שר התחבורה י' קיסר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברי חבר הכנסת דוד מנע, חבר הכנסת שאול גוטמן, אני מבין בהחלט ללבם ולהרגשתם של חברי הכנסת שאול יהלום, דוד מנע, ענת מאור, חברי אליעזר זנדברג, שאול גוטמן ומשה מאיה, שהעלו הצעות דחופות לסדר-היום בעקבות התאונות הקשות של סוף השבוע החולף.

אין זו הפעם הראשונה, לצערי, שהכנסת נדרשת לנושא, כי אכן יש החמרה וגידול בחודש האחרון, ואני מדגיש: בחודש האחרון, במספר התאונות וההרוגים. זאת לאחר שנוכחנו לדעת, כי דווקא בתשעת החודשים האחרונים, היינו מראשית השנה ועד סוף ספטמבר חלה ירידה במספר ההרוגים ובמספר הפצועים קשה. במספר ההרוגים חלה בתשעת החודשים האחרונים ירידה מ-380 ל-341 הרוגים, ירידה של למעלה מ-10%, ואילו במספרם של הפצועים קשה חלה ירידה גדולה אף יותר, של 16%, מ-3,666 ל-3,087.

אני אומר שחלה ירידה במספרים אבסולוטיים. יחסית הירידה גדולה יותר, שהרי יש גידול במספר כלי הרכב, יש גידול באוכלוסייה, יש גידול במספר בעלי רשיונות נהיגה, ואף-על-פי-כן אנחנו מודדים במספרים מוחלטים, שיש בהם ירידה.

לכן, לפחות אותי, ואני מניח שגם את חברי הכנסת האחרים, התפנית הזאת הדאיגה. האם הקורה החודש האחרון הוא מגמה או מקרה?

בראשית השבוע כינסתי ישיבת חירום, בהשתתפות כל הגורמים הנוגעים בדבר: משרד המשטרה, משרד המשפטים, המועצה הלאומית למניעת תאונות, המשטרה הצבאית, מע"צ ומשרד החינוך, כדי לבחון מה עוד ניתן לעשות כדי לצמצם את נגע תאונות הדרכים, ואולי להמשיך באותה מגמה חיובית שדיברתי עליה, של ראשית השנה, להוציא החודש הזה, בבחינת "מה לעשות לכרמי ולא עשיתי בו"; מדוע קיוונו לעשות ענבים ויעש באושים.

הדבר הראשון הוא, כמובן, תשתית. נכון ציינו חברי הכנסת, שהממשלה הנוכחית הגדילה עשות בנושא התשתית. גם אני חושב שזה אולי לא מספיק, אבל פה לא צריך הסבר. כל מי שיוצא לכבישים רואה, שכמעט אין כביש שלא הופכים אותו – משפרים את דמותו, מרחיבים אותו, משפרים את תנאי הבטיחות שבו.

משרד התחבורה ומע"צ העבירו החלטה, שמכאן ואילך לא בונים כביש ללא גדר הפרדה. אני מדבר על כבישים דו-מסלוליים, ושלא יקרה שקודם תהיה תאונה ואחר-כך יקימו גדר הפרדה.

יזמתי תוכנית להארת 250 צמתיים בלתי מוארים, ומכיוון שלממשלה אין אמצעים להאיר את כולם בעת ובעונה אחת, סיכמנו על תוכנית תלת-שנתית, שלפיה בשנת 1994 נאיר 80 צמתיים גם לצורכי בטיחות וגם לצורכי ביטחון.

חברי כנסת, ובהם חברת הכנסת ענת מאור, דיברו בנושא החינוך. נכון, לצערנו, לחלק מהאוכלוסייה אין תרבות נהיגה. לפעמים אנחנו עושים הכללה וסופים צדיק עם רשע. זה לא נכון. רוב האוכלוסייה מתנהגת בסדר. יש לנו למעלה מ-2,150,000 נהגים.

דן תיכון (הליכוד):

מה זה תרבות נהיגה? העדר תרבות נהיגה.

שר התחבורה י' קיסר:

הזכירו פה תרבות. תרבות אנשים חטאים. לא משנה, תרבות. תקרא לזה איך שאתה רוצה. אני רק אומר שאנחנו עושים עוול בכך שאנחנו עושים הכללה של כלל האוכלוסייה. בארץ יש 2,150,000 נהגים. כל שנה נוספים כ-100,000 נהגים. יש לנו 1,350,000 כלי רכב. אי-אפשר לדבר על כולם בהכללה. אוי לנו אילו היו כולם נהגים כמו אותם צעירים שנסעו בכביש הערבה. לכן, נכון שצריך לפעול בעת ובעונה אחת בתחומים שונים, כי איש לא יודע מה משפיע על האזרח בהתנהגותו על הכביש.

אחד התחומים שהממשלה אולי הצליחה פחות לשים לב אליו, כי היא ממשלה קצרת-חיים, הוא החינוך. מאחר שאני רואה את עבודתי כמערכת, הזמנו את שר החינוך – וקודם לכן את שרת החינוך – ואמרנו לו: אתה תתחיל ללמד את הילדים מהגן ועד כיתה י"ב את נושא הבטיחות והרכב, כדי שהילד יחיה את המושגים רכב, כביש, זהירות.

לצערי, בשל קשיים עם האוצר, לא הצלחנו לעשות אותה תוכנית קצרת מועד, והגענו להסכמה עם הממשלה ועם האוצר על תוכנית, שבמהלך שש שנים כל ילד, ללא יוצא מן הכלל, ילמד את הנושא הזה כחלק מתוכנית הלימודים, מכיתת הגן עד כיתה י"ב.

השנה, שנת 1993, הפעלתי פרויקט, ביוזמתי, ללימוד הנהיגה העיונית והבטיחות בכל כיתות י"א. אינני מסייע לרשות מקומית אם היא לא מחדירה את נושא לימוד הנהיגה בכל כיתות י"א ואם היא לא מקימה מטה בטיחות ליד המועצה המקומית. אלה התנאים שלי כדי שאסייע להם בשכלול כבישים, בבניית כבישים או בסלילתם.

יש לנו תוכנית כזאת. אני הייתי רוצה לקצר את המועד, שיהיה פחות משש שנים. ייתכן שנצליח לגבור על האוצר, אבל חשבתי שמשרד החינוך היה צריך להיות יותר קואופרטיבי, והוא קואופרטיבי. כי אני אומר לו: אתה מלמד תנ"ך. מי נותן לך כסף ללימוד תנ"ך, משרד הדתות? מדוע בנושא הבטיחות אתה אומר לי: תן לי 100 מיליון שקל, כי זה הסכום שעולה לי ללמד את הנושא הזה, ואז אני אכניס אותו בכל כיתה? אני אומר לו: אתה מלמד תנ"ך, חשבון, היסטוריה, ואתה חושב שזה חשוב. כולם

אומרים שזה חשוב, עד שבאים לעשות. אז אומרים שמשרד התחבורה יביא להם 100 מיליון שקלים והם יהיו מוכנים להכניס את הנושא לבתי-הספר. לצערי, אין לי 100 מיליון, כי לא נתנו לי 100 מיליון. הלואי שהיו נותנים לי 100 מיליון שקל לחינוך והייתי מעביר את זה. אבל זו רק דוגמה.

אליעזר זנדברג (צומת):

זה מחיר החיים, 100 מיליון שקלים? הרי מדובר פה על הצלת חיים.

שר התחבורה י' קיסר:

אני מדבר על לימוד בבתי-הספר.

אליעזר זנדברג (צומת):

שר התחבורה י' קיסר:

אדרבה. חבר הכנסת זנדברג, אין לי בעיה. אני מעלה את זה, כי הרי כל אלה שהעלו את ההצעות לסדר-היום חברים בוועדת הכספים ובוועדות אחרות, וכל פעם תוקפים נושא בהתאם לעניין. שרת העבודה והרווחה תעלה עוד מעט לדבר על בעיית העוני ויגידו שצריך כסף. כולנו מדברים אד-הוק. אדרבה, תחבר את החוטים ויהיה לכם שותף. אני שותף, כי אני חושב שזו משימה לאומית מדרגה ראשונה. אנחנו הולכים לעשות שלום כדי להקטין את הקטל כתוצאה ממעשי איבה, ואנחנו הורגים את עצמנו, בעצמנו, בתאונות דרכים. אבל כל אחד וסולם העדיפויות שלו.

דבר שני, כבר דיווחתי לכנסת ששינינו את גיל לימוד הנהיגה מ-17 ל-17.5, ואת רשיון הנהיגה יכול הצעיר לקבל רק בגיל 17.5. הנהגנו חגורות במושב האחורי של המכונית. יש מי שאומר שאלה כל מיני גימיקים. סליחה, אין תקנה שאני אעביר אותה אלא אם כן היא נבחנה או באירופה או בטכניון אצלנו, כי אני לא פועל לפי תחושות רגע או תחושות בטן, או אירוע טרגי זה או אחר.

אנחנו חייבנו הדלקת פנסים בחורף במשך כל היום בכבישים בין-עירוניים – גם על זה התקיפו אותנו – ואני משוכנע שהתקנה הזאת עצמה תוריד את מספר התאונות, בעיקר בימים שהם מלאי עננים וחשוכים. אצלנו כולם מזלזלים: למה צריך? אדם פוחד על הבטרייה. אמרתי: תחבר את זה עם החוט, וברגע שתסגור את הסוויץ', תסגור גם את הפנסים.

אנחנו הולכים להאריך את מתן הרשיון על תנאי לשנתיים במקום לשנה. עד עתה היה, שאם בתוך שנה הוא עובר עבירה – עכשיו אנחנו אומרים: אם בתוך שנתיים יעבור עבירה, יצטרך לעבור את התהליך כולו מחדש.

חייבנו פנס בלימה נוסף, מוגבה, במכוניות החדשות.

אנחנו הגדלנו את הקנסות, ופה יש לי טענה אל חברי בכנסת. אני באתי ואמרתי: זה מצחיק שאתה נותן למישהו קנס של 100 שקל על עבירות קשות; תן לו 1,000, 1,500 שקל, ואז אולי ילמד. אחרי שעברנו את הווייה-דולורוזה עם שרי הממשלה, בא העניין לכנסת, לוועדת החוקה, חוק ומשפט, והורידו את הקנסות. אחר כך אותם חברי כנסת יושבים פה מעל הבמה – – –

אליעזר זנדברג (צומת):

אדוני השר, האנשים שהגיעו לוועדת החוקה דיברו על עניין אחר – – –

שר התחבורה י' קיסר:

חבר הכנסת אליעזר זנדברג, אני רוצה בדיוק אותו דבר שאתה רוצה, אני רק אומר: תחבר את החוטים.

אליעזר זנדברג (צומת):

צריך להפריד בעבירות מהירות בין 180 קילומטרים בשעה ל-110 קילומטרים בשעה.

שר התחבורה י' קיסר:

ברגע שבאים ואומרים – קנסות, אני אומר: תגדיל את הקנסות. אומרים רחמנים בני רחמנים: למה? תוריד את הקנסות. הורידו את הקנסות.

אליעזר זנדברג (צומת):

צריך להבחין בין מהירות גבוהה למהירות נמוכה.

שר התחבורה י' קיסר:

באותו שבוע שיש תאונות, באים פה ואומרים: תחמיר. אתה רוצה להחמיר, אומרים: זה ילך לכנסת. אחר כך שוכחים את התאונה, מתחילים להיות רחמנים בני רחמנים – יש חברים שחושבים שזה משפיע גם על הפריימריס; אני לא יודע איך זה משפיע – ובכל אופן מייד הורידו את הקנסות. אני

הולך עוד הפעם להביא הצעה לשלש את הקנסות בעבירות חמורות – לא בכל העבירות, בעבירות החמורות – ואני רוצה לראות שחברי הכנסת ייתנו לי תמיכה כדי להעביר את זה, כי אני חושב שבין השאר צריך להרתיע. נכון, חינוך, ודיברתי על החינוך, אבל צריך להרתיע.

הוספנו תשעה שופטי תעבורה. יש בארץ 18 שופטי תעבורה, הוספנו עליהם תשעה שופטים, בתקציב של משרד התחבורה, כדי להצמיד את מועדי ביצוע העבירה והמשפט, על מנת שזה יהיה גורם מרתיע, ויש היום משפטים שנעשים גם אחר הצהריים, ולא היה תקדים כזה.

אנחנו הפכנו את משטרת התנועה למשטרה ארצית, ואותו כביש שמדברים עליו, כביש הערבה – – –

דן תיכון (הליכוד):

אם כל כך טוב למה כל כך רע?

שר התחבורה י' קיסר:

אני מודיע מה עשינו. אני לא אחראי ל-2,100,000 נהגים, ואינני יודע מה בראשיהם. אני מדווח לכנסת מה נעשה מנקודת הראות של השלטון, אבל נהיגה זה לא רק שלטון, נהיגה זה קודם כל האזרח. כל אחד קם פה ואומר, בצדק, ש-85% מהסיבות לתאונות – הן ההתנהגות האנושית. זאת לא שאלה של הוראות שלטון. אתה יכול לעשות הכול, להביא אותו אל השוקת – אם הוא ישתה מים מהשוקת זו כבר בעיה של תרבות, של חינוך, של הרבה דברים אחרים, איך אנחנו מתייחסים לעבירות האלה בדברים נוספים.

אבל אמרתי: הוספנו תשעה שופטים, ויש היום משפטים אחרי הצהריים, כדי שזה יהיה גורם שהוא בעל משקל, שמרתיע את עושה העבירה.

אמרתי, הקמתי את משטרת התנועה הארצית. כשבאנו למשרד, בתקופתו של חברי קצב, היתה משטרת התנועה רק בצפון ובמרכז. אנחנו הרחבנו אותה לדרום. לפני שהיתה משטרת התנועה בדרום, היו התאונות בכביש הערבה ובדרום כפליים מהמוצע בארץ. בדרום אין עומס תנועה כפי שיש בצפון, כי שם התנועה דלילה. מאותו יום שהקמנו את משטרת התנועה, גם בדרום, ירד מספר התאונות. לצערנו, מדי פעם בפעם אנחנו שומעים על תאונה מחרידה, אבל מבחינה סטטיסטית יש ירידה משמעותית במספר התאונות בכבישי הדרום, הודות למשטרת התנועה. אני לא מופקד על משטרת התנועה, קל לי לשבח או לציין לחיוב שנוכחותה של משטרת התנועה בדרום הורידה את מספר התאונות, להוציא אותן תאונות שהן מכאיבות מאוד, כפי שקרה בסוף השבוע.

אנחנו הלכנו למאבק עם האוצר כדי להכניס את משטרת התנועה לערים, כי 75% מכל התאונות, בכלל הקטלניות, הן בערים. בערים אין משטרה, בוודאי אין משטרת תנועה, ובמאבק עם האוצר הצלחנו לגבי פרויקט ראשון של 300 שוטרים שיוכנסו לערים – 100 בתל-אביב, 100 בירושלים, 100 בחיפה – שיעשו ביטחון ובטיחות. אני מקווה שאנחנו נצליח גם פה. ב-1994 תתחיל המשטרה הזאת לפעול.

דיברו על הסברה. חברי, הגענו להסכם עם "גלי צה"ל" על פתיחת ערוץ מיוחד שנקרא היום "גל גל"ץ", ערוץ מיוחד להדרכה לנהגים צעירים; מוסיקה עם הדרכה, עם הנחיות לנהגים בכבישים. שוב, זה שיתוף פעולה של משרד התחבורה עם שלטונות הצבא. ולא היה קל להגיע להסכמה, כי הצבא לא רצה אולי שאנחנו נעסוק בזה ב"גלי צה"ל". לשמחתי, בסוף הוכרע על-ידי שר הביטחון, שכן יתאפשר לנו לפתוח ערוץ מיוחד, קוראים לו "גל גל"ץ", להדריך את הנהגים הצעירים, כי עיקר הבעיה הוא עם הנהגים הצעירים.

ישבתי עם שלטונות הצבא, עם אכ"א, וסיכמתי עם האלוף יורם יאיר שאנחנו נכשיר חיילות שייתנו הדרכה לחיילים שיש להם רשיונות נהיגה; לא לחיילים שהם נהגים מקצועיים, שם דווקא יש פעולה יפה מאוד של הצבא, אלא לחיילים שיש להם רשיונות נהיגה, שנוהגים כשהם באים הביתה, שיקבלו תדריך ורענון בתוך הצבא, ביחידותיהם, על-ידי חיילות שיוכשרו על-ידינו, והן ימשיכו לתת הדרכה תחת פיקוח שלנו בתוך הצבא עצמו לחיילים שנמצאים ביחידות השונות.

נכון שיש בעיה של אכיפה. ראיתם הרבה צעדים, אבל, לצערנו, חלק מהאכיפה לא מתבצע, כפי שלא התבצע בכביש הערבה, ואולי אפשר היה למנוע את התאונה שם אילו עצר השוטר את ארבעת הבחורים; והוא הזהיר אותם שלא לנסוע מהר. לכן, סיכמנו עם המשטרה באותה ישיבה, שמכאן ואילך נרחיב את השימוש בשלילת הרשיון באורח אדמיניסטרטיבי על חמש עבירות חמורות, ונפרסם אחת לשבוע ברבים כמה רשיונות נשללו באורח אדמיניסטרטיבי על-ידי המשטרה, כדי שבסוף השבוע, הצעירים שהולכים לבלות ידעו שהם צפויים לכך שייקחו מהם את הרשיונות תוך כדי הבילוי.

אנחנו בוחנים דבר, שלא היה עד כה, הוא מאוד מורכב, ואמרתי לחברי שנבדוק אותו יחד עם המשטרה, והמשטרה בדעה אחת עם משרד התחבורה: אולי להתחיל לשלול רשיונו של רכב, לא רק רשיונו של נהג. היינו, אם הורה נותן לבן שלו, שהוא שור מועד מתמול שלשום, שיש לו הרבה עבירות

היו"ר ע' עלי:

שר התחבורה, אתה יודע שכעת הגבילו את השרים. גם כשיש לך הרבה הצעות – – –

שר התחבורה י' קיסר:

גם הגבלת מהירות?

היו"ר ע' עלי:

לא, אז תגביר את המהירות.

שר התחבורה י' קיסר:

תיתן לי עוד שתי דקות ואני גומר.

היו"ר ע' עלי:

שתי דקות, בבקשה, ואני מרשה לך להגביר את המהירות.

שר התחבורה י' קיסר:

לכן אנחנו בודקים את האפשרות, כפי שזה מקובל בכמה ארצות באירופה, לא רק לשלול את רשיונו של הנהג אלא לשלול רשיון של רכב. זה יותר בעייתי, יותר מורכב, אבל נבחן זאת, מתוך מגמה לעשות פעולות מניעה.

נבחן מחדש את שיטת הניקוד, כי היום אדם שהולך לקורס לנהיגה מונעת, מוחקים לו את הנקודות והוא מתחיל מהתחלה. אם זה אדם שרגיל לעשות עבירות, יכול להיות שנצטרך להתייחס אליו אחרת. אנחנו גם בוחנים את שיטת הלימוד בכלל, ואני בעד הכנסת מדמיינים בלימודי הנהיגה, כדי שהם יהיו כשירים.

שלחתי צוות לבדוק את נושא כביש הערבה ולראות מה ניתן לעשות בו – מע"צ, משרד התחבורה והמשטרה, שיבדקו איפה יש נקודות תורפה, ואם יש נקודות תורפה קבועות, לנסות להתגבר עליהן.

אדוני היושב-ראש, אם הכנסת רוצה לדון במליאה, מצדי הדבר מקובל. אני חושב שיהיה יעיל יותר אם חברי הכנסת שהעלו את ההצעות יסכימו להעביר את הצעותיהם לוועדת הכלכלה של הכנסת, שם אנחנו יכולים לדון לעומק באותם נושאים שנחוצים – ענישה, או חקיקה, או כל גורם אחר. אני ומשרדי נשתף פעולה עם הכנסת בכל נושא שיהיה מקובל, שיכול להביא, ולו במשהו, להורדת מספר התאונות. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר התחבורה. חבר הכנסת דן תיכון מציע להסיר את הצעתה של חברת הכנסת ענת מאור מסדר-היום. עומדת לרשותך דקה תמימה, בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עקבתי אחרי הדיון ואני רוצה להעלות שני נושאים נוספים, שלא היה להם כלל אזכור, ואני חושב שהם חשובים.

אחד, אדוני השר, הוא תמרורים. השני, סימונים על הכבישים.

אינני יודע אם יצא לך בימים האחרונים לנסוע ב"נתיבי איילון". אתה נוסע כמו שיכור, אתה לא יודע היכן המסלולים, אין תאורה, אין כלום, אנשים עולים ונהרגים שם.

אתה מגיע מנתניה בכיוון לתל-אביב. הכול משופץ, מכניסים אותך למסלולים שאינם קיימים ואחר כך אתה עושה תאונה, והכביש נסגר לשש שעות עד שמפנים הכול.

אתה עולה לירושלים, ממוצא למעלה, אין תאורה, אתה נוסע על סף התהום, שום דבר לא מוסבר לך, אתה לא יודע לאן אתה מגיע, ובלילה אתה אבוד.

אנחנו רוצים לראות תמרורים וסימונים על הכבישים, יותר ויותר. ולא, אנשים נהרגים כאן.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת דן תיכון. חבר הכנסת יוסף בא-גד מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת – – –

יוסף בא-גד (מולדת):

למה אדוני היושב-ראש מדגיש את שמי, האם זה מתוך אהבה וחיבה?

היו"ר ע' עלי:

ראיתי שאתה קצת רדום ורציתי להעיר אותך.

יוסף בא-גד (מולדת):

אתה תופתע אם אני לא אעשה לך מיצג היום.

היו"ר ע' עלי:

אם תעשה, אני אפסיק אותך, אתה יודע.

יוסף בא-גד (מולדת):

כבוד השר, 45 שנה אנחנו עוסקים במלחמות ישראל. מה לא עשינו כדי לפתור את הבעיה של מלחמות ישראל? ואתם יודעים את הדבר המדהים, שמספר הקורבנות ב-45 שנות מלחמות ישראל הגיע ל-17,000 קדושים, כולם קדושים, השם ייקום דמם. אבל בתאונות הדרכים באותן שנים אנו מתקרבים, לאסוננו, ל-20,000. עברנו את מספר קורבנות המלחמה.

לכן, כבוד השר, אני הייתי מציע לבודד את המשתנים; לראות היכן ומתי תאונות הדרכים הגדולות והקשות ביותר. אז בוודאי יתברר לכם, ואני אומר זאת לא רק כיהודי דתי, יתברר לכם שהמספר הגדול ביותר של תאונות הדרכים הוא בליל שבת, יתברר לכם שהמספר הגדול ביותר הוא בשבתות, יתברר לכם שהמספר הגדול ביותר הוא במוצאי שבתות, כשחוזרים מנסיעה בשבתות. אני הצעתי, ואני חוזר ומציע, לא להתבייש להגיד שיש להחזיר את השבתון יום אחד בשבוע. שמעתי שדבר זה קיים באיטליה.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת בא-גד, זמנך תם.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני גמרתי.

לכן אני מציע להעלות את המוסר של עם ישראל, כי נהיגה בלי מוסר גורמת לאסונות. אני מציע להחזיר לשבת את כבודה, ואז גם ירד מספר הקורבנות.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. רבותי, הצעת השר היא להעביר את ההצעות לסדר-היום לוועדת הכלכלה.

חבר הכנסת שאול יהלום, האם אתה מסכים?

שאול יהלום (מפד"ל):

אני מסכים להצעת השר.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת דוד מנע?

דוד מנע (הליכוד):

אני מסכים.

משה מאיה (ש"ס):

מסכים.

היו"ר ע' עלי:

חברת הכנסת ענת מאור?

ענת מאור (מרצ):

מסכימה.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת אליעזר זנדברג?

אליעזר זנדברג (צומת):

אני מסכים, אבל מציע להעביר את הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט, על מנת להחמיר יותר.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת שאול גוטמן?

שאול גוטמן (מולדת):

מסכים.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת משה מאיה?

משה מאיה (ש"ס):

אני מסכים.

היו"ר ע' עלי:

אם כך, חברי הכנסת, אנו ניגש להצבעה על ההצעות של חברי הכנסת יהלום, מנע, מאור, גוטמן ומאיה, שהסכימו להצעת השר להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה. לאחר מכן נצביע על הצעתו של חבר הכנסת אליעזר זנדברג.

אליעזר זנדברג (צומת):

אני הצעתי לוועדת החוקה, והואיל ויש שתי הצעות, אני מציע שהנושא יועבר לוועדת הכנסת, והיא תחליט.

היו"ר ע' עלי:

אני מבין שאתה מתכוון רק להצעה שלך.

חברי הכנסת, מי בעד העברת ההצעות לוועדת הכלכלה – יצביע. מי נגד?

הצבעה מס' 15

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 18

נגד – 1

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברי הכנסת ש' יהלום, ד' מנע, ע' מאור,
ש' גוטמן ומ' מאיה לוועדת הכלכלה נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

בעד 18, נגד – 1, נמנעים אין, ההצעות אושרו ויועברו לוועדת הכלכלה של הכנסת.

חבר הכנסת זנדברג מבקש להעביר את הצעתו לוועדת החוקה, חוק ומשפט, והשר הציע – לוועדת הכלכלה. מי בעד ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת זנדברג לוועדת הכנסת, שתחליט באיזו ועדה הוא יידון – נא להצביע.

הצבעה מס' 16

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 7

נגד – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת א' זנדברג
לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אין צורך בהצבעה כזאת. זה עובר אוטומטית לוועדת הכנסת.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת זנדברג לא הסכים להצעת השר. אני קובע שתוצאות ההצבעה הן שבעה בעד, אין נגד, נמנע אחד, וההצעה תועבר לוועדת הכנסת ושם יוחלט היכן תידון.

חבר הכנסת יצחק לוי, על ההצעות הקודמות לא היה ויכוח באיזו ועדה הן יידונו. הצבענו עליהן בנפרד. חבר הכנסת זנדברג ביקש שהצעתו תידון בוועדת החוקה, חוק ומשפט, ולכן הפרדתי בין ההצעות. ועדת הכנסת תחליט באיזו ועדה יידון הנושא שהעלה חבר הכנסת זנדברג. זה ההסבר להצבעה בנפרד.

הצעת חוק העובדים הסוציאליים, התשנ"ג-1992

(הצעת חבר הכנסת ד' מנע)

היו"ר ע' עלי:

אנו ממשיכים בסדר-היום: הצעת חוק שכ"א, הצעת חוק העובדים הסוציאליים, התשנ"ג-1992, מאת חבר הכנסת דוד מנע. בבקשה.

רבותי, חברי הכנסת, אני מבקש, סגן השר אלי בן-מנחם, חבר הכנסת עמיר פרץ, אני מבקש לשבת במקום. הנואם רוצה את אוזניכם.

עמיר פרץ (העבודה):

נשמח אם הוא יגיד דברים חשובים.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להגיש לכנסת את הצעת חוק העובדים הסוציאליים. הצעת חוק זו ביסודה הוכנה עוד לפני כמה שנים על-ידי הצוות המקצועי והטוב של משרד העבודה והרווחה, בהתייעצות עם גורמים שונים, והיא הצעה טובה.

אלא מאי? נושא זה נסחב בשנים האחרונות ולא הוגש לכנסת. שרת העבודה והרווחה בוודאי תטען, כי בעתיד הם יגישו את הצעת החוק בצורה מסודרת לאחר התייעצויות וכדומה וכדומה. אלא שאני אינני מאמין לך, וכמחאה על הסחבת הזאת, ובשם של עובדים סוציאליים רבים, שאותם אני מכיר מעבודתם המסורה בעיריות ובמועצות מקומיות, סבורני כי מן הדין להגיש את הצעת החוק הזאת כהצעת חוק פרטית, ולו רק כדי לדרבן את הרשויות הנוגעות בדבר, לזרז ולהשלים את החקיקה בחוק חשוב זה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, במדינת ישראל מועסקים כ-6,000 עובדים סוציאליים, רובם במשרדי הממשלה, במוסדות רווחה למיניהם ובמשרד הבריאות. מקצוע העבודה הסוציאלית נלמד בבתי-ספר לעבודה סוציאלית והוא מקצוע אקדמי.

עבודה סוציאלית אינה בהכרח סיוע לשכבות החלשות. בשל צוק העתים שכבות רבות נזקקות לשירותי עובדים סוציאליים, לעתים גם שכבות מבוססות. מתן השירות הסוציאלי של העובדים הסוציאליים דורש מיומנות ורמה מקצועית גבוהה, ולכן יש להבטיח שבמקצוע זה יועסקו אך ורק בעלי מקצוע שהוסמכו לכך כדין.

מטרת החוק היא להסדיר את העיסוק במקצוע העבודה הסוציאלית ולהבטיח ששירותי העבודה הסוציאלית יינתנו אך ורק על-ידי מי שכשירים לכך, ואלה שכשירים לכך יירשמו במרשם העובדים הסוציאליים.

כמו-כן תוקם ועדת רישום מיוחדת, שתהיה מוסמכת להכיר במוסדות להכשרת עובדים סוציאליים מחוץ לישראל.

על-פי החוק, תוקם מועצה ציבורית מייצעת לשרת העבודה והרווחה לעניין החוק, וכן יוקמו ועדות משמעת לטיפול בעבירות של אתיקה.

כמו לגורמים אחרים, כגון עיתונאים ועורכי-דין, נקבעת בחוק המוצע גם חובת סודיות לגבי מידע המגיע לעובד הסוציאלי עקב תפקידו, וכן חסינות מסוימת לגבי מידע המגיע לעובד הסוציאלי עקב תפקידו.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק זו צריכה להיות נתמכת על-ידי כל חברי הכנסת, היות שהיא נוגעת לעניינים המדאיגים את כולנו, והסדרתם חייבת להיות מהירה. הצעת חוק זו באה לעשות סדר בנושא, ותדרבן את הממשלה לסייע בזירוז החקיקה של חוק זה בתיקונים שייקבעו בוועדת העבודה והרווחה. אני קורא לכנסת לאמץ את הצעת החוק הזאת. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. שרת העבודה והרווחה מתבקשת להשיב. אני מבקש לצלצל. בתום דבריה ניגש להצבעה. בתום דברי השרה – נצביע.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, זה שנים מספר עוסקים במשרד העבודה והרווחה בהכנת הצעת חוק הבאה להסדיר את העיסוק במקצוע העבודה הסוציאלית, הצעה שנתקלה בעבר בהתנגדות גורמים שונים בממשלות דאז.

לפני כשנה וחצי הפיץ משרד העבודה והרווחה תזכיר חוק בנושא זה, ועתה, לאחר דיונים ארוכים, אנו עומדים להגיש בקרוב את הצעת החוק לממשלה, לאחר שיוכנסו בה כמה שינויים משמעותיים, לאור ההערות שנתקבלו מהגורמים הנוגעים בדבר.

אחד השינויים החשובים שהכנסנו בהצעת החוק שלנו, בשונה מההצעה שהובאה לכאן היום, היא הדרישה שעובד סוציאלי יהיה אך ורק בעל השכלה אקדמית בעבודה סוציאלית. כמו-כן אנו עובדים עתה על התאמתה של הצעת החוק שלנו להוראות חוק-יסוד: חופש העיסוק, שלפיהן אין להגביל את חופש העיסוק אלא לתכלית ראויה ומטעמים של טובת הכלל.

אדוני היושב-ראש, מאחר שהנושא של העובדים הסוציאליים הוא נושא רגיש מאוד, הם במשא-ומתן קשה מאוד על תנאי השכר שלהם, אינני רוצה להשעות, ביקשתי מיושב-ראש ועדת העבודה והרווחה של הכנסת, ואני בטוחה שכך ייעשה, אנחנו נזרז את הבאת הצעת החוק שלנו, ואני חושבת שנוכל, במשותף, להגיע להצעה מוסכמת. מניסיוני בעבר אני יודעת שאפשר, בוועדה, כאשר יש רצון, להביא להרבה שינויים בהצעות. לכן אני מציעה, אדוני היושב-ראש, להעביר את ההצעה הזאת לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת, ואני אבוא בדברים עם יושב-ראש הוועדה על תיאום בין הצעת הממשלה לבין ההצעה הזאת. תודה.

היו"ר ע' עלי:

רבותי, אנחנו ניגשים להצבעה. מי שהוא בעד הצעת חוק העובדים הסוציאליים, התשנ"ג-1992, והעברתה לוועדת העבודה והרווחה להכנה לקריאה ראשונה – יצביע.

הצבעה מס' 17

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 16

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק העובדים הסוציאליים, התשנ"ג-1992,

לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

בעד – 16. ההצעה אושרה ותועבר לוועדת העבודה והרווחה להכנה לקריאה ראשונה.

רבותי, אני מבקש להפסיק את ההפרעות. לפנינו סדר-יום עמוס.

החלטה בדבר תיקון טעות בחוק המניות הבנקאיות שבהסדר (הוראת שעה),

התשנ"ד-1993

היו"ר ע' עלי:

בחוק המניות הבנקאיות שבהסדר – – –

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

— — —

היו"ר ע' עלי:

כן, אבל יש כאן רק הצבעה. אין לך התנגדות. יושב-ראש ועדת הכספים ממחר לכפר-ויתקין – – –

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

הוא ממחר לפגישה אתי.

היו"ר ע' עלי:

לא כדאי להסתכסך אתו.

בחוק המניות הבנקאיות שבהסדר נפלה טעות, אנחנו מבקשים לתקן את הטעות, תהיה הצבעה, ואני מקווה שהנאום יהיה קצר.

גדליה גל (יו"ר ועדת הכספים):

אני מוכן שתצביע על מה שאמרת.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפי הסמכות הנתונה לוועדת הכספים, היא קבעה היום, לפי הצעת שר המשפטים, שאכן בטעות נשמטו כמה מלים מהנוסח הסופי של חוק המניות הבנקאיות שבהסדר, חוק שנתקבל בכנסת לפני שבועיים. אלה מלים שהיו כלולות בסעיף שבו מדובר בכל הגלגולים שקדמו לנוסח הסופי, והיתה כאן השמטה מקרית.

משמעותן של המלים היא, שהפטור מאחריות אזרחית, הניתן בתנאים מסוימים למוסדות ולנושאי תפקיד בבנק, בשל החלטות ופעולות מסוימות שלפי חוק המניות – לא יחול לגבי עילת תביעה לפי חוק ניירות ערך.

בשם ועדת הכספים אני מבקש מהכנסת להחליט על תיקון הטעות. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

רבותי חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי שהוא בעד אישור תיקון הטעות בחוק המניות הבנקאיות שבהסדר (הוראת שעה), התשנ"ד–1993, לפי סעיף 10א(ב) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח–1948 – יצביע בעד, מי שהוא נגד – יצביע נגד.

הצבעה מס' 18

בעד ההחלטה – 9

נגד – אין

נמנעים – אין

ההחלטה בדבר תיקון טעות בחוק המניות הבנקאיות שבהסדר (הוראת שעה), התשנ"ד–1993, נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

בעד – 9, אין מתנגדים, אין נמנעים. הנושא אושר פה-אחד.

הצעת חוק הגנה על זכויות העובדים, התשנ"ג–1993

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ע' עלי:

אנחנו ממשיכים בסדר-היום שלנו: הצעת חוק תתכ"ו – הצעת חוק הגנה על זכויות העובדים, התשנ"ג-1993, של קבוצת חברי הכנסת. חברת הכנסת ענת מאור תנמק מן המקום. יש לך דקה תמימה לנמק.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חברתי שרת העבודה והרווחה, הצעת החוק – – –

היו"ר ע' עלי:

סליחה, רבותי. חבר הכנסת טמקין, אני מבקש לשבת. אי-אפשר כך.

ענת מאור (מרצ):

עכשיו מתחילה הדקה שלי, התמימה.

היו"ר ע' עלי:

אני מבקש מעוזרי השרים. איפה הסדרנים? מי שמפריע – יוצא מהאולם.

ענת מאור (מרצ):

הצעת החוק הנקראת הצעת חוק הגנה על זכויות העובדים באה למסד בדרך של חקיקה דברים שהיו בדרך של אמנה חברתית והסכמה במשך עשרות בשנים במדינה. בשנים האחרונות, בכל הממשלות, יש כרסום בקיום הזכויות הבסיסיות של העובדים, לפיכך הצעת החוק, המבוססת על חוק A.R.L.N בארצות-הברית, באה להבטיח חקיקת יסוד, הגדרה של מגבלות האסורות על המעסיק, ביטוי חופשי של דעה או השקפה של עובדים, ולעגן את זכויות ועד העובדים.

נוכח ההסכם המוצע על-ידי הנהלת התעשייה האווירית, שטרם נחתם לשמחתי, ויש בו דברים שהם ממש כרסום ופגיעה קריטית בזכויות עובדים וחיוב עובדים להיכנע ולעשות חוזים אישיים, לקבל זכות גורפת של ההנהלה לפיטורים ללא הידברות עם המעסיקים ולפגיעה בזכויות בסיסיות, יש הכרח שהכנסת תחוקק את החוק.

ולבסוף, אני מודעת ומעריכה את המאמצים שעושה משרד העבודה והרווחה לקידום חקיקה ולאכיפת החוקים הקיימים. חשוב גם שהכנסת תקדם את חוק-יסוד: זכויות האדם, בתחום החברתי, שכן כיום אנו נמצאים רק עם חוק-יסוד: חופש העיסוק, והעדר האיזון פוגע ביותר בחלק גדול ורחב של כל ציבור העובדים בישראל. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחברת הכנסת ענת מאור. שרת העבודה והרווחה מתבקשת להשיב. בתום דבריה נצביע. נא לצלצל.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הצעת החוק שהוצגה על-ידי חברת הכנסת ענת מאור הוגשה על-ידי 19 חברי כנסת המייצגים את רוב סיעות הבית, והיא דנה באחד הנושאים החשובים ביותר בתחום יחסי העבודה, והוא הזכות להתארגנות בארגון עובדים והחופש לפעול במסגרת ארגון העובדים לקידום מעמדם ושכרם של העובדים.

הצעת החוק מבטיחה את הזכות לנהל משא-ומתן קיבוצי, ואוסרת על המעביד לסרב לנהל משא-ומתן קיבוצי. כמו-כן אוסרת הצעת החוק על המעבידים להפריע לארגון העובדים לפעול באופן חופשי לקידום העניינים שהוא מופקד עליהם, בין השאר על-ידי חיוב מעביד שעבר על הוראות החוק בפיצויים מוגדלים.

יתר על כן, אם עובד פוטר עקב פעילות ארגונית לטובת ציבור העובדים, יהיה בית-הדין לעבודה רשאי לבטל את הפיטורים ולצוות על המעביד להעסיק את העובד בתנאים שאינם נופלים מהתנאים הקודמים.

המטרות שהמציעים רוצים להשיג בהצעת החוק הן רצויות. עם זאת, רבותי חברי הכנסת, הצעת החוק כמות שהיא מעוררת קשיים לא מעטים. למשל, האם בכל מצב אין המעביד רשאי לסרב לנהל משא-ומתן? אין גם הבהרה בחוק לגבי השאלה מה הוא הארגון היציג של העובדים שעמו חובה לנהל משא-ומתן קיבוצי.

שאלות אלה ואחרות מחייבות שיקול מעמיק, אולי אף הכנסת שינויים משמעותיים בהצעה. לשם עיון בכל השאלות שהצעת החוק מעוררת הקמתי ועדה ציבורית, בראשותה של פרופסור רות בן-ישראל, ובהשתתפותם, בן היתר, של נציגי ההסתדרות והמעסיקים, שתגבש עמדה בנושאים אלה.

הגענו להסכם עם חברת הכנסת ענת מאור, שייצגה את כל המציעים, כי לאחר אישור הצעת החוק בקריאה טרומית נחכה לסיום דיוני הוועדה, ורק לאחר מכן יחל הדיון בוועדת העבודה והרווחה לשם הכנת ההצעה לקריאה ראשונה בכנסת.

אני רוצה כאן להודיע, אדוני היושב-ראש, כי מאחר שהנושא מאוד מורכב ומאוד סבוך, תחמתי לוועדה שישה חודשים, ולא היה אפשר – בדקתי זאת – לעשות זאת בפחות זמן. אינני רוצה להתחייב. אני לא נוהגת כך, בוודאי לא באחרונה, להתחייב בחודש, בחודשיים, בשלושה חודשים, ולאחר מכן לבקש ארכה. שישה חודשים לקחה על עצמה פרופסור רות בן-ישראל, כיושבת-ראש הוועדה, על מנת להביא את ההצעות המוסכמות על דעת הוועדה.

לאור הסכמה זו אני מציעה, אדוני היושב-ראש, להעביר את הצעת החוק המונחת בפניכם לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת.

היו"ר ע' עלי:

רבתי חברי הכנסת, אנחנו מצביעים. מי בעד – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

אני מבקש להסיר.

היו"ר ע' עלי:

אתה מבקש להסיר? זכותך, לפי סעיף 137(ב), עשר דקות. לפי סעיף 137(ב), אם הממשלה תומכת או אינה נוקטת עמדה, רשאי חבר הכנסת לנמק את הצעתו להסיר הצעת חוק, במסגרת של עשר דקות. עיין בתקנות.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ההתנגדות שלי איננה לעצם החוק, איננה לתוכנו של החוק. לפי דברי ההסבר ששמעתי מחברת הכנסת ענת מאור והדברים ששמעתי משרת העבודה והרווחה, הרי תוכן החוק מוסכם עלי בהחלט, ואני חושב שמן הראוי לחוקק אותו. אני רק חושש, גברתי השרה, שאנחנו הולכים לעשות פה מעשה חקיקה לא נכון, כיוון שתוכן החוק מתאים יותר לחוק-יסוד מאשר לחוק רגיל.

בשבוע הבא תתכנס ועדת החוקה, חוק ומשפט כדי לדון בחוק-יסוד: זכויות האדם. לפי הידוע לי מיושב-ראש הוועדה, מדובר על פיצול מגילת זכויות האדם לחוקים, כמו שהתחלנו כאשר חוקקנו את חוק-יסוד: חופש העיסוק וחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. אחד החלקים של החוק הזה, שהוא חוק-יסוד בפני עצמו, יהיה חוק-יסוד: חופש ההתארגנות, או זכויות האזרחים, או זכויות העובדים. כלומר, הכנסת הולכת להחליט עכשיו להעביר הצעת חוק לוועדת העבודה והרווחה, שתדון למעשה באותם נושאים שבהם תדון ועדת החוקה במסגרת חוק-יסוד.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שהדבר אינו תקין מבחינת התוכן של הדברים. אני גם חושש שתהיה כאן כפילות. ייתכן מאוד שהוועדה שהקימה שרת העבודה והרווחה, בראשות פרופסור רות בן-ישראל, תמליץ לעגן את החוק הזה בחוק-יסוד. אני יודע זאת, כיוון שפרופסור רות בן-ישראל הופיעה בוועדת החוקה כאשר התקיימו בדיונים על חוק-יסוד: זכויות האדם, והיא העלתה חלק גדול מהנקודות שהועלו כאן בדיון במסגרת החוק הזה, כהמלצות שלה לכלול אותן בחוק-יסוד: זכויות האדם, ולא בחוק נפרד.

לכן, גברתי השרה, אני חושב שצריך לשקול, האם איננו מקבלים כאן החלטה קצת חפזה. את תפני אל יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה, יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה, על-פי בקשתך, יזרז את הדיון ויתחיל בו, ועדת החוקה תדון באותם דברים, ואנחנו נימצא פה שוב בחקיקה סותרת, כאשר יכול להיות ששתי הוועדות יגיעו למסקנות שונות, ואנחנו נהיה בשני מסלולי חקיקה שלא תואמים זה את זה.

חברת הכנסת מאור, כיוון שאני חושב שחלק גדול מהדברים ראוי שיעוגנו בחוק-יסוד, הרי אחת מן השתיים: או שאנחנו נעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט; או שאנחנו נסיר את החוק הזה מסדר-היום, ונעביר את תוכנו לוועדת החוקה, חוק ומשפט, כדי שזה יעוגן בחוק-יסוד.

אני ממליץ על הדרך השנייה. אבל אם לא תהיה הסכמה לכך, לפחות אמליץ להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, ולא לוועדת העבודה והרווחה. המלצתי והצעתי הן להסיר את ההצעה מסדר-היום, להעביר את ההצעה לוועדת החוקה, לא כחקיקה של הכנסת, אלא כדי לשלב את התוכן שלה במסגרת חוקי-היסוד שכרגע דנים בהם בוועדת החוקה. והיה והצעתי זו לא תתקבל, אני מציע, אדוני היושב-ראש, בכל מקרה להעביר את הצעת החוק הזו לוועדת החוקה, חוק ומשפט, ולא לוועדת העבודה והרווחה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת יצחק לוי. גברתי השרה, בבקשה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני היושב-ראש, אני חושבת שיש היגיון רב בנימוקיו של חבר הכנסת יצחק לוי. אני אמרתי בדברי, חבר הכנסת לוי, שיש בחוק הרבה דברים שהם אפילו לא לרוחי, אבל כאשר 19 חברי כנסת מכל סיעות הבית הגישו הצעת חוק בנושא כל כך שנוי במחלוקת וכל כך חשוב, המשרד התייחס במלוא כובד הראש להצעת החוק.

אני חושבת שהצעתו של חבר הכנסת יצחק לוי איננה עומדת בסתירה להקמת הוועדה שאני הקימותי במשרד. אבל, על-פי ניסיוני בכנסת, ברגע שיש שתי הצעות, כלומר הצעות להעביר לשתי ועדות שונות, על-פי תקנון הכנסת זה מועבר לוועדת הכנסת, שתכריע לאיזו מן הוועדות זה יועבר. לכן אני מציעה, שבמקום להצביע על הסרת החוק, ואני מוכנה גם לבוא בדברים עם חבר הכנסת צוקר, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט – כולנו כאן נצביע בעד העברת הצעת החוק לוועדת הכנסת, והיא תכריע לאיזו מן הוועדות תועבר הצעת החוק לאחר מכן. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לשרת העבודה והרווחה. אני מבין שחבר הכנסת לוי מקבל את ההצעה. זה גם הפירוש של התקנון, ואי-אפשר לעשות אחרת.

יצחק לוי (מפד"ל):

הצעתי הראשונה היתה להסיר. משום תוכנה החשוב של ההצעה ודברי ההסבר של השרה, אני מסכים להעביר את זה לוועדת הכנסת, ושם נערוך דיון.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. אני מאוד מודה לך.

אנחנו מצביעים. מי בעד העברת הצעת החוק לוועדה שעליה תחליט ועדת הכנסת להכנתה לקריאה ראשונה? ההצבעה החלה, מי בעד, מי נגד, בבקשה.

הצבעה מס' 19

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 10

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הגנה על זכויות עובדים, התשנ"ג–1993,

לדיון מוקדם בוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

10 בעד, אין נגד, אין נמנעים. הצעת החוק עוברת לוועדה שעליה תחליט ועדת הכנסת להכנתה לקריאה ראשונה.

אני מאוד מודה לכם, לחברת הכנסת מאור, לחבר הכנסת לוי ולגברתי שרת העבודה והרווחה.

הצעות לסדר-היום

דוח שנתי של המוסד לביטוח לאומי על ממדי העוני

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים לנושא הבא, הצעות לסדר-היום מס' 2434, 2461, 2465, 2470, 2472, 2478, 2480 ו-2493, בנושא: דוח שנתי של המוסד לביטוח לאומי על ממדי העוני. ראשון הדוברים, הצעה מס' 2434 – חבר הכנסת יצחק לוי. בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברתי השרה, רבותי חברי הכנסת, יש מאמר מפורסם בגמרא: "בטר עניא אזלא עניותא" – אחרי העני הולכת העניות. אני רוצה לייחס את המאמר הזה בראש ובראשונה לכנסת. הזכיר לי חבר הכנסת טמקין, ונזכרתי בזה עוד לפני כן, שבשנה שעברה היה אותו מחזה. מדובר באחת הבעיות הקשות והקריטיות של עם ישראל לא פחות מנושא השלום.

והנה, לא רק שמזכירות הכנסת, או נשיאות הכנסת משבצת את הנושא הזה בשעה כה מאוחרת, אלא שנראה שהעניין שנושא העוני מעורר הוא עני. אנשים לא מתעניינים בעוני, זה לא חשוב להם. יש כאן ריטואל שנתי, שיש כאן כמה חברי כנסת, די קבועים, דרך אגב, לפעמים יש שינויים מסוימים, שמעלים הצעות לאחר שמתפרסם הדוח הזה. כולם מזדעזעים מהנתונים שנקרא או לא נקרא היום, באים וזועקים מה יהיה ואיך יהיה ומה נעשה. כל אחד זורק שלוש-ארבע הצעות. שר או שרת העבודה או סגן, תלוי מי מכהן באותו זמן, בא ואומר: נכון, הבעיה מאוד קשה, אנחנו מטפלים בזה, המצב חמור מאוד וכדומה. ואז העניין עובר הלאה. או שלא דנים בכך עוד או שלא עושים דבר.

על כל פנים, ההד הציבורי שהכנסת צריכה להשמיע בנושא העוני הוא עני גמור ונמצא מתחת לקו העוני בכמה דרגות, הוא בעשירון התחתון. "בטר עניא אזלא עניותא" – אחרי העני הולכת העניות. זה גורלו של עני. נראה שגם ההתייחסות אליו היא התייחסות ענייה ביותר.

אני רוצה למחות על כך בשם חברי הכנסת, לפחות בשם אותם חברי הכנסת שנשארו בשעה מאוחרת זאת לדון בנושא העוני. אני רוצה למחות על כך מחאה חמורה. מחאה ראשונה, תרשה לי, אדוני היושב-ראש, אל נשיאות הכנסת. מכיוון שבשנה שעברה היה אותו דבר, החלטנו, אני חושב שבאישור שרת העבודה והרווחה – – –

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

עוד לא הייתי.

יצחק לוי (מפד"ל):

היה מישהו אחר, אולי סגן השר.

ענת מאור (מרצ):

חבר הכנסת לוי, לא הנשיאות קובעת את סדר-היום אלא מזכירות הכנסת.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני מבקש סליחה. אני מקבל את התיקון.

ענת מאור (מרצ):

אני רוצה מאוד להצדיק את דבריך. אני נאבקתי על כך ואני מציעה פנייה רשמית למזכירות הכנסת.

היו"ר ר' אדרי:

סליחה, מזכירות הכנסת לא קובעת את סדר-היום. על-פי התקנון, היושב-ראש קובע. אני רשמתי לפני ולקחתי לשימת לבי, וההערה היא במקומה. אני חושב שחשוב מה שאמרת, ואני מקווה שדברים מסוג זה לא יישנו.

מאיר שטרית (הליכוד):

פניתי למזכירות בעניין זה וערערתי על העובדה שהנושא הזה נמצא בסוף סדר-היום. אמרו לי שאי-אפשר אחרת, כי השרה לא יכולה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אני כאן מהשעה 11:00.

מאיר שטרית (הליכוד):

אמרתי שאני לא מאמין, זה קשקוש.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לכם.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

כל נושא חברתי נדחק לסוף היום. אלה סדרי העדיפויות של הנשיאות ושל המזכירות. צריך פעם אחת לתקן את זה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לכם. הנושא הזה יעלה בדיון בנשיאות ביום שני. נסב את שימת לב היושב-ראש, מאחר שהוא קובע את הסדר, ולא המזכירות.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני רוצה כבר לומר מראש, תהיה ההצעה של השרה אשר תהיה, אני אבקש דיון במליאה. אנחנו נדרוש מיושב-ראש הכנסת שהדיון במליאה יתקיים בשבוע הבא או בעוד שבועיים כסעיף ראשון, ביום שני או ביום שלישי. זה היה הסיכום בשנה שעברה, והיושב-ראש או הנשיאות או המזכירות לא עמדו בסיכום הזה. העברנו את הנושא למליאה באותה כוונה, בכוונה ששבוע או שבועיים אחרי כן נעלה את זה כנושא ראשון באחד מימי שני או שלישי. והרי הדבר טבע בין דפי הנושאים שמוגשים לנו כל שבוע בסדר-היום. הוא נמצא שם באיזה מקום באמצע ושם הוא נשאר. ואני מקווה שהשנה לא יהיה גורלו של הנושא שאנחנו דנים בו כמו גורלו בשנה שעברה ובאמת נתעורר.

אני רוצה לנצל את הדקות שנשארו לי לאחר שהערכתי את ההערה הזאת. האמת היא שההערה הזאת היתה צריכה להיות מחוץ לזמן, כיוון שחשכתי הערה לכל המציעים. כולם היו מציעים אותו דבר. בכל אופן, אני רוצה לדבר קצת על הנושא עצמו, בכמה מלים.

גברתי השרה, יש לפני כל הנתונים. אני חושב שלא כדאי לבזבז את הזמן על קריאת הנתונים מכיוון שכל עם ישראל יודע אותם: עלייה באוכלוסיית העוני; עלייה באוכלוסיית הזקנים; עלייה באוכלוסיית

הילדים; עלייה יותר חדה באוכלוסיית הילדים מאשר באוכלוסיית הזקנים; שחיקת קצבאות הביטוח הלאומי; עליית עלות החינוך לעומת שחיקת השכר; פערים גדלים בין העשירונים השונים.

כל הדברים האלה מופיעים בדוח, ואני לא רואה כרגע לנכון לבוא ולפרט אותם, מכיוון שזמני קצר מאוד. אני רוצה לשאול את שרת העבודה והרווחה שאלה. אני יודע עד כמה את בקיאה בנושא, אני יודע כמה שאת משקיעה בנושא, אבל בכל הכנות אני אומר לך: איך את יכולה לבוא בפני האזרחים ולומר הממשלה הזאת עשתה משהו למען רווחת התושבים, כאשר עומד דוח כזה לפנינו? הממשלה הזאת עוסקת בשלום ללא סוף. כל יום הסכם חדש, כל יום מפגש בושינגטון, כל יום פגישה כזאת, כל יום פגישה אחרת. ממש מרתק. מרתק לפתוח כל יום את העיתון ולדעת עם מי נפגש פרס אתמול בלילה. זה הנושא הלאומי – האם הוא נפגש בקהיר או נפגש במרוקו או נפגש באוסלו או נפגש בפריס ומה באמת המהלך הבא.

האוכלוסייה בארץ-ישראל, הן היהודית והן הערבית, כל אוכלוסיית האזרחים מוזנחת על-ידי הממשלה הזאת. אני אומר לשרת העבודה והרווחה, אני מכיר את כישוריך, אני מאוד מכבד אותם. את יודעת שאני מאוד מכבד אותם. את יודעת כמה שמחתי כאשר קיבלת את מינוי שרת העבודה והרווחה. אבל מה תגידי לציבור, מה תגידי לעם אחרי שנה כמעט שאת מכהנת כשרת העבודה והרווחה? מה עשית למען צמצום העוני? האם לחמת מספיק בנושא התקציבים? האם לחמת מספיק בתקציב האחרון כדי שתקציב העבודה והרווחה יקבל את הגידול המתאים וינסה לפתור את הבעיות? האם היית רוצה להיות שרת העבודה והרווחה כאשר בסוף הקדנציה יגידו: בימיה של אורה נמיר גדל העוני?

אליהו בן-מנחם (העבודה):

יש לי הערה.

יצחק לוי (מפד"ל):

ברשות היושב-ראש.

היו"ר ר' אדרי:

כן, בבקשה.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

אתה נחשב לחבר כנסת רגיש מבחינה חברתית. לפחות מן ההגינות צריך להדגיש, שהדוח מתייחס לשנת 1992. אין לנו נתונים של 1993 ולא של 1994. הדוח הוא דוח של שנת 1992.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני סגן השר, קודם כול אני מקבל את ההערה שלך, ואני מודה לך על ההערה. דבר שני, אני אמרתי מהי הערכתי לשרת העבודה והרווחה ואני יודע מה הם מאמציה. אני לא פקפקתי מעולם לא בכישוריה ולא בידיעתה ולא בבקיאותה ולא במקצועיותה בנושא העבודה והרווחה. השרה יודעת את זה היטב. אני אמרתי קודם שאני מאוד שמחתי. עם כל הצער שלי על שהממשלה הזאת קמה, לפחות ראיתי כמה נקודות אור בתוך הממשלה, ואחת מנקודות האור היתה מינויה של אורה נמיר לשרת העבודה והרווחה. אמרתי לה את זה בצורה ברורה. אני רק אומר לה, שהרבה מן האחריות מוטלת עליה. אני אומר את זה בכאב, כי אני לא יודע כמה היא יכולה לעשות. יכול להיות שבאמת היא לא יכולה.

יכול להיות שסדר העדיפויות של הממשלה הוא שלום וכבישים ולא אנשים ולא ילדים. הרי מדובר פה בדוח שאומר, שלמעלה מ-100,000 ילדים חיים ללא ביטוח בריאות. התשובה של הממשלה היא: כשהיה חוק ביטוח בריאות ממלכתי יהיה בסדר. את התשובה הזאת אנחנו מקבלים הרבה זמן.

הממשלה באה ואומרת שהיא משקיעה בחינוך. נכון שהיא משקיעה בחינוך. אני יודע שתקציב החינוך גדל. אבל תקציב החינוך גדל בעיקר במשכורות למורים ואולי גם בשעות הניתנות לילדים. זה נכון, ניתנות קצת יותר שעות לילדים. אבל הוא לא גדל בצורה כזאת שאפשר להסיר את התשלומים מההורים.

לי יש ילד בבית-ספר יסודי, ואני יודע כמה שילמתי השנה וכמה הורים אצלי באזור, בנגב, לא יכולים לשלם את התשלומים האלה, לא כדי שהילד ישתתף בטיול שנתי, לא כדי שהילד יוכל לקנות ספרים ולא בשביל כל מיני דברים אחרים. יש לנו בעיה אמיתית בנושא הרווחה בישראל.

קחו, למשל, את נושא הזקנים. הקצבה נשחקה לגמרי, קשישים מתגלגלים ברחובות ואין להם מה לאכול ואין להם מה ללבוש. האם אין אפשרות לסדר את העניין הזה? האם אין אפשרות לפתור את הבעיה אם בפתרון תקציבי, אם בפתרון אחר, אם בפתרון של העלאת האחוז שמורידים לביטוח לאומי, כדי שהחרפה הזאת לא תהיה בישראל, שזקנים מתגלגלים ברחובות ואין להם מה לאכול ואין להם מה ללבוש?

אני מקבל את ההערה שלך, חבר הכנסת בן-מנחם, אי-אפשר להטיל את כל הנגעים המופיעים בדוח הזה על שנת 1993, על שנת כהונתה של השרה ועל הממשלה הנוכחית בלבד. אבל ודאי וודאי שהיינו צריכים כבר לראות מהפכים בעניין הזה, ואנחנו לא רואים אותם.

לכן אני אומר, גברתי השרה, עם כל ההערכה אלייך, הייתי שמח לשמוע אם את רואה שינוי במגמה לקראת 1993; אם לא, מה הם הצעדים שאת חושבת לנקוט כדי שהמצב ישתנה? תודה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת יצחק לוי. אני מזמין את חבר הכנסת מאיר שטרית, שיעלה את הצעתו בנושא: דוח שנתי של המוסד לביטוח לאומי על ממדי העוני. בבקשה, אדוני; אחריו – חבר הכנסת האשם מחאמיד, גם כן באותו נושא.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת שעוד נותרו באולם, חז"ל אמרו לפני הרבה מאוד שנים, שעני נחשב כמת. לא אחת אתה נתקל בתופעה הזאת בחיי היום-יום, ואתה רואה באמת שאין מי שיילחם בשביל העניים, הם לא מהווים קבוצת לחץ, הם אינם יכולים לצעוק, הם אינם יכולים להרים קול.

רבותי חברי הכנסת, אנחנו מוכרחים לעשות משהו בעניין הזה. אנחנו מוכרחים לאמץ את העניין הזה של העוני, שהוא רעה חולה בחברה הישראלית, ולנקוט לעצמנו עמדה שבה לא נחשוש משום פרה קדושה, לא נשתוק לשום קבוצת לחץ, לא נהסס לנקוט מדיניות חדשנית, לא נפחד משינוי, לא נפחד משום ממשלה ומשום שר, לא נשתוק ולא נחריש עד שהדבר הזה יקבל טיפול.

אני חושב שזה איננו עניין פוליטי, ידידי חבר הכנסת בן-מנחם. הליכוד שילם את המחיר של אובדן השלטון בגלל הזנחה של הנושאים החברתיים. אמרתי זאת בפומבי בעבר, אני אומר זאת שוב ואומר זאת בכל מקום שאתה רוצה. אבל, לצערי הרב, הדוח הזה של שנת 1992 והמגמות המסתמנות ב-1993 הם סטירת לחי מצלצלת ליומרות של הממשלה הזו לשנות את סדר העדיפויות הלאומי.

לא השתנה סדר העדיפויות הלאומי. סדר העדיפויות הלאומי טופל קוסמטית בלבד. אתה כמוני יודע – ואני יודע שגם אתה לא הצבעת בלב חפץ; אין לך ברירה, בגלל משמעת קואליציונית – שהממשלה הסירה פעם אחר פעם את חוק יום לימודים ארוך, שאמור לתת תשובה חלקית למוביליות חברתית. הרי אמרו שיחסכו 3 מיליארדי שקל מיהודה ומשומרון, הייתי רוצה לראות את הכסף הזה, 3 מיליארדי שקל תוספת לחינוך ולחברה. לא דובים ולא יער. אני לא רואה את השינוי בסדר גודל. זה עוד לא קרה על-ידי הממשלה הזו.

לצערי, צריך לצטט את הנתונים כדי שיירשמו גם בספרי ההיסטוריה של הכנסת. ב-1992 גדלו ממדי העוני ב-9.7%, נוספו 54,300 משפחות לקבוצת האנשים שחיים מתחת לקו העוני. החמור ביותר בדוח הזה הוא, ששתי הקבוצות שבהן חל הגידול המשמעותי ביותר של מספר העניים הן משפחות ברוכות ילדים וקשישים.

ואני שואל: ריבונו של עולם, איך אפשר, איך? אנחנו גדלנו וחונכנו על ברכי האמרה: אל תשליכנו לעת זיקנה. ואת הקשישים שבתוכנו אנחנו משליכים, המדינה משליכה. אנחנו לא יכולים לשתוק על זה. במדינה הזו, במשך שנים הטפנו להקמת משפחות ברוכות ילדים, ומשפחות רבות בארץ הזאת מקבלות את הקריאה הזו ברצינות רבה, גם בגלל אורח חייהן, הן רוצות להיות משפחות ברוכות ילדים, וגם בגלל העובדה שהן נענות לקריאה והן אוהבות ילדים. לצערי הרב, המשפחות ברוכות הילדים משלמות את המחיר של היותן משפחות ברוכות ילדים בזה שילדיהן של משפחות רבות חיים מתחת לקו העוני. משמעות העניין היא, שמאותם ילדים יצמחו מחר העבריינים, מקרי הסעד והצרות של מחר, לא בגלל חוסר יכולת או חוסר כשרון, אלא בגלל חוסר הזדמנות וחוסר אפשרות להורים. יש הורים שרואים ועיניהם כלות, איך ילדיהם מתדרדרים, והם לא יכולים לעשות דבר נגד זה.

מספר הילדים שנוסף על אלה שחיים מתחת לקו העוני, ב-1992, הוא 27,100; כך מגיע מספר הילדים החיים היום מתחת לקו העוני במדינת ישראל ל-261,700. זה כל הצבא של מדינת ישראל בעוד עשר שנים. רבותי, איזו מדינה אנחנו רוצים, אם נותנים ל-261,000 מתוכנו לחיות מתחת לקו העוני? ילדים שתטפח נכון, המחיר שתשלם על כך הוא הזול ביותר שמדינה יכולה לשלם בשביל התוצאות שאתה מקבל. הרי אותה מדינה, בצורה מטומטמת, מחכה עד שנוצרת מצוקה, עד שהילדים האלה מתדרדרים לסמים ולפשעה, ואז משקיעה בכל ילד הון עתק בניסיון לתקן את זה, ללא הצלחה בדרך כלל.

מספרן של משפחות הקשישים שחיים מתחת לקו העוני גדל ב-1992 לעומת 1991 ב-36% – מ-11,700 משפחות ל-44,200 משפחות. אני חושב שזה סקנדל לאומי. זה שהכנסת מתייחסת לזה כך, אני רק יכול לבכות על זה בלבי. זה שהתקשורת לא מתעניינת בכך, אני יכול להוסיף ולבכות על זה בלבי. לצערי הרב, איש מאנשי התקשורת לא עוסק בענייני החברה ברצינות. ההתמקדות הבולטת במשך שנים בתחומי המדיניות שמה לאל את היכולת ואת המאמצים של הפרלמנט ושל אותם חברי כנסת שמעוניינים להתעסק בעניינים חברתיים לבוא לידי ביטוי ולהילחם על עמדותיהם.

הסינדרום הזה של התמקדות בנושאי ביטחון וחופץ הוא כל כך טיפשי, כל כך לא לעניין, כי בטווח הרחוק, הביטחון של המדינה הזו תלוי באיכות האדם, תלוי בחברה שאנחנו מגדלים פה, איזה ילדים אנחנו מגדלים, איזו רמה תהיה להם מחר, לא איזה נשק יש לנו וגודל הטריטוריה שלנו או כמות הנשק או הנפט. זה לא יושיע אותנו בעתיד.

ואם אנחנו הולכים למערך שלום, אני אומר לכם היום פומבית בכנסת הזו, אחד הנימוקים לכך שלא הצבעתי נגד הסכם השלום הוא הסיכוי שנפתח – ואמרתי זאת בנאומי בכנסת – שאם באמת יהיה שלום, אם באמת ההסכם הזה יעבוד ויהיה שלום במזרח התיכון, לא יעמדו עוד התיארוצים של: "תשכחו עכשיו, יש לנו ענייני חוץ וביטחון". הקשקוש הזה של "אין כסף" יעלם מהמפה. לכול יש כסף, חוץ מלחברה ולחינוך. את זה, רבותי חברי הכנסת, צריך להפסיק.

לגברתי השרה אני רוצה לומר, קראתי את ההצעות שלך לגבי המדיניות לצמצום ממדי העוני. ברשותך, אני מרשה לעצמי לחלוק לפחות על חלק של ההצעות. ההצעות שאת הצעת כדי לצמצם את ממדי העוני בצורה קונקרטית: הצעה אחת, לשלם גמלה להבטחת הכנסה בשיעור מוגדל, לגילאי 46 ומעלה. ההצעה השנייה היא הגדלת התוספת המשולמת בעד ילד ראשון וילד שני למקבלי קצבאות במערכות המבטחות מינימום קיום, מ-5% מהשכר הממוצע ל-10% מהשכר הממוצע לכל ילד. הדבר השלישי, הגדלת קצבאות הזיקנה והשאיירים בשיעור של 3.6% ותיקון השחיקה.

אני מניח, שאם תנקטו צעדים אלה, אם הממשלה תאשר אותם והכנסת תאשר אותם, יש לזה מחיר, כי חלק ממקורות המימון – את מציעה, בין היתר, לבטל שוב את קצבאות הילדים לילד ראשון עד ילד שלישי לאלה שהכנסתם עולה על 10,400 שקל לחודש. אחרי שהממשלה הזו תיקנה את הדבר הזה, עכשיו רוצים לסגת ממנו. אבל נניח שזה יקרה ונניח שהכסף הזה יימצא, גם אז זה יוציא מתוך אוכלוסיית העוני, לפי נתונים שריכזת, בסך הכול 55,200 משפחות.

אבל, גברתי השרה, זה יוצר נזק אחר, כי בכל ההצעות שאת מציעה בעניין הזה – – –

אליהו בן-מנחם (העבודה):

זה לא משפחות.

מאיר שטרית (הליכוד):

משפחות.

זה יוצר, גברתי השרה, בעיה אחרת, שאני לא יודע אם נתת עליה את הדעת. הבעיה האחרת היא, שכל ההצעות, הצד שלהן הוא להגדיל את ההקצבות. הגדלת ההקצבות פירושה המשך התלות של אותן משפחות במדינה והמשך פיתוח של תרבות העוני. זה לא שחרור שלהן ממצוקה. זה מתן הטבה כספית, שתוציא אותן אל מחוץ לקו סטטיסטי מסוים.

תרשי לי, גברתי השרה, להגיד לך באופן אישי משהו. אני בא ממרוקו, מקהילה שרבים מיהודיה לא היו עשירים. היתה גם אוכלוסייה עשירה, אבל לא רבים. היו הרבה מאוד עניים שהגיעו לארץ. אנשים אלה חיו במדינה ערבית טוטליטרית, בלי משטר דמוקרטי, בלי תקציבי רווחה, בלי תקציבי חינוך, בלי עובדים סוציאליים, בלי עובדים פסיכולוגיים, בלי מסייעים, בלי יועצים, בלי כלום. שם הם לא אפיינו את האוכלוסייה במצוקה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

מה מוסר ההשכל שלך?

מאיר שטרית (הליכוד):

אני מגיע לזה. שם הם לא אפיינו את האוכלוסייה במצוקה. שם היהודים לא היו שם נרדף לזנות ולסמים ולפשע, להיפך. היהודים התעסקו במסחר, במקצועות חופשיים. האנשים לא התדרדרו לפשע ולמצוקה, אף שחלק מהם חיו בתנאים כלכליים קשים ביותר. כל מה שאני מנסה לומר הוא, שמצוקה אינה בהכרח מצוקה כלכלית. אני רואה מה קרה, למשל, לעדה המרוקנית בארץ. הדבר החמור ביותר הוא, שבתהליך הקליטה שלהם מחקו את אורח חייהם בעבר ולא נתנו להם שום תמורה במקומו. הם התפרקו מהנכס היקר ביותר שאתו באו לארץ, מהאחריות האישית לגורלם. זו מצוקה. אם יש פשיעה – אלה הם הסימנים שלה; אם יש חוסר תרבות – אלה הסימנים שלה; אם יש חוסר חינוך – אלה הסימנים של המצוקה.

בשביל לתקן את זה אי-אפשר לטפל רק בסימפטומים. אם את מטפלת רק בסימפטומים – המחלה לא תיעלם. בדיוק כמו ברפואה, אם מישהו חולה במחלה פנימית שהסימנים שלה חום וכאבי ראש, והרופא, בגלל דיאגנוזה לא נכונה ייתן לו "אופטלגין" – החולה הזה ימות בלי חום ובלי כאב ראש. אבל, אם ייתנו לו אנטיביוטיקה – המחלה תיעלם והסימנים ייעלמו. ואם זה רופא מצוין – הוא ייתן לו אנטיביוטיקה וגם טיפול סימפטומטי.

אני מציע, גברתי השרה, אם אנחנו רוצים להוציא את האנשים ממעגל המצוקה – ללכת בכיוון שאת הלכת בו חלק מהדרך.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת שטרית, אתה קיבלת פרוטקציה גדולה. אני מבקש. דברייך מעניינים אבל יש דוברים אחרים אחריך. אני מבקש.

מאיר שטרית (הליכוד):

אני אקצר.

גברתי השרה, את כבר התחלת בדרך המסוימת הזאת שאני רוצה להמליץ עליה. כדי להוציא אנשים ממעגל המצוקה, צריך לטפל באותו נושא שהוא הגורם למצוקה, בבנייה מחדש של האחריות האישית. דיברתי על כך לפני שנים, ואני מציע, גברתי השרה, מדיניות אחרת. אני מציע לך לנהוג במדיניות שאני הולך להציע אותה עכשיו, ואני מוכן לדון אתך עליה בפרוטרוט, לא פה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מבקש.

מאיר שטרית (הליכוד):

אני מסיים. רק להשלים את הרעיון.

אני מציע, גברתי השרה, לבטל את כל קצבאות הילדים ואת כל הסובסידיות למוצרי מזון ולעשות דבר אחר לגמרי: לבחון ולקבוע סל הכנסה מינימלי לנפש, שאדם בישראל יהיה חייב לקבל אותו כדי לקיים את עצמו בכבוד. אז תקרה אחת מן השתיים: אדם שהכנסתו לנפש עולה על הסל הזה לא יהיה זכאי לא לקצבת ילדים ולא לסובסידיה למזון. אדם שנופל מתחת לסל הזה – תשלימי את ההכנסה שלו באמצעות מנגנון של מס הכנסה שלילי, בתנאי אחד, גברתי, שהוא עובד. את כבר התחלת ללכת בדרך הזאת, את מכריחה אנשים לעבוד.

ובכן, אני מציע לבטל את מענקי האבטלה ולהגיד לבן-אדם: אתה רוצה פרנסה – תזיע, תעבוד. בזיעת אפך תאכל לחם. אז החברה תשתנה ואדם ייקח את גורלו לידי.

מיכאל איתן (הליכוד):

אין שום סיבה לתת פטור ממס לבעלי הכנסות גבוהות.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת שטרית, קיבלת לא שתי דקות ולא חמש דקות אלא יותר.

מאיר שטרית (הליכוד):

חמש דקות בדיוק, ארבע דקות. אני מסתכל על השעון. תן לי עוד שעה, אני יכול לדבר. מה זה חמש דקות?

היו"ר ר' אדרי:

אבל יש עוד אחרים שיש להם מה לומר. אני רוצה להודות לך.

מאיר שטרית (הליכוד):

רק משפט סיום.

היו"ר ר' אדרי:

בבקשה. משפט סיום.

מאיר שטרית (הליכוד):

צר לי שאנחנו מקיימים את הדיון הזה במליאה כל כך ריקה. אני חושב שאולי שווה לקיים דיון כזה מחוץ לכנסת, עם אנשי המקצוע, עם אנשים מהכנסת שמתעניינים בזה. נדון בנושא לעומקו, נתווכח על העניין, כי אני מאמין שהפתרון הזה יוביל לשינוי מרחיק לכת בחברה הישראלית.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת שטרית. אני חושב שזה היה מעניין מאוד. אבל יש עוד כמה חברי כנסת שבוודאי יש להם מה להוסיף.

אני מזמין את חבר הכנסת האשם מחאמיד. בבקשה, אדוני.

האשם מחאמיד (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גברתי השרה, גם אני מוחה על כך שהכנסת לא עושה מהעסק הזה דבר גדול, כאילו הדבר מובן מאליו, עד שכמעט כל שנה מאז אני בכנסת ומדבר בנושא הזה אני מוצא אולי אותם אנשים שנשארים ומקשיבים זה לזה.

אבל, בכל זאת אני אביע את זעקתי. גברתי השרה נמצאת פה, היא תשמע, חברי הכנסת הנוכחים גם הם ישמעו, וגם ארשום את דברי לכנסת.

כמדי שנה, אדוני היושב-ראש, אנחנו עומדים כאן, חברי הכנסת, על הדוכן הזה ומבכים את המצב העגום והמשפיל – – –

היו"ר ר' אדרי:

אני רוצה להגיד לך שהיום הטלוויזיה עשתה עמנו חסד ועם ישראל צופה בנו. הדיון משודר ישירות.

קריאה:

זה לא חסד.

בנימין טמקין (מרצ):

אנחנו צריכים להתחרות בכדורגל.

היו"ר ר' אדרי:

אני חושב שהציבור צופה גם בנו ואתה מדבר לעם ישראל.

האשם מחאמיד (חד"ש):

אני שמח שאדוני-היושב ראש הזכיר לי זאת, אף-על-פי-כן, אני לא אאריך. אני אומר דברים שכתבתי אותם.

כל שנה אנחנו עומדים כאן, מבכים את המצב העגום והמשפיל של מאות אלפי אזרחים במדינת ישראל, והכנסת ריקה. העניין מועבר כמובן לוועדה זו או אחרת, נשמעות זעקות של כאב, אך למחרת הכול נשכח ועשרות אלפי משפחות ממשיכות לחיות בתנאי השפלה עד לדוח הבא, בשנה הבאה, וכמו קודמיו גם הוא יקבל אולי את שלו במשך יומיים-שלושה ימים וכנראה נאלץ להסתפק בזה. בשנה הבאה נעמוד שוב בפני דוח גרוע יותר על ממדי העוני, ואולי עוד הפעם נשמע הבטחות בודדות, כפי שקורה כל שנה.

הנה נתבשרנו שעם העניים גדל ב-90,000 לעומת שנת 1991 – עלייה של כ-20%. נראה שהממשלה הזאת, של היום, הולכת בדרכי קודמתה בנושאים הכלכליים החברתיים. אני לא מתפלא שמספר העניים הגיע בשנת 1992 ל-616,000, 15% מהאוכלוסייה של המדינה.

מתברר שחיים כאן בארץ הזאת עוד שני עמים. לא רק ערבים ויהודים חיים כאן. יש עוד שני עמים אחרים – לא רק יהודים וערבים, אלא עם נבחר של העשירים, סוג א', ועם הסבל והעוני והמצוקה, סוג ב'; אלה שידם משגת הכול ואלה שנעדרים מוצרים בסיסיים, שלא לדבר על תרבות והשכלה. לא רק ערבים ויהודים. שני עמים שונים יש כאן, עם של העשירים ועם של העניים.

ציבור עני פירושו ייאוש, תסכול, תוקפנות, אלימות, פשע וסמים. עוני פירושו אנשים וילדים הישנים במטבח, במרפסת – ראיתי בטלוויזיה – געגועים לטיול שנתי ונבירה בפחי אשפה, כמו באשקלון. בכל מקום רואים זאת. עוני פירושו נשירה, ולכן אין להתפלא כשרואים ילדים מתחת לגיל 14 עובדים בניגוד לחוק כדי לסייע בפרנסת משפחותיהם. אין להתפלא על שכ-100,000 ילדים אינם מבוטחים בביטוח רפואי כלשהו.

יצחק לוי (מפד"ל):

המספר הזה כבר עלה.

האשם מחאמיד (חד"ש):

יפה. זה עלה. זה עוד הישג. יש עלייה במשהו.

ולהזכירכם, חברי הכנסת, יותר מ-20% מילדי ישראל חיים מתחת לקו העוני.

נכונים דבריו של ד"ר יצחק קדמן, מנכ"ל המועצה הלאומית לשלום הילד, שאמר שהבעיה של ילדים עניים היא כפולה: מצבם בהווה וקביעת גורלם בעתיד באופן שהם אינם יכולים להימלט ממנו.

לעניים אין נגישות לשירותי חינוך ובריאות נאותים. ולכן עתידם היחיד הוא העבריינות והסמים. ובמדינה שכל הזמן טוענת שהיא דמוקרטית, מתיימרת להיות דמוקרטית, אסור שמשפחות עניות לא תקבלנה מזון ושירותי בריאות וחינוך סבירים, כמו כל משפחה אחרת.

הממשלה הזו טוענת כל הזמן, שהיא שינתה את סדרי העדיפויות הלאומיים. אני לא רואה את זה. איפה היומרות החברתיות בשטח ובפועל? מפלגת העבודה, חשוב להזכיר אולי, שכ-40% מבין אלה הנכללים בקטגוריה של מתחת לקו העוני הם עובדים שכירים במשק. האם כך מעודדים את ערכי העבודה? האין בכך כדי להשפיע בצורה ניכרת על המוטיבציה לצאת לעבודה?

אדוני היושב-ראש, שיעור העניים בקרב האוכלוסייה הערבית הוא כמובן גבוה בהרבה מהמוצע שדיברנו עליו. אינני בטוח שהדוח בכלל התייחס, או כלל את הערבים בממצאיו. אך לא אופתע אם יתגלה, שיותר מ-50% מקרב העניים הם אזרחים ערבים, ואף יותר מזה – הם ילדים ערבים. ולא די בכך, אלא שיום חינוך ארוך אין, מועדונים, מתנ"סים, ספריות ופעילויות אקסטרה-לימודיות שונות לא קיימים, דבר היוצר בוודאי תופעות, שהן מעבר לתופעות שהזכרתי לגבי כלל האוכלוסייה הישראלית.

כאן זורעים סיכונים של ניכור ובורות, אשר כולנו חוששים מתוצאותיהם. יש הטוענים שהקצבאות צמצמו בכ-44% את מספר הנפשות העניות ובכ-33% את מספר הילדים העניים. וכאשר דרשנו שוויון בקצבאות ילדים – ואני מבקש את תשומת לב שני החברים, שאני בטוח שאכפת להם מהנושא הזה – כאשר ביקשנו משר האוצר ומהממשלה שוויון בין הקצבאות לילדים הערבים לקצבאות לילדים יהודים, התשובה של שר האוצר ושל הממשלה, כמדומני, היתה, כי אין פסול בשוויון, אנחנו בעד שוויון, רק אל תגידו לנו איזה שוויון. והם מתכוונים להוריד מהילדים היהודים כדי שאנחנו נהיה שווים. איזו חוכמה. נראה איזה דוח נקבל בפעם הבאה.

עמיר פרץ (העבודה):

איפה רוצים להוריד?

האשם מחאמיד (חד"ש):

אנחנו דורשים להעלות כדי להגיע ל-LEVEL היהודי, ובכך להציל כמה מהילדים הערבים מקו העוני.

אדוני היושב-ראש, הערה נוספת: אני תמה על חבר הכנסת רפי אלול, שנדמה לי שהוא יושב-ראש הלובי החברתי. קראתי היום בעיתון רעיון שהוא מעלה, ואני חושב שעם רעיונות כאלה לא צריך לובי אנטי חברתי, הוא קיים. הוא מציע להעמיד את מס הכנסה על 20% לכלל האוכלוסייה כפתרון.

קריאה:

מי זה?

האשם מחאמיד (חד"ש):

חבר הכנסת רפי אלול, יושב-ראש הלובי החברתי. הוא מציע להעמיד את מס הכנסה באופן שווה על שיעור של 20% לכלל האוכלוסייה. זה כתוב בעיתונים היום. אם הוא אומר דבר כזה, לא צריך לובי אנטי חברתי.

לכן, אדוני היושב-ראש, תקציב המדינה חייב להשתנות שינוי כלכלי-חברתי של 180 מעלות, ואם זה לא יקרה, יבוא יום והממשלה הזו תמצא את עצמה בספסלים האחוריים של האופוזיציה, כקודמתה. השטרות המדיניים נפרעים, ולו חלקית, אבל מה עם החצי השני של כוס ההבטחות? יש לזכור שעוני איננו אלא מקל שיכול לעצור – ואני מסכים אתך, חבר הכנסת שטרית – עוני יכול לעצור את גלגלי השלום. שלום ושוויון קשורים בטבורם לעקרון הדמוקרטיה. הם תאומים שיש לשמור עליהם, להגן עליהם ולבצר אותם. אין האחד יכול לחיות בלי האחר. לכן אני רואה במצב הקיים, בדוח על ממדי העוני, סכנה אמיתית לעקרונות הצדק, השוויון והדמוקרטיה. תודה, אדוני.

היו"ר ר' אדרי:

אני מאוד מודה לך, אדוני חבר הכנסת האשם מחאמיד, על דבריך. אני מזמין את חבר הכנסת עמיר פרץ, שיעלה גם הוא את הנושא של הדוח השנתי של המוסד לביטוח לאומי על ממדי העוני.

עמיר פרץ (העבודה):

אדוני היושב-ראש, גברתי השרה, רבותי חברי הכנסת, מול הצורך להפגין את המחאה על העוני בחברי הכנסת – בנוכחותם במליאה – בולטת נוכחותו של סגן השר חבר הכנסת אלי בן-מנחם, שכסגן שר בממשלה אין לו שום סיבה מיוחדת להיות כאן. אין לו שום נושא על סדר-היום. זה מפגין את יחסו לעניין.

אני רוצה לומר, שאין טעם לחזור על הנתונים. הם נאמרו על-ידי חברי הכנסת שקדמו לי. בוודאי כולכם כבר קראתם אותם, למדתם אותם, שיננתם אותם. יש רק צורך לנסות ולומר, שמאחורי הנתונים האלה נמצאים בני אדם. מאחורי המספרים האלה נמצאים אנשים חיים ללא תקווה, ללא קרן אור שתיתן להם את התחושה, שבאמת יש מדינה, שגם כשהיא מנווטת את הדברים הגדולים ביותר – זו ממשלה עם מצפן של מדינה, וממשלה קובעת את הכיוון שבו מחט המצפן תכוון לנושאים של מדיניות שלום, עם כל הוויכוחים ועם כל חילוקי הדעות, בנושאים של מדיניות כלכליות, ונכון שאנחנו לא מנתקים את המדיניות הכלכלית מהמדיניות החברתית. אבל המדיניות החברתית היא מצפונה של המדינה. ויהא המצפן הטוב ביותר, מדינה לא יכולה להתקיים רק עם מצפן נכון, מוכרח שיהיה לה גם מצפון.

ואני אינני רוצה להתחשבן כמה חודשים זה ממשלת הליכוד, כמה חודשים זה ממשלת העבודה. הדוח הזה שייך שישה חודשים להם ושישה חודשים לנו. אני רוצה שהדוח הזה יהיה בבחינת איתנות, ואולי אם הדוח הזה יביא לידי כך, שהממשלה תבדוק את המגמות, את המדיניות, תנסה לבדוק מה ניתן לעשות כדי להתמודד עם הבעיה החריפה הזו, הרי, אינני רוצה לומר זה יהיה, אינני מוצא ביטוי, רוצה לומר: אולי מעז יצא מתוק, אולי הרווחנו את הדוח, והוא יביא לידי כך שבשנים הבאות הדברים ייראו אחרת. אני אומר: הלוואי שכולנו נלמד מהדוח הזה וננסה ליצור מדיניות חדשה.

ואני רוצה לומר לשרה: אני מוכרח לציין, שבפעם הראשונה יש לנו תוכנית, תוכנית שמדברת על מאבק בעוני בישראל. אין ספק שיהיו חילוקי דעות. אני בטוח שלא כל ההצעות וכל מרכיבי התוכנית יעברו ולא כולם יהיו מקובלים. חלק יידחו על-ידי האוצר, חלק יצטרכו לעבור את משוכת הכנסת. זה תלוי בשינויי חקיקה רבים מאוד, אבל יש תוכנית. יש על מה להתווכח, יש סביב מה להתמודד, זה כבר צעד אחד קדימה. יש מדיניות, יש שר שיש לו אחריות במדינת ישראל, ואני בטוח שהשרה אורה נמיר מבינה שהאחריות שלה לנושא הזה היא אחריות, שאין דרך לבוא ולהטיל אותה לא למגרשו של זה ולא למגרשו של אחר. ואני שמח שהיא ניגשת לעניין באומץ רב, עם כל הקשיים שעומדים בפניה.

עם זאת, גברתי השרה, אני יודע שזה לא פופולרי לבוא ולומר: מדוע פוגעים באוניברסליות של קצבאות הילדים? זה לא פשוט. בעיקר לא פשוט לאחד כמוני לבוא ולומר: אל תחזירו את חוסר האוניברסליות לקצבאות הילדים; כי יבואו ויאמרו לי: מה אתה מגן על קצבאות ילדים לעשירים? מה אכפת לך שיסירו את קצבאות הילדים לעשירונים התשיעי והעשירי, שמרוויחים כל כך הרבה כסף? למה אותו איש שמרוויח 10,000 שקלים בחודש צריך לקבל גם 100 שקלים נוספים לילד הראשון או לילד השני שלו? יש לו מספיק.

אני חושש שנחזור שוב לאותה תקופה, שבה אי-ניצול הקצבאות היה הבעיה המרכזית שלנו, שהמשפחות במצב הקשה ביותר – אני לא יודע באיזו שיטה את הולכת לבטל את קצבאות העשירונים התשיעי והעשירי, אני לא יודע אם זה יחייב מבחן הכנסה לשאר מקבלי הקצבאות, לא למדתי ולא ירדתי לפרטים עד הסוף כדי להבין איך תהיה הטכניקה החדשה. אני בוודאי יודע שאנחנו נקבל על זה הסבר ביום שני, כשתופיעי בוועדת העבודה והרווחה. אני רוצה להזהיר, שחלילה לא יהיה מצב שאיזו קבוצה בישראל שזכאית לאותה קצבת ילדים תצטרך לעבור מבחן הכנסה.

אני רוצה להצטרף לדבריו של חבר הכנסת מאיר שטרית ולומר: נכון שהמאבק הוא על תרבות של יציאה מהעוני. נכון שאנחנו מוכרחים להעביר את האחריות למשפחות עצמן, שהן בעצמן צריכות למצוא את הדרך ליצור לעצמן את הנכס הכלכלי שלהן ולהתמודד עם העוני. אבל אסור, אסור שנהפוך אותם לפושעים. אסור, חלילה, שכל מובטל שלא מוצא מקום עבודה הוא יהיה האחראי לכך שאין עבודה. נכון שצריך לעשות כל מאמץ להיאבק באבטלה. אני שמח שהשרה מגישה הצעה שיש בה החמרה בקבלת דמי אבטלה, בצדה של הטבה למי שיצא לעבוד. גם מקל וגם גזר. אסור לנו, בשום פנים ואופן, לגשת לאותן שכבות רק עם השוט. גם המקל, גם ההחמרה, גם ההקפדה שלא יהיה ניצול לרעה של גמלה ושל קצבאות ושל דמי אבטלה, אבל גם העידוד לצאת לעבודה.

משפט אחרון. יש אוכלוסיות שמוכרחים לבוא ולהציע להן תוכניות שהן ממוקדות. יש ערים בישראל, שברור שהעוני בהן גדול יותר – בני-ברק, ירושלים, באר-שבע.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

תל-אביב.

עמיר פרץ (העבודה):

תל-אביב – בשכונות מסוימות. צריך לעשות תוכנית מיוחדת לכל עיר ועיר. אני מציע לך, גברתי, שאנחנו ננהל יחד אתך מאבק להגדלת הסעיף בתוך מחלקות הרווחה המוניציפליות, כדי שהם יוכלו לסייע במקרי חירום.

אבל העולים החדשים, אתרי הקרוונים הם מקומות שמוכרחים להגיע אליהם בדרך חדשה.

אוכלוסייה שנמצאת במצב קשה מאוד, וגם אליה צריכים לפנות, כי ימי השלום בפתח – היא האוכלוסייה הערבית. מוכרח שהערבים בישראל ירגישו שמדינת ישראל מתכוונת לטפל בהם ברצינות.

אחרי שהעמסנו עלייך כל כך הרבה, גברתי השרה, אין לך ברירה, את מוכרחה למצוא מקום מספיק בלבך הרחב להתמודד עם הבעיה הקשה הזאת שנמצאת בפתח משרדך. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת עמיר פרץ. אני מזמין את חבר הכנסת טלב אלסאנע, ואחריו – חבר הכנסת בנימין טמקין. אנחנו, כאמור, ממשיכים לדון בדוח השנתי של המוסד לביטוח לאומי על ממדי העוני. בבקשה, אדוני.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גברתי השרה, אני לא סבור שצריך דוח של המוסד לביטוח לאומי כדי להיווכח בתופעה המחרידה הזו של ממדי העוני. דעתי היא, שקו העוני צריך להיות קו הבושה במדינה. כל פעם עולים, מנגנים אותה מנגינה, ואחר כך שוכחים מהדברים. רק לצאת ולהסתובב ביישובים ובכפרים – אפשר לראות העדר מקורות תעסוקה, אפשר לראות את האבטלה, ובמקרים כאלה כשאינן תעסוקה יש עוני; וכשהתופעה הזאת נדחית, אז דוחים גם את הדיון בעוני משנה לשנה.

המצב האבסורדי הזה מוליד חברה שבה קיימים אדונים ועבדים. אדם שאין לו המינימום המובטח לקיומו הוא אדם שאי-אפשר לדבר על רצונו, ואי-אפשר לדבר על זכויות בסיסיות כשזכות הקיום המינימלית איננה קיימת.

לכן, לדעתי, תנאי בסיסי לשמירה על חברה מאוזנת, שקולה – יש לפעול להסיר את הכתם הזה שנקרא קו העוני. מדינות רבות, ויש לנו דוגמה של ברית-המועצות שהתמוטטה, היא לא התמוטטה בגלל – – –

אליהו בן-מנחם (העבודה):

לא להסיר את קו העוני, להסיר את העוני.

טלב אלסאנע (מד"ע):

להסיר את העוני, זאת הכוונה. תודה רבה, חבר הכנסת אלי בן-מנחם. הכוונות טובות.

היו"ר ר' אדרי:

אני מתקן: סגן השר.

טלב אלסאנע (מד"ע):

סגן השר. הוא גם נשאר חבר הכנסת בן-מנחם.

אני חושב שבברית-המועצות מהווה דוגמה טובה של מדינה שלמרות העוצמה הצבאית – כשיש התפוררות חברתית, כשיש העדר דאגה לאזרח ולזכות קיום בתנאים מכובדים, איך מעצמה כזאת יכולה להתפורר. לכן צריך לתת לזה עדיפות.

ציפיתי שבתקציב המדינה הזה, לאור עידן השלום תינתן עדיפות לענייני רווחה, תעסוקה ועבודה, על חשבון תקציבי משרד הביטחון. אנחנו רואים את ההיפך – תקציב הביטחון הולך וגדל והתקציב של משרד העבודה והרווחה נשאר כפי שהוא. נשאלת השאלה, איך אנחנו יכולים לבוא בדרישות ובטענות למשרד העבודה והרווחה כאשר המשאבים, האמצעים והתקציבים הם מוגבלים?

לדעתי, ההתמודדות צריכה להיות התמודדות במישור של הממשלה, במישור של התקציב. זה צריך לבוא על חשבון תקציב הביטחון, לאור ההתפתחויות החדשות.

אני בטוח שבנתונים הקיימים, 50% מהמשפחות החיות מתחת לקו העוני, ועל-פי נתוני המוסד לביטוח לאומי המספר הוא 616,000 משפחות, בהן 261,700 ילדים – 50% הם מקרב האוכלוסייה הערבית.

לא אחת הייתי ביישובים כמו אום-אל-פחם. רק לפני שישה-שמונה חודשים, כשהייתי שם, נמסר שיש משפחות שאין להן מה לאכול, שאין להן ממה להתקיים. נמסר לי שכ-50% מהמשפחות שחיות שם הן מתחת לקו העוני. אני לא יודע אם הסקר הזה הקיף את היישובים הבדואיים, כשיש 60,000

תושבים בדואים בנגב החיים מחוץ ליישובי הקבע, שאין להם תנאים מינימליים, אפילו אין להם מי שתייה. לדעתי, התופעה הזאת נפוצה בקרב האוכלוסייה הערבית, בצורה מאוד מדאיגה. כאשר יש קיטוב חברתי וכאשר על הקיטוב החברתי מוסיפים את הממד הלאומי, הרי זה יוצר תסכול, והתסכול הזה יכול להוליד תוצאות שליליות ותופעות שליליות שאיש אינו רוצה בהן.

סבורני שהעניין של הבקשה שלנו, החוזרת ונשנית, להשוות את קצבאות הילדים, יש בה ולו פתרון חלקי לתופעה הזאת של משפחות החיות מתחת לקו העוני במגזר הערבי. התופעה הזאת קיימת במיוחד במשפחות ברוכות ילדים. משפחות ברוכות ילדים קיימות, פחות או יותר, גם במגזר הערבי. לכן, על מנת לטפל ועל מנת להילחם בתופעה הזאת, יש לפעול להשוואת קצבאות הילדים במובן הזה, להעלות את קצבאות הילדים הערבים ולהשוותן לקצבאות יוצאי צבא.

דבר נוסף, בדוח הנתונים שקיבלתי ראיתי שיש מגמה ונטייה, וזה ברור מאליו, וכולנו סומכים על שרת העבודה והרווחה – הרצון העז להתמודד עם הבעיה הזאת. נוסף על רצון הזה, יש לפעול לספק מקורות תעסוקה במסגרת היישובים הערביים, כולל תיאום עם משרד התעשייה והמסחר, משרד השיכון והבינוי, לפתח אזורי תעשייה, לפתח גם תעשייה, ולא רק לדבר על תעשייה זעירה מסוג זה או אחר, אלא לפעול כדי לממש את המדיניות הזו, כולל פיתוח ענף החקלאות במגזר הערבי.

פניתי פעם למוסד לביטוח לאומי. היה מקרה שחייבו משפחות בדואיות בסכומים אדירים למוסד לביטוח לאומי, בלי לזמן אותן בכלל, כאשר אין להן תנאי דיור. פקיד הגבייה שואל אותי, איך אין להם תנאי קיום כאשר הם מתקיימים? הרי הם אוכלים ושותים; אז אם הם אוכלים ושותים, בוודאי יש להם הכנסה פי שלושה מהשכר הממוצע במשק. עוד מעט יתחילו לחשב את ההכנסה על-פי המשקל של האדם. צריך להיות הגונים, וצריך ללכת במגמה המתחשבת בצורה הזו –

היו"ר ר' אדרי:

הסבת את תשומת לבו של חבר הכנסת יהלום כאשר דיברת על כך.

שאול יהלום (מפד"ל):

יש איזו תקווה?

טלב אלסאנע (מד"ע):

במובן הזה אתה עשיר מאוד. אתה תהיה חייב במס גבוה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

יש כאלה שנפוחים מרעב.

טלב אלסאנע (מד"ע):

גברתי השרה, ברצוני באמת לשאול, מדוע קיימות ההגבלות האלה לגבי חוק הבטחת הכנסה? הייתי מאוד רוצה לשמוע ממך תשובה. למשל, אדם שברשותו רכב משנת הייצור 1960, שוללים ממנו את קצבת הבטחת ההכנסה, שבאה להבטיח את תנאי המינימום לאדם – כשאין לו כל הכנסה מהרכב הזה.

מדוע שוללים מאדם שזכאי לגמלת הבטחת הכנסה והתחתן עם אשה מהגדה המערבית או מרצועת-עזה, מדוע שוללים ממנו את הזכאות מפני שאשתו לא ממלאה אחרי התנאי של תושבות? לא רק שלא מוסיפים לו נקודות זכאות מפני שהוא נשוי, אלא שוללים ממנו את הזכאות שלו בתור יחיד. היכן ההיגיון?

ומדוע לא מוסיפים נקודות זכאות למשפחות שיש להן יותר משלושה ילדים, עבור הילד הרביעי והחמישי, כדי שתהיה להן הכנסה שתבטיח להן תנאי קיום בסיסיים?

לדעתי, בעידן הזה, כאשר מדובר בסדר עדיפויות חדש, יש לפעול בצורה משותפת, על-ידי כלל חברי הכנסת, בצורה החוצה מפלגות, כדי להקצות יותר משאבים ותקציבים למשרד העבודה והרווחה, על מנת להילחם בצורה מועילה ויעילה בתופעה הזאת ולתת יותר תשומת לב למגזר הערבי, שהוא הסובל העיקרי מהתופעה המדאיגה והמחרידה הזאת.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לחבר הכנסת טלב אלסאנע. אני מזמין את חבר הכנסת בנימין טמקין, ועל מנת שאני לא אקפח אותו, גם הוא יציג את הנושא: דוח שנתי של המוסד לביטוח לאומי על ממדי העוני. בבקשה, אדוני.

בנימין טמקין (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש הפעם קצת פרוטקציה, כי הכנסתי את עצמי לנושא הזה, אני מתייחס אליו ברצינות רבה, וחייתי שנה לדין הזה – מהפעם הקודמת.

היו"ר ר' אדרי:

אתה רואה שאני מתחשב, אבל אני מבקש שתתחשב גם בי.

בנימין טמקין (מרצ):

אני אתחשב גם בכך.

אדוני היושב-ראש, אני שמח ששרת העבודה והרווחה נמצאת כאן ושומעת אותנו, אבל האמת צריכה להיאמר, שבנושא הזה היו צריכים לשבת כאן כל שרי האוצר שיכולים לעשות זאת מכיוון שהם בחיים, הנוכחיים והקודמים, בתור משיבים בנושא הזה, ולא דווקא שרת העבודה והרווחה.

אנחנו דנים כאן למעשה בתוצאות של מדיניות כלכלית וחברתית ארוכת טווח, שבחלקה היא תוצאה של פעולת המשק עצמו, מה שנקרא השוק בפעולתו הטבעית, ומדיניות האוצר במשך השנים בכל ממשלות ישראל עד עצם היום הזה.

אין שום ספק, שהשוק בפעולתו הטבעית יוצר יותר ויותר – גם צמיחה, וזה נכון, גם מקומות עבודה, ואפילו עלייה ברמת החיים של אנשים רבים, וגם יכולת לצרוך דברים שבעבר אנשים אולי לא היו משיגים אותם. אבל באותו זמן הוא יוצר בפעולתו הטבעית גם, חבר הכנסת מאיר שטרית, אבטלה, קבלני משנה, פגיעה בשכר המינימום. מכיוון שאנחנו חיים בתחרות בין-לאומית, לפעמים לא עם המדינות הכי מפותחות, אלא בתחרות עם מדינות אחרות שלא היינו רוצים להתחרות אתן – זה כשלעצמו יוצר מצב קשה, שאיננו קשור לא לתרבות זו ולא לתרבות אחרת.

אסור ליפול לטעות שנייה, כי קל מאוד לעבור את החוט המבדיל הזה, שבו אתה מתחיל להאשים את העני במצבו. אתה מתחיל להאשים את האדם בתרבותו על מצב שהוא תוצאה של כוחות שאינם בשליטתו. אסור, ממש אסור לעשות זאת. כי אז אדם מתחיל להרגיש, שבסופו של דבר הוא אשם בגורלו.

במה אשם מי שעבד במפעלי "אתא"? הוא לא עבד? לא היתה לו תרבות של עבודה? הוא לא בא לעבודה יום יום? הוא לא היה מסור לעבודתו? הוא חיפש אבטלה?

משפחות רבות מדי של שכירים נמצאות מתחת לקו העוני לא משום שאינן רוצות לעבוד, לא בגלל תרבות זו או אחרת. פשוט השוק יוצר משפחות רבות של שכירים שעובדים, ואף-על-פי-כן נמצאים מתחת לקו העוני.

נכון שהממשלה בחלק מפעולותיה מתקנת במידת-מה את המצב. אבל יש גם מדיניות של הממשלה היוצרת את המצבים האלה של עוני. למשל, מדיניות המסים. מדיניות הפוטרת ולפעמים מעודדת ועוזרת – – – חבר הכנסת בן-מנחם, עשה לי הפעם טובה מיוחדת ואל נא תפריע.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

דיברנו על הנושא שאתה מעלה.

בנימין טמקין (מרצ):

מדיניות מסים שיוצרת יותר פער משהיא מתקנת, כי מדיניות מסים היא מדיניות כוללת. היא לא רק מדיניות הנוגעת לשכירים, אלא מדיניות כוללת של מיסוי על ההון, על הרכוש, על הירושות ועל כל הכרוך בזה.

קיימת מדיניות כזו של תמיכה במעסיקים, שהרבה פעמים אתה שואל את עצמך: מה פתאום תומכים כל כך הרבה במעסיקים? מי הוכיח שכל עידוד השקעות ההון נתן את הפירות? מי הוכיח שכל מה שהאוצר משלם עכשיו בשביל להוריד את עלויות השכר נתן את הפירות, או שאולי הוא נתן יותר כסף למעסיקים בלי ליצור יותר מקומות עבודה? האם מישהו חוקר את זה? חוקרים מיליון פעם בעניין 7 מיליוני שקל שחבר הכנסת שטרית ואני ביקשנו עבור גמלאי משרד התקשורת. בזה יש עקרונות, בדיקה, מחקר. למה לא בודקים מה התוצאה של כל עידוד השקעות ההון של מיליארדים וסבסוד עלות השכר במיליארדים? את זה לא בודקים.

כל אנשי האקדמיה – אני חוזר ואומר זאת בכל פעם ואחזור על כך כמו תוכי – כל אנשי האקדמיה אומרים, שחוק לעידוד השקעות ההון, אם הוא לא מלווה בחוק לעידוד השקעות ההון אנושי, זאת אומרת בבסיס חינוכי, בתשתית חברתית וכדומה, לא נותן תוצאות. הוא רק נותן יותר כסף למעסיקים, הוא לא יוצר צמיחה במשק. אז למה לא לבדוק את זה? למה מקבלים את זה כל שנה? אני אגיד לכם למה: מכיוון שלבעלי ההון יש השפעה רבה על מה שקורה כאן. אבל לא רק בנושא העוני והשכר, אלא גם בנושא איכות הסביבה, כפי שקרה כאן אתמול.

והדבר השלישי הוא האיגודים המקצועיים. ההסתדרות, שאמורה היתה להגן על העובדים, ובעיקר על החלשים שבין העובדים – כאשר הולכים להסכם שכר צריך קודם כול לטפל בחלשים ולא בחזקים, אבל היא עושה את ההיפך. שוכחים גם את הגמלאים. כולנו יודעים זאת.

כאשר מדובר על פיטורים של עובדים בתעשיות חזקות ועל פיצויים שיש לתת להם, כאשר מדובר על אנשים שהרוויחו הרבה כסף, יש נציגים גם פה ומאיימים על הממשלה. כאשר מדובר על העובדים של "שטיחי כרמל", היה פה לובי חזק, הסתובבו פה בכנסת, איימו על הממשלה שלא יצביעו בשבילה אם לא ייתנו הגנה ראויה לעובדים. זו האמת לאמיתה. יש שיתוף פעולה בין גורמים ממשלתיים, לבין גורמים הסתדרותיים, לבין גורמים של בעלי ההון, שתמיד מחזקים את החזקים.

התוצאה היא, כמובן, שקשישים, משפחות חד-הוריות, ערבים, נשים, נכים ואלה שפחות מסוגלים להגן על עצמם ולארגן לעצמם את הלובי החזק, הם אלה שנפגעים הכי הרבה.

שרת העבודה והרווחה באה, ובאמת אני לא סתם אומר את זה, אלא בכל הכבוד, היא מנסה להתמודד בכוחות עצמה, ומשרדה במצב שהוא, איך לומר זאת, מעבר ליכולתה. היא מנסה. היא לפחות מציעה תוכנית. אבל הבעיה עם התוכנית של שרת העבודה והרווחה, שהיא מחפשת מתחת לפנס את הפתרון, כי הפנס קיים. אבל בכל האזור החשוך לא נוגעים כלל. את האוצר מחפשים מתחת לפנס של הביטוח הלאומי במקום לחפש את האוצר באוצר, שם הוא נמצא. הביטוח הלאומי הוא חלק ממערכת המסים הכוללת של מדינת ישראל, הוא לא איזה עולם נפרד.

מדברים חודש על הטלת מס על רווחי בורסה; הבורסה יורדת – לא מטילים מס. המדינה הקפיטליסטית, ארצות-הברית, ממשיכה להטיל מס על רווחי הון בבורסה, אבל אנחנו במדינת ישראל לא מסוגלים להחליט, פעם אחת ולתמיד, על הטלת מס על רווחי הון. לא מסוגלים להחליט על זה. ואז שרת העבודה והרווחה צריכה להוריד מהצעירים האלה בשביל להעביר למסכנים האלה, להעביר מאבטלה בשביל לתת לאחרים. בסדר, יכול להיות שזה יפתור כמה בעיות, ובוועדת העבודה והרווחה נדון לגופו של עניין.

אבל צריך לומר את האמת, שבלי לדון במערכת המסים והתמיכות הכוללות של ממשלת ישראל לא נפתור את בעיית העוני אלא נמשיך פה לנאום. הדרך היחידה היא לומר מאין כן לקחת בלי לפגוע; בלי לקחת מבעלי האמצעים, מבעלי הרכוש ומבעלי ההון וכדומה, אתה לא תוכל לפתור את הבעיה, כי אנחנו פועלים פה על-פי חוק הממוצעים. מהו חוק הממוצעים? חוק הממוצעים אומר, שאם יש לי רגל אחת במים רותחים ורגל אחרת במים צוננים, בממוצע אני בסדר; זאת אומרת, המשק בסדר. צריך לומר מאין אני לוקח כדי לתת לעניים. נכון, צריך לתקן בעניין הוצאות הביטחון, אם יהיה שלום כאן, אבל עד שיהיה שלום, בינתיים צריך לומר מאין אתה לוקח את המשאבים, וזה לא רק מתוך הביטוח הלאומי. זה לא יפתור את העניין.

אני רוצה להוסיף נקודה אחרונה. יש לנו חוק עידוד השקעות הון. כל שנה, באופן אוטומטי, הקואליציה תומכת, כשהיא בקואליציה, האופוזיציה מתנגדת כשהיא באופוזיציה, אבל מעבירים את החוק הזה ללא בדיקה. אגב, תקראו בספר התקציב, שם כתוב: אנחנו לא יודעים אם יש לזה בכלל אפקט טוב על התעסוקה ועל הצמיחה. כך כתוב, כי כך החליטה ועדה שהממשלה הקימה. אבל באופן אוטומטי אנחנו נתמוך, כפי שהליכוד היה עושה, ב-900 מיליון שקל.

כבר הוכח שצריך גם לפתח את התשתית של ההון האנושי. אגב, בשביל להגיד לאוצר: על מנת שבעוד שלוש שנים תחסוך בהוצאות בית-משפט, בתי-סוהר, בתי-חולים וכל הדברים האלה, תקים רשות לפיתוח ההון האנושי במדינה, שזה אומר לשפר את המצב החינוכי, התרבותי, ההכשרה וכדומה של האוכלוסייה היותר-חלשה בישראל; לא נדע להתמודד בשנה הבאה עם מספר העניים שיופיע בדוח השנתי הבא של המוסד לביטוח לאומי על ממדי העוני.

כדי להתחיל לטפל בבעיה היסודית, על מנת שהילדים שלנו, לא על-פי המספר המשתנה בכמה אחוזים לפה ולשם, אלא על מנת לשנות באמת מן היסוד את המצב של שכבות אוכלוסייה בישראל – וחבר הכנסת האשם מחאמיד השתמש במונח "עם" בשביל לתאר אותן; אני אגיד לכם במה אני מתבייש, בזה שאני יכול ללכת עם כל אחד מכם לשכונה מסוימת ולציין עם האצבע ולומר: מהשכונה הזאת יצאו כך וכך אחוזים להשכלה גבוהה, לעמדה טובה ולחיים טובים, ומהשכונה הזאת אני יודע שיצאו כך וכך אחוזים לחיים אחרים לגמרי. כל עוד אני יכול לעשות את זה, כמעט כמו מתמטיקה של החיים, כל עוד אנחנו יכולים לעשות את זה, לא טיפלנו בבעיית העוני, גם אם העברנו משהו מהביטוח הלאומי מצד זה לצד אחר בתוך המערכת. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, חבר הכנסת בנימין טמקין. אני מזמין את אחרון הדוברים, חבר הכנסת אברהם רביץ. בבקשה, אדוני.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, ברשותך, אפתח בפסוק "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך, והחזקת בו גר ותושב וחי עמך". אני חושב שהיהדות מדברת, יותר מאשר על כל נושא אחר מבחינה חברתית, על הנושא כיצד לטפל בעני, כיצד לטפל במך ובזקן.

ואכן, יש ביהדות לגיטימציה של העוני. העוני הוא תופעה שהיא חלק מהחיים. אין בכלל חברה בעולם שהיא נקייה מן התופעה הזאת. אין חברה שאין בה עוני. והחברה איננה נבחנת – האם יש עוני בקרבה אם אין. החברה נבחנת בכך – כיצד היא מטפלת בבעיה של העוני. מבחינת היהדות, כאילו הקדוש-ברוך-הוא ברא עניים כדי לבחון את האדם כיצד הוא התייחס אל העניים, כדי לעשות אותם מאושרים יותר. לכן, זו תופעה שקיימת ותמיד תהיה קיימת בקרבנו.

השאלה היא באמת, כיצד לטפל בעוני. אנחנו, בתקופה שלנו, בעצם מדברים על קדושת האוניברסליות. כי האמת היא שהטיפול בעוני, בפרט ובכלל, תמיד היה פשוט: יש עניים, ויש לעזור להם. אבל האמת היא, שהעולם המודרני אימץ את אחד החוקים העתיקים ביהדות, שיש לטפל בעוני בדרך של כבוד ולא לתת לעניים את הרגשת הנהמא דכיסופא, לחם העוני, אלא לטפל בהם כבאדם מתוך החברה.

אבל תראו מה קורה בחברה מודרנית כמו שלנו. אנחנו אומרים לעניים: אנחנו רוצים לטפל בכם בדרך של כבוד, ומשום כך ניתן לכם פחות ממה שאתם זקוקים לו, כי אנחנו צריכים לתת גם לעשירים כדי לנהוג בכם כבוד.

אינני יודע מה היה קורה אילו שאלנו את העני האינדיבידואלי: תגיד לי, אתה רוצה כבוד או עוד כוס חלב לילדיך? וזוהי בעצם הדילמה שלנו כחברה, שרוצה מצד אחד להתייחס בדרך של כבוד, וחשוב לעשות את זה, ומצד שני אנחנו רוצים לעזור לעניים שלנו.

אין ספק שאנחנו נמצאים, ובכל זמן נימצא בחסר תקציבי.

חבר הכנסת טמקין, גם מה שאתה אמרת היה נאום, כי שרי האוצר לא נמצאים כאן. זה היה נאום, ולכן אני משבח את שרת העבודה והרווחה שאומרת: אני לא אחכה לשרי האוצר; ראשית כול, אני אטפל בבעיה הזאת בכוחות שיש לי במשרדי שלי.

מכיוון שזו בעיה תקציבית, אנחנו באמת נמצאים בדילמה קשה מאוד – כיצד לנהוג. יש כסף במוסד לביטוח לאומי, אבל הוא מופנה, מהסיבה הכמעט אידיאולוגית, שאנחנו רוצים להיות דבקים באוניברסליות.

לכן, גברתי שרת העבודה והרווחה, הגברת אורה נמיר, בקדנציה הקודמת עשיתי עבודה, לא סיימתי אותה. הזמנתי אז את האקטואר של הביטוח הלאומי ואת האקטוארים של האוצר ועבדתי על רעיון.

לא בישלתי אותו עד סופו, אבל אני רוצה לתרום בדיון הזה רעיון נוסף, שלפי הנתונים שקיבלתי אז, דומני שהוא שווה כמה מאות מיליוני שקלים לשנה, ואני תורם אותו חינם.

הרעיון הוא פשוט, לחיות בין שני הקצוות האלה. לאמור, שאכן נוכל לתת לעניים יותר, אבל נשמור על עקרון האוניברסליות. הכיצד? אם ניקח ונמתח קו מסוים, כפי שיורו לך המומחים שלך במשרד, ונאמר: החל מהכנסה של, נאמר, 10,000 שקל לחודש, אנחנו לא נותנים את קצבאות הילדים, את המענקים למיניהם, אבל אנחנו רוצים להתרחק ממדיניות של סעד, אנחנו שומרים זאת עבורם לגיל זיקנה. הם רוכשים לעצמם בכסף המוקפא הזה, בכסף התיאורטי הזה, שעומד לזכותם לגיל שיבה וזיקנה – מכיוון שגם אנשים בעלי מעמד כלכלי טוב יותר הנפילה שלהם היא בגיל הפנסיה, ברגע שהם יוצאים לפנסיה. והאנשים האלה רכשו לעצמם מי מהם 20 שנה, 30 שנה, ואם, חס וחלילה, אדם נפל לאיזו תקופה, הוא חוזר למעגל.

לפי חישובים אקטואריים, נכון שהמדינה צריכה לשריין כספים, אבל זה תיאורטי, כי מה שיקרה בעוד 20 שנה ובעוד 10 שנים – בעזרת השם אולי באמת יהיה הפתרון האמיתי, שאת תמיד מדברת עליו, שהוא צמיחה כלכלית; אולי באמת נגיע לזה. אבל העניים של היום אינם יכולים לחכות לפתרון, שהוא צמיחה כלכלית, שהיא הפתרון האמיתי, הם בינתיים רוצים את כוס החלב.

אני מציע לבדוק את הנושא הזה, זה נושא שיש לך עבורו כסף מיידי. הוא נושא שיהיה טעון חקיקה, אבל החקיקה הזאת תהיה צודקת.

מכיוון שלא ניצלתי את כל זמני, אקרא עוד כמה פסוקים מספר ישעיה.

היו"ר ר' אדרי:

אתה בדיוק בזמן.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

כן, אבל פסוקים לא הולכים עם הזמן.

"הלוא פרס לרעב לחמך, ועניים מרודים תביא בית, כי תראה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם. אז יבקע כשחר אורך וארכתך מהרה תצמח, והלך לפניך צדקך, כבוד ה' יאספק. אז תקרא וה' יענה, תשוע ויאמר הנני, אם תסיר מתוכך מוטה שלח אצבע ודבר און. ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע, וזרח בחשך אורך ואפלתך כצהרים." תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ר' אדרי:

אני חושב שכל היושבים כאן רוצים להודות לך על מה שאמרת, אבל במיוחד על הפסוק האחרון.
תודה לך, אדוני. חזק ואמץ, אבל גם חזק וברוך.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מזמין את השרה הגברת אורה נמיר, שתשיב על ההצעות לסדר-היום.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת להשיב על הצעותיהם לסדר-היום של חברי הכנסת יצחק לוי, יוסף בא-גד, מאיר שטרית, האשם מחאמיד, עמיר פרץ, טלב אלסאנע, בני טמקין ואברהם רביץ.

אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת יצחק לוי: אני לא בטוחה שצריך לעשות דיון במליאה, משום שאני מבינה שבשבוע הבא יש הצעת אי-אמון בעניין העוני. אני לתומי חשבת, שאם יש הצעת אי-אמון בשבוע הבא, בכל הדיון של היום יש איזו כפילות, אבל מי אני שאקבע את סדרי הדיון?

היו"ר ר' אדרי:

אני לא בטוח שיש.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

כך אני שמעתי.

על כל פנים, אף פעם לא אתנגד לכך שיהיה דיון על זה, וזה לא פוסל שיהיה דיון גם בוועדה וגם במליאה.

הערה שנייה, אדוני היושב-ראש: אני לא אעשה מהוויכוח הזה ויכוח פוליטי, אני לא אעשה מהוויכוח הזה ויכוח מפלגתי ואתחיל לחלק – חצי שנה זה שלנו, חצי שנה זה שלכם. את עניי ישראל הוויכוח הזה איננו מעניין, הוא פשוט איננו מעניין.

בימים הקרובים תונח על שולחנם של חברי הכנסת הסקירה השנתית של המוסד לביטוח לאומי. זאת תהיה הסקירה מס' 13 במניין. כבכל שנה, הסקירה שופכת אור על ממדי העוני והפערים הכלכליים והחברתיים במדינת ישראל. פרסום נתונים אלה מעורר, בדרך הטבע – ואני הייתי בדיונים על כל אותם 13 פרסומים באולם המליאה, אז היו פחות חברים, כי פשוט היו פחות מציעים – תהודה ציבורית רחבה.

אני רואה בכך ברכה וביטוי לחוסן החברתי של מדינת ישראל, ואני מציעה לכולנו לא להרים ידיים ולא להתייאש. זאת אני אומרת כמי ש-19 שנים בכנסת, בעקשנות, עסקה רק בנושאים החברתיים. לא התפתיתי לא לוועדת החוץ והביטחון ולא לוועדת הכספים. עסקתי רק בדברים הקטנים של היום-יום ולמדתי: אף פעם לא להרים ידיים בנושאים החברתיים, כי המאבקים קשים. ועברתי את כל הממשלות.

חברי הכנסת, הפעילות המחקרית בנושא העוני בישראל – ויש ויכוח, ומייד אומר לכם גם את הנתונים – החלה כבר בשנות ה-70. הגדרת קו העוני, שבאמצעותה מזהים את האוכלוסייה עם רמת הכנסה נמוכה, מקובלת על רוב החוקרים ועל קובעי המדיניות החברתית לא רק בישראל, אלא גם במדינות מערביות אחרות. המוסד לביטוח לאומי עושה שימוש עקבי באותה הגדרה לקו העוני במגמה לאפשר בחינת המגמות לאורך זמן.

קו העוני ליחיד, רבותי חברי הכנסת – 791 שקלים לחודש, לזוג – 1,265 שקלים, לזוג עם ילד אחד – 1,672 שקלים, לזוג עם שני ילדים – 2,022 שקלים, ולזוג עם שלושה ילדים – 2,369 שקלים לחודש. שכר המינימום, רבותי חברי הכנסת, בברוטו הוא 1,396 שקלים, בנטו הוא 1,203 שקלים. שכר המינימום בנטו הוא פחות מקו העוני לזוג בלי ילדים. מי שחושב שכשדנים על העוני אפשר לעשות הפרדה בין עבודה, בין שכר הוגן בצדה, לבין עוני, עושה את השגיאה הגדולה ביותר. ואני אגיע להערותיו של חבר הכנסת שטרית, שלחלק מהן אני שותפה כבר הרבה הרבה שנים. אגב, השכר הממוצע במשק הוא 3,363 שקלים לחודש.

קווי עוני אלה, רבותי חברי הכנסת, כוללים כמובן גם את הקצבאות והתמיכות שמשלמים המוסד לביטוח לאומי וגורמים ממשלתיים אחרים.

רק על קטע אחד של הנתונים, חבר הכנסת יצחק לוי, אני חייבת לחזור. לא אחזור על הנתונים, מחקתי שני דפים שלמים. הבעיה היא לא למסור את הנתונים. הנתונים מ-1992 מעידים על הימשכות מגמת התגברות העוני והתרחבות הפערים. שיעור המשפחות שהכנסתן הפנויה היתה נמוכה מקו העוני עלה מ-14.9% מכלל המשפחות ב-1991 ל-16.4% ב-1992. מספר המשפחות העניות גדל מ-152,300 ב-1991 לכ-174,000 ב-1992. כלומר, ב-1992 מספר המשפחות העניות היה גבוה בכ-21,700 מזה שב-1991. מספר הנפשות החיות במשפחות העניות גדל בכ-54,300 והגיע ל-616,500 ב-1992, ואילו מספר הילדים הנמנים עם המשפחות העניות גדל בכ-27,100 והגיע ל-261,700 ב-1992.

אני מדלגת, אדוני היושב-ראש, על הממצאים.

חברי הכנסת, המלחמה בעוני חייבת להיות משימה לאומית של הממשלה כולה. אין זו בעיה שניתנת לטיפול על-ידי שר אחד בלבד.

אני בטוחה, למעלה מכל ספק, כי האמצעי העיקרי למלחמה בעוני הינו מציאת מקומות תעסוקה למובטלים. כל משפחה ענייה שנייה היא משפחת מובטל. ההשקעות הגדולות שהוקצבו על-ידי הממשלה לפיתוח תשתיות, להגברת הצמיחה, ייתנו פירותיהם. אני מקווה מאוד ומאמינה שכך אכן יהיה, אבל העתיד קרוב, ויכול להיות אפילו קצת רחוק. אנחנו חייבים היום גם בהתמודדות שלנו עם העוני, לתת מענה מידי, גם אם הוא לא פופולרי, לנושא של התעסוקה.

היום, רבותי חברי הכנסת, אין היצעים רבים לעבודה ואין ירידה משמעותית בממדי האבטלה. עם זאת, אין המוסד לביטוח לאומי ומשרד העבודה והרווחה, במיוחד אני כשרת העבודה והרווחה, פטורים מהצעת פתרונות לצמצום ממדי העוני.

זו הפעם ה-13 של מסירת סקירות על-ידי ממשלות שונות ושרי עבודה ורווחה שונים; בפעם הראשונה מובאת הצעה לתחילת תיקון, לתחילת שיפור, גם אם היא שנויה במחלוקת, וכל הצעה שנויה במחלוקת. הנחיתי את המנהל החדש של המוסד לביטוח לאומי, שלא עוד נהיה הדווחים של נתוני העוני. אנחנו, יחד עם ממצאי העוני, נבוא ונאמר איך אנחנו, במישור – חבר הכנסת שטרית, אני מדברת עכשיו רק על הביטוח הלאומי, ומי כמוני יודעת שלא זאת התשובה הבלעדית. אני אולי קיצונית ממך בנושאים האלה. איך אנחנו פותרים משהו כדי לצמצם את המספר הזה?

התוכנית כוללת צעדים, שיביאו להגדלה בהכנסותיהן של קבוצות האוכלוסייה ששכיחות העוני בקרבן גבוהה במיוחד. סליחה, חבר הכנסת, אני שמחה ובטוחה שנכנסת כי העניין הזה כואב לך. אני מכירה אותך גם מהפן החברתי. זה נושא כל כך כואב לכולנו. שום ממשלה לא יכולה לבוא בנושא הזה עם סיפור הצלחה, לצערנו.

מדובר בקשישים ובשאיירים מעוטי הכנסה, במשפחות בגיל העבודה שמתקיימות מגמלה להבטחת הכנסה, בהעדר מקורות הכנסה כלכליים, שכירים בעלי שכר נמוך ומשפחות אחרות שקיומן הכמעט בלעדי הוא על קצבאות הביטוח הלאומי. תוכנית זו איננה מטילה נטל נוסף של תקציב, ואני אסביר לך את תפיסת עולמי, חבר הכנסת טמקין.

מקורות המימון לתוכנית ימצאו מתוך מערכת הביטוח הלאומי, על-ידי שינויים פנימיים במערכות תשלומי הקצבאות והגבייה של הביטוח הלאומי, דהיינו צמצום מסוים בהיקף הגמלאות המשולמות לאוכלוסיות המבוססות, לטובת האוכלוסיות החלשות.

אני סבורה כי במצב הכלכלי השורר כיום, ובמיוחד נוכח התרחבות הפערים הכלכליים והחברתיים, ועל-פי תפיסתי, חבר הכנסת טמקין, צודק להמעיט במתן סיוע לחזקים ולהגדיל את הסיוע לחלשים.

אנו מחויבים בחלוקה צודקת יותר של העוגה התקציבית הקיימת, וזאת אמרתי גם בשנותי באופוזיציה. לא הכול זה רק תוספת כסף.

השנה, רבותי חברי הכנסת, חבר הכנסת עמיר פרץ, ישלם המוסד לביטוח לאומי קצבאות לאוכלוסיית ישראל בסך כולל של 15 מיליארד שקלים, למיליון ו-600,000 זכאים מדי חודש. ב-1994 ישלם המוסד לביטוח לאומי 17.5 מיליארד שקלים קצבאות של ההורדה הגורפת של עלות העבודה למעסיקים ולנו. לשנינו, אדוני היושב-ראש, היה ויכוח נוקב על כך בכנסת שאתה כיהנת בה כיושב-ראש הקואליציה, ואני הייתי אז בודדה במערכה, נגד ההורדה הגורפת בעלות העבודה למעסיקים. מה שקרה מאז היה הפגיעה הקשה ביותר בעצמאותו של המוסד לביטוח לאומי, והיא הביאה לכך, רבותי חברי הכנסת, שכ-60% מהקצבאות המשולמות היום לכל הזכאים ממומנות על-ידי תקציב המדינה. 60%. 40% בלבד הם תשלומי המבוטחים, עובדים ומעסיקים.

על-פי הכרתי, רבותי חברי הכנסת, אין המדינה מסוגלת ואינני חושבת שהיא צריכה להגדיל את סך כל הקצבאות המשולמות היום, לכן הצעתי מבוססת על שינויים בתוככי מערכת הקצבאות, שמגמתם חיזוק החלשים.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הצעתי לצמצום ממדי העוני כוללת את המרכיבים הבאים: תשלום גמלה להבטחת הכנסה בשיעור המוגדל, לבני 46 ומעלה הזכאים כיום לגמלה בשיעור הרגיל, וכאן מדובר בעלייה של 25% בגובה הגמלה. הגדלת התוספת בגין ילדים במסגרת הקצבאות המשולמות לאוכלוסיות מעוטות הכנסה שכל קיומן על קצבאותיהן, ומדובר בשאירים, נכות כללית, מזונות, הבטחת הכנסה, מ-5% מהשכר הממוצע ל-10% ממנו. בעד שני הילדים הראשונים התוספת תהיה של 340 שקלים לחודש. הגדלה בשיעור של 3.6% בקצבאות הזיקנה והשאירים המשולמות לזכאים להשלמת הכנסה לתיקון השחיקה, והפחתת שיעור דמי הביטוח החל על עובד שכיר ששכרו נמוך ממחצית השכר הממוצע במשק, שהוא 1,680 שקלים – מ-5.35% מהכנסתו החייבת בדמי ביטוח ל-2.67% ממנה.

המקורות הכספיים המוצעים בתוכנית הזאת למימון צעדים אלה ובאים מכספי המוסד הם: ביטול הזכאות לגמלה להבטחת הכנסה של יחידים בגילים 18-20, למעט חריגים מטעמים רפואיים, סוציאליים, ונשואים צעירים שהיו באים לביטוח הלאומי, ועל-פי החוק היום מקבלים, אוטומטית, הבטחת הכנסה; אוטומטית. ביטול רכיב השכר, יש לא רבים – – –

מאיר שטרית (הליכוד):

למה שלא יעבדו?

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

לכן אנחנו שולחים אותם גם לעבודה. אתה יודע את המדיניות שלי, ותיכף תשמע; אנחנו הולכים להחמיר במתן דמי אבטלה. מי שיש לו אפשרות – שילך לעבוד.

– – – ביטול רכיב השכר בהגדרת עבודה מתאימה למובטלים עד גיל 35, ומתן מענק מיוחד לאחר שישה חודשי עבודה; דהיינו, מובטל עד גיל 35, בריא כמובן, יהא חייב לצאת לכל עבודה המוצעת לו ויפוצה כעבור שישה חודשי עבודה בגובה ההפרש בין השכר שהוא קיבל לבין 75% משכרו לפני חישוב דמי האבטלה המגיעים לו. השוואת ערך נקודת קצבה לילדים לערך נקודת זיכוי במס הכנסה

על-ידי שחיקת ערך נקודת הקצבה מ-107 ל-102 שקלים, העלאת תקרת ההכנסה לתשלום דמי ביטוח לשכירים משלוש פעמים השכר הממוצע לארבע פעמים ממנו, ובכך להשוות את התקרה לשכיר לזו של עצמאי, וביטול קצבאות הילדים למשפחות עם ילד אחד עד שלושה ילדים, שהכנסתן הכוללת מעבודה היא מעל 10,400 שקלים לחודש, במחירי 1991, חבר הכנסת עמיר פרץ, ונגענו רק בעשירון העליון. אנחנו מציעים הצעה אלטרנטיבית לאותה קבוצה – – –

עמיר פרץ (העבודה):

הוויכוח הוא לא על – – –

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

חכה עד הסוף. לא קראת, לצערי, את ההצעה.

עמיר פרץ (העבודה):

קראתי, קראתי.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

לא, לא. תשמע את ההמשך.

– – – או לחלופין, מיסוי של חלק מהמשפחות שראשיתן מצויים בשיעור מס שולי של 45% ומעלה.

חברים יקרים, חברי הכנסת, אנחנו מדברים רק על העשירון העליון. זה מפנה לנו 155 מיליון שקלים. רק הקבוצה הקטנה הזאת.

רבותי חברי הכנסת, תוכנית זו כרוכה בהעברת סכום של כ-410 מיליון שקלים לאוכלוסיות עניות, ואמורה, על-פי הערכתנו, לחלץ ממעגל העוני 55,200 משפחות, שבהן חיות כ-130,000 נפשות. מספר המשפחות העניות עשוי להצטמצם כתוצאה מהפעלת התוכנית בכ-32%, ולמנוע כניסתן של משפחות רבות למעגל העוני בשנה הקרובה.

הצבתי לעצמי, רבותי חברי הכנסת ואדוני היושב-ראש, שנה לביצוע התוכנית. אינני רוצה ליצור אשליות שאנחנו באים, עושים, ומחר זה מסודר. הצעות החוק המחייבות ביצוע השינויים – מוכנות. הן היו מוכנות עם הגשת התוכנית, כולן. אני שמחה למסור לכנסת, שטרם פרסומה של התוכנית היא קיבלה את אישורו של ראש הממשלה, ויש לכך משקל מאוד משמעותי. ומייד עם שובו מארצות-הברית יעלה הנושא על סדר-יומה של הממשלה לדיון מיוחד; גם המצב, גם ההצעות וגם ההחלטות.

אני פונה אליכם, רבותי חברי הכנסת, בבקשה לקבל את סיועכם. כחברה בבית הזה ב-20 השנים האחרונות, שבהן הקדשתי את כל פעילותי רק לנושאים החברתיים, אני מאמינה שנתעלם משיקולים מפלגתיים צרים ונפעל כולנו יחד להקטנת ממדי העוני של כל אזרחי ותושבי מדינת ישראל.

אני מציעה, אדוני היושב-ראש, להעביר את כל ההצעות לדיון בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת. ואני אומר לך, חבר הכנסת יצחק לוי, לו הייתי מאמינה – ואני אומרת זאת כריאליסטית – אין לי שום התנגדות, אלא להיפך, שיהיה דיון במליאה. זה לא מפחיד, זה לא – – –

עמיר פרץ (העבודה):

עכשיו, כשיש תוכנית, כדאי שנלמד אותה בוועדה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

הוועדה יכולה לעשות את זה, אבל אם זה מועבר אליה מהמליאה זה נותן יותר סמכויות. אני מאוד חוששת, כי גם אם נבקש מהיושב-ראש ומהנשיאות, אנחנו הרי יודעים מה קודם למה בסדר-יומה של הכנסת, ואני מאוד חוששת שזה ירד לתחתית סולם הנושאים שצריכים לקיים בהם דיון במליאה.

לכן אני מציעה להעביר את כל ההצעות לדיון בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, גברתי שרת העבודה והרווחה.

בנימין טמקין (מרצ):

לפני שאני מסכים להצעה, אני רוצה לומר דבר פשוט אחד. אני מאוד מכבד את שרת העבודה והרווחה, במשך השנים. אבל אני לא מסכים לתיאור שלה, שהיא היתה בודדה במאבק הזה. אני רוצה להזכיר רק כמה חברי כנסת, כמו רן כהן ואחרים, שביחד היו במאבק.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחברי הכנסת.

עד עכשיו היה דיון שקט, מעניין ופורה. אני מבקש שגם נסיים ברוח זו.

לפני שאשאל את חברי הכנסת המציעים מה דעתם על הצעתה של שרת העבודה והרווחה, אני מבקש להודות לשרת העבודה והרווחה על מה שאמרה כאן, על דבריה שיצאו מן הלב ונכנסו אל הלב. כולנו יודעים את הרגישות שלה לנושא הזה. אני משוכנע, כמו כל היושבים כאן, שהיא תעשה כל אשר ביכולתה כדי שבשנה הבאה יהיה דוח שונה, אחר לגמרי.

אני גם מבקש להודות לחברי הכנסת יצחק לוי, מאיר שטרית, האשם מחאמיד, עמיר פרץ, טלב אלסאנע, בנימין טמקין, אברהם רביץ, ולכל חברי הכנסת המעטים היושבים כאן, על הצגת העניין ועל תשומת הלב של כל היושבים כאן. אני חושב שהדיון הזה בוודאי יחזק גם את שרת העבודה והרווחה לבוא בתביעה אל הממשלה, ואני רוצה לאחל לכולנו שבשנה הבאה הדיון יהיה שונה.

כן, חבר הכנסת עמיר פרץ.

עמיר פרץ (העבודה):

אני רוצה לנצל את ההזדמנות כדי להודיע לחברי הוועדה, שביום שני השרה תגיע לשיבת הוועדה בשעה 08:50.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לך, אדוני חבר הכנסת פרץ.

אני מבקש לשאול את חברי הכנסת המציעים, אם הם מסכימים – – –

קריאות:

מסכימים.

היו"ר ר' אדרי:

האם חברי הכנסת לוי, שטרית, מחאמיד, פרץ, אלסאנע, טמקין ורביץ מסכימים? מי שלא מסכים, יגיד שאינו מסכים. אם אף אחד לא אומר דבר, אני מבין שכולם מסכימים להעברת הנושא לוועדת העבודה והרווחה.

על-פי הסדר, אני צריך לשאול את כל חברי הכנסת המציעים אם הם מסכימים שהנושא יעבור לוועדה, על-פי הצעתה של שרת העבודה והרווחה. אני מבין שכולם מסכימים. אנחנו ניגשים אפוא להצבעה. ההצבעה החלה. מי בעד? מי נגד? בבקשה, חברי הכנסת.

הצבעה מס' 20

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 11

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

11 בעד, אין נגד ואין נמנעים. הנושא: דוח שנתי של המוסד לביטוח לאומי על ממדי העוני – עובר לדין בוועדת העבודה והרווחה.

הצעות לסדר-היום

החלטה לפטר עובדי "המשקם"

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, למרות השעה המאוחרת. הצעות לסדר-היום מס' 2446, 2475 ו-2487, בנושא: החלטה לפטר עובדי "המשקם". המציע חבר הכנסת דוד מגן – בבקשה, אדוני.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אחרי הדיון הארוך והמעמיק במידה מסוימת בנושא התרחבות מעגל העוני בישראל, בחרתי לגנוז את הנאום המדבר על פיטורי 50 – – –

היו"ר ר' אדרי:

אני מבקש שלא להפריע לחבר הכנסת מגן. הוא לא הפריע לאיש. בבקשה, אדוני.

דוד מגן (הליכוד):

בחרתי שלא להכביר מלים ולהתייחס בכמה ציטטות למכת הפיטורים של 50 עובדי "המשקם" באזור דימונה.

גברתי השרה, כפי שאת בוודאי יודעת, לפני כחמישה ימים קיבלו 50 מעובדי "המשקם" בדימונה מכתבי פיטורים. אני מרשה לעצמי, כדי להמחיש את גודל הכאב ועוצמת הזעקה, לצטט רק שלוש זעקות מפי שלושה מפוטרים מבין אותם חמש עשרות.

אומר מכלוף חכמון, שהוא, דרך אגב, גידם: "אחרי 24 שנים בהן – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

מה הוא?

דוד מגן (הליכוד):

גידם, קטוע יד.

ובכן: "אחרי 24 שנים בהן השקעתי את הנשמה שלי בטיפוח גינות של 'עמידר' בדימונה, פתאום זורקים אותי ככלב. מה אעשה עכשיו? רק חברת 'המשקם' מוכנה להעסיק נכים. המשכורת שקיבלתי כגון – 350 שקלים בחודש, עזרה לי לגמור את החודש. אבל הרבה יותר חשוב מהכסף היתה בשבילי העבודה עצמה".

ואומר מפוטר אחר, יואל פינקר, בן 45: "הייתי מוכר כאלכוהוליסט ובגלל זה התקבלתי לעבודה ב'המשקם'. ובאמת בזכות העבודה הצלחתי להשתקם ולהיגמל מהשתייה. כשנודע לי על הפיטורים נכנסתי שוב לדיכאון. אני פוחד שעכשיו אתחיל לשתות שוב".

מפוטר אחר, ואני לא אצטט נוספים, השלישי שבחרתי לצטט, אברהם ודבקר, בן 54: "אני מסובך בחובות כבדים. הכסף שקיבלתי עזר לי להתקיים. אשתי כבר הודיעה, כי ברגע שהפיטורים שלי ייכנסו לתוקף היא תזרוק אותי מהבית ותתגרש ממני. אני לא יודע מה לעשות. כל העולם שלי מתמוטט".

אותו מנהל עבודה, שנאלץ לפי הוראת הנהלת "המשקם" לחתום על מכתבי הפיטורים ולהגיש במו ידיו, ישירות, את המכתבים הללו לאותם 50 אומללים, אין לי הגדרה אחרת להם, אותו מנהל עבודה מתרץ את פעולתו בכך שקיבל הוראה מהנהלת "המשקם", אבל הוא גם מתוודה ואומר, גם אותו אצטט במשפט אחד: "כשהכנתי את מכתבי הפיטורים ממש בכיתי".

חברת "המשקם" היא חברה שניזונה בעיקר מתקציב המדינה באמצעות משרד העבודה והרווחה. אבל הניהול שלה, אדוני היושב-ראש, שייך למשרד העבודה והרווחה, במידה מזערית ביותר. מנהלת את החברה הסוכנות היהודית. אני חושב שהגיעה העת, לאחר שאנחנו נתקלים בשנים האחרונות, ובמיוחד בשנה האחרונה, בגלי פיטורים בחברת "המשקם", פעם זה בקריית-אתא ופעם זה בעיר פיתוח אחרת, ובפעם האחרונה בדימונה – נדמה לי שהכנסת עסקה לפני כחצי שנה, אולי קצת יותר, בפיטורים דומים בעיר אחרת – אנחנו חייבים לבדוק את הבעיה הזו מן השורש וצריכים גם להתייחס לתופעות חדשות.

אשה חכמה, דוברת "עמידר" רחל פרימור, אומרת את האמת, ואנחנו כחברי כנסת צריכים להתמודד עם האמת. היא אמרה דבר חכם בשם "עמידר": "אנו ממליצים להנהלת 'המשקם' לפנות לשרים הממונים כדי ששיגו פטור מלהשתתף במכרזים מעין אלה". היא מסבירה שחברת "עמידר" נאלצה לפרסם מכרז. חברת "המשקם" לא עמדה כנראה בתנאי המכרז מבחינת המחיר, ולכן העדיפו קבלנים אחרים.

הכנסת לא יכולה לעבור לסדר-היום בעניין זה. חוק המכרזים עובר תיקונים על גבי תיקונים ותקנות על גבי תקנות. אנחנו לא יכולים לעמוד מול התופעה הזו בעיניים עצומות ולומר שהקבוצות החלשות המאורגנות במסגרת חברות משקמות לא מעניינות אותנו, וכולן תפעלנה במסגרת הכללים האכזריים של המכרזים, שהם נוקשים, ללא התחשבות בחלש.

אני מציע, חברי הכנסת, שהכנסת תכלול את הסעיף הזה בסדר-היום, מתוך מגמה לא רק לפתור או לסייע בפתרון הבעיה האקטואלית של 50 מהעובדים המסכנים של חברת "המשקם", שפוטרו רק לפני כמה ימים. אני מאמין שבדברי התשובה של השרה נשמע על טיפול שהיה והווה בעניין הזה.

אני מציע שהכנסת תקרא לסוכנות היהודית לחזור בה מההסכם שהיא כפתה בעבר על הממשלה, שתניח למשרד העבודה והרווחה להנחות את פעולת "המשקם"; או, לחלופין, שהסוכנות היהודית תיתן כסף ותשתתף בתקציב.

גברתי השרה, גם בהתחשב בכך ששני מציעים נוספים לא הגיעו, מסיבות טכניות, אני חושב שניטיב לעשות אם נדון בנושאים האלה במליאה. אציין, למשל, לדוגמה, את חבר הכנסת בורג, שהוא לא חבר ועדת העבודה והרווחה, אבל אני בטוח שבמליאה יש לו מה לומר לסוכנות היהודית, ויש לו גם מהלכים בסוכנות היהודית. אם ניתן אפשרות לחברים נוספים להתבטא בעניין הזה, אני חושב שנצליח להשיג ולהביא מזר, אולי פתרון יסודי יותר, על-ידי דיון מעמיק, שאפשר לקיים אותו במליאה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, חבר הכנסת דוד מגן, על שהעלית נושא רגיש. כל מה שאמרת בוודאי נוגע ללבם של כל הנוכחים כאן.

אני מזמין את שרת העבודה והרווחה. בבקשה, גברתי.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני רוצה להודות לחבר הכנסת דוד מגן על העלאת הנושא. זה רק מראה עד כמה הטיפול בפרט, הטיפול באנשים ובקבוצה, שהיא לכאורה קטנטונת, של אנשים מוגבלים מבוגרים, שנזרקה, פשוט נזרקה החוצה, חייב להטריד את הבית הזה, אותי כשרת העבודה והרווחה, ולא לתת לנו מנוח.

הכנסת, אדוני היושב-ראש ורבותי חברי הכנסת, נדרשת היום לעסוק, ולא בפעם הראשונה, בפיטוריהם של עובדים מוגבלים המועסקים בחברת "המשקם". אני מבקשת לומר מייד בתחילת דברי, כפי שהבהרתי פעמים מספר בעבר: לא אתן לפטר עובדים מוגבלים. אין לעובדים אלה כל סיכוי להיקלט בשוק העבודה בתנאים של תעסוקה לא-מוגנת. העסקתם בחברת "המשקם" היא נקודת האור היחידה בחייהם.

בהתאם למדיניות זו, הוריתי מייד עם כניסתי לתפקידי – זה קרה יומיים אחרי שנכנסתי לעבודה כשרת העבודה והרווחה – שלא לפטר כ-150 עובדים מוגבלים שהגיעו לגיל פנסיה ועמדו בפני פיטורים, והם אכן הוחזרו לעבודה. כך גם במקרה של 56 עובדי החברה בדימונה, המועסקים בחברת "עמידר" ובחלקם במחנות צה"ל. הם לא יפוטרו, ואנחנו נממן מהתקציב השוטף, חבר הכנסת מגן, של משרד העבודה והרווחה את השכר הקטן, המצומצם שלהם, אבל אני לא אתן שיזרקו אותם לרחוב.

רבותי חברי הכנסת, חברת "המשקם בע"מ" היא חברה מעורבת, ואתה דיברת על כך, חבר הכנסת מגן, וזו בעיית הבעיות. כמשמעותה בחוק החברות הממשלתיות היא בבעלות משותפת של ההסתדרות הציונית העולמית, המחזיקה ב-60% מזכויות השליטה בחברה, ושל ממשלת ישראל, המחזיקה ביתרת הזכויות.

החברה מעסיקה מוגבלים, הן במפעלי ייצור והן כחברה קבלנית לכוח אדם המספקת שירותים שונים לגופים ממשלתיים וציבוריים. בשנת 1993 העסיקה החברה כ-3,600 עובדים, כולם מוגבלים ומבוגרים.

משרד העבודה מסבסד את עלות שכרם של עובדי "המשקם" בהיקף של 800,000 ימי עבודה בשנה ובעלות של 16.7 מיליון שקלים בשנת 1993 – וזה צריך היה להיות 20 מיליון, אבל אני ביקשתי ממנכ"ל משרד העבודה והרווחה לפקח מעט, ואנחנו מעבירים את סכומי הכסף טיפין-טיפין, ועל-ידי כך חסכנו קצת יותר מ-3 מיליון שקלים השנה.

סכום זה מכסה 40% מעלות השכר וההפרשות הסוציאליות של עובדי חברת "המשקם". ההפרש מתכסה מההכנסות המתקבלות על-ידי החברה מפעילויותיה השונות.

חוק חובת המכרזים, שנכנס לתוקף ביוני 1993, לא פטר את משרדי הממשלה ואת החברות הממשלתיות מהחובה לפרסם מכרזים לפני כל התקשרות עם חברת "המשקם". משרד הביטחון וחברת "עמידר", שהיו קשורים במשך שנים רבות עם חברת "המשקם", פרסמו, לכן, מכרזים לאספקת שירותי הניקיון והגינון הניתנים על-ידי החברה. כ-350 עובדים מוגבלים המועסקים במסגרת זו צפויים לפיטורים בחודשים הקרובים אם החברה לא תזכה במכרזים.

כדי למנוע פיטורים אלו פנה, על-פי הנחייתי, המנהל הכללי של משרד העבודה והרווחה לחשב הכללי במשרד האוצר, שעל-פי חוק המכרזים הינו יושב-ראש ועדת הפטור ובסמכותו בלבד לשחרר מחובת מכרז, וביקש ממנו לקבוע, שהתקשרויות עם חברת "המשקם" תהיינה פטורות ממכרז. ובמענה הוא הפנה אותנו למשרד השיכון ולחברת "עמידר". קיבלנו תשובה כי משרד הביטחון נותן לנו פסק-זמן של שלושה חודשים, שבו אנחנו או נגיע להשגת פטור ממכרז או להיערכות להתמודדות במכרזים. גם ההצעות שהגיש מנהל "המשקם" היו יקרות מאוד, חסרות סיכוי, אבל אנחנו לא יכולים לעמוד בתנאי שום מכרז. מציאת פתרונות תעסוקה אלטרנטיביים למוגבלים, כפי שידוע לנו, זה דבר בלתי אפשרי.

הבוקר דיברתי עם החשב הכללי. חשבתי לתומי שלדבר כל כך הומני, כל כך רגיש, כשמתקבלת פנייה גם בעל-פה וגם בכתב, תהיה היענות קצת יותר מהירה. הוא הבטיח לי הבוקר, ואני לא ארפה, אם לא אקבל תשובה מחר, אפנה ישירות לשר האוצר, בעל-פה, בלי מכתבים, כי אני העליתי את הנושא הזה בישיבת הממשלה. היה דיון לפני שבוע על חוק חובת המכרזים, והבאתי את הדוגמה, כיצד הדבר המוזר הזה של חוק מכרזים גורף מביא אנשים מוגבלים, שזה מקום העבודה הכמעט יחיד שלהם, להיות מחוץ למסגרת העבודה.

אנחנו פועלים בינתיים, גם במשרד הביטחון וגם ב"עמידר", כדי שעד שנקבל את ההיתר הזה, האנשים האלה לא יצאו החוצה, גם אם אנחנו נצטרך לשלם את שכרם.

נכון להיום, ובמהלך שלושת החודשים הקרובים, לא פוטרו העובדים במערכת הביטחון, ואנו מצדנו עושים הכול, ואני מאמינה שנצליח למנוע פיטורים אלה. אני אומרת זאת גם אחרי שיחה עם מנהל "עמידר", שאמר לי: רק אם ישונה חוק חובת המכרזים ונקבל פטור, אנחנו מייד נקלוט את כולם וגם לא נפטר שום עובד אחר.

אני מבקשת, אדוני היושב-ראש, להוסיף ולומר, שאני רואה בחברת "המשקם" את הכלי המרכזי בשיקום תעסוקתי של מוגבלים. המצב בחברת "המשקם", לצערי, הוא פשוט בלתי נסבל, אתה ציינת זאת, זה דבר שלא ייאמן, חבר הכנסת מגן. מיומי הראשון במשרד העבודה והרווחה, בשבוע הראשון קיימתי דיון במשרדי עם יושב-ראש הנהלת הסוכנות ועם הגזבר מר בן-יהודה, ואמרתי להם: יש שלוש אפשרויות – אתם רוצים את "המשקם", קחו את "המשקם". אני מדברת על הצד הכספי. הם מנהלים ואנחנו מממנים. הם לא נותנים אגורה אחת לתקציב "המשקם". אמרתי: קחו את "המשקם". אתם לא רוצים לקחת את "המשקם", בואו נתחלק חצי בחצי. חצי אתם, חצי אנחנו, גם עם אפשרות שנוכל לנהל. אין לי שום דריסת רגל איך מתנהלת חברת "המשקם", שום אמירה, רק מממנת, לא אני, המשרד, ממשלת ישראל. אמרתי: אתם לא רוצים זה, אתם לא רוצים זה, אני מבקשת לקבל את הבעלות על "המשקם" ולנהל אותה כפי שצריך לנהל אותה.

אני חייבת לומר שזה נסחב, ובוטלו עשרות פגישות ועשרות ישיבות, חבר הכנסת דוד מגן. זה פשוט היה דבר מבזה. אבל אני לא נאבקת בשביל עצמי, ולכן אני לא מקבלת את זה בגדר של ביזוי.

אני חייבת לומר, שלאחר משא-ומתן מייגע והרבה תיווכים, הגענו להסכמה עקרונית עם ההסתדרות הציונית, ולפיה היא תעביר לממשלה את זכויותיה בחברת "המשקם", ובתמורה לכך תשלם הממשלה סכום שיוסכם בין הצדדים; את זה השגתי מהאוצר, זה היה דבר לא קל. אני חייבת לציין לשבח בנושא הזה את מנכ"ל משרד האוצר מר פוגל, שסייע לנו רבות כדי להגיע לסיכום הזה, כי אחרת היתה חברת "המשקם" נסגרת.

במסגרת הסכמה זו, שקיבלה את ברכת משרד האוצר ומנהל רשות החברות הממשלתיות, נקבע שכל הסכומים שישולמו על-ידי הממשלה יושקעו מייד עם העברתם להסתדרות הציונית בפרויקטים בתחום הרווחה שיוסכמו מראש בין הצדדים. אני מאמינה, שכאשר תיהפך חברת "המשקם" לחברה ממשלתית, נשכיל להפוך אותה לכלי מרכזי ויעיל לשיקום מוגבלים וקשישים בעבודה.

אני פונה ומבקשת ממך, חבר הכנסת מגן, מאחר שאתה גר בדרום, אתה גר בקריית-גת, אם אתה שומע שמישהו מהם לא הוחזר לעבודה, תתקשר אתי אישית ואדאג אישית לכל אחד מאלה, כדי לקיים את ההבטחה שניתנה לי ואני נותנת כאן היום, לך ולהם.

עם זאת, אדוני היושב-ראש, גם בגלל רגישות הנושא, גם בגלל החשיבות שלו, אני מציעה להעביר אותו לדיון ולליבון בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, גברתי שרת העבודה והרווחה.

אני שואל את המציע, אדוני חבר הכנסת מגן, האם אתה מסכים, לאחר הדברים ששמעת, וודאי השתכנענו כולנו ואנחנו תמימי דעים ששרת העבודה פועלת כדי שהפיטורים יבוטלו, ואישית, כפי שלמדנו, היא מטפלת בזה, האם אתה מסכים שהנושא הזה יעבור לוועדה?

דוד מגן (הליכוד):

הייתי מעדיף דיון במליאה, אבל אני רוצה להזכיר, שבדיון אחר השרה ויתרה לי, לכן אני מוותר. אני מבטל את רצוני בפני רצונה.

היו"ר ר' אדרי:

אני רוצה להודות לך, אדוני, וגם לשרת העבודה והרווחה. גם אם יחזרו 50 איש, עשית שירות גדול לא רק ל-50 איש. כל אדם הוא עולם ומלואו, בפני עצמו ובפני משפחתו.

אנחנו נצביע. מי בעד ומי נגד העברת הנושא לוועדת העבודה והרווחה?

הצבעה מס' 21

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 4

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

ארבעה בעד, נגד אין, נמנעים אין. הנושא עובר לדיון בוועדת העבודה והרווחה.

הצעת חוק מימון מפלגות (הוראת שעה) (תיקון – שינוי מועד).

התשנ"ד-1993

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא והאחרון – הצעת חוק תתשמ"ז. הצעת חוק מימון מפלגות (הוראת שעה) (תיקון – שינוי מועד), התשנ"ד-1993, של קבוצת חברי כנסת. יציג את הנושא חבר הכנסת מיכאל איתן. בבקשה, אדוני.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

מי עונה?

היו"ר ר' אדרי:

אין. לא צריך.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני גם עונה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אתה משחרר אותי?

מיכאל איתן (הליכוד):

ודאי.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, זאת באמת חוויה יוצאת דופן. אני נמצא בכנסת עשר שנים, והיו פעמים מספר שדיברתי אל כנסת כמעט ריקה, אולי אל חבר כנסת אחד או שניים או שלושה, אבל נדמה לי שזאת הפעם הראשונה שאני זוכה לדבר אל חבר כנסת אחד שהוא יושב-ראש הישיבה ואל 120 כיסאות ריקים שנמצאים מולי. מזל שהטלוויזיה שלנו, הנאמנה והמסורה, משדרת. יש להניח שדיוני הכנסת מהווים איזו תחרות לשידורי "מבט" עכשיו, ואולי יש עוד כמה מאות ואלפי צופים ששותפים לדיון הזה.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת מיכאל איתן, מעירים לי שזו לא פעם ראשונה שזה קורה. היו מקרים ששר דיבר אל היושב-ראש. בשעה כזאת חבל שעם ישראל לא צופה בנו. יש חדשות עכשיו, לכן לא צופים בנו.

מיכאל איתן (הליכוד):

עכשיו אני אוכל לדבר ללא הגבלה של זמן.

היו"ר ר' אדרי:

לא. אתה מוגבל.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני לא מוגבל, הזמן שלי מוגבל.

היו"ר ר' אדרי:

חלילה, לא אתה. אני צפיתי בך פה, ארבע שעות עמדת כאן ואני ניהלתי את הישיבה, אני אפילו ביקשתי ממך להפסיק ולא הואלת, גם כשהרופא הפציר בך לא הסכמת.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה ישבת רק ארבע שעות, אבל החליפו אותך עוד שלושה אחרים.

היו"ר ר' אדרי:

אתה לא מוגבל, אדוני, אני יודע שאתה יכול להמשיך.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להציג את הצעת החוק שבמובן מסוים היא הצעת חוק טכנית. אני מבקש להגיש אותה בשם קבוצה של חברי כנסת. היא מתייחסת לבעיה שנוצרה בשל הנסיבות הבאות: לפי חוק מימון המפלגות נקבע, בהוראת שעה מסוימת, שהסיעה תהיה זכאית למימון מפלגות גם אם היא לא רשומה אצל רשם המפלגות.

כידוע לכבודו, יש חוק חדש, חוק המפלגות. מפלגות חייבות להיות רשומות אצל רשם המפלגות. מפלגות שאינן רשומות אצל רשם המפלגות לא יכולות לקבל את מימון המפלגות. זה תנאי. אלא מה? כאשר העבירו את חוק המפלגות אמרו, ניתן פרק זמן מסוים למפלגות להירשם אצל רשם המפלגות. לכן קבעו בהוראת שעה, שעד אשר ייקבע מועד מסוים לא יחול הסעיף האומר, שאם הן עדיין לא רשומות, מגבילים במימון המפלגות.

ובכן, נקבע שהתאריך הקובע הוא 10 בנובמבר 1993, וכל המפלגות היו יכולות להמשיך ולקבל את מימון המפלגות גם אם הן לא נרשמו אצל רשם המפלגות עד 10 בנובמבר 1993, כלומר היום.

כמה מפלגות ביצעו את הרישום לפני זמן רב, ואין להן שום בעיה. כמה מפלגות אחרות נרשמו אומנם לפני 10 בנובמבר, אבל אז התברר שרשם המפלגות צריך פרק זמן מסוים שהחוק מחייב אותו עד אשר הן הופכות להיות רשומות באופן מלא. כלומר, יש איזה תהליך של פרסום והבעת התנגדויות וכו'.

ובכן, מדובר בכמה סיעות שכבר נרשמו אצל רשם המפלגות אבל עדיין הן לא רשומות במובן החוק ויש טיפול אצל רשם המפלגות. לכן, על מנת שהן יוכלו לקבל את מימון המפלגות, אנחנו מבקשים לשנות את התאריך הקובע, שלגביו צריך להיגמר הרישום, ובמקום שהתאריך הקובע הוא 10 בנובמבר 1993 הוא יהיה 1 בינואר 1994.

אני רוצה לומר לזכותו של חבר הכנסת אלי דיין, יושב-ראש סיעת העבודה, שאף שהעניין לא נגע לסיעתו, הוא בהחלט צירף את חתימתו להצעת החוק והצטרף ליוזמי הצעת החוק. הצעת החוק הזו היא גם על דעתו של שר המשפטים.

היו"ר ר' אדרי:

בלי זה שכנעת אותי.

מיכאל איתן (הליכוד):

אם כבר שכנעתי אותך, אני צריך להיזהר מלהמשיך, שמא טיעון מיותר שלי יכול לשנות את דעתך ואז יהיה תיקו, אחד אחד, והצעת החוק לא תעבור.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה. אני חייב לומר ששכנעת אותי. אינני יודע אם אני אצביע בעד, אבל אני מבטיח לך שיהיה לך רוב.

מיכאל איתן (הליכוד):

אחרת אני חוזר וממשיך לדבר.

היו"ר ר' אדרי:

על כל פנים, רוב במליאה יהיה לך.

אני מבין שאני צריך לפנות רק לחבר הכנסת איתן. אנחנו ניגשים להצבעה.

חבר הכנסת איתן, אני מבקש שתשב, כדי שתוכל להצביע. אני מבין שהנושא יועבר לוועדת הכספים, בהסכמתך. חבר הכנסת, הצבעה החלה. נא להצביע.

הצבעה מס' 22

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 1

נגד – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק מימון מפלגות (הוראת שעה) (תיקון שינוי מועד),
התשנ"ד–1993, לדיון מוקדם בוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

אחד בעד, נגד אין, אחד נמנע. הצעת חוק מימון מפלגות (הוראת שעה) (תיקון – שינוי מועד),
התשנ"ד–1993, של קבוצת חברי כנסת, שהוצגה על-ידי חבר הכנסת מיכאל איתן, עוברת לדיון
מוקדם בוועדת הכספים להכנתה לקריאה ראשונה.

אני רוצה להודות לך, אדוני, חבר הכנסת מיכאל איתן, על שהואלת להישאר עד לרגע זה ולהציג את
החוק. אני רוצה להודות למזכיר הכנסת ולעובדי הכנסת שנמצאים כאן אתנו. אני גם מבקש להודות
לקצרניות, לסדרנים ולטלוויזיה הישראלית ולמייצגים העומדים כאן על המשמר, על שהחזקנו אותם
ביום רביעי זה עד שעה מאוחרת.

הישיבה הבאה של הכנסת תתקיים ביום שני, א' בכסליו התשנ"ד, 15 בנובמבר 1993, בשעה
16:00.

אדוני חבר הכנסת מיכאל איתן, הישיבה נעולה. תודה רבה.

הישיבה ננעלה בשעה 20:15.